EDİRNE KİTAPLIĞI: 6

EDİRNE TEKKELERİ

N. Çiçek Akçıl

EDİRNE VALİLİĞİ KÜLTÜR YAYINLARI

EDİRNE TEKKELERİ

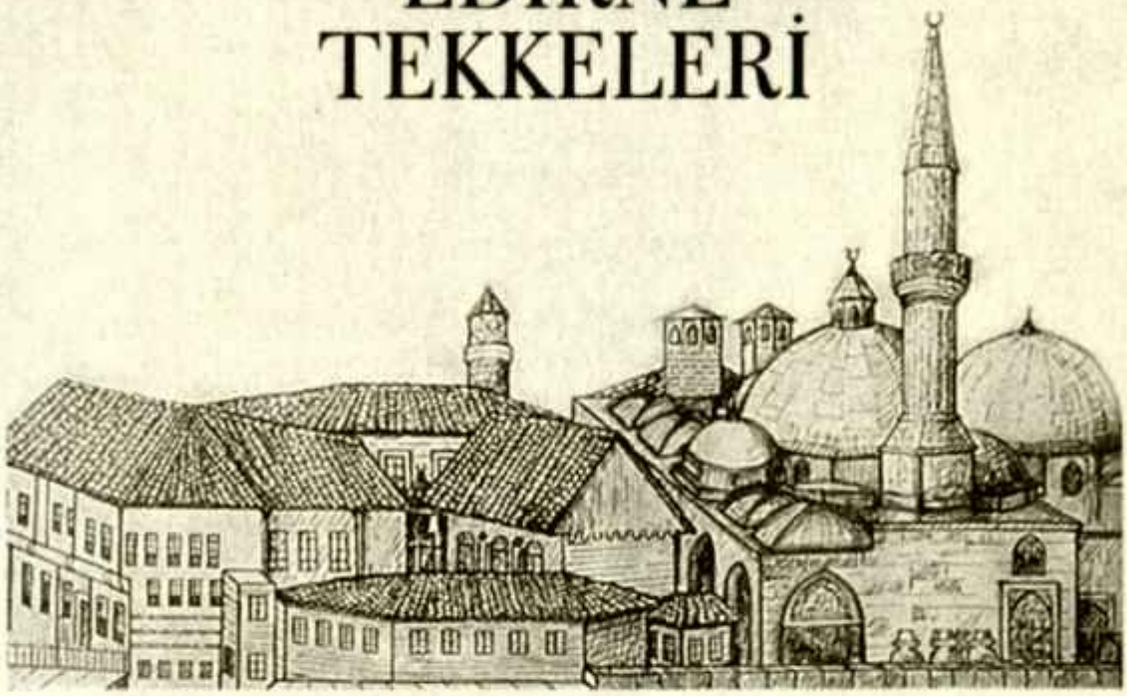

EDİRNE VALİLİĞİ
KÜLTÜR YAYINLARI

EDİRNE KİTAPLIĞI: 6

Edirne Kitaplığı Danışma Kurulu
(Kültür Konseyi adına)
Kurul Başkanı
Dr. Metin Eriş

Kurul Üyeleri:
Prof. Dr. Cevdet Küçük
Prof. Dr. Korkut Tuna
Prof. Dr. Kâzım Yetiş
Prof. Dr. Selçuk Mülayim
İrfan Özcan

EDİRNE TEKKELERİ
N. Çiçek Akçıl

Birinci Baskı
Ocak 2013 / İstanbul
ISBN: 978-605-359-987-6

Kitap Tasarımı
Enes Teslim

Ön Kapak Resim: *A. S. Duruçay / Hasan Sezai Tuğrası*
Arka Kapak Resim: *S. Ünver Arşivi*

Baskı Cilt
Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.

Tüm hakları Edirne Valiliğine aittir.

EDİRNE TEKKELERİ

N. Çiçek Akçıl

Trakya Üniversitesi
Merkez Kütüphanesi
D N 0107725

Kitabımı varlığımı borçlu olduğum merhum annem ve babam
Necmiye ve İrfan Akçıl'a ithaf ediyorum.

N. Çiçek Akçıl

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ / 7

TAKDİM / 9

TEŞEKKÜR / 11

GİRİŞ / 14

Çalışma Yöntemi / 21

Kaynak ve Araştırmalar / 22

Edirne'de İnanç Kültürü ve Tarikatlar / 25

KATALOG / 31

Kısmen Mevcut Olanlar / 31

Kısmen Bilgi Edinilenler / 108

Sadece İsmi Belirlenenler / 142

DEĞERLENDİRME / 151

Şehir Dokusunda Tekke Mimarisi / 151

Kronolojik Gelişim / 154

Plân ve Mekân Düzeni / 157

Cephe Düzeni / 159

Malzeme ve Teknik / 163

Süsleme / 164

TABLO, GRAFİK ve HARİTALAR / 167

SONUÇ / 178

BİBLİYOGRAFYA / 183

TEKKE ADLARI DİZİNİ / 191

KISALTMALAR

BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi

DBİSTA: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi

EKVTVKBK: Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu.

EVBMA: Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi

EMA: Edirne Müze Arşivi

TA: Türkler Ansiklopedisi

TDVİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

TTK: Türk Tarih Kurumu

VD: Vakıflar Dergisi

YKY: Yapı Kredi Yayınları

Bkz: Bakınız

Çev.: Çeviren

dpn: dipnot

Ed.: Editör

Fot.: Fotoğraf

Haz.: Hazırlayan

Sad.: Sadeleştiren

H. / M. : Hicri / Miladi

Önsöz

Edirne, Osmanlı'ya yaklaşık yüz yıl payitahtlık yapmış, on sekizinci yüzyıla kadar padişahların yakın ilgisini kesmediği bir merkez olmuştur. Denilir ki, Edirne Osmanlı'da İstanbul'dan sonraki en önemli, en stratejik, en kültürel merkezlerin başında gelmiştir.

Devletleri güçlü kılan sadece kazandıkları toprak veya bunun büyüklüğü değildir. Devletler müesseseleri ve yetiştirdikleri değerlerle büyüktürler. İşte Edirne bu müesseselerin en köklü olduğu şehirlerimizden birisidir.

Tekkeler medeniyetimizin en önemli kültür merkezlerindendi bir zamanlar; hayatın, dünyanın, doğanın, musikinin öğretildiği, öğrenildiği yerlerdi.

Fikirle zikrin 'bir' olduğu, 'bir' edildiği mekânlardı tekkeler.

Edebin-âdâbın, oturmanın-kalkmanın, dinlemenin-dinlenmenin, söze girip çıkmanın; özetle 'hayat'ın öğrenildiği 'eğitim kurumları'mızdılar.

Orada 'dağdaki yamuk yumuk odunlar'dan, bir süre sonra oklavalar, kürekler, çıkrıklar üretildiği kadar, nice ince sanat eserleri de geliştirilirdi: 'Canı ruhu'yla o kapıya gelenler, 'cân' olur, 'cânan' olur, 'câna cân olur' öyle giderlerdi artık.

Tekkeler hem mektepti, hem de medrese; müdavimleri okuma yazma ile başlatılır, kabiliyet, zekâ ve ilgisi doğrultusunda, kimi meslek sahibi edilirdi, kimi de sanat ehli; kimi de şair yahut bestekâr olur, yüzyılları aşar giderdi.

Yunus Emre'den Zekai Dede'ye, Şeyh Galip'ten Itrî'ye... Osmanlı'nın yüzlerce şairi, bestekârı hep tekkenin, tekkelerin eseridir.

Hak için, hakikat için, Hakk'la birlikte yaşamak vardı tekke kültüründe; Mevlânâ'nın diliyle 'bir ayağı Hakikat noktasında çakılı', diğeriyle dünya terennüm ve teseyyüh edilirdi bir ömür.

Güzel olanın, güzelliğin mekânıydı tekkeler; arınmanın mekânı. Topluma yararlı insan olmanın, faydalı insan edilmenin mekânı.

Çeşit çeşitti tekkeler; her birinin bin bir rengi vardı: Meşrebinize, mizacınıza, mantığınıza en münasip olanına gider veya döner dolaşır en münasibini 'mekân' tutardınız; giriş de çıkış da serbestti zira. Sever, 'sevdalanır' kalırdınız.

Tekkelerde tek geçer akçe 'gönül'dü: Gönülle 'girer', gönülle 'kalır' gönülle 'yaşardınız' bir ömür boyu.

Tekkeler şimdilerin stadyumları, konser salonları, dernek lokalleri, televizyon programlarıydılar bir bakıma; orada 'buluşulur', orada 'birleşilir', orada 'bütünleşilir'di.

Zamanla tekkeler de özünden uzaklaşınca, her şey gibi onlar da devirlerini tamamlayıp tarihin akışı içerisinde mazi oldular.

Muhterem Çiçek Akçıl hanımefendinin titiz çalışmasıyla, Edirne gibi Türk-İslâm Medeniyetinin bercestesi bir şehirde, birbirinden güzel, birbirinden değerli tekkeler gün yüzüne çıktı.

Elinizdeki 'Edirne Tekkeleri' kitabını hazırlayan saygıdeğer Çiçek Akçıl Hanıma ve hazırlanmasında emeği geçen değerli Hocam Dr. Metin Eriş Beyefendiye teşekkürü bir borç biliyorum.

Tarihimizin ve kültürümüzün en nadide eserlerini bünyesinde barındıran Edirne'mizi anlatan nice kitaplarda buluşmak dileğiyle saygılar sunuyorum.

Hasan Duruer
Edirne Valisi

Takdim

Edirne'deki Tekke Mimarisi Neyi Anlatıyor?

İnanç sistemlerinin mimaride somutlaşması, en bilinen tipleriyle ibadet yapıları ve mezar anıtlarında ortaya çıkıyor, inancın daha özel ve alt başlıkları olan tarikat, mezhep vb. yolların mimariyi tekrar şekillendirdiği yapılar sanat tarihçileri tarafından oldukça geç zamanlarda gündeme alındı, tekke müziği gibi, tekke mimarisi de son 20 yılda altı çizilen yeni uzmanlık alanları olarak belirmeye başladı. Tekke mimarisi, daha çok Osmanlı coğrafyasına bağlı düşünülerek yayınlanmış olan birkaç kitap dışında, dağınık makalelere konu oldu. Giderek şehirler ölçeğindeki monografilerin ağırlık kazanacağı anlaşılmaktadır.

N. Çiçek Akçıl'ın sabırlı ve tutkulu araştırması Edirne gibi, payitaht olmuş ve daha sonra da önemli bir merkez olmayı sürdürmüş bir şehirdeki tekkelere ait bulguları değerlendirirken, bu yapıların eski kent dokusundaki odaklaşma alanları konusunda da ilginç sonuçlar verdi. Bu çalışmayla; hızla yok olan plân ve yapıların yerlerinin tespiti, bazı yapıların, birkaç dalga halindeki düşman işgali, yangınlar ve yoğun yerleşme nedeniyle hızla yok oluşlarının öyküsü zengin görsel malzemeyle belgelenmiştir.

Kaynak ve araştırmaların gözden geçirilmesiyle, araştırmacının, herkesçe bilinen anıtsal taş yapılar dışındaki örneklerin peşine düşmüş olması, ayrıca saygı duyulacak bir çabadır.

Prof. Dr. **Selçuk Mülayim**
Marmara Üniversitesi Sanat Tarihi Bölüm Başkanı

Teşekkür

Osmanlı Devletine 92 yıl başkentlik yapan Edirne'de pek çok tekke inşa edildiği bilinmektedir. Ancak tekkelerin kapatılmasından sonra yapıların çoğu boş birer eski eser haline getirilmiş, bir kısmı işlev değiştirerek mescit, türbe, konut... vb. olarak kullanılmaya başlanmış ya da yıkılmı ve ortadan kalkmıştır.

2009 yılına ait bir araştırmadan derlenen "Edirne Tekkeleri" başlıklı bu çalışmada, Türk Kültürünün yaygınlaşmasında önemli rol oynayan Edirne Tekkelerinin ne kadar inşa edildiği ve kaçının, ne şekilde günümüze ulaştığı ele alınarak mimari özellikleri incelenmiştir.

Çalışmamın her aşamasında değerli katkıları ile bana yardımcı olan ve yol gösteren çok değerli hocam Sayın Prof. Dr. Selçuk Mülayim'e şükranlarımı sunarım. Beni cesaretlendirerek yardımlarını esirgemeyen hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet Vefa Çobanoğlu'na; kitabe metinlerini okuyan Sayın Fuat Günel ve Yrd. Doç. Dr. Sacit Açıkgözoğlu'na; içten yardımları ve destekleri için çok sevgili Yrd. Doç. Dr. Işık Şahin'e; Öğr. Gör. Dr. Ayşe Denknalbant'a; Uzm. Arkeolog Bülent Türkmen'e; arşiv çalışmalarım sırasında ilgi ve yardımlarından dolayı, Edirne Müze Müdürü Hasan Karakaya'ya; Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürü Ömer Eren'e ve Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü çalışanlarına; İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi çalışanlarına; aileme ve emeği geçen herkese teşekkür borçluyum.

Ayrıca bu çalışmanın yayın haline gelmesinde büyük özveride bulunan Sayın Dr. Metin Eriş'e; böyle bir eserin kitap haline gelmesini sağlayarak Edirne Tarihi araştırmalarına katkı sağlanmasına vesile olan Sayın Edirne Valisi Hasan Duruer'e sonsuz teşekkürler.

N. Çiçek AKÇIL

EDİRNE TEKKELERİ

1. GİRİŞ

Tarikat ve tasavvufi hayatın ayrılmaz bir parçası olan tekkeler, konaklama, güvenlik, sağlık, ilim, sanat, spor ihtiyaçlarını karşılayarak, toplumsal birlik ve beraberliği sağlayan tarikat yapılarının başında gelmektedirler.

İslam dünyasında tasavvuf akımının tarikatlar aracılığı ile kurumlaşmaya başlamasıyla eşzamanlı olarak, 9-10. yüzyıllardan itibaren tarikat yapılarını mimarlık tarihi içinde görmeye başlamaktayız[1].

Türk-İslam tasavvufunun ilk beşiği olan Horasan yöresinden, 11. yüzyılın ortalarından itibaren, Selçuklu Devleti'nin gelişmesiyle batıya doğru yayılan ve Kuzey İran/Azerbaycan üzerinden Anadolu'yu etkileyen tarikat yapıları, Ortaçağ Anadolu'sunda tasavvufla ve tarikat kurumuyla iç içe gelişen, 14. yüzyılın başlarında özellikle kuzey-batı Anadolu'da yoğunlaşarak Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve Osmanlı kimliğinin oluşumunda başlıca etkenlerden olmuşlardır[2]. Bu yapıların kaynakları, İslam öncesi Türk Kültür Katmanları, Mescid-i Nebevi'nin fonksiyon şeması, Anadolu öncesi Türk Mimarlığındaki ilk tarikat yapıları ile Anadolu'nun Türk öncesi dini mimarisi gösterilmektedir[3].

Selçuklu ve Beylikler dönemlerinde Anadolu'da ortaya çıkan tarikat yapılarının kaynakları İslam öncesi Türk Kültür katmanları, Mescidi Nebevi'nin fonksiyon şeması, Anadolu öncesi Türk Mimarlığındaki ilk tarikat yapıları ve Anadolu'nun Türk öncesi dini mimarisi olarak özetlenebilir. Bu dönem tarikat yapılarında ortaya çıkan kapalı avlu-eyvan ikilisinin merkezde yer aldığı tasarım şeması Osmanlı mimarlığında XVI. yy. dan sonra görülmezken açık avlulu tarikat yapılarıyla klasik dönem ve sonrasında sıkça görülmektedir. Söz konusu yapılar çağdaşı oldukları açık avlulu ve revaklı Osmanlı medreselerinin tasarım özelliklerini göstermektedirler[4].

---

[1] M.Baha Tanman, *İstanbul Tekkelerinin Mimari ve Süsleme Özellikleri Tipoloji Denemeleri* (Basılmamış Doktora Tezi), Cilt: I, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1990, s.1

[2] M.Baha Tanman *a.g.e.*, s.1.

[3] Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Işık Doğan, *Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları Tekkeler, Zaviyeler ve Benzer Nitelikli Fütüvvet Yapıları*, İ.T.Ü. Müh-Mim. Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1977; Sevgi Parlak, *Merkezi Kubbe-Eyvan İlişkisinin Esas Olduğu Anadolu Selçuklu Tarikat Yapıları*, (Basılmamaış Y.Lisans Tezi), İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enst., İstanbul, 2004; Baha Tanman, Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları/Tekkeler, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*, (Haz. Ahmet Yaşar Ocak), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu, Ankara, 2005, s. 305-363.;Baha Tanman-Sevgi Parlak, "Tarikat Yapıları", *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı 2*, (Ed.Ali Uzay Peker&Kenan Bilici), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara, 2006, s. 391-417.

[4] Ayrıntılı bilgi için Bkz. Ahmet Işık Doğan, a.g.e. ; Baha Tanman-Sevgi Parlak, a.g.e., s.391-417

Osmanlı mimari tarihinde tekke yapılarının sanat tarihi açısından diğer yapı türlerine oranla az incelenmiş olduğu dikkati çekmektedir. İlk örnekleri olarak şeyh evleri kabul edilen tarikat yapıları; Selçuklu ve Beylikler döneminde, kitabelerde ve belgelerde "hanîkah, zaviye, imaret, buk'a, dâr'üssülehâ (salih kulların evi, dâr'üşşâkirîn (Allah'a şükredenlerin evi) ve me'vâ'zzâkirîn (Allah'ı zikredenlerin sığınağı) ve ribat" gibi terimlerle[5] anılırken Osmanlı Dönemi'nde dönem, bölge, tarikat ve fonksiyon gibi nedenlerden dolayı ya da kullanım alışkanlığına bağlı olarak tekke[6] hânkah[7] dergah[8] Farsçaasitâne[9] zaviye[10] gibi çeşitli isimlerle anılmışlardır. Bu nedenle, bu yapıların farklılaşmalarının tam olarak saptanamadığı, işlevsel ve yapısal özelliklerine dayanan sistemli bir tipoloji yapılmadığı için, aynı yapı farklı araştırmacılar tarafından değişik isimlerle adlandırılmıştır[11] Ancak, tekke terimi, diğer tarikat yapılarına göre çok daha yaygın ve kapsayıcı biçimde kullanılmakta, büyük Âsîtânelerden küçük boyutlu zaviyelere kadar her türlü tarikat yapısını ifade etmektedir. Bunların dışında Gülşenîhane, Kadirîhane ve Mevlevîhane gibi belirli bir tarikatın ismiyle anılan tekke yapıları da bulunmaktadır.

Tekkelerin mimari programı ise; tarikat ritüelinin gerçekleştiği ayin birimleri[12], tarikat pîrlerinin, şeyhlerin ve aile bireylerinin,

---

[5] Tanman, Baha-Sevgi Parlak, *a.g.e.*, s. 392, dpn.9.

[6] Farsça "dayanmak, dayanılan yer" anlamına gelen sözcükten türetilen ve aslı "Tekye" olan bu terim, bir tarikat adına açılan, o tarikata mensup dervişlerin toplanıp zikir ayinlerini yaptıkları yapıya dendiği gibi, dinsel-mistik tarikatlarla ilgili tüm kuruluşlar için de kullanılır. Ahmet Işık Doğan, *a.g.e.*, s.58.

[7] Farsça hân, "kervansaray, ev, mâbed, sultan, sofra, eyvan" ve hâne "ev, oda" kelimelerine yer bildiren gâh ve geh ekleri eklenerek türetilmiştir. Farsça edebi ve tarihi metinlerde hângâh, hânegâh, hâncah, hânkah, hângeh gibi geçen kelime Arapçalaştırılmış ve bu şekliyle yaygınlık kazanmıştır. Aynı zamanda tarikatların merkez yapısı olan hânkah, tarikatın kurucusunun türbesinin de bulunduğu büyük bir binayı ifade etmektedir. Süleyman Uludağ, "Hankah", *TDVİA*, C. 16, İstanbul, 1997, s.42

[8] Farsça "kapı" anlamına gelen Dergâh, tarikat yapıları arasında önem bakımından daha aşağı sayılan zikir ve toplantıların gerçekleştiği mekanlar olarak kabul edildiği gibi büyük tekkelere de dergah denildiği bilinmektedir. Ahmet Işık Doğan, *a.g.e.*, s.78.

[9] Farsça'da "kapı eşiği, kapı dibi, eşik yanı" gibi anlamlara gelen Âsîtâne, âstan kelimesinden türetilmiş olup Türkçe'de "âstâne veya âsitâne" şeklinde kullanılmaktadır. Bu terim, Osmanlı devrinden itibaren bir tarikatın veya tarikat kolunun merkezi olan tekkeler için kullanılmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren yaygınlık kazandığı ve bütün tarikatların terminolojisinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Merkezi oldukları tarikatın veya tarikat kolunun kurucusu mutasavvıfların türbelerini barındırdıkları için Âsîtânelere pir evi, makam-ı pir, huzur-ı pir, Âsîtâne-i pir gibi adlar da verilmektedir. M. Baha Tanman, "Âsitâne", *TDVİA*, C.3, İstanbul, 1991, s.485-486.

[10] "Zaviye", herhangi bir tarikata ait olup içinde dervişlerin yaşadığı ve gelip geçen yolcuların bedava misafir edildiği yapılar anlamına gelmektedir. XV.ve XVI. yüzyıllardan başlayarak daha çok köylerde ve şehirlerdeki küçük tekkeleri belirtmek için kullanılmıştır. Ahmet Yaşar Ocak, "Zaviyeler (Dini,Sosyal ve Kültürel tarih açısından bir deneme)", *V.D.*, Sayı: XII, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1978, s. 250.

[11] Ahmet Işık Doğan, *a.g.e.*, s.1

[12] Bektaşî tekkeleri, ve bağımsız mescidleri bulunan mevlevîhaneler dışında vakit namazlarının kılındığı, "ayin, ayin-i şerif ve mukabele" için kullanılan bu mekanlar, Bektaşîlikte "meydan, meydan evi"; Mevlevîlikte "semahane", diğer tarikatlar da ise "tevhidhane" olarak adlandırılmaktadır. Baha Tanman, "Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları /Tekkeler", *T.A*, C.9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 150.

bazı önemli kişilerin gömülü oldukları türbe ile derviş mezarlarından oluşan hazire'nin yer aldığı ziyaret birimleri[13] harem[14] ve selâmlık[15] olmak üzere iki ana bölümden oluşan barınma birimleri; mutfak[16] harem mutfağı[17] kiler[18] fırın[19] yemekhane[20] şerbethane gibi tekkelerin beslenme ihtiyacının karşılandığı beslenme birimleri, hamam, gusülhane, abdest muslukları ve teknesi, şadırvan, helâlar, çamaşırhane, su depoları, sarnıç ve kuyuların yer aldığı temizlik birimleri[21] ile ulaşım birimlerinden meydana gelmektedir. Bunların yanında, muvakkithane, sıbyan mektebi, darülkurra, çeşme ve sebil tekke hayatı ve mimarisiyle doğrudan ilişkisi bulunmayan gibi birimlerde bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti'ne uzun süre başkentlik yapan Edirne; askeri, ekonomik, ticari, sosyal ve kültürel açıdan büyük gelişme kaydetmiş önemli şehirlerdendir. Şehirde, idarenin Osmanlılara geçmesiyle birlikte kurulmaya başlamış birçok tekke yapısı olduğu bilinmektedir. Bunlar, Müslümanlar arasında bilgi ve Türk kültürünü yaymak amacıyla oluşturulmuş dini ve sosyal yapılardır. Tekkelerin kapatılmasından sonra yapıların çoğu boş birer eski eser haline dönüşmüş, bir kısmı ise işlev değiştirerek mescit, türbe, konut...vb. olarak kullanılmaya başlanmıştır. Terk edilen pek çok tekke, ya doğanın etkisiyle yıkılmış ve ortadan kalkmış ya da zamanla özel mülkiyete geçmiştir.

---

[13] Baha Tanman, *a.g.e.*, 2002, s. 150.

[14] Şeyhin ailesiyle birlikte yaşadığı ve tekkeye gelen hanım misafirlerin ağırlandığı bölümdür. Bu mekan, tarikat geleneği ve vakfiye şartı gereği şeyhlerin evlenmediği tekkelerde, "şeyh ikametgâhı" olarak adlandırılmaktadır. Harem bölümlerinde, sofalar, odalar, helâ ve abdestlik bölümlerinin dışında tekkenin büyük mutfağından ayrı küçük bir harem mutfağı, küçük bir hamam yada gusülhane bulunmaktadır. Baha Tanman, *a.g.e.*, 2002, s. 151.

[15] Bu bölümler; Şeyh tarafından erkek misafirlerin ağırlandığı, tasavvufi eğitimde önemli olan sohbet ve meşk toplantılarının yapıldığı Şeyh odası, dervişlerin kendi aralarında oturup sohbet ettikleri meydan odası, Mevlevî tarikatı dışındaki tarikatların ayinlerinde musikiyi idare eden zikirbaşının dinlendiği, misafir kabul ettiği ve musiki ayinlerinin yapıldığı ve bu ayinlerde kullanılan musiki aletlerinin saklandığı zikirbaşı odası, selâmlıkta sunulan kahvelerin kahve nakibinin kontrolünde hazırlandığı kahve ocağı ve selâmlık bölümünde, harem ve selâmlık bağlantısının kaçgöçün gereğine uygun olarak sağlandığı mabeyin odası gibi bölümlerden meydana gelmektedir. Baha Tanman, *a.g.e.*, 2002, s. 151.

[16] Mevlevîhanelerde "matbah-ı şerif", Bektaşî tekkelerinde "aş evi" olarak adlandırılan mutfak/matbah (büyük mutfak) tekkede yemek yiyenler ve çevredeki yoksullar için yemek pişirilen mekandır. Baha Tanman, "Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları/Tekkeler", *Osmanlı Uygarlığı I* (Haz. Halil İnalcık-Günsel Renda), Bölüm:2, İstanbul, 2003, s. 292.

[17] Büyük mutfaktan dönme dolaplar aracılığı ile hareme aktarılan yemeklerin ısıtıldığı ve şurup, reçel, muhallebi gibi yiyeceklerin hazırlandığı küçük bir mutfaktır. Baha Tanman, *a.g.e.*, 2003, s. 292.

[18] Bektaşî tekkelerinde erzak evi olarak adlandırılmaktadır. Baha Tanman, *a.g.e.*, 2003, s.292.

[19] Bektaşî tekkelerinde "ekmek evi" olarak adlandırılmaktadır. Baha Tanman, *a.g.e.*, 2003, s.292.

[20] Toplu halde yemek yenilen yer olan taamhane/yemekhane, mevlevîhanelerde "somathane" adını almaktadır. Baha Tanman, *a.g.e.*, 2003, s.292.

[21] Baha Tanman, *a.g.e.*2002, s.152.

Bu araştırmada amacımız, kaynaklarda adı geçen, kalıntıları fark edilen tekkeleri bir bütün halinde kent dokusunun tarihi yapısına göre incelemek, bu türdeki inanç yapılarının yoğunluğunu belirlemektir.

Edirne, Balkan yarımadasının güneydoğu uzantısını teşkil eden Trakya kesiminde[22] Arda (Arpessos) ile Tunca'nın (Tonzos) Meriç (Hebros) nehri ile birleştikleri yerde, verimli bir ovayı sınırlandıran dalgalı arazinin yamaçlarında kurulmuştur[23]. Anadolu'yu Avrupa'ya bağlayan yol üzerinde yer alması, buraya eski çağlardan beri büyük önem kazandırmıştır[24].

Trakya bölgesinde yapılan arkeolojik kazılar sonucunda Edirne ve çevresindeki ilk yerleşimin M.Ö. 5500-3500 yıllarına Kalkolitik çağa değin indiğini göstermektedir[25]. Yörenin en eski tarih öncesi yerleşimi, Edirne il merkezinden yaklaşık 5 km kuzeybatıda, Çardakaltı denilen yörede, Tunca ırmağının üst sekisinde, ırmağın çakıl döşemesi üzerinde bulunmaktadır. Burada çok sayıda el yapımı kaba hamurlu çanak çömleğin dışında, cilalı el baltaları, el değirmeni de bulunmuştur[26].

Çardakaltı yerleşmesi dışında Edirne'nin kültür ve tarihini aydınlatacak bir başka buluntu topluluğu da "dolmen" ve "menhirlerdir". Bunlar, dünyanın pek çok yerinde, çeşitli zamanlarda yaşayan toplulukların da kullandığı ve mezar kültürü ile ilgili olduğu sanılan dikili taş anıtlardır[27]. Anıtsal mezar yapıları olarak tanımlanan dolmenler, Edirne ve Kırklareli illerinin Istıranca dağlık kesimlerinde bulunmakta olup Son Tunç çağı ile İlk Demir Çağı başlarına (M.Ö. 1400-900) tarihlenmektedirler. Menhirler'e genellikle dolmenlerin dağılım alanı içinde rastlanmaktadır. En önemlileri Edirne'nin Çömlekakpınar Köyü'nün 2 km. güneyinde bulunan Kırıkköy olarak tanınan menhir grubudur. Tarihleri hakkında kesin bir bilgi yoktur[28].

Edirne'nin bulunduğu yerde Trak kabilelerinden birinin açık bir

---

[23] Arif Müfid Mansel, "İlkçağda Edirne", *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTK, Ankara, 1993, s.21.

[24] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, s. 425-431.

[25] Burçin Erdoğu, "Tarih Öncesi Dönemde Edirne", *Edirne: Serhattaki Payıtaht*, YKY., İstanbul, 1998, s.14.

[26] Şevket Aziz Kansu, "Edirne'nin Tarihöncesine Ait Araştırmalar", *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTK, Ankara, 1993, s.14-15.

[27] Anonim, "Edirne", *Yurt Ansiklopedisi*, C..4, İstanbul, 1982, s.2365.

[28] Burçin Erdoğu, *a.g.e.*, s.14.

şehir veya pazar yeri kurduğu, sonradan buranın Makedonyalılar ve Romalılar tarafından genişletildiği genellikle kabul edilir. Bu alandaki en eski şehir, Trak kabilelerinden Odrisler'ce Meriç'in Tunca ile birleştiği yerde kurulmuştu. Makedonyalılar burayı Orestler'in bir kolonisi haline getirmişler, şehre Orestia, varoşlarına ise Gonnoi adını vermişlerdi. Ayrıca bazı kaynaklarda buraya Odrisya, Orestias, Uscudama adlarının verildiği de belirtilir[29].Trakya, Makedonya Krallığının Romalılar tarafından ortadan kaldırılması ile M.Ö.168'de Roma hakimiyetine girmiştir.[30] İmparator Hadrianus (117-138) tarafından 123-124 yıllarındaki Doğu seyahati sırasında kurulan Edirne, onun adını alarak Hadrianapolis / Adrianapolis olarak isimlendirilmiştir. Bizans devrinde Edirne, bilhassa geç devrin kaynaklarında "Orestia veya Orestias" şeklinde adlandırılmaya devam edilmiştir.[31] Türk döneminde ise, kaynakların işaret ettikleri dönemlere göre; Dar'ül-Nasr ve'l Maymana, Dar'üs-Saltana, Dar'ül-Mülk, Dar'ül-Feth, Mahmiya-i Edirne, Mahrusa-i Edirne, Tahtgah-ı Edirne olarak rastlanmaktadır.[32] Roma İmparatorluğunun 395 yılında ikiye ayrılmasıyla Bizans hakimiyeti altına giren[33] Edirne, Bizans devrindeki tarihi boyunca Balkanlardan inen tehlikelerin tehdidi altında kalmıştır. V. yy.' dan itibaren Trakya, önce Hunlar, sonra da Slav ve Bulgar akınları ile zarar görmüştür.[34] Bu istilalar Türklerin bu yöredeki egemenlik kurmalarına dek sürüp gitmiştir.

Osmanlıların Edirne'yi fethi hakkında 1361, 1362, 1367 ve 1369 gibi değişik tarihler ileri sürülmektedir. Bunlar arasında, Edirne'nin Orhan Gazi'nin sağlığında oğlu Murad ile Lala Şahin'in sistemli bir fetih siyaseti sonucu 1361' de ele geçirildiği görüşü ağırlık kazanmaktadır.[35]

Uzun yıllar Edirnabolu, Edrenos, Edrune, Edrine gibi çeşitli adlarla anılan şehir, I. Murad'ın İlhanlı hükümdarı Üveys Han'a gönderdiği "Fetihname" de, Edrine olarak adlandırılmış daha sonraları Edirne olarak tanınmıştır. Diğer taraftan Edirne özellikle Osmanlı edebiyatında Dârü'l-mülk, Dârü'l-feth, Dârü's-Saltana,

---

[29] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.* s. 425-431.

[30] Anonim, *a.g.e.*, s.2365.

[31] Semavi Eyice, "Bizans Devrinde Edirne Tarihinde Başlıca Olaylar", *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTK, Ankara, 1993, s.40.

[32] Sedat Bayrakal, *Edirne'deki Tek Kubbeli Camiler*, KBY, Ankara, 2001, s.4.

[33] Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayını, İstanbul, 1939, s.9.

[34] Semavi Eyice, *a.g.e.*, s.40.

[35] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, s. 426.

Dâr'ün-Nasr ve Tahtgâh-ı Edirne gibi değişik isimlerle de anılmıştır.[36]

Edirne'nin fethi Balkanlar ve Avrupa tarihi için bir dönüm noktası teşkil ettiği gibi İstanbul'un fethini de kolaylaştırmıştır. Rumeli'nin fethi için bir harekat üssü olarak kullanılan Edirne'de Yıldırım Bayezıd İstanbul'u alma hazırlıkları yaparak İstanbul'a buradan yürümüştür. Edirne asıl önemini, Yıldırım Bayezıd'ın ölümünden sonraki şehzadeler mücadelesi sırasında kazanmıştır. Nitekim Ankara mağlubiyetinin ardından Emir Süleyman hazineyi ve devletin resmi evrakını alarak Edirne'ye gelmiş ve böylece devlet merkezi Edirne olmuştur[37].

Sultan II. Murad ile şehrin gelişmesi hız kazandı, oğulları Mehmed ve Alaeddin Ali için Edirne'de muhteşem sünnet törenleri gerçekleştirdiği gibi Rumeli'ne yönelik fetihlerini de buradan yönetti. Dönemin ilim ve sanat adamları ile elçileri yine bu şehirde kabul etti. Bu devirde şehir, bir Yeniçeri ayaklanmasına da sahne oldu. Ayaklanmacılar II. Murad'ın tekrar tahta çıkmasını sağlamak için, Bedesten civarındaki yangının yayılmasını bahane ederek bazı paşaların evlerini yağmalamışlardır. Bu isyan sonucu yeniden tahta çıkan II. Murad hayatının sonuna kadar bu şehirde oturdu ve burada vefat etti[38].

Bir ara Edirne, Sultan II. Bayezıd ile oğlu Sultan Selim arasındaki taht kavgalarına sahne olur. Bu yıllarda geçici bir süre Dimetoka'nın başkent olması gündeme gelse de gerçekleşmez. I. Selim'in kardeşleriyle olan mücadelelerinden sonra Edirne'ye gelir Venedik elçisini burada kabul eder ve oğlu Sultan Süleyman'ı Rumeli'nin güvenliği için Edirne'ye getirir[39].

Şehrin gelişmesine yönelik faaliyetlerin gerçekleştirildiği ve muhteşem eserlerin inşa edildiği XVI. yüzyılda çok önemli bir olay meydana gelmedi, XVII. yüzyılda ise Edirne önem kazandı. Özellikle I. Ahmed, II. Osman ve IV. Murad gibi bazı padişahların av eğlenceleri ile burada oturmaları şehre olan ilginin artmasına neden oldu. Edirne'yi asıl devlet merkezi haline getiren IV. Mehmed olmuştur. IV. Mehmed, Venedik ve Leh seferleri nedeniyle Edirne'de kalarak birçok elçiyi burada kabul etmiştir.

---

[36] Rıdvan Canım, "Osmanlı Medeniyetinde Muhteşem Bir Payitaht ve Bir Kültür Şehri Olarak Edirne", TA, Yeni Türkiye Yayını, C.12, Ankara, 2002, s. 34.

[37] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1994, s. 426.

[38] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1994, s. 426.

[39] Rıdvan Canım, *a.g.e.*, s.35.

Oğulları Mustafa ve Ahmed'in sünnet düğünleriyle kızı Hatice Sultan'ın on sekiz gün süren muhteşem düğününü burada gerçekleştirdi [40].

Osmanlı ile Avusturya arasında başlayan savaşlar Edirne'yi XVII. yy.'da yeniden askeri bir üs haline getirdi. II. Ahmed ve II. Mustafa'nın tahta çıkışına da sahne olan şehir de bütün devlet işleri buradan yürütülüyordu. Ancak, II. Mustafa'nın şehirde bulunması ve hocası Seyyid Feyzullah Efendi'nin büyük nüfuzu ve devlet adamları üzerindeki etkisi halk arasında büyük bir isyana yol açtı. Tarihte "Edirne Vakası" adıyla bilinen bu olaylar sırasında İstanbul'dan gelen kuvvetler III. Ahmed'i padişah ilan ederek II. Mustafa'yı tahtan indirdiler. Bu olaylar sırasında Feyzullah Efendi öldürülerek cesedi Tunca nehrine atıldı[41].

XVIII. yüzyılın ortalarında Edirne'de iki büyük felaket meydana gelir. 1745 yılındaki büyük yangın ile altmış kadar mahalle yanarak yok olurken 1751 yılındaki büyük deprem de pek çok bina yıkılır. XIX yüzyılın başlarında ise III. Selim'in ıslahatına karşın bazı ayaklanmalar görülür. 1806 yılında Nizam-ı Cedid teşkilatının kurulması için girişilen faaliyetler, Rumeli ayanının Edirne'de toplanıp hükümete karşı harekete geçmesine yol açarak ikinci bir Edirne Vakası meydana gelmiş, Yeniçeri ocağı kaldırılırken bilinen olaylar burada da yaşanmıştır [42].

Edirne ilk defa 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşı ile bir yabancı istilasına maruz kalmıştır. Bu savaş sırasında Edirne'de göç başlamış, Müslümanların boşalttığı yerleri Hıristiyan halkı doldurmuştur. Yüzyılın ikinci yarısında ise Edirne, Rus ve Bulgar işgalleri ile tarihinin en acı günlerini yaşar. Halk arasında 93 harbi olarak bilinen 1878-1879 Osmanlı-Rus savaşlarının ardından Edirne harap olur. Binlerce insan açlıktan ve hastalıktan ölür. 1913 yılında Bulgarlar tarafından yeniden işgal edilen Edirne, I. Dünya Savaşı'nın ardından 1920 yılında da Yunan işgaline maruz kalır. 1922 yılında Lozan Antlaşması ile kurtarılan Edirne, Cumhuriyetin kuruluşu ile serhad şehri haline gelir[43].

İmar faaliyetleri kadar türlü yıkımlar, Edirne'nin mimarlık eserlerini konu alan her araştırmacının karşısına çıkan doğal bir engel gibidir. Bir başka deyişle, ayakta kalabilen yapılar, kaybolup gidenlerin kaçta kaçıdır, bunu bilmiyoruz.

---

[40] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1994, s. 426-427.

[41] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1994, s. 427.

[42] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1994, s. 427.

[43] Rıdvan Canım, *a.g.e.*, s.35.

1.1. Çalışma Yöntemi

Bu çalışmamda Osmanlı Döneminde Edirne'de inşa edildikleri tespit edilen tekkelerin tamamı incelenmiştir. Bugüne kadar envanteri çıkarılamayan pek çok yapı, çalışma içerisinde yer alarak ayrıntılı olarak incelenmiştir. Belirlenen bu tekkeler çizim ve fotoğraflarla belgelenerek, bağlı oldukları tarikatlar, mevcut olan yapı elemanlarının tanımlanması, plan tipi, mimari özellikleri ve v.b. özellikleri ile ayrıntılı bir biçimde ilk defa değerlendirilmiştir.

Yapılan arazi çalışması ile mevcut yapıların fotoğrafları çekilerek, gerekli ölçü ve notlar alınmıştır. Yapıların kazı rölöveleri ile plan-kesit ve görünüş çizimleri için Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve Edirne Müze Müdürlüğü Arşivlerinden yararlanılmıştır.

Konuyla ilgili inşa, onarım ve mezar taşı kitabelerinin kontrolü ve yeniden okunması Sayın Fuat Günel ve Sayın Yrd.Doç.Dr. Sacit Açıkgözoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir. Arazi ve kütüphane çalışmasından sonra sanat tarihi metodu[44] kullanılarak çalışmanın yazımına başlanmıştır.

Dört bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünü, konunun önem ve niteliği, Edirne tarihi, sanat tarihi açısından Tarikat yapı terimleri, tekkeleri oluşturan birimler, çalışma yöntemi, yararlanılan kaynak ve araştırmalar ile Edirne'de İnanç Kültürü başlığı altında faaliyet gösteren tarikatların belirtildiği "Giriş" bölümü oluşturmaktadır.

İkinci bölümde, çalışmanın esas bölümü "katalog" başlığı altında toplanmıştır. Bu bölüm, Kısmen Mevcut olanlar, Kısmen Bilgi Edinilenler ve Sadece İsmi Belirlenenler olmak üzere üçe ayrılmıştır. Mevcut olan ve kısmen bilgi edinilebilen tekkeler; adları, tarikatları, bulundukları yerler, banileri, inşa tarihleri, geçirdikleri onarımların yer aldığı katalog fişleri ile birlikte ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmiştir. Mimari tanımlamalarına yönelik izlenen anlatımda ayrı alt başlıklar kullanılmıştır. Yapılarda bulunan kitabelerin metinlerinin ve günümüzde mevcut olmayıp yayınlardan orijinal metinlerine ulaşabildiklerimizin yeni harfleriyle çevirileri yapılarak Türkçe anlamları verilmiştir. Ancak orijinal metinleri günümüze ulaşmayıp kaynaklarda yeni harflerle verilen

---

[44] Bkz.Selçuk Mülayim, *Sanat Tarihihi Metodu*, Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul, 1983; Selçuk Mülayim, *Araştırmacıya Notlar*, Numune Matbaacılık, İstanbul, 2008.

kitabeler adı geçen eserler belirtilerek aynen aktarılmış ve Türkçe anlamları verilmemiştir. Sadece adı belirlenebilenler ise; mimarileri hakkında bilgi vermedikleri için; inşa ve onarım tarihleri, tarikatları ve bulundukları yerler belirtilmiştir. Katalog bölümünde ele alınan bütün tekkeler, kendi grupları içinde önce kronolojik daha sonra ise alfabetik olarak sıralanmaktadır. Çalışmanın sonunda Tekkelerin tablodan incelenebilmesi için her yapının sonuna tablo sıra numaraları belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde, çalışma kapsamı içinde incelediğimiz yapılar şehir dokusunda tekke mimarisi, şehir içindeki kronolojik gelişimleri, plan ve mekan düzeni, cephe düzeni, malzeme-teknik ve süslemeleri bakımından ele alınarak benzer ve farklı yönlerinin incelendiği değerlendirme bölümüdür.

Dördüncü bölümde, Edirne Tekkeleri'nin 2009 yılı dağılımını gösteren tablo hazırlanarak, tablodaki veriler doğrultusunda; tekkelerin mevcut durumları, tarikatlar, inşa tarihleri ile mahalle ve semtlere göre dağılımını gösteren grefikler oluşturulmuştur. Adresleri tespit edilebilen tekkeler ise Edirne Şehir planına dağılımını gösteren dört farklı harita üzerinde gösterilmiştir. Oluşturulan tablo grafik ve haritalardan yola çıkarak Edirne'deki yapıların Türk mimarisi içindeki önemleri, farklılıklarının vurgulandığı, mevcut durumları ile yapılması gerekenlerin belirtildiği bir sonuca gidilmiştir.

En son bölüm, çalışmanın gerçekleştirilmesinde yararlanılan bütün yayın ve kaynakların sırası ile gösterildiği, "bibliyografya" bölümüdür.

Edirne tekkelerine ait fotoğraf ve şekiller, önce fotoğraf sonra çizimleri olmak üzere sıralanarak metin içinde verilmiştir. Bu nedenle metin içinde ilgili fotoğraf ve şekillere gönderme yapılmayarak fotoğraf ve şekil listesi oluşturulmamıştır.

1.2. Kaynak ve Araştırmalar

Osmanlı tarikat mimarisi içinde önemli bir yeri olan Edirne tekkelerinin mimarilerine dair ayrıntılı bilgi veren kaynak yoktur. Var olanlar ise yüzeysel ve kopuk bilgiler vermekten öteye gitmemektedirler.

Edirne'nin tarihine ilişkin birçok yayın yapılmıştır. Bunlardan özellikle O. N. Peremeci' "Edirne Tarihi[45]", A. Hıbri "Enisü'l-

[45] Ayrıca Bkz. Nesrin Ç.Akçıl, Edirne'nin Mimarlık Tarihinde Tekkeler, Uluslar arası Edirne'nin Fethinin 650. yılı Sempozyumu Bildiriler Kitabı 4-6 Mayıs 2011, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Edirne, 2012, s. 265-284.

Müsamirin (Edirne Tarihi)[46]" T. M. Gökbilgin'in (1952): XV. ve XV. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası, Vakıflar, Mülkler, Mukaatalar[47]" kitaplarında Edirne tarihi ile ilgili genel bilgilere ulaşmak mümkündür.

Osmanlı Dönemi tekke ve tarikatları hakkında A.I. Doğan'ın "Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları Tekkeler, Zaviyeler ve Benzer Nitelikli Fütüvvet Yapıları[48]", B.Tanman'ın "İstanbul Tekkelerinin Mimari ve Süsleme Özellikleri Tipoloji Denemeleri (Basılmamış Doktora Tezi)[49]", M. Kara'nın "Tasavvuf ve Tarikat Tarihi[50]" ve B. Tanrıkorur, "Türkiye Mevlevîhaneleri'nin Mimari Özellikleri (Basılmamış Doktora Tezi)[51]" A.Kuş-İ.Dıvarcı-F.Şimşek'in "Türkiye Mevlevîhaneleri Fotoğraf Albümü[52]" gibi araştırmacıların yayınları konuyla ilgili ayrıntılı bilgi vermektedir.

Evliya Çelebi, "Seyahatname[53]", A. Badi', "Riyaz-ı Belde-i Edirne[54]", O. Onur, "Edirne Mevlevîhanesi[55]", R. M. Meriç, "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında[56] ", A. Narin'in "Edirne Medrese-İmaret ve Tekkeleri[57] " S.Ünver'in, "Edirne Mevlevîhanesi Tarihine Giriş[58] ", Dağdevirenzade M. Şevket Bey'in "Edirne Tarihi ve Balkan Savaşı Anıları[59]" ve S. Şimşek'in

---

[46]Abdurrahman Hibrî, (Çev.Ratip Kazancıgil), *Enisü'l Müsamirin 1360-1650*, Türk Kütüphanecileri Edirne Şubesi Yayını, Edirne, 1996.

[47] M. Tayyib Gökbilgin, *XV ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası, Vakıflar, Mülkler, Mukataalar*, İstanbul Ünv. Edb.Fak.Yay. İstanbul, 1952.

[48] Ahmet Işık Doğan, *a.g.e.*, s.78.

[49] M. Baha Tanman, *a.g.e.*, 1990, s. 89.

[50] Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikat Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1985.

[51] Barihûda Tanrıkorur, *Türkiye Mevlevîhaneleri'nin Mimari Özellikleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı, Konya, 2000.

[52]Ahmet Kuş-İbrahim Dıvarcı-Feyzi Şimşek, Türkiye Mevlevîhaneleri Fotoğraf Albümü, Konya Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, Aralık 2005.

[53] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 3. Kitap Topkapı Sarayı Bağdat 305 yazmasının Transkripsiyonu*, 3. Kitap, YKY, İstanbul, 1999, s.253.

[54]Ahmet Badi, (Çev. Ratip Kazancıgil), *Riyâz-ı Belde-i Edirne*, C. 1, İstanbul, 2000.

[55]Oral Onur, *Edirne Mevlevîhanesi*, Ofset Film 76, İstanbul, 1999, s.66.

[56] Rıfkı Melûl Meriç, *Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında*, Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1963.

[57]Aynur Narin, *Edirne Medrese-İmaret ve Tekkeleri*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul, 1972.

[58]Süheyl Ünver, "Edirne Mevlevîhanesi Tarihine Giriş", *Anıt Dergisi No:30 ayrı basım*, 1962.

[59] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *Dağdevirenzade M.Şevket Bey'in Edirne Tarihi ve Balkan Savaşı Anıları*, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayını, Edirne, 2005.

"Osmanlı'nın İkinci Başkenti Edirne'de Tasavvuf Kültürü[60]" adlı eserlerinde ise Osmanlı Döneminde Edirne tekkeleri ve tarikatları hakkında, yeterli görsel kaynak ve yapı planları yer almasa da ayrıntılı bilgiler verilmektedir.

Yukarıdaki kaynak ve araştırmalardan da yararlanarak hazırladığımız, Edirne Tekkeleri başlıklı çalışmada; Edirne tarihi ve tekkeleriyle ilgili bugüne kadar çıkan tüm eserlere ulaşmak hedeflenmiştir. Bu amaçla Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü Arşivi, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, Edirne Müzesi Arşivi, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Süheyl Ünver Arşivi, konuyla ilgili ön bilgi elde edilmiştir. Bu bilgilerin dışında diğer illerdeki eserlerle karşılaştırma yaparak, Edirne'deki tekkelerin benzer ve farklı yanlarını ortaya koyabilmek için gereken bazı yayın ve kaynaklar kütüphanelerden temin edilmiştir. Daha sonra Edirne'de Osmanlı döneminden kalma tekkeler ayakta kalan örnekleriyle, geniş çaplı incelemeye tabi tutulmuştur.

Bu çalışmada Edirne'de tasavvufi hayatın merkezini oluşturan 91 tekke mimari özellikleri bakımından incelenmiştir. Kent merkezinde 12 farklı tarikatla, 17 mahallede faaliyet gösteren tekkelerin şehirdeki dağılımları ve yoğunlukları oluşturulan tablo, grafik ve haritalar yardımıyla sonuç bölümlerinde ayrıca incelenecektir.

Oluşturulan tablo da Edirne Tekkelerinden kronolojik ve sayısal olarak bahseden başlıca kaynaklar belirtilmiş olup, araştırmada yararlanılan kaynaklar bu yayınlarla sınırlı değildir.

---

[60] Selami Şimşek, *Osmanlı'nın İkinci Başkenti Edirne'de Tasavvuf Kültürü*, Buhara Yayınları, İstanbul, 2008.

1.3. Edirne'de İnanç Kültürü ve Tarikatlar

Edirne'nin fethiyle birlikte şehrin mimari ve kültür hayatına katkıda bulunan tekkeler Bayramiyye, Bedreddiniyye, Bektaşîyye, Celvetîyye, Halvetîyye, Kadirîye, Mevlevîyye, Nakşîbendîyye, Rifâîyye, Sadiyye, Semerkandiyye ve Zeyniyye olmak üzere on iki ana tarikat ve bunlara bağlı farklı kollar tarafından temsil edilmişlerdir. Osmanlı Döneminde Edirne'de bulunan bu tarikatlar ve kolları alfebetik olarak kısaca anlatılarak faaliyet gösterdikleri tespit edilebilenler "Katalog" bölümünde ele alınacaktır. Bunların mahalle ve yapılara göre dağılımları ise tablo, grafiklerle ayrıca değerlendirilecektir.

Hacı Bayram-ı Veli tarafından kurulan ilk Türk tarikatı Bayramiyyedir. Hacı Bayram Veli'nin vefatından sonra Akşemseddin'e (ö.863/1459) nisbet edilen Şemsiye ve Ömer Sikkini'ye (ö.880/1475) Melamiyye adlı iki büyük kola ayrılmıştır[61] Edirne'de bulunan Bayramiyye tekkeleri; Şeyh Şücaüddin Tekkesi (Tennuri[62]), Şeyh Ramazan Halife Tekkesi ve Sultan Hacı Bayram Tekkesi'dir.

Simavna Kadısıoğlu demekle meşhur Şeyh Bedreddin Mahmud (ö. 823/1420)'ye nisbet edilen Bedreddiniyye, Edirne ve çevresinde piri şeyh Bedreddin Mahmud tarafından yayılmıştır[63]. Edirne'de bu tarikat Bedreddin Zaviyesi ile temsil edilmektedir.

XIII. yy.'da Kalenderilik içinde teşekküle başlayıp XV. yy. sonlarında Hacı Bektaş-ı Veli ananeleri etrafında Anadolu'da ortaya çıkan Bektaşîyye[64] , XIV-XV. yy.' dan itibaren Hızır Baba, Sefer Şah, Mumcu Hasan Baba, Karaca Ahmet Sultan, Hacı Baba,

---

[61] Abdülkadir Gölpınarlı, 100 Soruda Tasavvuf, Gerçek Yayınevi, 1969, İstanbul s.236-239; Fuat Bayramoğlu-Nihat Azamat, "Bayramîyye", TDVİA., C.5, 1992, İstanbul, s.269-273; Mustafa Kara, *a.g.e.*, 1985, s.280-281; Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı Sufinin Kelamı Hal Tercümeleri-Tarikatlar-Istılahlar*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2005, s.63; Osman Türer, (Haz.Ahmet Yaşar Ocak), "Osmanlı Anadolu'sunda Tarikatların Genel Dağılımı", *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*, Atatürk Kültür, Dil ve Tatih Yüksek Kurulu, Ankara, 2005, s. 225-228.

[62] Bayramîliğin Akşemseddin'in halifesi Şeyh İbrahim Kayser-i Tennurî (ö.887/1482) tarafından kurulmuş koludur. Bkz. Fuat Bayramoğlu-Nihat Azamat, *a.g.e.*, s. 269-273; Mustafa Kara, 1985, s.280-281; Şimşek, Selami Şimşek, *a.g.e.*, 238.

[63] Bkz. Mustafa Kara, *Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar*, Sır Yayınları, Bursa, 2004, s. 112; Selami Şimşek, *a.g.e.*, s. 301-305.

[64] XIII. yüzyılın birinci yarısında, Horasan'dan Kapadokya Bölgesine, bugünkü ismi Hacı Bektaş olan, Sulucakarahöyük ilçesine yerleşen Hacı Bektâş-ı Veli, burada bir tekke kurmuştur. Bektaşî tarikatının Yeniçerilikle olan fikri ve organik yakınlığının büyük payı vardır. Nitekim Osmanlı Devleti 1826 da Yeniçeriliği kaldırırken bu tarikatı da yasaklamak zorunda kalmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Abdülkadir Gölpınarlı, *a.g.e.* s.269-277; Ahmet Yaşar Ocak, "Bektaşîlik", TDVİA, C.5, 1992, İstanbul, s.373-379; Mustafa Kara, *a.g.e.*,1985, s.282; Mustafa Kara, *a.g.e.*, 2005, s.64-65; Osman Türer, *a.g.e.* s. 233-235.

Muhyiddin Baba, Arız Baba, Kanber Baba, Erşen Baba, Yunus Baba, Kara Baba ve Aşçı Mahmud Baba gibi pek çok Bektaşî dervişi tarafından Edirne ve çevresinde yaygınlık kazanmıştır[65] . Bektaşîlik araştırmaları ile tanınmış olan Batılı bilgin Hasluck, Seyyah Slade'den naklen 1826 da Edirne civarında II. Mahmud tarafından 16 tekkenin kapatılıp eşyasının müsadere edildiğini belirtmektedir[66] . Edirne'de bulunan Bektaşî Tekkeleri; Hıdırlık Tekkesi, Sefer Şah Tekkesi, Sultan Kaplı Dede Tekkesi, Hacı Memi Tekkesi, Karaca Ahmet Sultan Tekkesi, Kızıldeli Tekkesi, Mehmed Halife Zaviyesi ve Yatağan Baba Tekkesi ile temsil ediliştir.

Aziz Mahmut Hûdayi (Ö.1623) tarafından kurulan Celvetîyye, İbrahim Zahid Geylani yoluyla Halvetîliğin kollarından Zahidilik, Safiyüddin Erdebili (Ö.1334) yoluyla Safevilik ve Hacı Bayram Veli yoluyla da Bayramîlik ile birleşen bir tarikattır. Selamiye, Fenaiye, Hakkîyye ve Haşimiyye olmak üzere dört kolu vardır[67] . Bu tarikatın Edirne'deki kurucusu ve yayıcısı Seyyid Celâleddin Efendi'dir. Ayrıca, Edirne Dizdarzâde Tekkesinde şeyhlik yapan, Hûdayi'nin halifelerinden Saçlı İbrahim Efendi (Ö.1664) ile bu zatın oğlu, Edirne Selimiye Cami vaizi Abdülhayy Celvetî (Ö.1705) adlı iki sufi de Celvetî tarikatını Edirne'de yaymış olan sufilerdir[68] . XVIII ve XIX. yüzyıllarda Balkanların en yaygın tarikatlarından birisi olan Celvetî tarikatı Edirne'de; Saçlı İbrahim Efendi Tekkesi, Abdülbâki Efendi Tekkesi, Ali Senâi Efendi Tekkesi (Hakkî[69]), Mezid Bey Tekkesi ve İplikçi Tekkesi ile temsil edilmektedir.

Şeyh Ömer Halvetî tarafından kurulan Halvetîlik; Osmanlı Devleti'ndeki en yaygın tarikatların başında gelmekte olup, Azerbaycan'da kurulmuş, gelişmiş ve buradan Anadolu'ya Anadolu'dan da Balkanlar, Suriye, Mısır, Kuzey Afrika, Sudan, Habeşistan, ve Güney Asya'ya yayılmıştır[70]. Edirne'de yaygın

---

[65] Selami Şimşek, *a.g.e.*, s. 268.

[66] Selami Şimşek, "Edirneli Kabûlî Mustafa Hayatı, Eserleri ve XVIII. Ve XIX. Asırlarda Edirne'de Tasavvuf ve Tarikatların Genel Durumu", *Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü I. Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (23-25 Ekim 2003)*, Edirne, 2005, s.492.

[67] Bkz. Abdülkadir Gölpınarlı, *a.g.e.*s.239-241; Hasan Kamil Yılmaz, "Celvetîyye", *TDVİA*, C.7, İstanbul, 1993, s.273-275; Mustafa Kara, *a.g.e.*,1985, s.284; Mustafa Kara, *a.g.e.*, 2005, s.65-66; Osman Türer, *a.g.e.*, s. 228-229; Selami Şimşek, *a.g.e.*. 2005.

[68] Bkz. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 101-123; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.484.

[69] Hakkıyye, Celvetîliğin Atpazari Osman Efendi (ö.1102/1691)'nin önde gelen halifesi Bursevi İsmail Hakkı Efendi'ye nisbet edilen bir koludur. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.258.

[70] Halvetîyye, İbrahim Zahid Geylani'ye (ö.690/1291) nisbet edilen Zahidiyenin bir kolu olarak kabul edilir. Tarikat piri halvete büyük önem verdiği için bu lakapla anılmış, daha sonra tarikata has isim olmuştur. Tarikatta Pir-i Sani olarak Yahya Şirvani (ö.862/1480) kabul edilir. Tarikatın yaygınlık kazanması Şirvani'den

ve büyük tesirleri olan tarikatların başında gelen Halvetîliğin İbrahim Gülşenî (Ö.1533)'ye nisbet eden Gülşenî[71], Hasan Sezâyi (Ö.1738)'ye nisbet edilen Sezâi[72] kolları Edirne'de oldukça etkili olmuşlardır[73] . Bu tarikat Edirne'de; Fahri Fatma Hatun Tekkesi (Uşşaki[74]), Hasan Sezaî Tekkesi (Gülşenî-Sezaî), Kan(m)ber Ağa Tekkesi, Veli Dede (Gülşenî-Sezaî), Abdülbâki Efendi Tekkesi, Çoban Ali Efendi Tekkesi (Uşşaki), Himmet Dede Tekkesi (Gülşenî-Sezaî), Mestcizade Tekkesi (Ramazani[75]), Şah Kadın Tekkesi (Karabaşî[76]), Şerbettar Hamza Bey Tekkesi (Cemalî[77]), Şeyh Mesud Efendi Tekkesi, Şeyh Hamid Efendi Tekkesi (Uşşaki), Cerrahî Tekkesi(Cerrâhî[78]), Hacı Ömer Tekkesi, Hacı Zekeriya Tekkesi(Gülşenî-Sezaî), Ahi Baba Dergahı, Beylerbeyi Tekkesi, Çizmeci Şeyh Tekkesi (Uşşaki), Çelebi Şeyh Tekkesi (Sinani[79]), Rahmi Dede Tekkesi, Sadık Baba Tekkesi, Sezaî

---

ve müridi Dede Ömer Ruşeni'den (ö.885/1480) sonra olmuştur. Halvetîyye tarikatı Rûşeniyye (kurucusu Dede Ömer Ruşeni, ö. 892/1487), Cemalîyye (kurucusu Cemal-i Halvetî, ö.899/1494), Ahmediyye (kurucusu Yiğitbaşı, Ahmed Şemseddin, ö. 910/1504) ve Şemsiye (kurucusu Şemseddin Sivasi, ö.1006/1597) şeklinde dört ana kola ayrılmış, bu kollardan çeşitli şubeler meydana gelmiştir. Bkz. Abdülkadir Gölpınarlı, *a.g.e.*, 1969, s.205-215; Süleyman Uludağ, "Halvetîyye", TDVİA, C.15, İstanbul, 1997, s. 393-395; Mustafa Kara, *a.g.e.* 1985, s.288-289; Mustafa Kara, *a.g.e.* 2005, s.67-69; Osman Türer, *a.g.e.*, s. 214-223; Enver Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, Türkiye Yayınları, İstanbul, 1964, s.172-175.

[71] Halvetî tarikatının İbrahim Gülşenî'ye (Ö.1534) nisbet edilen bir koludur. İbrahim Gülşenî'nin Kahire'de Babüzzüveyle'de kurduğu tekke ile temelleri atılan tarikat, Osmanlı topraklarında XVI. yüzyıldan sonra faaliyet göstermeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır. İbrahim Gülşenî, mürşidi Dede Ömer Rûşenî'nin kendisine bir gül vererek, "Sen ol bâğ-ı bekânın gülşenîsin" demesi üzerine tarikat bu isimle anılmaya başlamıştır. Bkz., Abdülkadir Gölpınarlı, *a.g.e.*, s.207; Mustafa Kara, "Gülşenîyye", TDVİA, C.14, İstanbul, 1996, s. 256-259.

[72] Pir Hasan Sezaî'ye nisbet edilen Gülşenîliğe bağlı bir koldur. Bkz. Ali Rıza Özuygun, *Hasan Sezayi'nin Hayatı Edebi Kişiliği, Eserleri, Divânı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi (Basılmamış Doktora Tezi)*, C.1, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1999; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.480.

[73] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.480.

[74] Halvetî tarikatının Ahmedî kolunun şubelerinden biri olan Uşşâkîlik, Hasan Hüsâmeddin (Ö.1592) tarafından kurulmuştur. Bu tarikatın Edirne'deki temsilcileri Şeyh İbrahim Efendi, Muslihiddin Efendi'dir. Diğer bir temsilcisi de bu tarikatın ikinci pîri olarak bilinen Şeyh Cemâleddin Uşşâki (Ö.1751)'dir. Edirne'de doğmuştur. Asıl adı Mehmed Cemâleddin, künyesi Ebû Nizâmeddin'dir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s. 483.

[75] Ramazanilik, Ahmediyye'nin Ramazan Mahfi Efendi (ö.1025/1616)'ye nisbet edilen bir koludur. Nureddin Cerrâhi (ö.1133/1721) tarafından tesis edilen Cerrâhiye, Burhaneddin Efendiye nisbet edilen Raûfiyye, ve Muhammed Buhuri (ö.1039/1630) tarafından kurulan kolları vardır. Selami Şimşek, *a.g.e.* 2008, s. 132.

[76] Halvetîliğin Şeyh Ali Alaeddin Efendi (ö.1097/1685)' ye nisbet edilen koludur. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.110.

[77] Adını Cemal Halvetî'den (ö.899/1494) alan Cemalîyye Halvetîyye'nin ana şubelerinden biridir. Edirne'de merkez kol ve Şabaniyye'nin Karabaşîyye kolu ile temsil edilmiştir. Bkz. Abdülkadir Gölpınarlı, **a.g.e.**, 1969, İstanbul s.207; M.S. Tayşi, "Cemalîyye", *TDVİA*, C.7, 1993, İstanbul, s.318.

[78] Halvetîye'den Ramazaniye'nin bir kolu olup, kurucusu Nureddin Mehmed Cerrâhi (Ö.1721)' dir. Tarikatın kurucusunun İstanbul'un Cerrahpaşa semtinde doğduğu için Cerrâhîye denildiği rivayet olunur. Tarikatın kuruluşu İstanbul Karagümrük'teki dergahın açıldığı 1703 yılı kabul edilmektedir. Bkz. Şenay Yola, "Cerrâhiye", *TDVİA*, C.7, İstanbul, 1993, s. 416-417.

[79] Halvetîliğin İbrahim Ümmi Sinan Efendi (ö.976/1568) tarafından İstanbul'da kurulan bir koludur. Bkz. M. Baha Tanman, "Sinanilik", *DBİSTA*, C.7, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 1994, s.6-7.

Efendi Tekkesi, Şeyh Bayezıt Tekkesi (Cemalî), Ümmi Ahmed Efendi Tekkesi ile temsil edilmektedir.

Abdülkâdir-i Geylani'ye (ö.561/1165) nisbet edilen Kadirîye, Irak başta olmak üzere İslam dünyasının hemen her tarafına yayılmış olan tarikattır. XVII. yy.'da tarikatın Rumîyye kolunun piri İsmail Rumî tarafından İstanbul başta olmak üzere Anadolu ve Balkanlara yayılmıştır[80]. Bu tarikat Edirne'de İsmail Rûmî (Ö.1643) tarafından Edirne'ye yayılmıştır. Edirne'deki ilk temsilcisi olarak İsmail Rûmî'nin halifelerinden Bezirgân Şeyh Mehmed Rûmî Efendi (Ö.1646) karşımıza çıkar. Diğeri ise manzumelerinde Abdülkâdir Geylani hakkında kullandığı hürmetkar ifadelerinden dolayı Kâdirî tarikatına mensup olduğu ileri sürülen Börekçizâde Fâiz (Ö.1717)'dir[81]. Edirne'deki Kadirî tekkeleri; Kadirîhane Tekkesi (Rumî[82]), Kaplan Baba Tekkesi, Topçu Baba Tekkesi, Ali Senâi Efendi Tekkesi, Güzelce Baba Tekkesi, Şeyh Ömer Tekkesi, Şeyh Ramazan Halife Tekkesi, Arapzade Tekkesi, Hacı Memi Tekkesi, Hindiler Tekkesi, Osman Dede Tekkesi, Yediler Tekkesi, Aygır Baba Tekkesi, Bahri Baba Dergahı, İsmail Rumî Efendi Tekkesi (Rumî) ve Kadirî Tekkesi'dir.

Mevlana Celaleddin Rumî (Ö.1273) tarafından kurulan Mevlevîyye tarikatının merkezi Konya'daki dergahtır. Diğer şehir ve ülkelerdeki Mevlevîhaneler buradan yönetilirdi[83]. Edirne'de ise, II. Murad tarafından Muradiye Cami'ne bitişik bir tekkenin ilave edilmesiyle Gülşenîlik'ten sonra en etkili tarikat Mevlevîlik olmuştur. Ayrıca Edirne'de yetişen şairlerin 23'ünün bu tarikata mensup olduğu bilinmektedir[84]. Edirne'de bu tarikat sadece Muradiye Mevlevîhanesi ile temsil edilmekteydi.

---

[80] Kâdirî kaynaklarında Abdülkâdir Geylani'nin soyunun baba tarafından Hazreti Hasan, anne tarafından Hazreti Hüseyin'e ulaştığı bilinmektedir. Kâdirîlik XVII. yüzyılda, tarikatın Rûmi kolunun pîri İsmail Rûmî'nin faaliyetleri sonucu başta İstanbul olmak üzere Anadolu ve Balkanlar'da yaygınlık kazanmıştır. İsmail Rûmî'nin İstanbul-Tophane'de kurduğu tekke diğer bölgelerde açılan Kâdirî tekkelerinin merkezi olma fonksiyonunu da üstlenmiştir. Bkz. Abdülkadir Gölpınarlı, *a.g.e.* s.190-191; Nihat Azamat, "Kadirîye", *TDVİA*, C. 24, İstanbul, 2001, s. 131-136; İ.Zeki Eyüboğlu, "Kadirîlik", *Günümüz Işığında Tasavvuf Tarikatlar Mezhepler Tarihi*, Der Yayınevi, İstanbul, 1993, s. 206; Mustafa Kara, *a.g.e.* 1985, s.289-291; Mustafa Kara, *a.g.e.*, 2005, s.69-70; Osman Türer, *a.g.e.*, 2005, s. 212-214; Enver Behnan Şapolyo, *a.g.e.*, s.154-163.

[81] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.479;

[82] İslamiyye olarak da bilinen Rumîyye, İsmail Rumî (ö.1053/1643) tarafından Kadirîliğin bir kolu olarak kurulmuştur. Bkz. Nihat Azamat, *a.g.e.*, s. 131-136.

[83] Mevlevîlik, İslam dünyasının en önemli ve yaygın tarikatlarından biridir. Güzel sanatlarla özellikle musiki ile olan ilgisi, sanat tarihi açısından olduğu kadar tasavvuf tarihi açısından da önemlidir. Bkz. Abdülkadir Gölpınarlı, *a.g.e.* s.279-284; Mustafa Kara, *a.g.e.*, 1985, s.2293-294; Mustafa Kara, *a.g.e.*, 2005, s.70-71; Osman Türer, *a.g.e.*, 2005, s. 223-225; Enver Behnan Şapolyo, *a.g.e.*, s.84-87.

[84] Bkz.Sezai Küçük, *Mevleviliğin Son Yüzyılı*, İstanbul, 2003; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.488-489.

Türkistan bölgesinde köklü bir tasavvuf ekolü oluşturan, Buharalı Şeyh Muhammed Bahaeddin Nakşibend'e (ö.791/1384) nisbet edilen Nakşîbendîlik[85]. Edirne'de varlığını XV. yüzyıldan sonra hissettirmeye başlamıştır. Edirne'de yetişen Nakşî şeyhlerinin sayısının da fazla olmadığı bilinmektedir[86]. Bu tarikat Edirne'de; Koyun Baba Tekkesi, Pehlivan Cemalettin Tekkesi, Topçu Baba Tekkesi, Atik Ali Paşa Tekkesi, Germe Kapı Tekkesi, Hacı Alemeddin (Alemüddin) Tekkesi, İshak Paşa Tekkesi, Şeyh Davut Efendi Tekkesi, Şeyh Ramazan Halife Tekkesi, Zindanî Mehmed Efendi Tekkesi, Arapzade Tekkesi (Müceddidi[87]), Şeyh Muslihiddin Tekkesi, Defterdar Yusuf Bey Tekkesi, Seyyid Celal Tekkesi, Sitti Sultan Tekkesi, Sivasi Tekkesi (Sivasi[88]), Şeyh Bekir Efendi Tekkesi, Şeyh Sinan Tekkesi, Şeyh Tahir Efendi Tekkesi ve Taşkent Baba Tekkesi ile temsil edilmekteydi.

Ahmed er-Rifâî'ye (ö.578/1182) nisbet edilen Rifâîyye, İslam dünyasının ilk tarikatlarından biridir. Tarikat günümüzde Rufaiyye şeklinde de söylenmektedir[89]. Edirne'ye bu tarikat, 1737'de Basra'dan Edirne'ye gelen Şeyh Ali Şeybâ tarafından getirilmiştir[90]. Edirne'deki Rifâî tekkeleri; Kabulî Baba Tekkesi, İbrahim Ecel Tekkesi, Noktacızade Kasım Efendi Tekkesi, Hacı Memi Tekkesi ve Rifâî Tekkesi'dir.

Sa'deddin Cibavi (Ö.1309) tarafından Şamda kurulan Sadiyye,

---

[85] "Nakşbend", Farsça nakış yapan demektir. Kalbi işlediği, kalbin üzerine süsler yaptığı için bu adı almıştır. Bkz.Abdülkadir Gölpınarlı, *a.g.e.*, s.217-223; Hamid Algar – Necdet Tosun, "Nakşîbendîyye", *TDVİA*, C.32, İstanbul, 2006, s.335-343; Mustafa Kara, *a.g.e.*, 1985, s. 294-296; Mustafa Kara, *a.g.e.*,2005, s. 71-72; İ.Zeki Eyüboğlu, *a.g.e.*, s.229-234; Osman Türer, *a.g.e.*, s. 229-233; Enver Behnan Şapolyo, *a.g.e.*, s.145-154.

[86] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.486.

[87] İmam-ı Rabbani Ahmed-i Sihrindi tarafından kurulmuş olup XVII. yy.'da Ahmediyye diye de anılan Müceddidilik kolu başta Hindistan olmak üzere Orta Asya ve Anadoluda yayılmıştır. Edirne'de Cüryani Şeyhi Üsküdar'lı Ebu Abdullah Muhammed Ensari Semerkandî 8ö.1119/1707) nin halifelerinden Arapzade İlmi Muhammed Efendi ve onun halifesi Neccarzade Şeyh Rıza Efendi (ö.1159/1746) tarafından temsil edilmiştir. Bkz. Abdülkadir Gölpınarlı, *a.g.e.*, s.219-221; Hamid Algar–Necdet Tosun, *a.g.e.*, s.338-340; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 151,159.

[88] Sivasiyye olarak bilinen Sivasilik, Pir Abdulehad Nuri Efendi'ye nisbet edilen Halvetîyye'nin Şemsiye şubesinin yegane koludur. Selami Şimşek, a.g.e., 2008, s. 141-142.

[89] Kurucusunun nisbesinden dolayı Rifâîyye diye bilindiği gibi ismine izafetle Ahmediyye, kurulduğu bölge olan Bataih'e nisbetle Bataihiyye adlarıyla da anılır. Umm Ubeyde'de bulunan ve pîrin türbesini barındıran tekke Rifai tarikatının merkezi sayılmıştır. Bkz. Abdülkadir Gölpınarlı, *a.g.e.*, s.2194-196; Mustafa Tahralı, "Rifâîyye", *TDVİA*, C.35, 2008, İstanbul, s.99-103; Mustafa Kara, *a.g.e.*, 1985, s.296-297; Mustafa Kara, *a.g.e.*, 2005, s.72-73; İ.Zeki Eyüboğlu, *a.g.e.*, s. 239-246; Osman Türer, *a.g.e.*, s. 235-237.

[90] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.480.

[91] Ebu'l Fütuh lakabıyla anılan Sadedin Cibavi Havran ile Şam arasındaki Ciba'da yaşamış ve bundan ötürü tarikatın bir diğer adıda Cibavilik olarak adlandırılmıştır. Bkz. Abdülkadir Gölpınarlı, *a.g.e.*, s.202-204; Mustafa Kara, *a.g.e.*, 1985, s.297-298; İ.Zeki Eyuboğlu, *a.g.e.*, s. 247; Mustafa Kara, *a.g.e.*, 2005, s.73; İ.Zeki Eyüboğlu, *a.g.e.*, s. 247.

Arap kökenli bir tarikattır. Taglebilik, Acizilik, Vefailik ve Selamilik olmak üzere dört kolu vardır[91]. Edirne'de bu tarikat, Noktacızade Kasım Efendi Tekkesi ve Sa'dî Tekkesi ile temsil edilmekteydi.

Ali Semerkandî (Ö.860/1456) tarafından kurulan Semerkandiyye[92], Edirne'de bu sadece Koyun Baba Tekkesi ile temsil edilmiştir.

Horasan sufilerinden Zeyneddin-i Hafi'ye (ö.1435) nisbet edilen Zeynîyye tarikatı, Sühreverdiyye'nin bir şubesi olup Anadolu topraklarına Abdurrahim-i Merzifoni (Abdurrahim-i Rumî) (ö.1446) ile Abdüllatif-i Kudsi (veya Makdisi) (ö.1452) tarafından taşınmıştır[93]. Edirne'de bu tarikat Şeyh Muslihiddin Tekkesi ile temsil edilmiştir.

---

[92] Kaynaklarda Kübreviyye, Nakşîbendîyye ve Halvetîyye gibi ana tarikatlardan birinin kolu olduğu belirtilmekte ise de kesinliği yoktur. Bkz. Reşat Öngören, *Osmanlılar'da Tasavvuf, Anadolu'da Sufiler, Devlet ve Ulema (XVI.yy)*, İz Yayınları, İstanbul, 2000, s.225; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.297-298.

[93] Zeynîlik XV. yy..'da ortaya çıktığı Herat şehrinden Horasan, Ortadoğu, Hindistan ve Kuzey Afrika'ya yayıldığı gibi Anadolu ve Rumeli'de de kendini göstermiştir. Bkz. Osman Türer, *a.g.e.*, s. 237-238.

2. KATALOG

Çalışmanın esas konusunu oluşturan bu bölümde Edirne'de inşa edilen 91 tekke incelenmektedir. Bu yapılar, kısmen mevcut olanlar, kısmen bilgi edinilenler ve sadece ismi belirlenebilenler olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmektedir. Mevcut olan ve kısmen bilgi edinilebilen tekkeler; adları, tarikatları, bulundukları yerler, banileri, inşa tarihleri, geçirdikleri onarımların yer aldığı katalog fişleri ile birlikte ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmiştir. Mimari tanımlamalarına yönelik izlenen anlatımda ayrı alt başlıklar kullanılmıştır. Sadece adı belirlenebilen tekkeler ise; mimarileri hakkında bilgi vermedikleri için kaynaklardan edinilen bilgilerle sınırlı kalmaktadır. Tüm yapıların sonunda "Edirne Tekkelerinin 2009 yılı genel dağılımını" gösteren tablodan da incelenebilmesi için 'tablo sıra no' verilmiştir.

2.1. Kısmen Mevcut Olanlar

Günümüzde bütün birimleriyle ayakta olup faaliyet gösteren tekke yapısı mevcut değildir. Mevcut olanlar da cami, yatır özelliği gösteren mezarlar, türbe, hazire, duvar kalıntısından öteye geçmemektedir. Bu nedenle, kaynak ve yayınlar doğrultusunda yapılan araştırma ve arazi çalışması sonucunda Edirne'de kısmen mevcut 16 tekke tespit edilmiştir.

Bu yapıların anlatımı sırasında inşa tarihleri bilinenler kronolojik, diğerleri alfabetik olarak incelenmiştir. Kronolojik sıralamada, ilk onarım tarihleri öncesi inşa tarihi olarak değerlendirilip sıralamaya dahil edilmiştir. Sanat tarihi açısından sahip oldukları mimari özelliklere göre anlatımları yapılmıştır.

Tekkelerin bulundukları yerlere yönelik R.Kazancıgil'in kitabı[94] başvuru alınarak yapılan adres karşılaştırmaları sonucunda bugünkü adresleri belirtilmiştir. İncelenen 16 tekkenin sıralaması aşağıdaki gibidir;

1) Topçu Baba Tekkesi (1384 öncesi)
2) Hıdırlık Tekkesi (1427 öncesi)
3) Muradiye Mevlevîhanesi (H.837/M.1433 ve H.843/M.1439)
4) Fahri Fatma Hatun Tekkesi (1475 öncesi)
5) Şeyh Ömer Tekkesi (1483 öncesi)

---

[94] Edirne Mahalleleri için Bkz. Ratip Kazancıgil, *Edirne Mahalleleri Tarihçesi*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi, İstanbul, 1992.

6) Hasan Sezaî Tekkesi (H.892 / M.1486)
7) Pehlivan Cemalettin Tekkesi (1530 öncesi)
8) Şeyh Şücaüddin Tekkesi (1535 öncesi)
9) Veli Dede Tekkesi (1625 öncesi)
10) Koyun Baba Tekkesi (H.1012/M.1603)
11) Hacı Ömer Tekkesi (H.1020/M.1611)
12) Kadirîhane Tekkesi (H.1020/M.1614 ve H.1053/M.1643)
13) Saçlı İbrahim Efendi Tekkesi (1751 öncesi)
14) Kabulî Tekkesi (H.1231/M.1815)
15) Kan(m)ber Ağa Tekkesi
16) Kaplan Baba Tekkesi

TOPÇU BABA TEKKESİ

Tarikatı: Nakşîbendî/Kadirî

Yeri: Çavuş Bey Mahallesi, Horozlu Caddesi

Banisi: Hoca İvaz Efendi

İnşa Tarihi: 1384 öncesi

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 1

Halimizade, Şeyh Abdülhalim ve Hoca İvaz Tekkesi[95] olarak bilinen Topçu Baba[96] Tekkesi; Çavuş Bey Mahallesi, Horozlu Caddesi'nde yer almaktaydı[97]. İnşasına Hoca İvaz Efendi tarafından başlanan tekke oğlu Rüstem Efendi tarafından tamamlanmıştır[98]. Önceleri Nakşîbendî tarikatına ait olan tekke[99] sonradan Kâdirî tekkesi haline gelmiştir[100]. Mimarisine ilişkin olarak sadece çatısının ahşaptan olduğu, Hoca İvaz adına Camii ve Topçu Baba'nın H.786/M.1384 tarihli türbesinin olduğu şeklinde bilgilere sahibiz[101]. A. Badi[102], Halimizade tarafından söylenen Topçu Baba'nın mezar taşı kitabesinin yeni harflerle okunuşunu vermektedir[103]. Altı satırlık kitabenin tarih beyiti şöyledir;

Topçu Baba Mezarı, 2009

"Top urup meydan-ı aşka kapdılar çevgân ile
Şöyle bir merd-i Huda kim mahlası Topçu Baba

---

[95] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 169.

[96] Hind ülkesinden Anadolu'ya, buradan da Edirne'ye gelip Hoca İvaz Mahallesinde Bulunan Hoca İvaz Tekkesini ihya etmiş Nakşi şeyhlerindendir. H.786/M.1384 tarihli türbe kitabesinden anlaşıldığına göre Rumeliye ayak basan kırk yiğitlerden olduğu anlaşılan Topçu Baba Edirne'yi alan gazilerden biridir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 163.

[97] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Hacı İvaz Mahallesi Horozlu Caddesi No:52 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s99,118; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, s.50-51,189-191.

[98] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 169.

[99] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 169.

[100] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s.13.

[101] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.99; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 163.

[102] Orijinal kitabe günümüze ulaşmadığından A. Badi'den aynen aktarılmıştır. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 118.

[103] Selami Şimşek kitabe için H.786/M.1384 tarihli Topçu Baba Türbesine ait olduğunu bildirmektedir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 163.

Hind ilinden geçdi Rûma kırklara hemrah olup
Bu makamı kıldı ihya himmet-i Topçu Baba
Ceddi pâkidir Halîmi zâdenin bu ehli dil,
Besmele imiş sana tarih fatiha Topçu baba" şeklindedir.

Günümüzde, tekke ile türbenin bulunduğu alanda Edirne Endüstri Meslek Lisesinin bahçesi ve marangozhanesi bulunmaktadır. Okulun yola bakan duvarında küçük pencere şeklinde bir açıklık yer almaktadır ve mahalle halkı tarafından Topçu Baba'nın burada gömülü olduğuna inanıldığı için mum yakılmaktadır. Bu duvarla marangozhane arasında tuğla duvar dokusu altında üç sıra almaşık bir duvar dokusu bulunmaktadır. Bu duvar dokusunun tekkeye ait olabileceği düşünülmektedir.

Mum Yakılan Açıklık, 2009

Duvar Dokusu, 2009

HIDIRLIK TEKKESİ

Tarikatı: Bektaşî

Yeri: Yıldırım Beyazıt Mahallesi, Hıdır Baba Sokak

Banisi: Şah Melek Bey

İnşa Tarihi: 1427 öncesi

Onarımlar: H.831 /M.1427, H.942/1535

Tablo Sıra No: 2

Hızır Dede[104] ve Hızır Dede Hünkar Tekkesi[105] adlarıyla da bilinen Hıdırlık Tekkesi; Yıldırım Beyazıt Mahallesi, Hıdır Baba Sokak'ta yer almaktaydı. Bektaşî tarikatına bağlı tekke[106] Şah Melek Bey tarafından yaptırılmıştır[107]. Günümüzde mevcut olmayan yapı, H.1171/M.1757 tarihinde yıkılmıştır[108].

Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde[109] Edirne'nin fethinden önce de mevcut olan ve Hızır'ın makamı diye korunan tekkeye, sonra Hacı Bektaş-ı Veli'nin izniyle Sefer Şah Dede ve Hızır Dede buraya gelip yerleşmiş, mamur hale getirmişlerdir. Fetihten sonra ise, Gazi Hüdavendigar ilgi göstermiş, nice kilerler, hücreler, ambarlar ve imaretler yaptırmıştır. 831/1427 tarihinde Gazi Mihal Bey'in oğlu Yahya Bey bir tarafa dershanelerle çeşitli çilehaneler ve bahçesi içre çeşitli maksureler yaptırarak adeta cennete çevirmiştir.

Hıdır Baba Türbesi (2009)

Zamanla harap olan tekke H.942/M.1535 yılında yıktırılarak Vezîr-i âzam İbrahim Paşa tarafından yeniden yaptırılmaya başlanmış, İbrahim Paşa'nın ölümü üzerine Kanuni Sultan Süleyman tarafından tamamlanmıştır[110].

---

[104] Seyit Ali Kahraman- Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 251.

[105] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.273.

[106] Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.73.

[107] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.104.

[108] Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1999, s. 88.

[109] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 252.

[110] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 104.

Evliya Çelebi; havası suyu güzel yeşillik bir mesire yeri olmakla Edirne'nin bütün aydınları, sanatçıları gezmek tozmak için buraya gelmeye başlayınca, şehrin nice bin yaramaz ve haylazının da oraya doluşmaya başladıklarından huzur ve sükun kalmaması üzerine H.1051/M.1641 tarihinde Sultan İbrahim'in veziri Kara Mustafa Paşa'ya Edirneliler dilekçeler göndererek 'bu tekke-i Bektaşîyân'da nice fisku fücur oluyor men ve defi için emr-i padişâhî ricâ ederiz' dediklerini ve isteklerinin kabul olunarak Kara Mustafa Paşa tarafından Kapıcıbaşı Kırkayak Sinan Paşa bu iş için görevlendirildiğini, o da aldığı buyruğu yerine getirerek binlerce bakkal, çakkal haşaratları başına toplayıp baltalar ve ferhadi kazmalarla oldukça büyük ve eski bir yapı olan tekkeyi tam bir haftada zorlukla yıkabildiklerini, kurşunlarını yüzlerce arabaya yükleyip Kara Mustafa Paşa'nın İstanbul'da yaptırdığı türbesini örttüklerini, bu acıklı hali gören Bektaşî dervişlerinin on dört bakır kabı kadı'ya teslim edip, sonra hepsi bir araya gelerek 'Allah, Allah' diye bağırdıklarını ve bu Âsîtânenin yıkılmasına sebep olanların cümlesine fena gülbangı çektikten sonra her birinin bir diyara dağıldıklarını, fena gülbangının yedinci günü Sultan İbrahim'in Kara Mustafa Paşa'yı öldürttüğünü ve ondan sonra Edirne ayanından bu tekkenin yıkılmasına dilekçe verenlerin hepsinin de kısa zamanda öldüğünü kaydetmektedir[111].

Hıdır Baba Türbesi, 2009

Evliya Çelebi, bu olaydan sonra tekkenin boş ve terk edilmiş olarak kaldığını, IV. Mehmed'in Edirne'ye gelip, bu gönül açıcı ferah yerden hoşlanması üzerine aynı yıl bir cami ile saray yaptırarak buranın canlandığını bildirmektedir [112].

[111] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 104.

[112] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 252.

Günümüzde yukarda bahsedilen yerde Hıdır Babaya ait bir mezar bulunmaktadır. Üzeri çatıyla örtülü mezar yeri ahşap kafes malzemeyle dikdörtgen bir form içinde yer almaktadır. Yeşil renkli sanduka çimentodandır. Edirne halkı tarafından yatır özelliği verilen mezar, adak yeri olarak kullanılmaktadır.

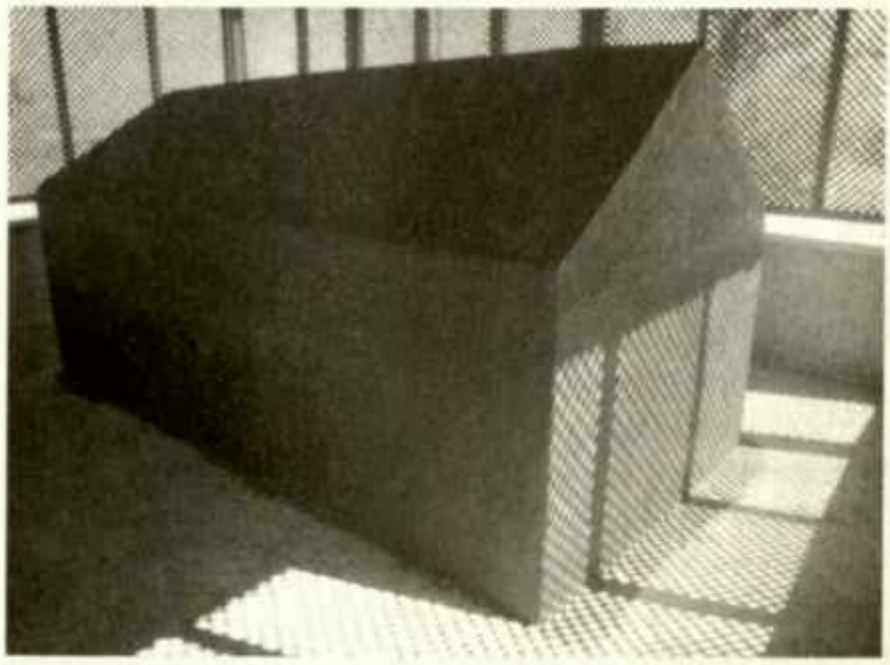

Hıdır Baba Mezarı, 2009

MURADİYE MEVLEVÎHANESİ[113]

Tarikatı: Mevlevî

Yeri: Menzil Ahır Mahallesi, Muradiye Camii ve alanı

Banisi: II. Murad

İnşa Tarihi: H.830/M.1426, H.837/M.1433, H.837/M.1435, H.843/M.1439

Onarımlar: H.1166/M.1752 ve H.1127/M.1715

Tablo Sıra No: 3

Muradiye Mevlevîhanesi[113a] olarak bilinen tekke; Menzil Ahır Mahallesi, Muradiye Cami alanında bulunmaktaydı. İnşa tarihi kesin olarak bilinmeyen yapının bugün kayıp olan vakfiyesine göre H.830/M.1426[113b], kitabesine göre ise H.837/M.1433, A.Hibri'ye[113c] göre ise H.839/M.1435 yılında inşa edildiği belirtilmektedir. Yapının inşasına ilişkin anlatılan rivayetlere göre ise; II. Muradın rüyasında Mevlânâ Celâleddin Rûmî'yi görmesi üzerine, H.837/M.1433 tarihinde bugünkü Muradiye Cami'nin Mevlevîhane olduğu, başka bir rivayete göre ise; cami, inşa edildikten altı sene sonra H.843/M.1439 yılında Mevlevîhane'ye çevrilir. Sonra cami kısmı ayrılarak, caminin batı cephesine semahane ve şeyhlere mahsus harem dairesi ile doğu cephesine dedeler ve misafirler için odalar ve imaret inşa edilmiştir[114]. Yapının evkafı, II. Murad'ın Edirne'deki diğer eserleriyle birlikte Filibe civarında Kara Reis mukataasına bağlıdır[115].

Muradiye Mevlevîhanesi, genel görünüş (E.N.İşli-M.Koz, s.622)

Günümüzde mevcut olmayan yapının mimarisi hakkında, C.E. Arseven[116], E.H. Ayverdi[117], O.Onur[118], S.Ünver'in[119] eserlerinden ve Oral Onur'un, "Edirne Mevlevîhanesi[120]" adlı kitabında Muradiye Camii eski imamı Kenan Camcılar'a ait kroki niteliğinde çizimleri ile Süleymaniye Kütüphanesi Süheyl Ünver Arşivi 229

---

[113] Ayrıntılı bilgi için bkz. N.Çiçek Akçıl, "Günümüze Ula'amayan Bir Tekke: Edirne'de Muradiye Mevlevihanesi", *Sanat Tarihi Yıllığı XXI, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Araştırma Merkezi, İstanbul*, 2012, s.1-21.

[113a] Seyit Ali Kahraman-Yüce Dağlı, a.g.e., s.253.

[113b] Ahmet Badi, a.g.e., s.94.

[113c] Abdurrahmanc Hibrî, a.g.e., s.24.

[114] Süheyl Ünver, a.g.e., 1962, s.2.

[115] Süheyl Ünver, a.g.e.,1962, s.2.

[116] Celal Esat Arseven, *Türk Sanatı tarihi (Menşeinden bugüne kadar)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1955, s.447

[117] Ekrem, Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II.Sultan Murad Devri 806-855 (1403-1451)*, Fetih Cemiyeti Yayınları, Cilt:II, İstanbul, 1972, s.407.

[118] Oral Onur, a.g.e., 1999, s.10.

nolu Edirne Dosyası 59 nolu defterde bulunan fotoğraf ve kroki niteliğindeki çizimlerden bilgi edinilmektedir. Ayrıca E. N. İşli-M. S. Koz'un[121] eserinde 'Muradiye Camii ve Mevlevîhanen'nin Selimiye minaresinden genel görünümü' açıklamasıyla A. Lieff'e ait tarihsiz bir kartpostal bulunmaktadır.

marisine ilişkin Oral Onur, Edirne Mevlevîhanesi[122] adlı kitabında *"Kadir Dede'nin[123] tarifi üzerine Tekkenin şekli: Şadırvana karşı kapıdan selamlığa girildiği zaman sağında Şeyh'in misafir kabul odası, solda kahve odası (kahvefuruş), onların arkasında dedelerin oturma ve soyunma odaları, Şeyh Kamil Efendi'nin musiki odası, ortada bir salon, haremlik kapısı ve haremlikte de, misafir için ayrı, Şeyh ailesi için ayrı birçok odalar bulunuyordu. Hücre tabir edilen 8 tane dede odaları, sıra ile evler salon, türbe ve sağ tarafında semahanesi vardı. Zikredilen bina tahminen 15 odadan ibaretti. Tabii bunların arasında banyo ve tuvalet de vardı. Tekke'nin izbe kısmı depo idi. İmarethanesinde, aşevi, kiler, ocaklar, fodla fırını, hamur tutma ve malzeme yerleri bulunuyordu"* diye anlatırken. Ekrem H. Ayverdi ise Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri[124] adlı eserinde, *"1929 yılında gördüğümüz Mevlevîhane kısmı ahşap idi, set duvarı da yeniden*

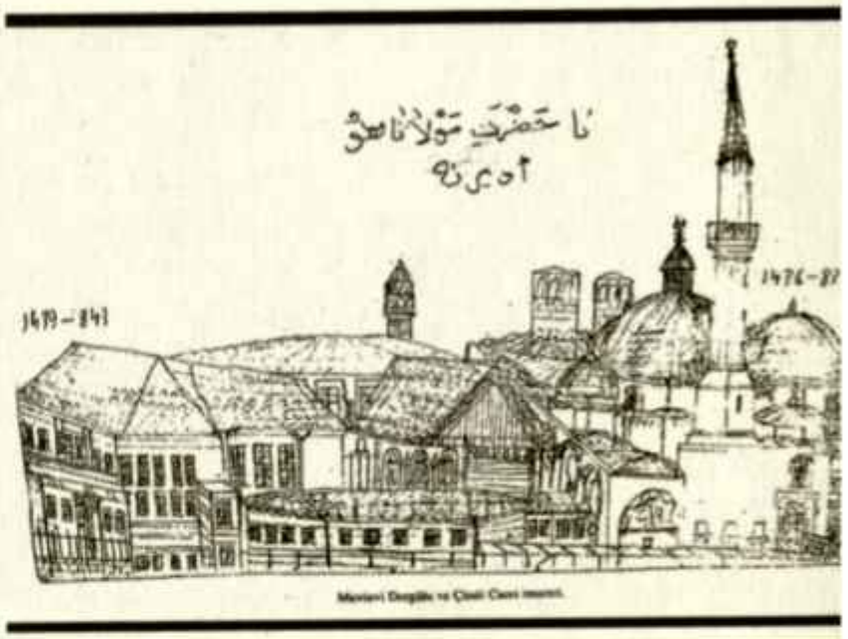

Muradiye Mevlevîhanesi kroki çizimi (O.Onur, 1999, s.123)

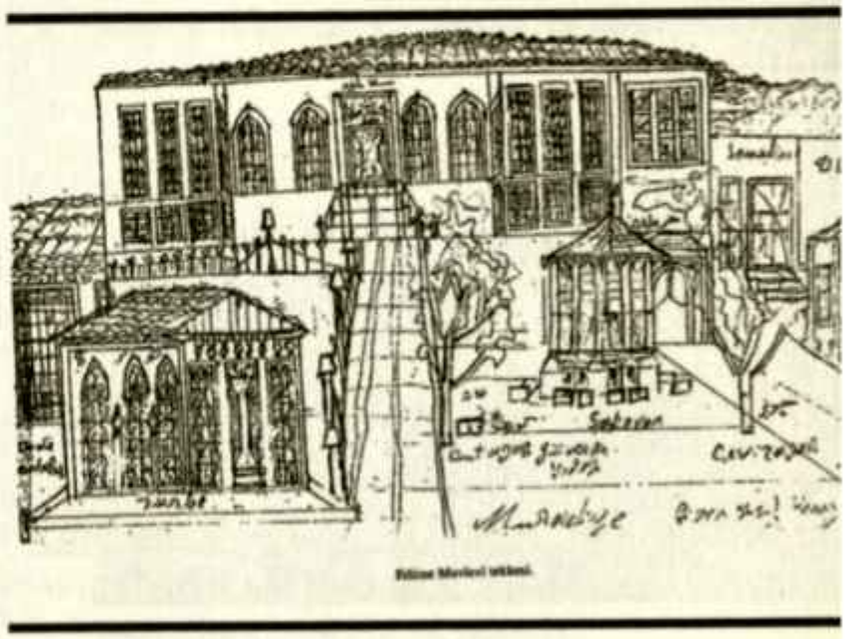

Muradiye Mevlevîhanesi kroki çizimi, (O.Onur, 1999, s.121)

[119] Süheyl Ünver, a.g.e., 1962, s.2.

[120] Oral Onur, a.g.e.1999, s. 123.

[121] Emin Nedret İşli-m.Sabri Koz, *a.g.e.*, s.622.

[122] Oral Onur, *a.g.e.*1999, s. 123.

[123] Kadri Dede olarak da bilinir. Mevlevîler Kütüğü üzerinde çalışıp sağ olduğu yıllar boyunca Muradiye mezarlığındaki Mevlevî mezarlarını bakıp temizlemiş olan Mevlevî'dir. Bkz. Süheyl Ünver, *a.g.e.*, 1962, s.5

[124] Ekrem Hakkı Ayverdi, *a.g.e.*, 1972, s.407.

yapılmıştı. Daha evvel Mevlevîhanenin set duvarıyla beraber kagir olması, bu sefer ahşap olarak yapılmış bulunması pek muhtemeldir. Caminin mihrap tarafında, hazireden sonra kalan sahada da şeyh ikametgahı olan binalar varmış. Bizim gördüğümüzde bunlar yoktu" şeklinde anlatmaktadır.

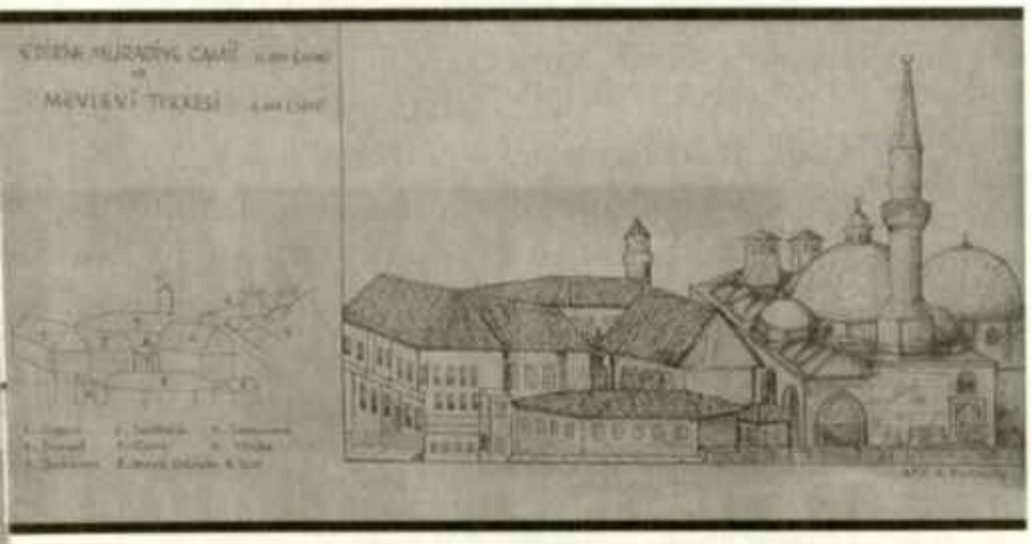

Muradiye Mevlevîhanesi kroki çizimi (A.S.Duruçay, Edirne Müzesi)

Muradiye Mevlevîhanesi; cami, semahane, harem dairesi, derviş hücreleri, dede odaları, imaret, türbe, kütüphane, şadırvan, çeşme, okul ve hazire yapılarından oluşmaktadır[125]. Bu yapılardan sadece cami, şadırvan ve çeşme günümüze sağlam olarak ulaşmıştır. Günümüzde mevcut olmayan mevlevîhanenin, Oral Onur'un, "Edirne Mevlevîhanes[126]" adlı kitabında Muradiye Camii eski imamı Kenan Camcılar'a ait kroki niteliğinde çizimleri bulunmaktadır. Tarihi belli olmayan bu çizimler; mevlevîhanenin genel görünümü, semahane, derviş hücreleri, şeyh odaları, imaret, türbe, şadırvan ve okulun mimarileri hakkında fikir vermektedir. Yukarda adı geçen kaynakta yer alan Muradiye Mevlevîhanesine ait kroki niteliğindeki çizimin bir benzeri de Edirne İslam Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır. Tekke Eşyaları odası Muradiye Mevlevîhanesi vitrininde, Edirne Muradiye Camii ve Mevlevî Tekkesi adıyla sergilenen çizim Afif S. Duruçay imzalı olup tarihi belli değildir. Burada Muradiye Camii ve Mevlevî Tekkesini oluşturan binaların numaralandırılarak isimlendirildiği görülmektedir. Ayrıca, Süleymaniye Kütüphanesi Süheyl Ünver Arşivi'nde[127]de Muradiye Camii ve Mevlevîhanesine ait bir fotoğraf bulunmaktadır.

Muradiye Mevlevîhanesi, genel görünüş (S.Ünver, Defter No:59, s.1)

---

[125] Ekrem Hakkı Ayverdi, *a.g.e.*, 1972, s. 405-415; Oral Onur, *a.g.e.*, 1999 s.5,10,12; Osman Nuri Peremeci, a.g.e.,1939, s.58-59; Süheyl Ünver, *Edirne Muradiye Camii*, Tege Labaratuar Yayını, İstanbul, 1952, s.9-12; Süheyl Ünver, *a.g.e.*, 1962, s.1-7, Ahmet Kuş-İbrahim Dıvarcı-Feyzi Şimşek, a.g.e., s. 31, 139.

[126] Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s.120-123.

[127] Süheyl Ünver, *a.g.e.*, 1962, s.1.

Bu fotoğrafta Muradiye Caminin kuzeyinde, saray ovasına bakan set üzerinde, semahane, harem dairesi, dede odaları ve imareti görülmektedir. Tarihi belli değildir.

Muradiye Camii

İznik ve Bursa'daki, tabhaneli/zaviyeli camiler gurubunu devam ettiren Muradiye Camii, düzgün kesme taşlarla inşa edilmiş olup güney-kuzey ekseninde arka arkaya iki kubbe, yanlarda birer kubbe ile kuzeyde beş gözlü son cemaat yeri ve kuzey batıda tek şerefeli bir minareden meydana gelmektedir. Cami dıştaki sadeliğine karşın içerde çok kaliteli çini bezemesiyle dikkat çekmektedir. Mihrap bölümünün doğu ve batı duvarları alt pencerelerin üst hizasına kadar ve mihrap da dahil olmak üzere tamamen çini kaplıdır. Yapıda çini süslemenin yanı sıra farklı dönemlere ait üst üste kalem işi bezeme dikkati çekmektedir. Günümüze kısmen ulaşabilmiş olan parçalardan anlaşıldığına göre duvarların üst yarısı ve örtü sistemi çok renkli zengin kalem işleriyle süslenmişti[128].

Muradiye Camii, genel görünüş (2008)

Muradiye Camii çini ve kalemişleri, (2008)

Semahane

Oral Onur'un, "Edirne Mevlevîhanesi[129]" adlı kitabında Muradiye Camii eski imamı Kenan Camcılar'a ait kroki niteliğinde çizimleri bulunmaktadır. Tarihi belli olmayan bu çizimlere göre, sadece ön cephesi görülen semahane, dikdörtgen plan üzerine iki katlı olup beşik çatıyla örtülüdür. İki yanı açık dört basamaklı sade bir girişe sahip semahanenin iki kanatlı ahşap kapısı

[128] Muradiye Camisi plan özelliği ve süslemeleriyle ayrıca incelenmesi gereken bir özelliğe sahiptir. Bu sebeple yapıyla ilgili önemli birkaç kaynakça belirtmekle yetiniyoruz. Bkz. Celal Esat Arseven, *a.g.e.*, 1955, s.447; Oktay Aslanapa, "Edirne'de Türk Mimarisinin Gelişmesi", *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1993, s.224-225; Ekrem Hakkı Ayverdi, *a.g.e.*, 1972, s.405-415; Semavi Eyice, "İlk Osmanlı Devrinin Dini-İçtimai Bir Müessesi Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, (Ekim 1962-Şubat 1963), C. 23, No:1-2, İstanbul, s.39; M.Baha Tanman, "Edirne'de Erken Dönem Osmanlı Camileri ve Özellikle Üç Şerefeli Cami Hakkında", *Edirne: Serhattaki Payitaht* (Haz. E.N.İşli-M.S. Koz), YKY, İstanbul, 1998, s.325-352;

[129] Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s.123.

ve üzerinde kitabe boşluğu yer almaktadır. Yapının bu cephesinde üst katta on üç alt katta ise sekiz adet pencereleri bulunmaktadır. Ayrıca, Celal E. Arseven'in "Türk Sanatı Tarihi" kitabında[130], mimar A. Saim Ülgen tarafından çekilmiş, Edirne'de Muradiye Tekkesi adıyla bir fotoğraf bulunmaktadır. Tarihi belli olmayan bu resimde yukarda bahsedilen semahane binası görülmektedir. Fotoğraftan anlaşıldığına göre semahanenin yapımında kerpiç duvar üzeri sıva kullanılmıştır. Üst sıvası yarıya kadar dökülmüştür.

Muradiye Camii çini ve kalemişleri, (2008)

Semahane (C.E.Arseven, s.447)

Derviş Odaları

Muradiye Caminin kuzey batısında derviş odaları yer almaktadır. Beşik kiremit çatıyla örtülü yapı, çokgen planlı olup, dıştan set duvarına oturmaktadır. Sadece güney cephesi görülen yapının dokuz adet düşey dikdörtgen formlu penceresi bulunmaktadır.

Çilehane

Derviş odalarının batısında ise kare planlı beşik çatılı küçük çile hane binası görülmektedir. Sadece güney cephesi görülebilen yapı, dört adet düşey dikdörtgen formlu pencereye sahiptir.

Şeyh Konağı

Mevlevîhane'nin en büyük yapısı olan ve haremlik ve selamlık bölümlerinden oluşan Şeyh Konağı, bodrum üzeri iki kat olarak inşa edilmiştir. Yapının üzeri beşik çatıyla örtülüdür. Saray içine bakan set üzerinde yer alan binanın güney, kuzey ve kuzey batı cephelerinin bir kısmı görülebilmektedir.

Yapının güney cephesinde üst katta altı pencere ve balkon, alt katta ise dört pencere ve bir kapı vardır. Toplam on tane olan pencereler, düşey dikdörtgen formlu olup kafeslidir.

[130] Celal Esat Arseven, *a.g.e.*,1955, s. 447.

Kuzeybatı cephesinde bodrum katta dört, giriş katta dört, üst katta ise beş olmak üzere toplam on üç pencere bulunmaktadır.

Kuzey cephede ise sadece üç adet düşey dikdörtgen formlu üst kat pencereleri görülmektedir.

Türbe

Semahane'nin kuzeyinde şadırvanın karşısında yer alan türbe, kare planlı ve tek katlı türbe kiremit beşik çatıyla örtülüdür. Yapının yan cephesinde sivri kemer alınlıklı demir şebekeli üç, ön cephesinde ise dikdörtgen alınlıklı demir şebekeli iki pencere vardır. Dikdörtgen bir giriş alınlığa sahip türbenin sade ahşap kapısı, üzerinde de kitabe boşluğu bulunmaktadır. Türbenin, Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik tarafından Cumhuriyet Devri'nde yıktırıldığı ve burada gömülü olan Enis Recep Dede[131], Neşati Dede[132] ve Hacı Eşref Dede[133]'nin mezarlarının, Muradiye mezarlığına taşındığı bilinmektedir[134].

Şadırvan (2008)

Kuzey doğudaki çeşme (2008)

[131] Gülşenî Derviş Halil'in oğludur. Edirneli Mevlevî şairlerindendir. Tahsiline Edirne'de başlamış İstanbul'da devam etmiş ve tamamladıktan sonra Edirneye dönmüştür. İstanbul Yenikapı ve Kasımpaşa Mevlevîhanesinde mesnevihan, Edirne Mevlevîhanesi'nde de şeyh olmuştur. H.1147/M.1778 yılında vefat etmiştir. Muradiye Mevlevîhanesine gömülmüştür. Divân'ı ve Hz Mevlânâ'nın bazı gazellerinin şerhi olmak üzere iki eseri vardır. Bkz. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.489-490; Selami Şimşek, "Dünden Bugüne Edirne Mevlevîhanesi", *Uluslar arası Düşünce ve Sanatta Mevlana Sempozyum Bildirileri*, Rumî Yayınları, Konya, Aralık 2006, s. 1146-1150; Selami Şimşek, *a.g.e.* 2008, s. 223-227.

[132] "Üstâd-ı üstâdâne-i Rûm" olarak tanına Neşâtî, Edirne'de yetişmiş Mevlevî şairlerdendir. H.1085/M.1674 yılında ölünce Edirne Mevlevîhanesine gömülmüştür. Divân başta olmak üzere Edirne Şehrengizi, Kavâid-i Dersiye ve Şerh-i Kasâid-i Örfî gibi eserleri vardır. Bkz. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.489; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2006, s. 1142-1146; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 220-223

[133] Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhi Osman Selahaddin Dede'nin yetiştirdiği Mevlevî şeyhlerden olup, Aydın İline bağlı Güzelhisar'da 1236/1820 yılında doğmuştur. 1276/1859 da Edirne Mevlevîhanesi şeyhliğine tayin edilerek kırk altı sene bu makamda kaldıktan sonra seksen üç yaşında 24 Aralık 1901'de tekkenin semahanesinde vefat etmiştir. Bkz. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2006, s. 1150-1151; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 228-229.

[134] Süheyl Ünver, *a.g.e.*,1962, s.3

İmarethane

Caminin kuzey doğusunda yer alan imarethanesi; aşevi, kiler, fodla fırını, hamur tutma bölümlerinden oluşmaktaydı[135]. Çizimlerde İmarethanenin sadece iki adet yüksek bacası görülmektedir. İmarette, Mevlevî dervişlerinin, talebelerin, gelip giden misafirlerin ve camide hizmet edenlerin yeme içmeleri karşılanıp cami minaresinin gölgesinin düştüğü yere kadar olan evlere her gün fodla[136], perşembe günleri de pilav ve zerde dağıtıldığı bilinmektedir[137].

Sultan Süleyman Çeşmesi (2008)

Kütüphane

Mevlevîhanenin zengin bir kütüphanesi olduğu bilinmektedir. Günümüzde mevcut olmayan kütüphanenin mimarisi hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, buradaki kitapların bazılarının Konya Mevlana Dergahı'nda bazılarınınsa Edirne Selimiye Camii kitaplığında olduğu bilinmektedir[138].

Şadırvan

Günümüzde mevcut olan şadırvanı Muradiye Camii avlusunda yer almaktadır. Şadırvan, mermerden altıgen planlı olarak inşa edilmiştir. Beş ahşap sütun ile çevrelenmiş olan şadırvanın ahşap korkulukları bulunmaktadır. Üzeri ahşap saçaklı kurşun külahla örtülüdür. 2005 yılında Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından yürütülen Restorasyon çalışması sırasında aslına uygun olarak yenilenmiştir.

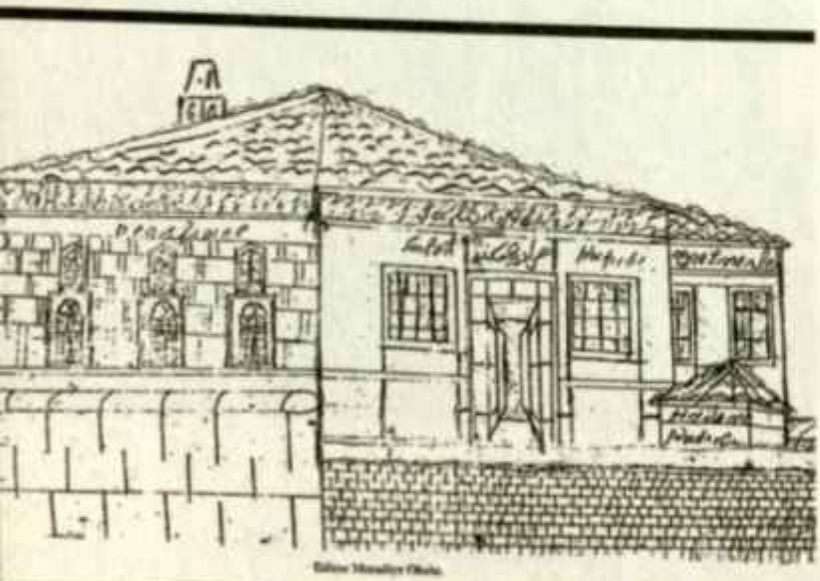

Muradiye Okulu, kroki çizimi (O.Onur, 1999, s.122)

[135] Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s.10.
[136] Kalın pide ekmek.
[137] Süheyl Ünver, *a.g.e.*, 1962, s.2.
[138] Süheyl Ünver, *a.g.e.*,1962, s.3-4.

Çeşme

Caminin kuzey doğusunda, bir çeşme yer almaktadır. Kesme taş ile inşa edilmiş kare planlı ve tek cepheli olan çeşme, piramidal taş çatı ile örtülüdür.

Bir başka çeşme de külliyenin güneydeki büyük giriş kapısının önünde yer almaktadır[139]. Sultan Süleyman çeşmesi olarak bilinen çeşmenin kitabesi söküldüğünden yapım tarihi belli değildir. Kesme taştan iki cepheli, kemerli ve hazneli olan çeşme piramidal taş çatı ile örtülüdür. Günümüzde muslukları olmayan çeşme akmaz durumdadır.

Okul

1925 yılında, Mevlevîhane'nin kapatılmasıyla Muradiye Camii'nin güney doğusuna bir İlkokul yapılmıştır. Günümüzde mevcut olmayan okulun Oral Onur'un, "Edirne Mevlevîhanesi[140] " adlı kitabında kroki niteliğinde bir çizimi ve Ekrem H. Ayverdi' nin, "Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri[141]" adlı eserinde de 1920 yılına ait bir fotoğrafı bulunmaktadır. Tarihi belli olmayan çizim Kenan Camcılar tarafından yapılmıştır. Bu çizime göre okul, kare planlı iki katlı ve beşik çatıyla örtülü olu bir adet bacası bulunmaktadır.

Yapının güney cephesinde üstte katta üç, altta katta üç olmak üzere toplam altı pencereli dershane bölümü yer almaktadır. Pencereler düşey dikdörtgen formlu ve sivri kemerlidir.

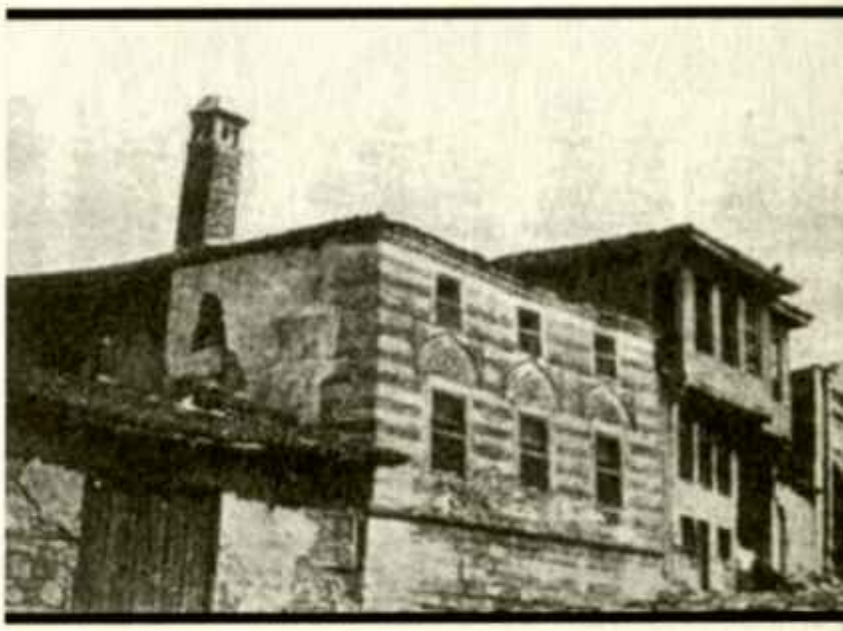

1920 yılındaki Muradiye Okulu (E.H.Ayverdi, s.415)

Muradiye Mevlevîhanesi temel buluntuları, kuzey (2000, EVBM. Arşivi)

---

[139] Çeşme için Bkz. Ethem Türkdoğan, *Edirne Çeşme ve Sebilleri* (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul, 1970.

[140] Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s.122.

[141] Ekrem Hakkı Ayverdi, *a.g.e.*, 1972, s.415.

Kuzey cephede iki düşey dikdörtgen formlu pencereli öğretmenler odası bölümü bulunmaktadır.

Güney doğu cephesinde de yapıya ana girişi sağlayan dikdörtgen kesitli kapı açıklığı yer almaktadır. Kapı açıklığının her iki yanında birer kare formlu pencere açıklıkları görülmektedir. Pencereler yatay ve düşey olarak dörde bölünmüştür.

Muradiye Mevlevîhanesi temel buluntuları, kuzey doğu (2000, EVBM. Arşivi)

Muradiye Mevlevîhanesi temel buluntuları kuzey (2000, EVBM. Arşivi)

1920 yılına ait fotoğrafa göre ise okul Muradiye Cami'nin güneyindeki büyük giriş kapısının yanında görülmektedir. Fotoğraftan anlaşıldığına göre okulun yapımında düzgün, kesme ve kaba yontma taş yanında tuğla malzemede kullanılmıştır. Ayrıca okulun yanında bodrum üzeri iki kat ahşap bir bina görülmektedir. Bu yapının lojman binası olduğu düşünülmektedir. Oral Onur'un kitabında yer alan çizimde bu bina gösterilmemiştir.

Edirne Mevlevîhanesini oluşturan yapılardan tamamına yakını yok olmuştur. Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2000 yılından bu yana yürütülen Muradiye Cami restorasyon çalışmaları kapsamında yapılan araştırmalarda caminin kuzeyinde Muradiye Mevlevîhanesi binalarına ait temel kalıntılarına rastlanılmıştır.

Derviş Mehmed Kanber Dede'nin menkıbesinden öğrendiğimize göre; 17.yüzyıl başlarında kısa bir duraksama yaşayan Edirne Mevlevîhanesi H.1021/M.1612 yılında Sultan I. Ahmed tarafından yeniden açılmıştır[142]. Birçok kez yangın ve hasar gören Mevlevîhanenin, Oral Onur'un, "Edirne Mevlevîhanesi[143]" adlı eserinde H.1166/M.1752 yılına ait iki adet onarım kitabesinin yeni harflerle transkripsiyon metni bulunmaktadır. H.1166/M.1752 yılında meydana gelen depremde hasar gören mevlevîhane, cami

[142] Süheyl Ünver, *a.g.e.*, 1962, s.2.

[143] Kitabeler Oral Onur'dan aynen aktarılmıştır. Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s. 16.

minaresi ve imaret II. Mahmud tarafından H.1166/M.1752 yılında 2.342.146 akçeye tamir edilmiş[144] ve Edirneli şair Örfî tarafından onarımına ilişkin aşağıdaki birinci kitabe kaleme alınmıştır[145]. Dokuz satırlık kitabenin okunuşu şöyledir;

"Hüsrev din ve imam'ü-l İslam
Nice camiler edüp abadan
İşitüp zelzeleden tahribin
Kıldı tecdidine emr-ü ferman
Bir mülk oldu muarrif dedi kim
Bani-i sani menakib-ı ihsan
Dedi menkudla Örfî tarih
Bi- bedel pak-i eser Mahmud-u Han
Sene H.1166/M.1752"

Mevlevî şairlerden Tâib Efendi[146] tarafından kaleme alınan ikinci tarih ise şöyledir[147];

"Bareka'llah zehi Padişeh-i heft-kişver
Yed-i tulasına ahkam-ı şeri'at-tevdi
Şah-ı vala-haşmet Hazret-i Sultan Mahmud
Ced-be-ced Padişeh-i taht-nişin-i tevki
Ra'şe dar olduğu dem zelzeleden her cami
Nüh menar itdi ikamet ü nüh tak-ı tesbi'
Eylemiş bu eseri Hazret-i Sultan Mahmud
Mevlevî-hane ile hem bu imaret-i terbi
Hedmine vakıf olunca şeh-i zü'l-Kadri himem
Kıldı her Cami'i evvelkiden a'la terfi
Şevket ü Şamm hacet ne beyan eylemeye
Hamenün haddi değil kendini eyler tasdi'
Sad-hezar olmaz ise çok da değildir nakıs
Cam'alarda huteba nas iderler terci
Didi bir cevher-i tarih ferahından Tâib
Şah-ı Cem-cah Muradiyye'yi itdi tevsi
Sene H.1166/M.1752"

Muradiye Mevlevîhanesi temel buluntuları (2000, EVBM. Arşivi)

---

[144] Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s. 41.

[145] Aynı kitabe için bkz. Oral Onur, Edirne'nin Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler, Yenilik Basımevi, İstanbul,1972, s.108.

[146] Tâib Efendi, Edirne'de doğmuş Mevlevî şairlerdendir. Asıl adı hacı Ahmed Efendi olup halk arasında kendisine Hattat-zâde denilirdi. H.1192/M.1778 yılında ölünce, Edirne'de Zindanaltı'ndaki Orta Mezarlığa defnedilmiştir. Selami Şimşek, *a.g.e.* ,2005, s. 491.

[147] Oral Onur, *a.g.e.*,1999, s.16.

H.1127/M.1715 tarihinde ise Sultan V. Mehmed Reşat tarafından semahanesi tamir edilmiştir[148].

Caminin güney ve güney batısında hazire bulunmaktadır. Buraya giriş doğudaki düzgün kesme taş örgülü, basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır. Mevlevîhane şeyhleri, şair ve önemli devlet adamlarının gömülü olduğu hazire, ayrıca incelenmesi gereken bir öneme sahiptir[149].

Muradiye Camii haziresi, güney (2008)

Aşçı Dede'nin de hatıralarında[150], katıldığı sema ve şeyh sohbetlerinden bolca söz ettiği Mevlevîhaneye ilişkin, Süleymaniye Kütüphanesi Süheyl Ünver Arşivi'nde, Edirne Mevlevîhane'sinde görev yapmış 18 şeyh tespit edilebilmektedir[151]. Şeyhlerin bazılarına ait Süleymaniye Kütüphanesi Süheyl Ünver Arşivi'nde, bir fotoğraf bulunmaktadır[152]. 20.yüzyıl başlarına tarihlenen bu fotoğrafta derviş hücreleri önünde oturur halde şeyhler görülmektedir. Önde oturanlar; sağdan birinci, Edirne Mevlevî Şeyhi Hacı Eşref Dede Efendi'nin büyük oğlu Selâhattin Efendi, ikinci, Şeyhin damadı ve Ayin başı Kamil Efendi, üçüncü destarlı sikkeli, Edirne Mevlevî Şeyhi Hacı Ali Eşref Dede Efendi, dördüncü, muhiplerden Topçu Miralayı Cemal Bey, beşinci, Mevlevîhane'de misafir bulunan meşhur ihtifalci Ziya Bey.

Muradiye Mevlevîhanesi şeyhleri (S.Ünver, 59 Nolu Defter, s.3)

[148] Süheyl Ünver, *a.g.e.*,1952, s.10.

[149] Hazirede yer alan mezar taşları için Bkz. Hüseyin Akıllı, *Edirne Osmanlı Mezarlıklarının Restorasyon ve Konservasyon Işığı Altında Değerlendirilmesi*, (Basılmamış doktora Tezi), İstanbul, 1998.

[150] Aşçı İbrahim Dede, (Haz. Mustafa Koç-Eyyüp Tanrıverdi) *Aşçı Dede'nin Hatıraları, Çok Yönlü Bir Sufinin Gözüyle Son Dönem Osmanlı Hayatı*, C.2, Kitabevi Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 831,945-947,1023.

[151] Tekke şeyhleri için Bkz. Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, 1939, s.175-310; Süheyl Ünver, *a.g.e.* ,1972, s.4-6; Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s. 67-109; Selami Şimşek, *a.g.e.*, s.1132-1162; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 205-231.

[152] Süheyl Ünver, *Edirne Mevlevîhanesi* 59 nolu defter, Edirne Dosyası No:229, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Süheyl Ünver Arşivi, s.4.

Arkada ayakta duranlar ise; Sağdan birinci, semazen Nedim Efendi, ikinci, Muradiye Camii imamı Hafız Hakkı Dede, üçüncüsü bilinmiyor, dördüncü, semazen hademe Ahmet olarak belirtilmektedir[153].

1925 yılında kapatılan Muradiye Mevlevîhanesi'nin, Edirne'nin Yunan işgalinden geri alınışı sırasında kent içinde yağma ve yangına engel olmak için Edirneliler tarafından kurulan gizli bir örgüt olarak çalıştığı bilinmektedir[154]. 29.11.1934 tarihinde ise Yüksek Mimar Sedat Çetintaş tarafından Vakıflar İdaresine verilen bir raporda Muradiye Mevlevîhanesinin bakımsız ve yıkılmak üzere olduğu belirtilmiş, bu rapor üzerine de 1935 yılında yıkılmıştır[155].

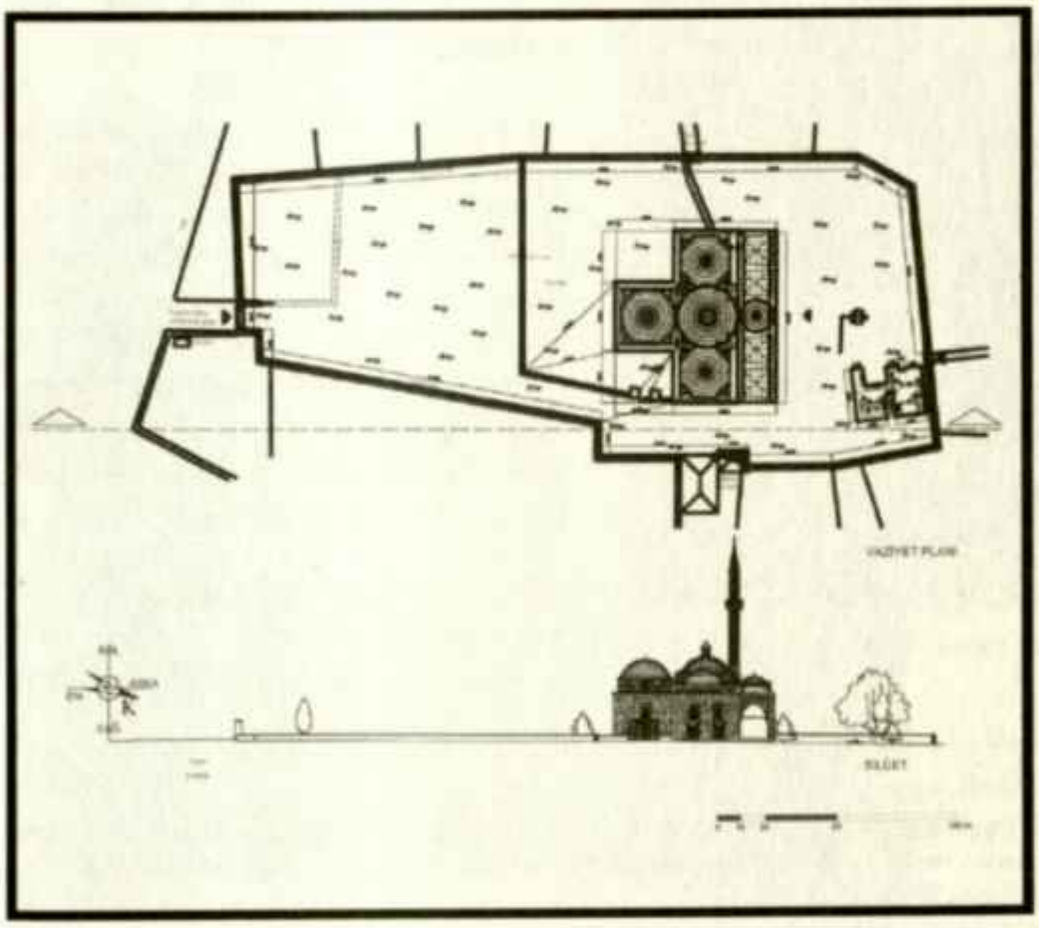

Muradiye Camii ve Mevlevîhanesi vaziyet planı (EVBM. Arşivi)

[153] Süheyl Ünver, *a.g.e.*, 1962, s.7.
[154] Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s. 41
[155] Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s. 21

FAHRİ FATMA HATUN TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî (Uşşaki)

Yeri: Baba Demirtaş Mahallesi, Salı Tekke Sokak, No:12.

Banisi: -

İnşa Tarihi: 1475 öncesi

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 4

Salı Tekke[156] ve Saka Baba[157] Tekkesi[158] olarak da bilinen Fahri Fatma Hatun Tekkesi; Baba Demirtaş Mahallesi, Salı Tekke Sokak'ta yer almaktaydı[159]. Halvetî (Uşşaki) tarikatına bağlı tekke, Yazıcızade Şeyh Mehmed Safveti Efendi[160] için yaptırılmış olup çatısı ahşaptandır[161].

Fahri Fatma Hatun Tekkesi / Sakih Baba Mezarı (2009)

Günümüzde mevcut olmayan tekkede, Karamanlı Şeyh Mustafa Efendi'ye ait bir türbenin olduğu bilinmektedir[162]. Tekkenin H.880/M.1475 tarihli Fatma Hatun vakfiyesi bulunmaktadır[163]. Şeyh Mehmed Efendi'nin H.1272/M.1855 yılında Kuşçu Doğan Mahallesinde bulunan ev ve dükkanlarını Fahri Fatma Hatun Zaviyesine vakfettiği ve tevliyetinin kendisine verildiği bilinmektedir[164].

27 Mart 1930'da 218 numara ile satılması için karar verilen tekke, 17 Nisan 1930 tarihinde 231 numaralı kararla 150 liraya

---

[156] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s. 54.

[157] 'Saka Baba' adıyla meşhur olan Şeyh Ahmed Sak-i Uşşaki Cemaleddin Uşşaki ile pirdaştır. Pir Hasan Sezayi ile mülakatları vardır. Yazıcı Şeyh Mehmed Efendi'nin halifesidir ve tekkenin haziresinde gömülüdür. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 128, 123-124.

[158] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 128.

[159] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Arif Ağa Mahallesi Salı Tekke Sokak No:8 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmed Badi, *a.g.e.*, 2000, s. 98; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*,1992, s. 35, 181-184.

[160] Uşşakiliğin ikinci piri Şeyh Mehmed Celaleddin Efendi'nin halifelerindendir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.128.

[161] Badi, 2000: 98.

[162] Badi, 2000: 98.

[163] M.Tayyib Gökbilgin, XV ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası Vakıflar Mülkler Mukaatalar, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1952, s. 345.

[164] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.128.

keresteci Cafer Çolpan'a satılmıştır[165]. 51 numaralı kararla 23 Haziran 1934 tarihinde metresi 35 kuruştan müzayedeye konan tekke, 16 Temmuz 1930 tarihinde metresi 35 kuruştan Balıkpazarı'nda bakkal, Belediye Meclisi üyelerinden İbrahim Tosun'a satılmıştır. Günümüzde yukarıda verilen adreste 12 numaralı evin yan cephesinde, Sakih Baba'ya ait mezar bulunmaktadır. Bu mezarın, Şeyh Saka Hüseyin Efendi'ye ait olduğu tahmin edilmektedir.

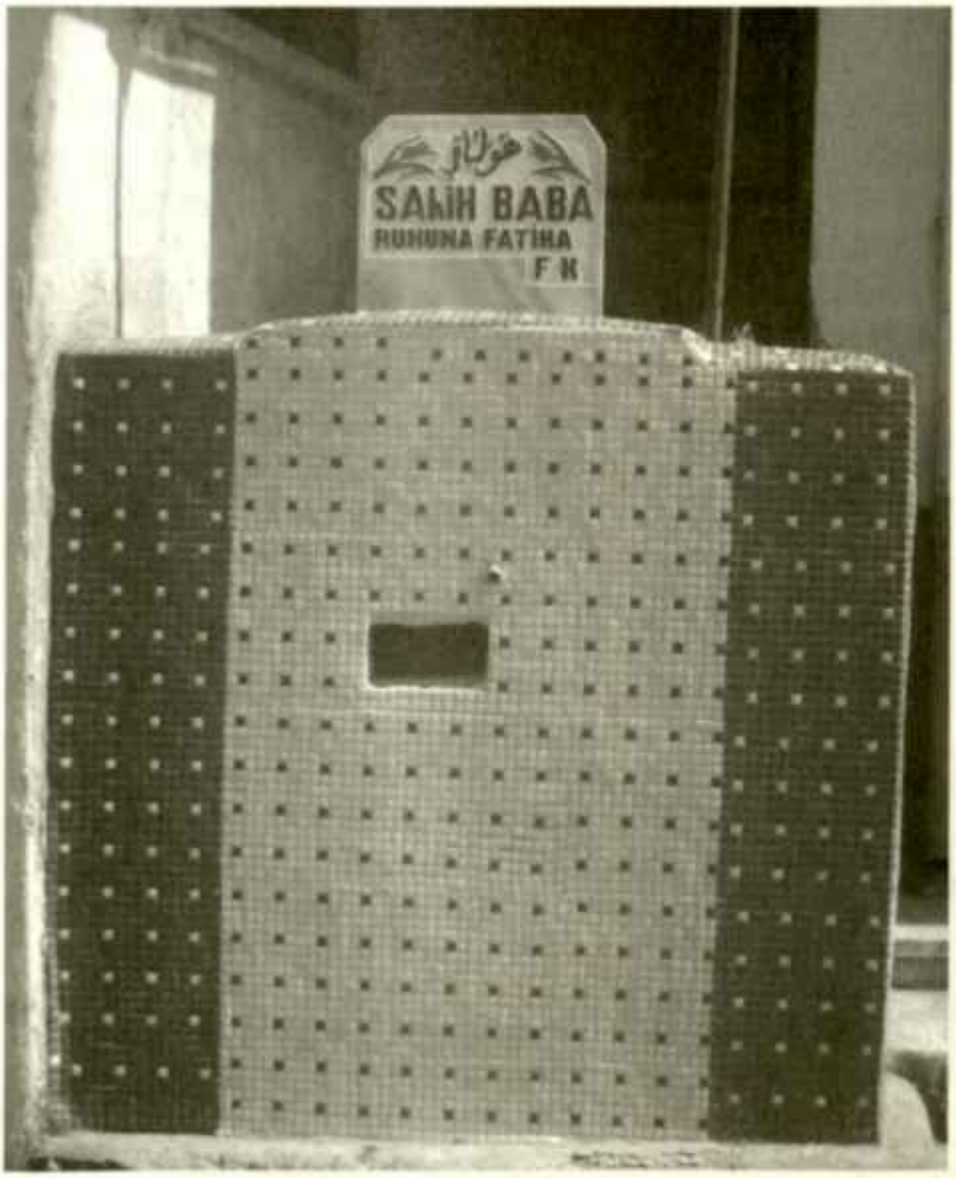

Sakih Baba Mezarı (2009)

[165] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s. 41.

ŞEYH ÖMER TEKKESİ

Tarikatı: Kadirî

Yeri: Çavuş Bey Mahallesi, Tütünsüz Sokak

Banisi: Şeyh Ömer

İnşa Tarihi: 1483 öncesi

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 5

Şeyh Sebahaddin Dede Efendi[166] , Tütünsüz Baba Sultan[167] ve Semahaddin Tekkesi[168] adlarıyla da bilinen Şeyh Ömer Tekkesi; Çavuş Bey Mahallesi, Tütünsüz Sokak'ta yer almaktaydı[169] . Yenişehir Feneri Mevlevîhanesi Şeyhi Hasan Dedenin oğlu Şeyh Ömer tarafından yaptırılan tekke, ahşap çatılı olup, Kâdirî tarikatına bağlıdır[170].

Tütünsüz Baba Türbesi (2009)

İnşa tarihi kesin olarak bilinmeyen tekkenin, H.888/M.1483 tarihli türbe vakfiyesi bulunmaktadır[171]. R.Melül Meriç, Şeyh Ömer Tekkesinin, 27 Teşrin-i Evvel 1929 da satılması için 113 numaralı karar verildiğini, 131 numaralı kararla 16 Teşrin-i sani 1929'da Debbağ Ahmed'e satıldığını, ayrıca 121 numaralı kararla 12 Mart 1931 Perşembe günü'de enkazının açık arttırmaya çıkarılarak 395 liraya Keresteci Ali'ye satıldığını belirtmek-tedir[172] .

---

[166] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s.13.

[167] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 254.

[168] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 186.

[169] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Molla Fahreddin Mahallesi Tütünsüz Tekkesi Sokak olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*,2000, s.99; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*,1992, s. 67,189-191.

[170] Ahmet Badi, *a.g.e.*,2000, s.99.

[171] Ayşe Gülçin Küçükkaya, "Edirne'de Selçuklu Etkisiyle Oluşmuş Bir Türbe; Tütünsüz Baba Türbesi", *I. Uluslar arası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongre Bildirileri*, C.II, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi, Konya, 2001, s.98, dpn.30.

[172] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s.40.

Kaynaklarda medrese[173] ve türbeden meydana geldiği belirtilen tekkeden günümüze, aynı adlı yerde, bir hazire içinde Tütünsüz Baba[174] Türbesi adıyla bilinen bir türbe bulunmaktadır. H.924/M.1519 yılında Rıdvan Ahmed Bey[175] için inşa ettirilen türbenin banisi belli değildir. Tütünsüz Baba Sultan adıyla da bilinen tekkeden dolayı burada bulunan türbenin tekkeye ait olabileceği düşünülmektedir.

Etrafı bahçe duvarlarıyla çevrili hazireye basık kemerli bir kapıdan girilmektedir. Basık kemerin üstünde tuğladan ikinci bir basık kemer ve ortasında ise dışa taşkın mermer bir kilit taşı bulunmaktadır. Kapının yanında tek cepheli dikdörtgen planlı bir çeşme yer almaktadır. Küfeki taş malzemeye sahip çeşmenin ön cephesinde sivri kemerli oldukça sade ve küçük bir niş içersinde dört adet musluk deliği bulunmakta olup ortadakinin borusu görülmektedir. Betonarme üst örtüye sahip çeşmenin önünde yarısı kırılmış muhdes bir yalağı bulunmaktadır. Akmaz durumdadır.

Onikigen planlı türbe; üç sıra yatay, bir sıra dikey tuğla arasına bir sıra düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Üzeri kubbeyle örtülüdür. Kubbe altına, duvarların dışa açılmasını önlemek amacıyla olduğu sanılan iki sıra halinde metal bir çember yer almaktadır. Onikigenin her bir kenarında tuğladan sivri birer hafifletme kemeri bulunmaktadır. Türbede altı adet altta ve on iki adet de tepe penceresi olmak üzere iki sıra pencere dizisi görülmektedir.

Tütünsüz Baba Türbesine giriş (2009)

Türbeye giriş, geniş bir yağmur saçağı altında, tuğla bir sivri kemer içinde mermerden basık kemerli bir kapı açıklığı ile sağlanmaktadır. Kapı üzerinde Celi sülüs hatlı Arapça bir inşa

[173] Türbesinin yanında bir medresesi de olduğu bilinmektedir. Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s. 177-178; Oral Onur, *a.g.e.*,1972, s. 191.

[174] Askerlere ve fakir halka dumansız ateşle yemek pişirdiği için Tütsüsüz-Tütünsüz (Bi-duhan) Baba olarak da bilinir. Necati Seçkin, *Edirne Evliyaları*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1971, s.34-35.

[175] Abdullah oğlu Ahmed Bey Ohrili olup, II.Bayezıd (1481-1512) devri başlarında defterdar, 889/1484'de Başdefterdar daha sonra Anadolu ve Rumeli'nin çeşitli yerlerinde sancakbeyliği görevinde bulunmuş şair ve sipahidir. 27000 beyitten oluşan bir mesnevi ile büyük bir divan sahibidir. Rıdvani mahlasını kullanmaktadır. Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s. 177-178; M. Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1952, s.390; İsmail Ünver, "Ahmed-i Rıdvân", *Belleten*, L/196, Ankara, Nisan, 1986, s.83;

kitabesi vardır. İki satırlık bu kitabeden Rıdvani Ahmed Bey'in H.925/M.1519 tarihinde öldüğü anlaşılmaktadır[176].

Türbe bahçesine giriş kapısı (2009)

Ölümünden 36 yıl önce hazırlanan vakfiyesinden dolayı türbenin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir.

kapalı olduğundan içine girilemeyen türbede, ahşap bir cenazelik kısmının olduğu, altta üç üstte iki olmak üzere toplam beş sandukanın yer aldığı bilinmektedir. Orijinal sandukaların 1958 yangınında yandığı belirtilen mezarların Rıdvani Ahmed Bey ve eşi ile çocuklarına ait oldukları ileri sürülmektedir[177].

Yapının içi, mihrabın üzerinde ve pencere aralarında olmak üzere üç farklı döneme ait kalemişi ile bezelidir.

Çeşme (2009)

[176] Kitabe için bkz. F.Th. Dijekama, *The Otoman Historical Monumental Inscriptions in Edirne*, Leiden, 1977, s. 46, no.26; Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.191; Ayşe Gülçin Küçükkaya, *a.g.e.*, s.93-105; Sedat Bayrakal, "Edirne Tütünsüz Baba Türbesi", *Uluslar arası Sanat Tarihi Sempozyumu, Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan 10-13 Ekim 2001 Bildiriler*, İzmir, 2002, s. 123-133.

[177] Türbe için bkz. Ayşe Gülçin Küçükkaya, *a.g.e.*, s.93-105; Sedat Bayrakal, *a.g.e.*, s. 123-133.

Tütünsüz Baba Türbesi (2009)

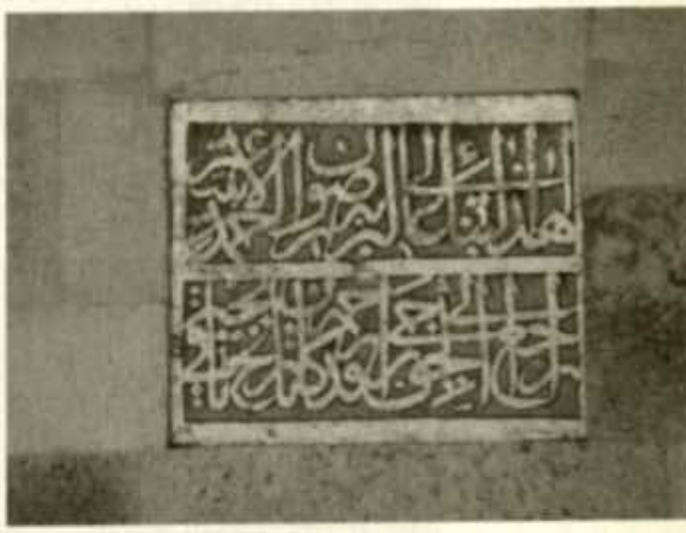

Türbe kapısı üzerindeki kitabe (2009)

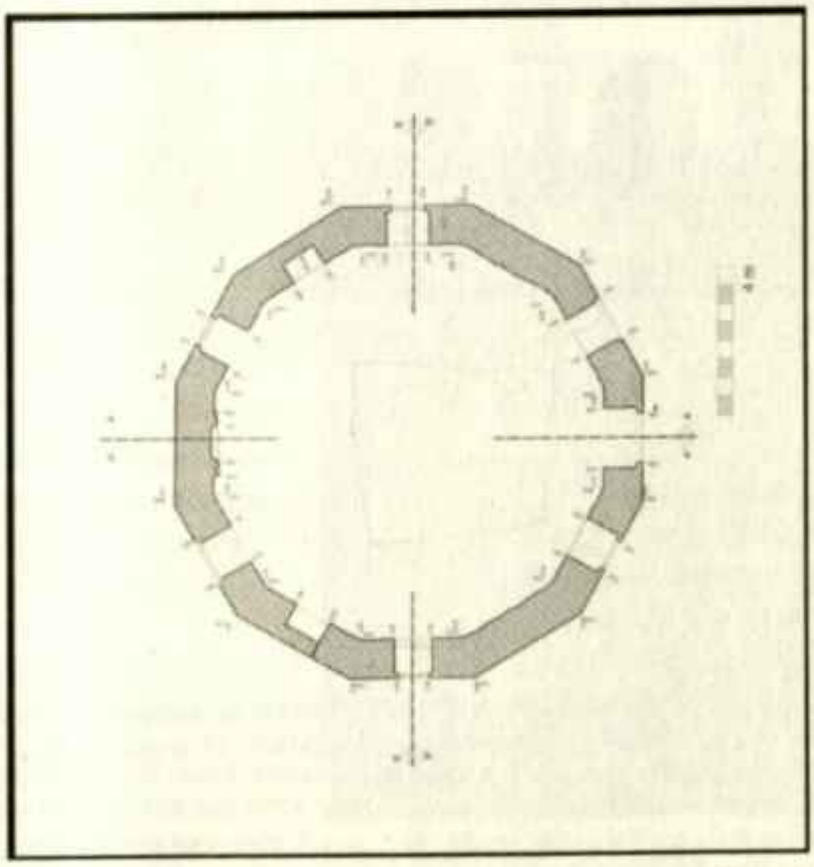

Tütünsüz Baba Türbesi, plan (S.Bayrakal, 2002, s.124)

HASAN SEZAİ TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî (Gülşenî-Sezaî)

Yeri: Talat Paşa Mahallesi, Bostan Pazarı Caddesi

Banisi: Şah Melek Bey

İnşa Tarihi: H.892 / M.1486

Onarımlar: H.1041/M.1631, H.1153/M.1740, H.1165/M.1751, H.1286/1869, H.1305/M.1887

Tablo Sıra No: 6

Hasan Sezaî Tekkesi batı cephesi (2008)

Gülşeniler Zaviyesi[178], Aşık Efendi[179], Gülşenî, Sezaî Tekkesi[180] ve Şah Melek Zaviyesi[181] adlarıyla da bilinen Hasan Sezaî[182] Tekkesi; Talat Paşa Mahallesi, Bostan Pazarı Caddesi'nde yer almaktadır[183]. Halvetî tarikatının (Gülşenî-Sezaî) koluna bağlı bu tekke, Şah Melek Bey tarafından H.892/M.1486 tarihinde camisiyle birlikte inşa edilmiştir[184]. Cami, türbe, şadırvan, çeşme ve hazireden oluşan tekkenin günümüze; minaresi, iki türbesi, şadırvanı, çeşmesi ve haziresi ulaşabilmiştir. Bu yapılar; doğu, kuzey ve güney yönlerinden bahçe duvarlarıyla çevrili bir avlu içerisinde yer almaktadır.

---

[178] Abdurrahman Hibrî, *Enîsü'l- Müsâmirîn, Edirne Tarihi 1360-1650*, (Çev. R. Kazancıgil), Edirne Valiliği Yayınları No:9, Edirne, 1999, s.27.

[179] Ratip Kazancıgil -Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 49.

[180] Rıfkı Melûl Meriç ,*a.g.e.*, s. 13.

[181] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 91.

[182] Hasan Sezaî, Gülşenî tarikatına bağlı Sezâiye kolunun kurucusu ve Gülşenî tarikatının ikinci piridir. H.1080/M.1669 yılında Mora yarımadasının Gördes şehrinde dünyaya gelmiştir. Divan ve tasavvuf edebiyatının bütün inceliklerini şiirlerinde ustalıkla kullanan bir şairdir. Hasan Sezaî Efendi'nin eserleri arasında; Divan, Mektubat, Niyaz-i Mısri bulunmaktadır. H.1151/M.1738 yılında Edirne'de vefat eden Hasan Sezaî kendi adıyla anılan tekkenin bahçesine oradan da aynı adlı türbesine gömülmüştür. Hasan Sezaî'nin hayatı ve eserleri için Bkz. Ali Rıza Özuygun, *Hasan Sezayi'nin Hayatı Edebi Kişiliği, Eserleri, Divânı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi* (Basılmamış Doktora Tezi), C.1, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1999.; Necati Seçkin, *a.g.e.*, s.72-80; Selma Özkan, Edirne Türbeleri, (Basılmamaış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Edirne, 1995, s.67-78; Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s.266; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.81-84.

[183] Yapının bulunduğu yer; eski tarihli bazı kaynaklarda, Hacı Hallaç Mahallesi Süleymaniye Küçük Pazar Caddesi No:35 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.91; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.49.

[184] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.167.

Günümüzde kısmen mevcut olan tekkenin mimarisi hakkında, Ahmet Badi[185], F.Th. Dijekama[186] ve Oral Onur[187] gibi araştırmacılar kısa bilgiler vermektedir. Ayrıca, yapıya ilişkin olarak, Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ile Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşivlerinde bulunan dosyalarındaki çizim ve fotoğraflardan da bilgi edinilmiştir.

Hasan Sezaî Tekkesi giriş kapısı (2008)

Tekkenin bulunduğu avluya giriş, avlu duvarının batı kanadındaki iki türbenin (Hasan Sezaî, La'lî Fenai ve Aşık Efendi türbeleri) ortasında kalan bir kapıyla sağlanmaktadır. Kapı, iki türbe arasındaki taş ve tuğla ile almaşık teknikte örülmüş ve üstten iki sıra tuğla kirpi saçakla sonlanan bir duvar üzerinde yer almaktadır. Düşey dikdörtgen planlı, mermer söveli ve kemerli kapı açıklığının üzerinde yatay dikdörtgen formlu H.1151/M.1738 tarihli onarım kitabesi bulunmaktadır. İki basamakla ulaşılan kapının kemer köşeliklerinde, birer gülbezenk motifi yer almaktadır. Kapı, yandan profil silmelerle kuşatılmıştır. İki kanatlı demir kapıdan düz tavan örtülü girişe ulaşılır. Buradan da tekke yapılarının bulunduğu bahçeye geçilmektedir. Bahçeye giriş kapısı üzerinde bakıldığında yuvarlak bir kemer, kemeri oluşturan tuğlalar şeklindedir. Kalın derzlidir. Kapının bulunduğu bu duvar, dış cephede olduğu gibi, burada da üstten iki sıra tuğla kirpi saçakla sonlanmaktadır.

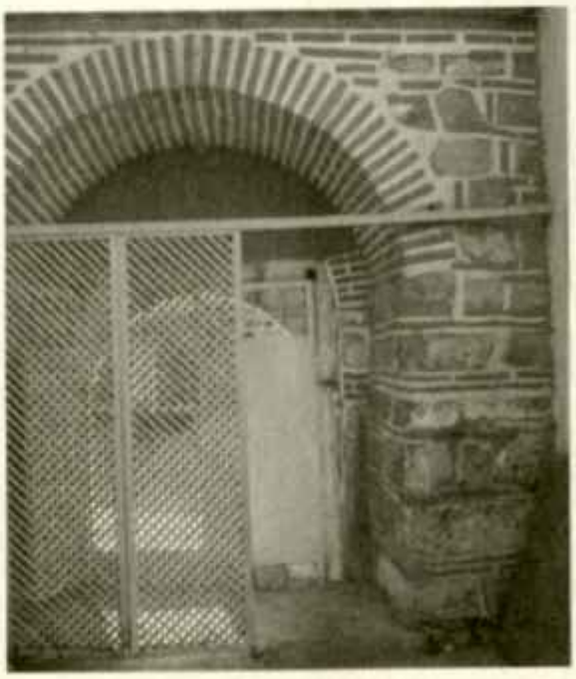

Hasan Sezaî Tekkesi giriş kapısı, içerden (2008)

Kapıdan avluya girildiğinde, girişin kuzey ve güneyinde birer türbe yer almaktadır. Bunlardan güneydeki, Hasan Sezaî'ye, kuzeydeki ise tekke şeyhlerinden La'lî Fenai Efendi ve Aşık Efendi'ye aittir.

---

[185] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 91-92.

[186] F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s.104.

[187] Oral Onur, *a.g.e.*,1972, s.167-172.

Camii

Günümüzde mevcut olmayan caminin, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan 1957 yılına ait ve güney batıdan çekilmiş fotoğrafından, sağlam olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu fotoğrafa göre cami; güney-kuzey yönünde dikdörtgen planlı, kırma çatılı ve tek minarelidir. Niteliği belirlenememekle birlikte kesme ve kaba yontma taşla inşa edildiği anlaşılan caminin güney ve batı cephelerinde sivri kemerli ve düşey dikdörtgen kesitli ikişer pencere olduğu görülmektedir. Üzeri kiremit kaplı kırma çatıyla kapatılan caminin kuzey doğusunda ve yapıdan biraz uzak minaresi, düzgün kesme taş ile inşa edilmiştir. Son olarak 10.12.2006 - 10.03.2007 tarihleri arasında Edirne Müzesi başkanlığında Hasan Sezaî Camii'nin rölöve ve restitüsyon çalışmalarına ön hazırlık amacıyla duvarlarının ve yaşam kotunun ortaya çıkarılmasını amaçlayan kazı çalışmaları yapılmıştır. Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivinde yer alan kazı rölövesinden[188] bu kalıntılara ait detaylı bilgi edinilebilmektedir[189].

Hasan Sezaî Camii (1957, EVBM.Arşivi)

Minare (2008)

Yapılan kazı çalışması sonucunda, camii zemininde, farklı kotlarda altıgen ve kare tuğla döşemelerle, güney doğu cephesinde iki pencerenin alt söveleri ve mihrap nişi ortaya çıkarılmıştır.

H.1305/M.1887 tarihindeki onarım sırasında inşa edilen minarenin[190] kare planlı bir kaide üzerinde

---

[188] ETUR A.Ş. Rölöve ve Restorasyon Bürosu tarafından gerçekleştirilen Rölöve projesi Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi'nde yer almakta olup aynı kurulun 13.12.2007 gün ve 1711 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

[189] Hasan Sezaî Tekkesine ait dosya incelemesi ve Rölöve projesinin tarafıma verilmesinde ilgi ve yardımlarından dolayı Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürü Sayın Ömer Eren'e çok teşekkür ederim.

[190] Oral Onur, *Edirne Türk Mimari Vesikalarından Minareler*, Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Münasebeti ile Armağan Kitabı, İstanbul, 1973, s.70.

yükselen pabuç kısmının doğu ve batı cepheleri üst seviyelerde pahlanmıştır. İki sıra düzgün kesme taş örgüden sonra gelen yarım daire profilli bilezikten sonra geçilen gövde, düşey olarak uzanan silmelerle bölümlenmiştir. Yine bir yarım daire profilli bilezikle sonlanan gövdeden ve üç sıra taş örgüden sonra şerefe gelmektedir. Mermer korkuluğa sahip şerefe altı, beş sıra mukarnasla dolgulanmıştır. Şerefeden sonra petek ve piramidal külahla devam eden minare, alem ile sonlanmaktadır.

Minare kaidesi, doğudan (2008)

Minare kaidesinin doğu cephesindeki basık kapıyla harime, pabuç kısmına giriş cephesindeki yine basık bir kapıyla da caminin mahfil katına geçilmektedir. 1971 yılına ait fotoğraflarında, şerefeden sonrası yıkık olarak görülen minare, son onarımlarla aslına bağlı kalınarak tamamlanmıştır. Bu onarımlar sırasında, şerefe ve korkuluğu ile petek, külah, alem ve pabuç kısmındaki eksik kısımlar tamamlanmıştır.

1950'li yıllara ait fotoğraflardan anlaşıldığına göre cami ile minare arasında bir boşluk bulunmaktadır. Belirleyemediğimiz bir tarihte, minare ile cami arasına; cami ile aynı yükseklikte bir mekan eklenmiştir. Niteliği belirlenemeyen bu mekanın selamlık olma ihtimali vardır. 10.12.2006-10.03.2007 tarihleri arasında yapılan kazı çalışmasında caminin batı cephesinde bu bölüme ait temel kalıntılarına rastlanılmış ve bir ocak nişi ortaya çıkarılmıştır. Günümüzde bu yapılardan sadece minare sağlam, onarılmış olarak ayakta durmaktadır.

Minare kaidesi, güneyden (2008)

Hasan Sezaî Türbesi

Eskiden bir sebzeci dükkanı olduğu bilinen yapı, Hasan Sezaî Efendi'nin vasiyeti üzerine H.1151/M.1738 yılında türbeye dönüştürülmüştür[191]. Kareye yakın dikdörtgen planlı ve düzgün

[191] Selma Özkan, *a.g.e.*,s.68.

kesme taştan inşa edilen yapının üzeri pandantifli kubbeyle örtülüdür. Bu kubbenin 1751 yılında yapılan onarım sırasında yaptırıldığı bilinmektedir[192]. Düzgün kesme taşlarla örülmüş olan türbenin batı cephesinde; dıştan demir şebekeli kare formlu, mermer söveli, sağır alınlıklı ve sivri kemerli iki adet pencere yer almaktadır. Bu pencerelerin sivri kemerleri kalın derzli tuğla ile örülmüştür. Cephenin üst bölümünde ortaya yakın bir yerde, pencere kemerlerinin ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiş yatay dikdörtgen formlu dört satırlık H.1153/M.1741 tarihli bir onarım kitabesi bulunmaktadır. Cephe üstten ve yandan yarım daire kesitli profil süsleme ile sınırlandırılmıştır.

Düzgün kesme taş ile örülen kuzey cephe üzerinde, batı cephesindekilerle aynı karakterde bir adet pencere ile bu pencerenin mermer sövesi üzerinde tarihi belli olmayan bir kitabe kuşağı bulunmaktadır. Ahmet Efendi[193] tarafından kaleme alınan kitabenin okunuşu[194].

"Eyâ Şâh-ı rus'ül rahm et Sezâ-î derdimendindir
Kapun bekler kadem-i hizmetinde pîr û perverdir" şeklindedir.

Minare (1971, EKVTVKBK. Arşivi)

Hasan Sezaî Türbesi, batı cephesi (2008)

[192] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 91.
[193] Belgratlı Kamil Ahmet Paşa ile aynı kişidir. Bkz. F.Th.Dijekama, *a.g.e.*, s.104-105.
[194] F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s.104-105.

Türbenin sağır olan güney cephesine karşın doğu cephesinde biri büyük; diğeri ise küçük boyutlu iki kapı bulunmaktadır. Kapılardan güney kesimde olanı diğerine göre daha büyük olup, sövesiz ve lentosuzdur. Diğer kapı ise, boyut olarak daha küçük ve aşağı kotta olup, mermer sövelidir. Kemerin kilit taşında çarkıfelek motifi, kemer köşelerinde ise gül dalından oluşan süslemeler yer almaktadır. Bu kapının hemen üzerinde, kare formlu bir mermer levha üzerinde Hasan Sezaî'nin 54/2tuğrası bulunmaktadır. Tuğra levhasının dört bir yanında bitkisel karakterli bir süsleme kuşağı bulunmaktadır. Mehmed Tâ'ib tarafından yazılan tuğranın[195] okunuşu;

"ya Hazreti Şeyh Hasan Sezâî Gülşenî
Ketebehû Mehmed Tâib
Sene H.1153/M.1740" şeklindedir.

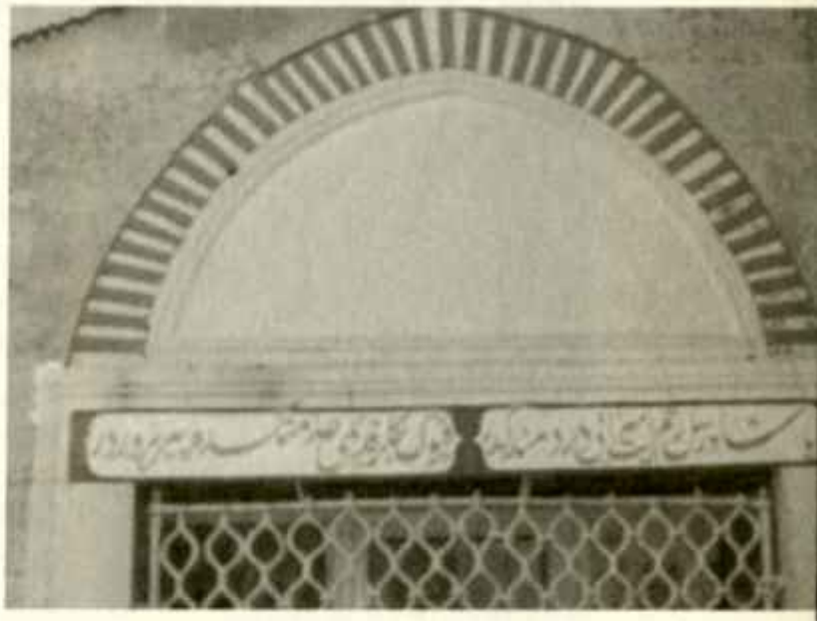

Hasan Sezaî Türbesi, kuzey cephesi (2008)

Diğer cepheler gibi düzgün kesme taş ile örülen doğu cepheye belirleyemediğimiz bir tarihte betonarme olarak bir ek mekan yapılmıştır. Üzeri eğimli bir çatı ile kapatılan bu mekanın yapımı sırasında, cephede daha önce var olan büyük kapı açıklığı örülerek kapatılmıştır. Günümüzde türbeye giriş bu modern ek mekan arcılığıyla sağlanmaktadır. Yuvarlak kemerli kapı açıklığından türbeye girildiğinde; ortada Hasan Sezaî'ye ait mermer sanduka bulunmaktadır. Son onarımlar sırasında sandukanın tamamı, damarlı mermerle kaplanmıştır.

Hasan Sezaî Türbesi, doğu cephesi (1971, E.M.Arşivi)

Türbenin güney duvarı, ortasında yarım daire formlu bir mihrap nişi ile bunun hemen doğusunda, dikdörtgen kesitli ve yuvarlak kemerli bir dolap nişi yer almaktadır. Pandantiflerle geçilen bir kubbe ile örtülü türbenin iç duvar yüzeyleri ve kubbe tamamen sıvalı ve boyalıdır.

---

[195] Tuğra, F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s.176'da; Oral Onur, *a.g.e.*,1972, s.169'da ise okunuşu yayımlanmıştır.

Türbenin doğu cephesinde varlığı bilinen ancak, son onarımlar sırasında kapatılan yuvarlak kemerli büyük kapı, içeride camekanla kapatılan bir nişe dönüştürülmüştür.

Hasan Sezai Türbesi giriş kapısı (2008)

Türbe Kapısı üzerinde ki Hasan Sezai'nin tuğrası (2008)

La'li Fenai ve Aşık Efendi Türbesi

Kuzeydeki şeyhlere ait türbe yapısı ise, kare planlı olup üzeri iki yöne eğimli, kiremit çatıyla örtülüdür. Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi'ndeki 1960 yılına ait fotoğraflardan elde edilen bilgilere göre, ahşap karkas arası hımış dolgulu yapının batı cephesinde; demir şebekeli dikdörtgen açıklıklı penceresinin solunda çift kanatlı ahşap kapısı yer almaktadır. Ancak bu kapı günümüze ulaşamamıştır.

Sağır kuzey cephesine karşılık, güneyde cephede dikdörtgen kesitli bir pencere, doğu cephesinde ise yine dikdörtgen kesitli bir kapı bulunmaktadır.

Günümüzdeki girişi, doğudaki kapı ile sağlanan ve betonarme olarak yenilenen türbenin mekanında ise biri üç; diğeri iki kademeli kaide üzerinde yer alan ahşap sandukalar yer almaktadır.

Şadırvan

Tekke yapılarının bulunduğu bahçenin batı bölümünde yer alan şadırvan H.1164/M.1750 yılında Mustafa Efendi tarafından yaptırılmıştır[196]. Poligonal planlı bir alanın ortasında yükselen taş kaideye oturan ortasındaki mermer hazne de, dilimli bir gövdeye sahiptir. Şadırvanın etrafını kuşatan dilimli mermer levhaların alt ve üst kesimlerinde profilli süslemelerden oluşan kuşaklar vardır. Dilimli gövdenin her bir yüzeyinde, birer gülbezenk motifi yer almakta ve bunların ortasında da musluklar bulunmaktadır. Son onarımlar sırasında üzeri demir profillerle örülen şadırvanın etrafında, küp şeklinde betonarme oturma birimleri bulunmaktadır. Şadırvanın doğu yüzünde Nazira Efendi tarafından kaleme alınan kitabesi bulunmaktadır. Kitabenin okunuşu şu şekildedir[197];

---

[196] Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*,1992, s.84.

[197] Kitabe metni, F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s.113' de yayımlamıştır. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.92; Oral Onur, *a.g.e.*,1972, s. 171'de kitabe metninin okunuşunu vermektedir.

"Rûm ilinin ebrûyi Mustafa el hûr peştevi
Yapdı bu havzu giderken hacca 'izz ü şân ile
Geldi bâ tevfik-ı Bâri yazdı târîhîn nazîr
Oldu ihyâ tekye-i vâlâ bu şadırvan ile
Sene H.1164/M.1750"

Çeşme

Hasan Sezaî Türbesi'nin güney cephesine bitişik durumdaki çeşmenin yarıya yakın bir kısmı ile yalak ve ayna taşı günümüzde toprak altında kalmıştır. Kesme taştan inşa edilmiş olan çeşme, kare planlı ve piramidal taş külahla örtülüdür (Fot.25-26). Oldukça sade bir görünüşe sahip çeşmede herhangi bir mimari unsur bulunmamaktadır.

Hasan Sezaî Türbesi önündeki ek mekan (2008)

Cami, türbe, şadırvan, çeşme ve hazire yapılarından oluşan tekke, günümüze kadar pek çok tahribata maruz kalmıştır. Buna bağlı olarak da, H.1041/M.163, H.1151/M.1738, H.1153/M.1740, H.1165/M.175, H.1286/M.1869, H.1305/M.1887, tarihlerinde onarılmıştır.

H.1041/M.1631 yılında harap olan tekke, İsa Dede tarafından tamir edilmiştir[1298].

H.1153/M.1740 yılında Sadık Efendi tarafından yıktırılan tekke, H.1154/M.1741 yılında yeniden yaptırılmıştır. Bu yapıma ilişkin iki adet kitabe bulunmaktadır. İlki Şair Örfî Ağa[199] tarafından H.1154/M.1741 yılında yazılmıştır[200]. Kitabenin okunuşu şu şekildedir;

Hasan Sezaî Türbesi önü ek mekan içi (2008)

"Görünce Örfî dedi pak tarih, yapıldı ehl-i zikrullah içün ca"

Bu kitabeden yapının H.1154/M.1741 tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır.

---

[198] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 91.

[199] Gülşenî şair ve tarihçi Ağa zâde Örfî, Edirne'de doğup büyümüş ve kethüdalık görevi yapmıştır. Divân ve Muhabbetnâme-i Örfî adlı eserleri ünlüdür. Bkz. Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*,s.272-273; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.482.

[200] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 91.

İkincisi, Seyyid Abdullah tarafından kaleme alınmış olup Hasan Sezaî Türbesi'nin batı cephesinin üst bölümünde yer almaktadır. Kitabenin okunuşu;

Hasan Sezaî'nin mezarı (2009)

"Hâzâ mâkâmu kutbi'l 'ârifîn ve zahrilvâsılîn

eş-Şeyh Hasan Sezâî kuddise sırruhû el-'âlî

el-'ârif el-kâmil el-mürşid fi tarîkati İbârîhim el-Gülşenî

ve benâ türbetehû'l-mûberreke sâhibü'l-âsâr Ahmed Efendi gufire lehû es Seyyid Abdullah

Sene H.1154/M.1741" şeklindedir.

Bu kitabeden Hasan Sezaî Türbesi'nin, H.1154/M.1741 yılında Ahmed Efendi tarafından yeniden yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Türbe içi, güney cephesi (2009)

Tekke, Belgrat'lı Kamil Ahmet Paşa[201] tarafından H.1165/M.1751 tarihinde ikinci kez onarılmıştır[202]. Yapının ikinci onarımına ait olan bu kitabe, giriş kapısı üzerinde bulunmaktadır. Kitabenin okunuşu;

"Menba'-ı feyz-i hidâyetdir makâm-ı Gülşenî

Cây-i emn-âbâd imiş dârü's-selâm-ı Gülşenî

Sûret erbâbı Sezâyî anlamaz nutk itse de

Ma'nevî ilhâm imiş çünki kelâm-ı Gülşenî

Sene H.1151/M.1738" şeklindedir.

Bu onarım sırasında; Hasan Sezaî türbesinin kubbesi yapılmıştır[203].

---

[201] Belgratlı Kamil Paşa hakkında Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 91; F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s. 104-105.

[202] Oral Onur, *a.g.e.*,1972, s.167.

[203] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.91.

H.1286/M.1869 yılında da tamir ettirildiği bilinen yapının hangi kısımlarının onarıldığına ilişkin herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Zamanla harap olan tekke 1882 yılında Düyun-ı Umumiye nazırlarından Trabzonlu Rahmi Efendi geniş bir semahane, dört oda ve şeyh için iki ev ilave ettirilmiştir[204].

H.1305/M.1887 tarihinde II. Abdülhamid tarafından da tamir ettirilen tekkenin bu onarımına ait kitabe, dönemin Edirne Valisi Hacı İzzet Paşa tarafından kaleme alınmıştır[205]. Buna göre kitabenin okunuşu şu şekildedir;

"Zahîri ola Abdülhamid'in evliyâullah
Kim oldur hâmi-i din-i mübin ü millet-i beyzâ
Adalet merhamet hasîsâ-i zât-ı hümâyûnu
Hilâfet saltanat ânın ile buldu şeref hakkâ
Ne haslet kim şehinşâhe lâzım cümlesin câmi
Ne kim şâyeste-i şânı hükümettir eder icrâ
İbâdullahı sevk etti tarîk-i hakk ü irfana
Cevâmi'le tekâyâ vü mekâtib eyleyüp inşâ
Sezâî Velî'nin hankâhını da edüp tamir
Bu hayrı dahî ihyâya muvaffak eyledi Mevlâ
Sezâdır levha nakş etse kalem tarihini İzzet
Sezâî dergâhın Sultan Hamid Han eyledi ihyâ
Sene H.1305/M.1887" şeklindedir.

Türbe içi, doğu cephesi (2009)

La'li Fenai ve Aşık Efendi Türbesi, batı cephesi (2009)

Bu onarım sırasında kısmen tamir edilen tekkeye harem dairesinin yapıldığı bilinmektedir[206].

Hasan Sezaî'nin türbesi içinde bir kitabe daha yer almaktadır[207]. Batı cephesindeki pencere nişi üzerinde bulunan kitabenin okunuşu[208];

"Kad intekale el-merhûm eş-Şeyh
el-Kâmil el-Mürşid el-'Âşık

---

[204] 1310 tarihli Edirne Salnamesi.

[205] Günümüzde mevcut olmayan bu kitabe H. Sezaî'den aynen aktarılmıştır. Gülşenî Hasan Sezaî, (2001): *Mektubat-ı Hazret-i Sezâî*, (Sadeleştiren:Cezayir Yarar), Divan Yayınları, İstanbul: s. 6-7. Ayrıca Bkz. Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 50.

[206] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 49.

[207] Kitabe metni, F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s.57' de yayımlanmıştır.

[208] Kitabe metninin okunuşu için Sayın Yrd. Doç. Dr. Sacit Açıkgözoğlu'na çok teşekkür ederim.

el-Halîfe İbnü's- Şeyh Gülşenî

Fi şehr-i Şa'bân sene semân ve sebîn ve tis'amie

H.978/M.1571" şeklindedir.

La'li Fenai ve Aşık Efendi Türbesi, batı cephesi (1957, EVBM. Arşivi)

Bu kitabenin Şeyh Gülşenî'nin oğluna ait türbe yada mezar taşı kitabesi olduğu sanılmaktadır.

Ayrıca Şeyhlere ait türbe'nin içerisinde kapı arkasında dikdörtgen bir mermer levha bulunmaktadır. Bu levha İbrahim Gülşenî'nin tuğrasıdır. Mehmed Tâ'ib tarafından yazılan tuğranın[209] okunuşu;

"Kutbu'r- Rabbânî hazreti Şeyh İbrâhîm Gülşenî kuddise sirruhû

Keside-i Tâib-i Muhammed

Sene H.1165/M.1751" şeklindedir.

La'li Fenai ve Aşık Efendi Türbesi, doğu cephesi (2008)

Hasan Sezaî türbesinin doğusunda, içinde önemli şahsiyetlerin mezarlarını barındıran hazire, bu özelliğiyle ayrıca incelenmesi gereken bir öneme sahiptir[210].

La'li Fenai ve Aşık Efendi'nin mezarları (2009)

---

[209] Tuğra, F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s. 114'de; Oral Onur, *a.g.e.*,1972, s. 169'da ise okunuşu yayımlanmıştır.

[210] Hasan Sezai Tekkesi haziresindeki mezar ve mezar taşları için bkz. Hüseyin Akıllı, *Edirne Osmanlı Mezarlıklarının Restorayon ve Konsevasyon Işığı Altında Değerlendirilmesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul, 1998.; Anonim, *Hasan Sezaî Özel Sayısı, Yöre Aylık Kültür Dergisi*, Ankara, Aralık 2003.; Selma Özkan, *a.g.e.*, s.67-78.

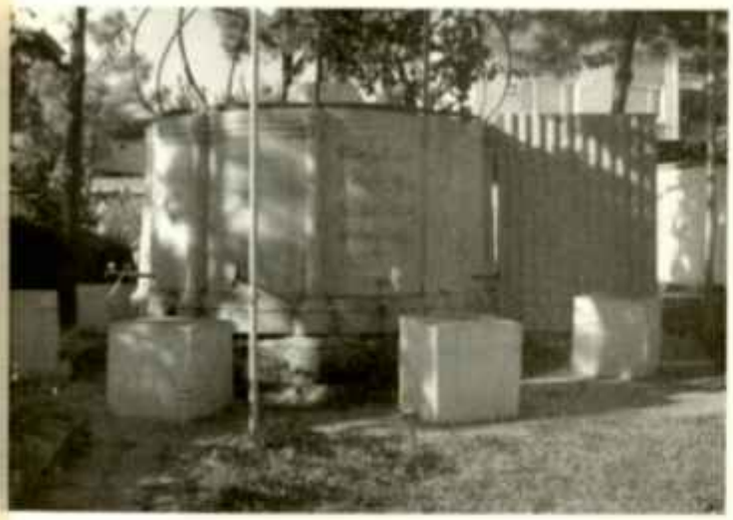

Şadırvan (2008)

Şadırvan kitabesi (2008)

Çeşme, batı cephesi (2008)

Çeşme, doğu cephesi (2008)

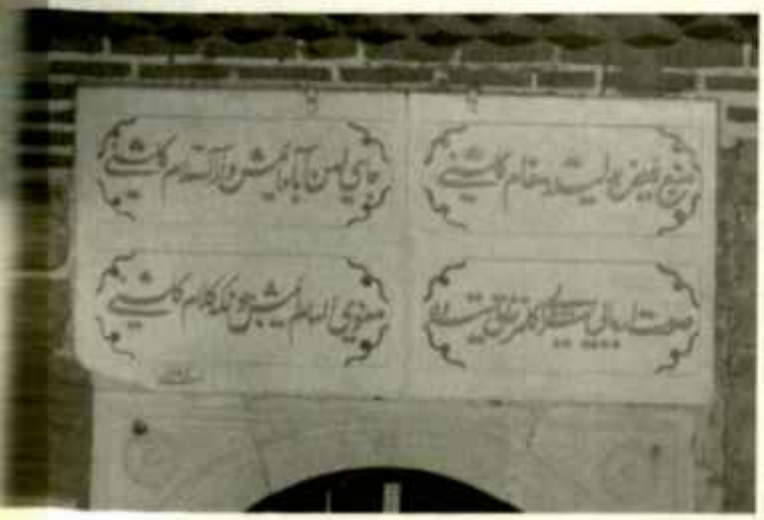

H.1165/M.1751 tarihli tekke kitabesi (2008)

H.907/M.1501 tarihli kitabe (2008)

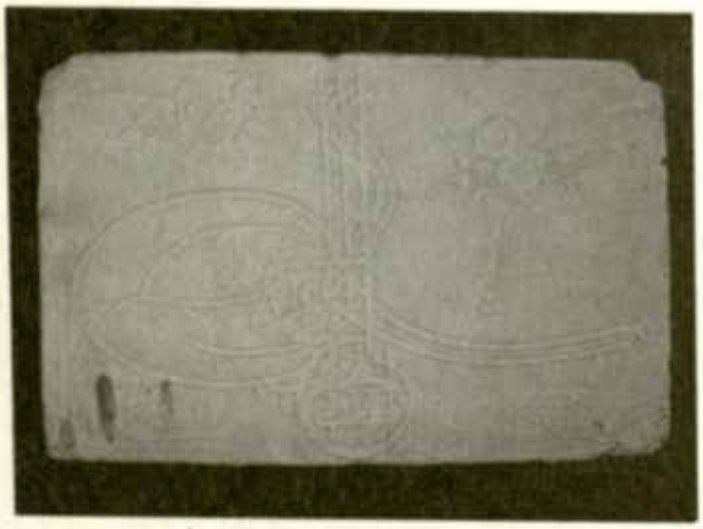

İbrahim Gülşenî tuğrası (2008)

Hasan Sezaî haziresi (2008)

Camiye ait temel kalıntıları ve ocak nişi, batı cephesi (2007, EM.Arşivi)

Mihrap (2007, EM.Arşivi)

Pencere Söve İzleri, güney doğu cephesi, (2007, EM. Arşivi)

Pencere Söve İzleri, güney doğu cephesi, (2007, E.M.Arşivi)

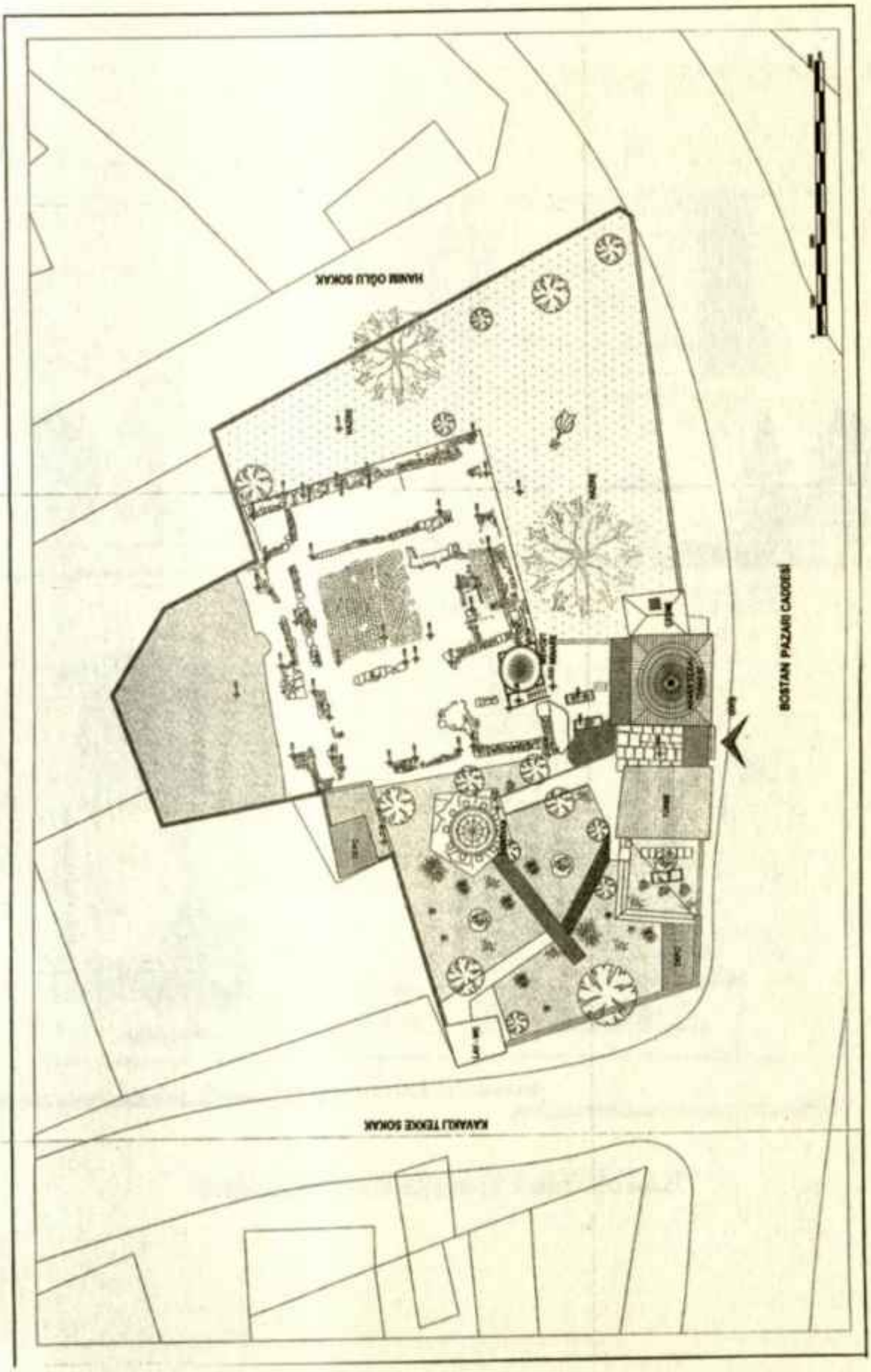

Hasan Sezaî Tekkesi, Vaziyet Planı (2007, EKVTVKBK.Arşivi)

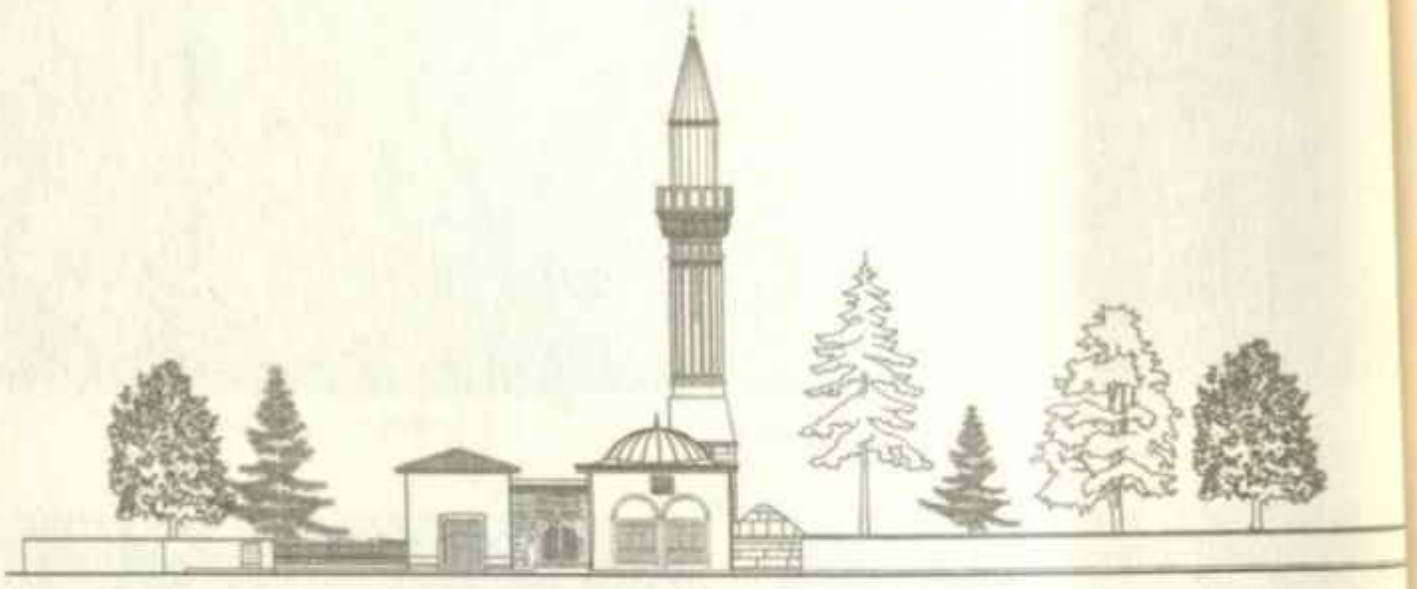

BOSTANPAZARI CADDESİNDEN SİLÜET

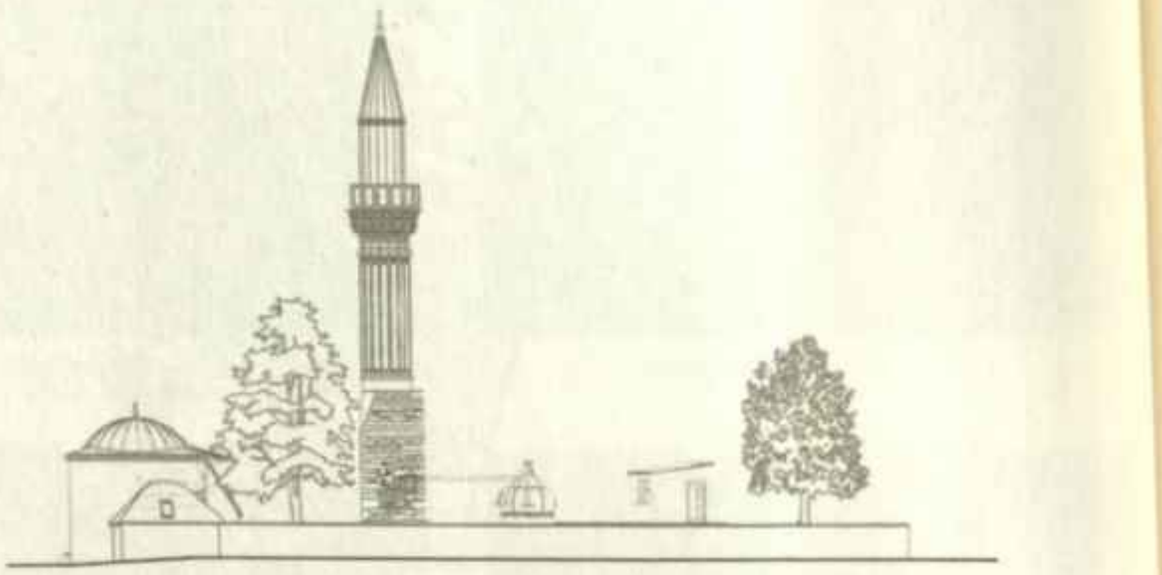

HANIMOĞLU SOKAK SİLÜETİ

Hasan Sezai Tekkesi, görünüş (2007, EKVTVKBK Arşivi)

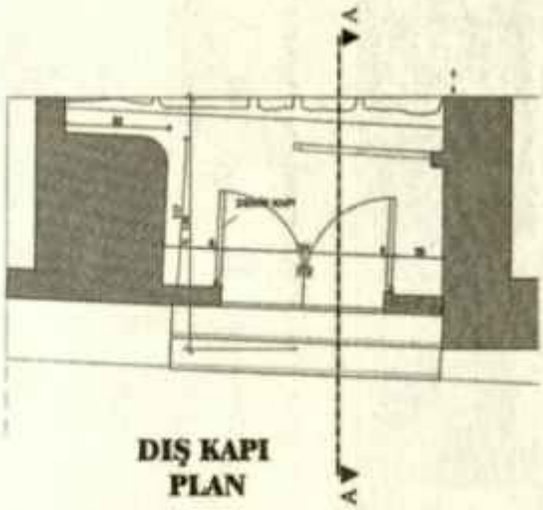

DIŞ KAPI
PLAN

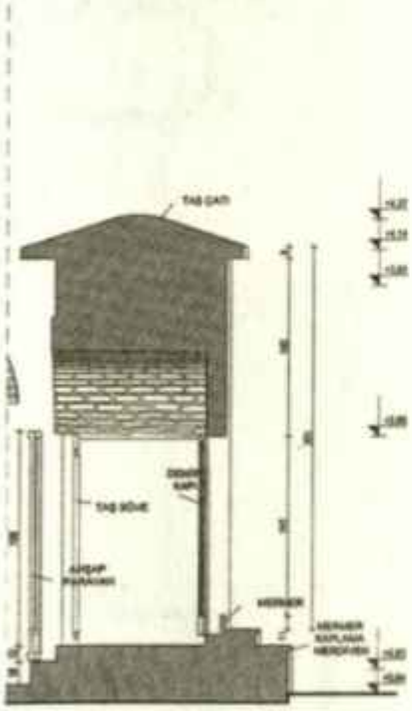

KESİT

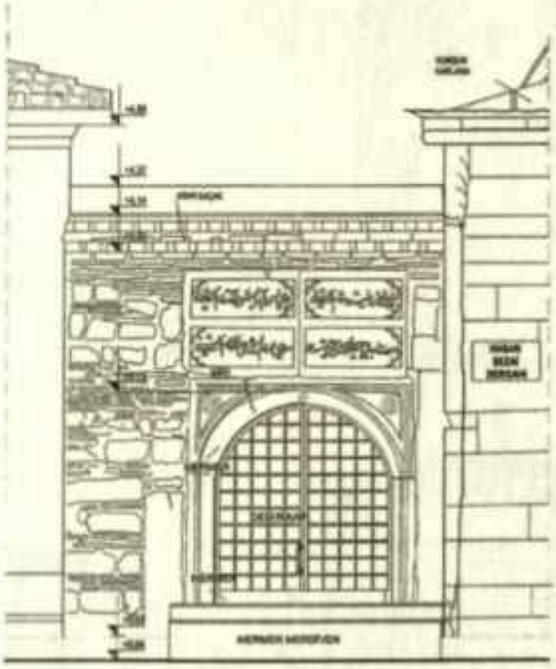

GÖRÜNÜŞ

Hasan Sezai Tekkesi, Giriş kapısı (2007, EKVTVKBK.Arşivi)

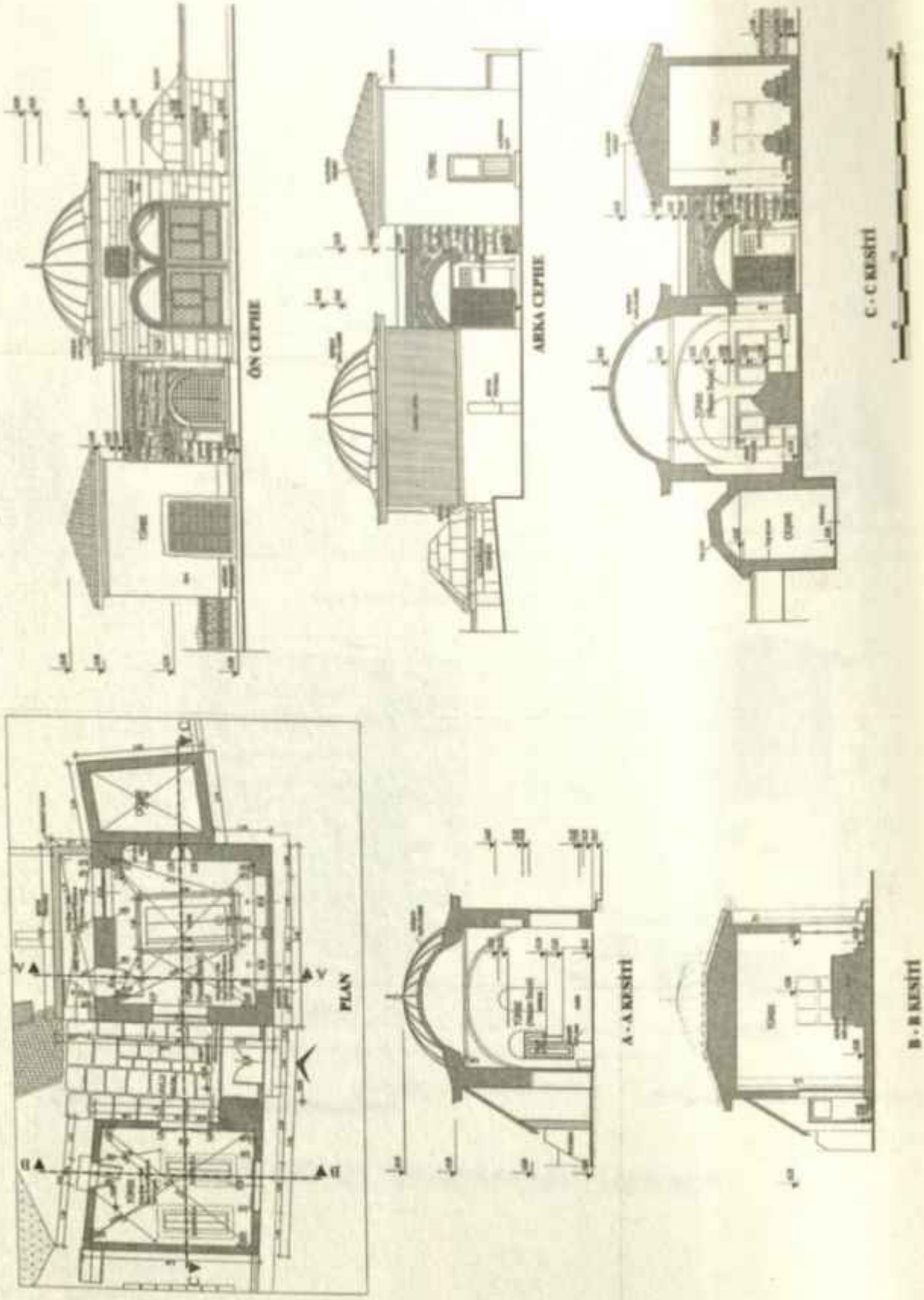

Hasan Sezai Tekkesi, plan, ön-arka görünüş, kesit (2007, EKVTVKBK Arşivi)

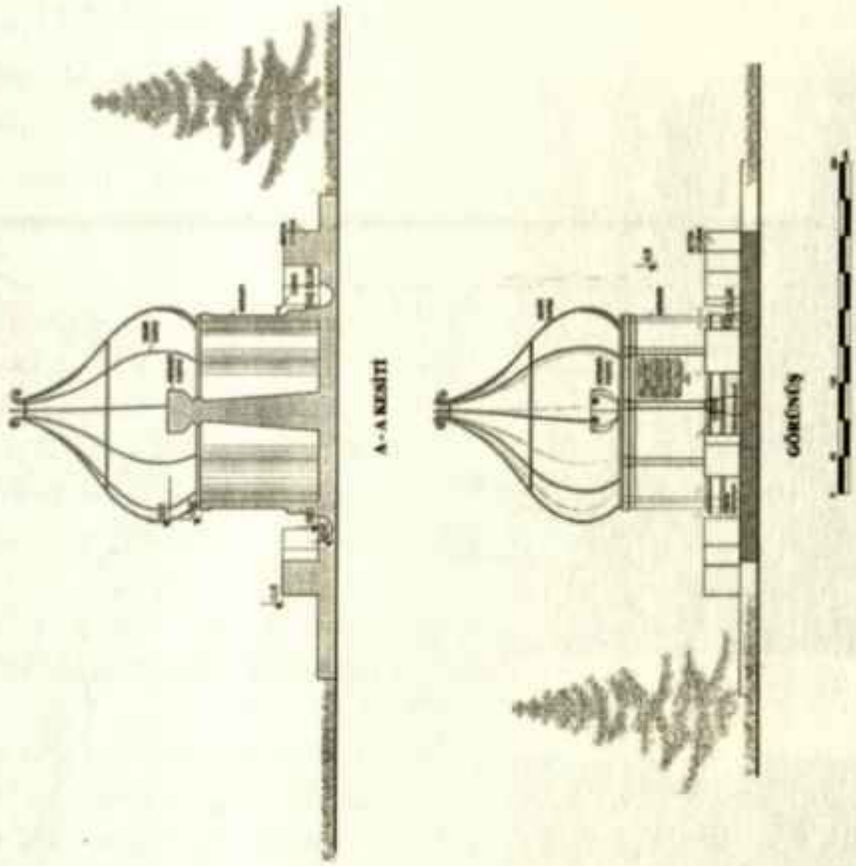

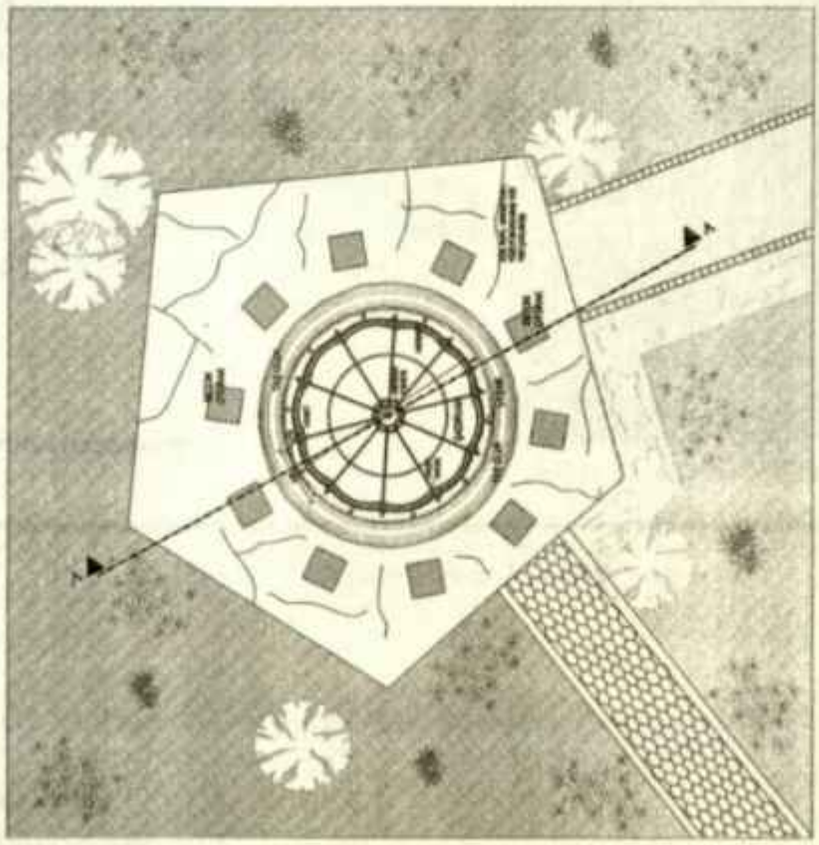

Hasan Sezaî Tekkesi, Şadırvan planı, görünüşü ve kesiti (2007, EKVTVKBK.Arşivi)

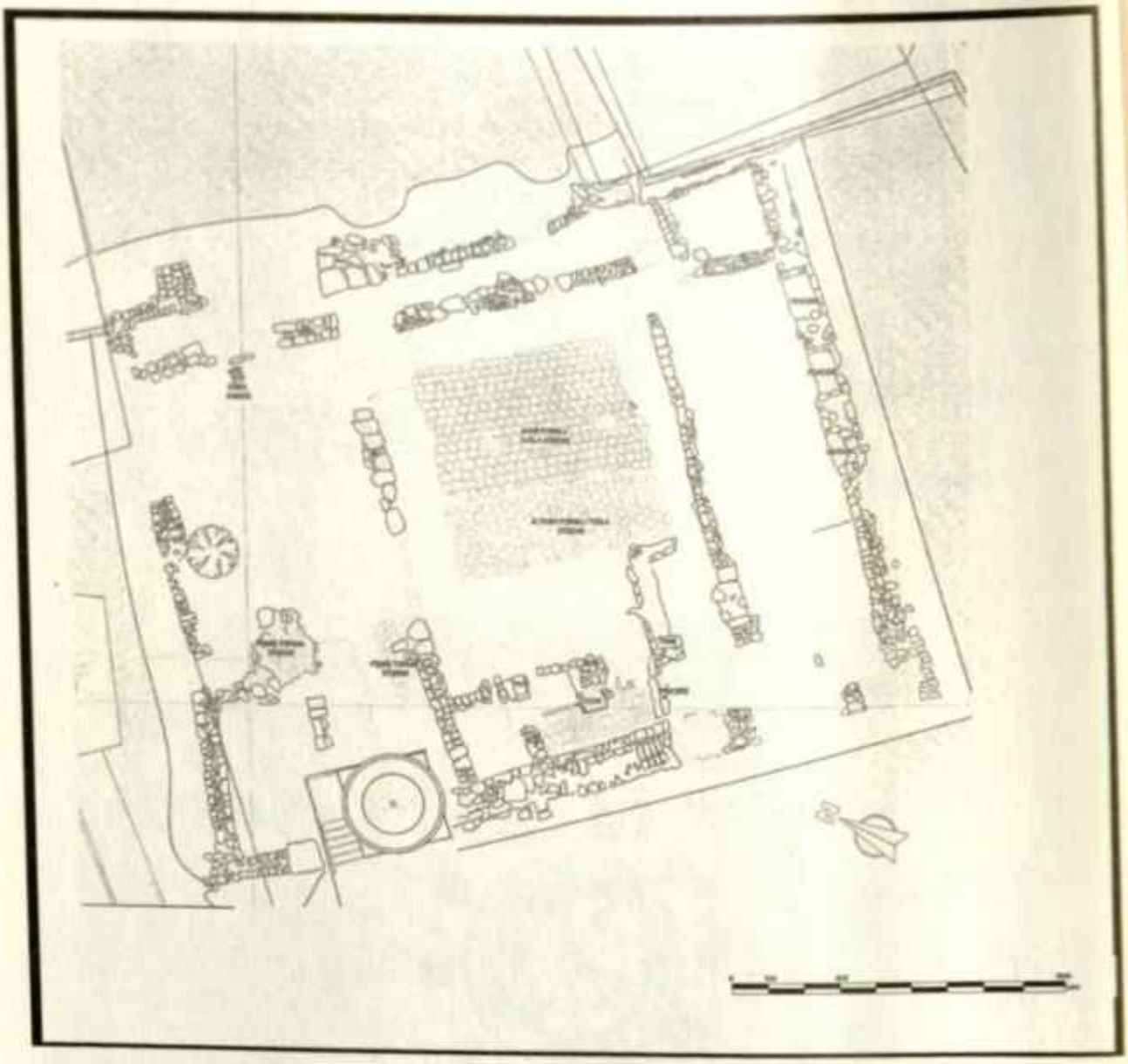

Hasan Sezai Tekkesi, Kazı Röölvesi (2007, EKVTVKBK.Arşivi)

PEHLİVAN CEMALETTİN TEKKESİ

Tarikatı: Nakşîbendî

Yeri: Mithat Paşa Mahallesi, Kule Kapı Caddesi.

Banisi: Pehlivan Cemalettin

İnşa Tarihi: 1530 öncesi

Onarımlar: H.1308/M.1890

Tablo Sıra No: 7

Güreşçiler, Pehlivanlar[211], Kûştigiran[212] ve Güreşciler Duacısı Zaviyesi[213] adlarıyla da bilinen Pehlivan Cemalettin Tekkesi; Mithat Paşa Mahallesi, Kule Kapı Caddesi'nde yer almaktaydı[214]. Nakşîbendî tarikatına bağlı tekke, Pehlivan Cemalettin (Küştigiran) tarafından yaptırılmış olup, ahşap çatılı olduğu bilinmektedir[215]. Yapının, Güreşçiler duacısı zaviyesi adıyla bilinen bir vakfı bulunmaktadır[216].

Pehlivanlar Mezarlığı, (2008)

H.937/M.1530 tarihli tapu tahrir defterinde yirmi sekiz zaviyeden biri olarak gösterilen[217] bu tekke hakkında Evliya 75Çelebi, Seyahatnamesi'nde[218] *"Seyyid Cemalüddin Sultan yeridir. Fatih'ten sonra 75/2Gazi Hüdavendigar İslam askerleri eğlensinler diye gürbüz, tuvana, dilaver, server, hünerverler için bina eylemiştir. Buranın zemini siyah taş gibi, yağa bulanmış bir güreş meydanıdır. Bu tekke gerçi kagir değildir ama mamurdur. Birçok odaları, mutfağı, bahçesi vardır. Meydanında eski pehlivanların demirden yayları, okları,*

Pehlivan Cemalettin'in Mezarı (2008)

---

[211] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s. 26.

[212] Ahmet Badi,*a.g.e.*, s.100.

[213] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 172.

[214] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Metropolit Mahallesi Kale Kapısı Caddesi No:33 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.100; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*,1992, s.209-211.

[215] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.100.

[216] Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 2000, s.100.

[217] Selami Şimşek, *a.g.e.* ,2008, s. 172.

[218] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 252.

gürzleri ve çeşitli beğenilmiş kemankeş harbları, salkları, zerdeştleri ve mızrakları, kırkar ellişer okka gelen camus derilerinden kısbetleri ve nice elvan pehlivan aletleri er meydanında asılıdır. Bu pehlivanlar dergahı Ali Paşa çarşısı yakınında, Balıkpazarı kapısının iç yüzünde güreşçiler tekkesidir" şeklinde bilgiler vermektedir.

Pehlivan Cemalettin'in Baş Taşı (2008)

Zaman içerisinde harap olan tekke H.1308/M.1890 yılının ilk ayında yeniden yaptırılmıştır[219].

Bugün, Mithat Paşa Mahallesi, Kule Kapı Caddesinde Pehlivanlar Mezarlığı bulunmaktadır. Pehlivanlar tekkesinin burası olduğu düşünülmektedir[220]. Mezarlıkta; Pehlivan Cemalettin, Ali Efendi, Mehmed Ağa ve kimliği belirlenemeyen bir kişiye ait mezarlar yer almaktadır[221].

Ali Efendi'nin mezarı (2008)

Mehmed Ağa'nın mezarı (2008)

Kimliği bilinmeyen mezar taşı (2008)

---

[219] Ahmet Badi, *a.g.e.*,s.100.

[220] Tekkenin inşasına ilişkin bilgi ve belgeler sonucunda, Pehlivanlar Mezarlığının tekke yeri olarak kabul edilmektedir.

[221] Mezar taşlarının okunması için Sayın Fuat Günel'e çok teşekkür ederim.

ŞEYH ŞÜCAÜDDİN TEKKESİ

Tarikatı: Bayrami (Tennuri)/Nakşîbendî

Yeri: Dilaver Bey Mahallesi, Tabakhane Sokak, Kaleiçi.

Banisi: II. Murat

İnşa Tarihi: 1535 öncesi

Onarımlar: H.1165/M.1751

Tablo Sıra No: 8

Şeyh Şüca Camii ve Zaviyesi[222] ve Şeyh Şücaaddin Camii Tekkesi[223] olarak da bilinen yapı; Dilaver Bey Mahallesi Tabakhane Sokak da yer almaktaydı[224]. II.Murad'ın emri ile Somuncu Baba'nın halifelerinden Şücaaddin Karamani için inşa edilen tekkeye, Kanuni Sultan Süleyman'ın emri ile H.942/M.1535'de camiye çevrilerek bir minare eklenmiştir[225]. Tarikatı hakkında S.Şimşek[226] Bayramiliğin Tennuri koluna mensup olduğunu sonradan Nakşîbendî tarikatına geçtiğini belirtmektedir.

Camisinin, H.1165/M.1751 yılı Ramazan ayında depremde yıkılması üzerine, çatısındaki kurşunlar ile bazı kalıntılarının satılarak yeniden yaptırıldığı bilinmektedir[227].

Tekkeden günümüze, bir evin bahçesinde tel örgü içinde, şerefesi yıkılmış olan bir minare ve bir mezar kalabilmiştir. Minarenin Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü

Şeyh Şücaaddin Tekke minaresi ve Şeyh Şüceaddin Karamani mezarı (2009)

Şeyh Şüceaddin Karamani mezarı (2009)

---

[222] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.26.

[223] Selami Şimşek, *a.g.e.*,2008, s. 174.

[224] Yapının bulunduğu yer eski tarihli bazı kaynaklarda, Debbağhane (Manyas) civarında, Germekapı Caddesinde, Darülhadis Bitişiğinde No 39 olarak verilmektedir. Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.26; Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 51; Selami Şimşek, 2008, s. 174.

[225] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.26; Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.51; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 174.

[226] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 174, 242.

[227] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 174.

Müdürlüğü Arşivinde çizimleri bulunmaktadır[228]. Sekizgen planlı kaideye sahip minarede, köşeleri pahlanmış pabuçluk kısmı sade bir silme kuşağı ile silindir gövdeye geçmektedir. Gövde üç sıra tuğla bir sıra taş örgülüdür.

Yıkılmış olan şerefe altında ise halat silme yer almaktadır. Mevcut durumu ile minare 11.10 cm. yüksekliğindedir. Halk arasında Şeyh Şücaeddin'e ait olduğu bilinen dikdörtgen şeklindeki kabrin etrafı betonarme duvar ile çevrili olup, üzerinde yeşil renk boyalı metal korkuluk yer almaktadır. Mezar taşı bulunmamaktadır.

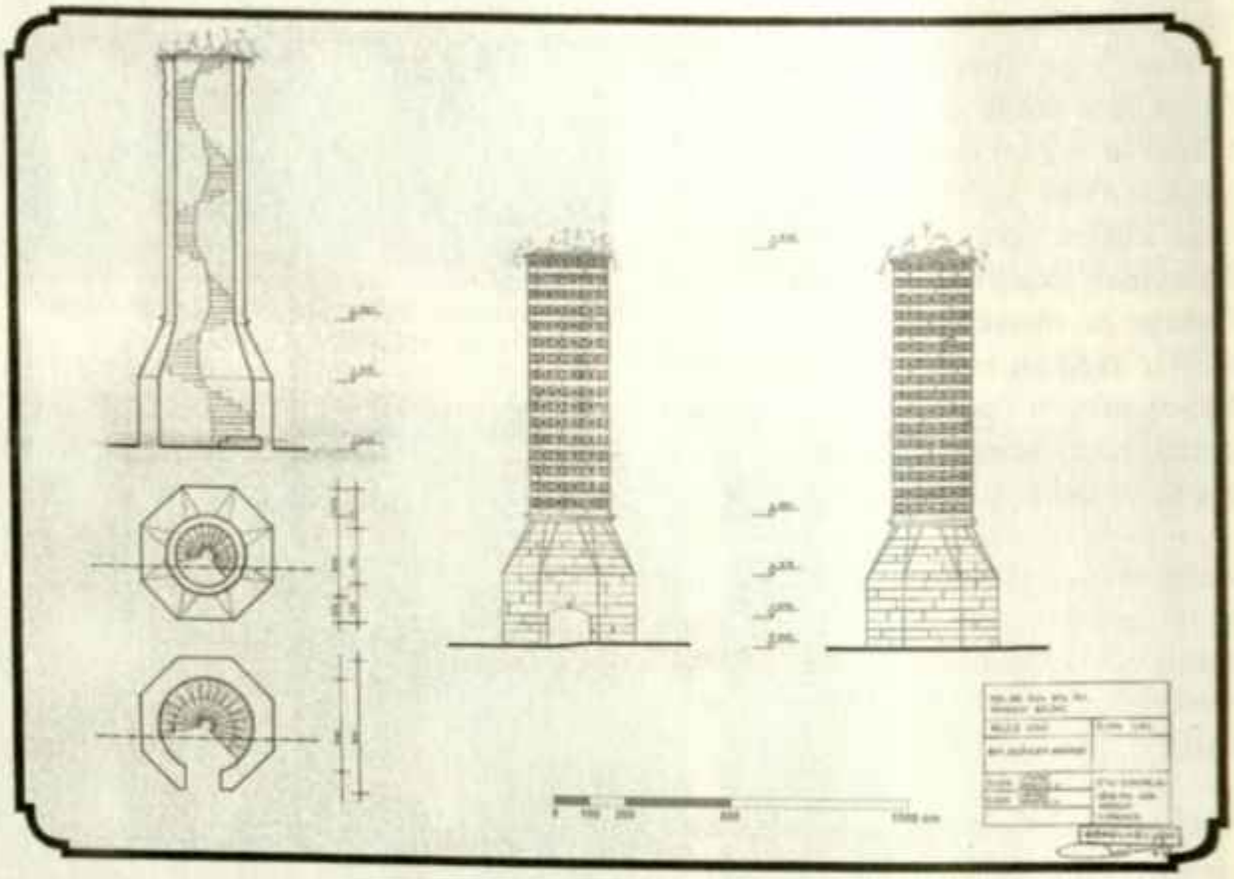

Şeyh Şücaeddin Minaresi görünüş, plan, kesit (Tarihsiz, EVBM.Arşivi)

[228] Öğr. Gör. Mergup Nurengin denetiminde Levent Dedeoğlu, (Trakya Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü) tarafından gerçekleştirilmiş Rölöve Stajı.

VELİ DEDE TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî (Gülşenî-Sezaî)

Yeri: Sabuni Mahallesi, Lâri Cami Sokak.

Banisi: İbrahim Gülşenî

İnşa Tarihi: 1543 öncesi

Onarımlar: H.1035/M.1625, H.1046/M.1636, H.1161/M.1748, H.1186/M.1772, H.1301/M.1883.

Tablo Sıra No: 9

Şeyh Hazret-i Seyyid İbrahim Gülşenî Tekkesi[229], Birinci, Şerefeddin Efendi, Ahmed Müsellim Efendi ve Sabuni Dede adlarıyla[230] da bilinen Veli Dede[231] Tekkesi; Sabuni Mahallesi Lâri Cami Sokak'ta yer almaktaydı[232]. Tekkenin banisi hakkında Evliya Çelebi[233] İbrahim Gülşenî, O. Onur[234] ise Rami Efendi diye belirtmektedir. Halvetîliğin (Gülşenî-Sezaî) koluna bağlıdır. Veli Dede Tekkesi; cami, türbe, tevhidhane, şadırvan ve çeşme yapılarından meydana gelmektedir. Bu yapılardan günümüze kitabeli giriş kapısı ile bir minare ulaşmıştır .

Günümüzde kısmen mevcut olan tekkenin mimarisi hakkında A. Badi, O. Onur, Dağdevirenzade M.Şevket Bey ve S. Şimşek gibi tarihçi ve araştırmacılar kısa bilgiler vermektedir. Ayrıca yapıya ilişkin olarak, Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi'nde bulunan fotoğraflardan bilgi edinilmektedir.

Veli Dede Tekkesi giriş kapısı

Veli Dede Tekkesi giriş cephesi

---

[229] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 253-254.

[230] Tekkenin adları için Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.96; Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s.13,27.

[231] Veli Dede; Gülşenî tarikatının Edirne'deki ilk temsilcisidir. Hayatı hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır Bkz. Necati Seçkin, *a.g.e.*, s. 27-30; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.480; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.73.

[232] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Sabuni Mahallesi Postahane Sokak No:24 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.95; Ratip Kazancıgil, 1992, s.217-220.

[233] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 254.

[234] Rami Efendi'nin H.1301/M.1883 yılında tekkeyi yeniden inşa ettiren Düyun-ı Umumiye Nazırı Trabzonlu Rahmi Efendiyle aynı kişi olduğu düşünülmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 97; Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.179.

Tekke alanına giriş, kirpi saçaklı, yuvarlak tuğla kemerli bir kapı açıklığıyla sağlanmaktadır. Üzerinde H.1161/M.1748 yılında Şeyh Ahmet Müsellem Efendi tarafından kaleme alınan onarım kitabesi bulunmaktadır. Eski hali hakkında Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi'nde bulunan 1957 yılına ait fotoğraflardan bilgi edinilmektedir. Bu fotoğrafa göre giriş açıklığının yarısı yıkılmış durumdadır.

Tekke kapısı üzerindeki kitabe (2008)

Veli Dede Tekkesi, (1957, EKVTVKBK.Arşivi)

Camii

Cami, H.1046/M.1636 tarihinde, Şeyh Veli Dede'nin oğlu Mehmed Efendi tarafından yaptırılmıştır[235].

Günümüzde şerefeye kadar sağlam durumda olan minaresi sekizgen plan üzerine kesme taştan inşa edilmiş olup tek şerefelidir. Bu minare, H.1186/M.1772 yılında tekkenin tamiri sırasında Veziriazam Muhsin zade Mehmed Paşa tarafından yaptırılmıştır[236].

Türbe

O. Onur tekkenin bir türbesi olduğunu bildirmektedir[237]. Türbeye ait kitabenin, O. Onur'un taş eserleri koleksiyonunda bulunduğu belirtilmektedir. Ancak bu kitabeyi inceleme imkanı olmamıştır. O. Onur'un taş eserleri koleksiyonunda bulunan türbe kitabesinin dokuz satırlık tarih beyiti şöyledir.

"Bi beden bir kimse kâh sünbülî her kim müstemend
Gülşende-i sünbülî şayandır olsa nesne-i mend
Feyz-yâb olmak dilersen kendi irfanından eğer
gel tarik-i Sünbülîde olasın behremend

---

[235] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.179.
[236] Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 82.
[237] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.183.

Mahrem-i ilimdendir bu guruh-u erkân
hane-i asitan sünbülidür her şek eder pür ile mürd
Hâk-i pay Nakşîbendî Mevlevî celâlide
Sünbülin gars olmuş dil-güşâde tarihine bend
Sene H.1264/M.1847" şeklindedir.

Bu kitabenin Veli Dede tekkesi türbesine ait olduğu kesin değildir. Ancak, ait olması halinde tekkenin, bir kısmı ya da bir dönem Sünbüli tarikatına ayrılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Minaresi (2008)

Türbenin mimarisine ilişkin olarak 1957 yılına ait fotoğraflarından bilgi edinilmektedir. Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi'nde yer alan bu resimlere göre türbe, dikdörtgen planlı, tek katlı ve kiremit beşik çatıyla örtülüdür Fotoğraflardan anlaşıldığına göre türbenin yapımında, ahşap karkas arası kerpiç dolgu kullanılmış olup türbe iç cephesinin de tamamen sıvalı olduğu ancak bu sıvaların zaman içersinde yer yer döküldüğü anlaşılmaktadır. Yapının sokağa ve bahçeye açılan ikişer adet demir şebekeli dikdörtgen pencereleri bulunmaktadır.

Türbe kitabesi (O.Onur, 1972, s.183)

Türbeye giriş bahçeden yuvarlak kemerli küçük bir ahşap kapıyla sağlanmaktadır. İçerde beş adet ahşap sanduka bulunmaktadır. Mezar taşları bulunmayan sandukalardan bir tanesi sedef kakma ahşap bir korkulukla çevrelenmiştir. Bu mezarın Veli Dede'ye ait olduğu düşünülmektedir ancak kesin değildir. Türbe iç cephesi beyaz sıva üzerine son dönem dikdörtgen bordürler içinde çiçek motifli kalemişi süslemelere sahiptir.

Ayrıca S.Şimşek[238] adlı araştırmacının kitabında "Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerinin Misafir Kaldığı Edirne Gülşenî Veli Dede Dergahının 1912 Yılındaki Durumu" adıyla bir fotoğraf daha yer almaktadır. Bu fotoğrafta demir parmaklıklı iki pencere arasında yer alan kapı önünde bir şeyh görülmektedir. Saçak altında görülen iki kanatlı kapı yuvarlak kemerli kapı açıklığı içinde olup üzerinde kitabe bulunmaktadır.

[238] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 510.

Üç basamaklı kapı açıklığının köşelerinde birer rozet yer almaktadır. Fotoğraftaki yapının türbeye ait olduğu düşünülmektedir. Günümüzde mevcut olmayan türbe de Şeyh Veli Dede ile oğlu Şeyh Mehmed Efendi, Aşık Müselli(Müsellem) Efendi[239], Vefa Efendi[240] ve Taşlık Müderrisi Seyfeddin Efendi[241]'nin mezarlarının olduğu bilinmektedir[242].

Türbe içinden görünüş (1957, EKVTVKBK Arşivi)

Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi'nde, Aşık Müsellem Efendi Tekkesi türbesinin tavanın çökmesi ve etrafına tehlike yarattığı gerekçesiyle türbede bulunan mezarların Kıyık Buçuktepe mezarlığına nakledildikten sonra, türbenin yakılarak ortadan kaldırıldığına dair 27.08.1957 yılı 3527 sayılı raporlar bulunmaktadır.

Tevhidhane

Günümüzde yıkılmış olan tevhidhane, H.1046/M.1636 yılında Şeyh Veli Dede'nin oğlu Mehmed Efendi tarafından yaptırılmıştır[243].

Türbe içinden görünüş (1957, EKVTVKBK Arşivi)

---

[239] Aslen Belgrad'lı olup, 1106/1695 senesinde dünayaya gelmiştir. Babası, Sultan II.Mustafa Dönemi alim ve sufilerinden olan Seyyid Ali Efendi'dir.Şair ve hattat olan Ahmed Müsellem Efendi, Hasan Sezaî'yinin damadı olup iki oğlundan biri olan Şeyh Muhammed Vefa Efendi'den dolayı "Ebul-Vefa" olarak tanınmaktadır. 1166/1752 senesinde ölerek Veli Dede Tekkesi'ne defnedilmiştir. Ayrıntılı Bilgi için Bkz. Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s.271-272; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.85-87.

[240] Hasan Sezaî'nin torunu ve Müsell(e)im Efendinin oğludur. Veli Dede tekkesine babasından sonra şeyh olmuştur. Aynı zamanda şairdir. H. 1212/M.1801 yılında ölmüştür. Bkz. Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s.275.

[241] Asıl adı Hafız Mehmed Seyfeddin olan Seyfi, Şair Seyfeddin Efendi Veli Dede Dergahı postnişini ve Taşlık Medresesi Müderrisidir. Bazı kitabelerde düşürdüğü tarihler ile tekkelerde okunan ilahileri vardır. H.1233/M.1818 yılında ölmüştür. Veli Dede Tekkesinde gömülüdür. Bkz. Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s.279; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s. 482.

[242] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 97.

[243] Oral Onur, *a.g.e.*,1972, s.179.

Şadırvan

O. Onur[244] ve S. Şimşek[245] tekkenin avlusunda şadırvanı olduğunu bildirmektedir. H.1185/M.1771 yılında inşa edilen şadırvanın Şeyh Müsellem Efendi tarafından[246] kaleme alınan bir de kitabesi bulunmaktaydı[247].

"Hazret-i Sıbteyn içün ab-ı hayat sâye-hah
Oldu cari bu eser haktan olunca layiha
Taşnegâne çıktı üçler dediler tarihi Vefa
Bu sebilden ab-ı saf iç oku bir kez Fatiha
Sene H1185/M.1771"

Çeşme

Günümüzde mevcut olmayan çeşme, H.1157/M.1744 yılında Ahmet Müsellem Efendi tarafından yaptırılmış olup Ebül Vefa Çeşmesi olarak bilinmektedir[248].

1912 yılı Veli Dede Tekkesi (S.Şimşek, 2008, s. 510)

Birçok kez yangın ve hasar gören tekkenin ne zaman ve kim tarafından inşa ettirildiğine ilişkin olarak herhangi bir kitabe, vakfiye v.b. belgeye sahip değiliz. Bu nedenle tekkenin ne zaman yapıldığını belirleme imkanımız yoktur. Ancak ilk olarak H. 950/M.1543 yılında onarılan tekkenin bu tarihten önce inşa edildiği anlaşılmaktadır[249].

Veli Dede Tekkesi Kazı Alanı (2008, EM..Arşivi)

Zamanla harap olan tekke, İlk olarak H.950/M.1543'de[250] ve H.1035/M.1625 yılında Hacı Kenan adlı bir kişi tarafından yeniden yaptırılmıştır[251]. H.1046/M.1636 yılında ise yapı, Şeyh Veli Dede'nin oğlu

---

[244] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 180.

[245] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 105.

[246] Ancak kitabeden şairinin Vefa adlı bir kişi tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır.

[247] Orijinal kitabe günümüze ulaşmadığı için O. Onur'dan aynen aktarılmıştır. Bkz. Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.180.

[248] Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.82.

[249] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 48.

[250] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 48.

[251] Badi, *a.g.e.*, s.96.

Mehmed Efendi tarafından cami ve sonuhanesiyle birlikte yeniden inşa edilmiştir[252]. Tekkenin, F. Th. Dijekanta, The Ottoman Historical Monumental Inscriptions in Edirne[253] adlı kitabında H.1161 / M.1748 yılına ait kitabesi ile Oral Onur'un, "Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler[254]" ve S. Şimşek'in, Osmanlı'nın İkinci Başkenti Edirne'de Tasavvuf Kültürü adlı eserinde de H.1161 / M.1748, H.1186 / M.1772 yıllarına ait kitabelerinin yeni harflerle transkripsiyon metinleri bulunmaktadır[255]. H.1158 / M.1746 yılında çıkan yangında tamamen yanmaktaydı. Şeyh Ahmet Müsellem Efendi tarafından H.1161 / M.1748 yılında yeniden inşa edilmiş olan tarafından kaleme alınan kitabe giriş kapısı üzerine konmuştur[256]. Kitabenin okunuşu[257]:

Kili Dede Tekkesi Kazı Alanı genel görünüş (2009, EM.Arpınar)

Kili Dede Tekke kazısı, mimarî çözümü (2009, EM.Arpınar)

"Bir gece elli dokuz sâlî içinde bu makam
Yandı cân yeni'i hidâyet âlemi verdi ziyâ
Bâb ve mihrâbı kalıp hem yatmak ve sine çak
Her kim tevdîden eylerdi cahîl-i derd ciyâ
Âhir zemânda edip Hak'dan hakîr bi Murâd
Cemâ'ini Gülşenî Ahmed Müsellim bul vefâ
Refte refte âb ve gûlden eylesh per dahte
Lâme-i bâlhâl gibi bu menzilâ sahh ü mesâ
Lâme yahud zerger-i tahkîk elinde pâzedir
Salikin mesnî vücûdun zer eder yâ kimyâ
Her sütûnu ref' engüşt şâhadan eylemişip
Beyt-i terbed olduğun imâ edersh gâvâ
Zerre-i zikr-i kıyâmı etmeye pâr bilân
Kaffedip yazdı Müsellim iki nev'i târîh ana
Dü-gûşâ pâk ve musaffâ Ahmed âbâd Rezâd
Devrile hâlâ i cânına döndü bu vâhî binâ
Sene H.1161/M.1748" şeklindedir.

[252] Oral Onur, 1972, s.179.
[253] F.Th. Dijekanta, a.g.e., s.105-108.
[254] Oral Onur, a.g.e., 1972, s.179.
[255] Orijinal kitabe günümüze ulaşmadığından O. Onur'dan aynen alınmıştır. Bkz. Oral Onur, a.g.e., 1972, s.179.
[256] Semih Şimşek, a.g.e., 2008, s. 165.
[257] F.Th. Dijekanta, a.g.e., s.105-108.

137x74 cm. ölçülerine sahip bu kitabe günümüzde giriş kapısının üstünde yer almaktadır.

H.1186/M.1772 tarihinde Vezirzadan Muhsinzade Mehmed Paşa tarafından tekrar tamir gören tekkenin iki adet onarım kitabesi bulunmaktadır. Mevlevî Hacı Mehmed Sâb Efendi tarafından kaleme alınan birinci onarım kitabesinin okunuşu[258]:

"Sahh-i tarîfâr hayrad Celîl-al âbar
Alem endîşesin allâme-i âlânı verî
Nice hayrata muvaffak oldu bu sevfik hak
Dahme hayr cezbe sarf edip sim ü zeri
Zât-ı pâkin lütf-ı hak mâ'mur ve âbâdan ide
Afîzab âlemin dâmâdıkı'e mihr-i enverî
Sadme-i eyyamdan pur rahye oldu her tarâf
Kılıb fermân kıbbe resminden ola nazik terî
Tab-ı pâkindere zahur etti bu ânar-ı celîl
Bir minâre inzimâmile verip zîb ve ferî
Cân Müezzin bülbülân vey hamse-i mefrûz-il-edâ
Nefha vazı pency-gâh yerk olup rûz ve şebî
Bu makam mûcebinde nice pîrâne selef
Eylemiş her birisi âhar âl karar mânevî
Hacı Bayram Velî bir erbain tekmil edip
Nice eyyam olmuş işbu cây-gehde manzeri
Bîce elâf hafîye mazhar oldu lâ-vesâkl
Temes pâkinde mervâm ayet cûd-i enverî
Böyle tesir etti mihr-i âftab tal'atın
Oldular her birisi eczam ve dâl fermân heri
Iki târîhe muvaffak oldu şükrü lâ-vezâl
Ülkar ezve rezâdı hamse-i sa'dî ahterî
Bu pesendîde eser buldu hayrat-ı manevî
Elde hâmem zapsolunmaz emsede hâlep-keri
Kılıb hayrât sekenadı sâl'i tevâ-i ref'i
Mustafa hanın vezîr-i a'zam ve ser-askeri

[258] Oral Onur, a.g.e., 1972, s.180-181.

Minare ve yanındaki kazı alanı genel görünüş (2009, EM.Arpınar)

Türbe alanı genel görünüş (2009, EM.Arpınar)

Cevheri sarf ile tâib nâsa tebşir eyledi
Oldu ruşen her zaman bu tekkegâh-ı gülşenî
Sene H.1186/M.1772" şeklindedir.

Şair Örfî tarafından kaleme alınan ikinci onarım kitabesi ise şöyledir[259];

Türbe kazı alanı (2008, EM.Arşivi)

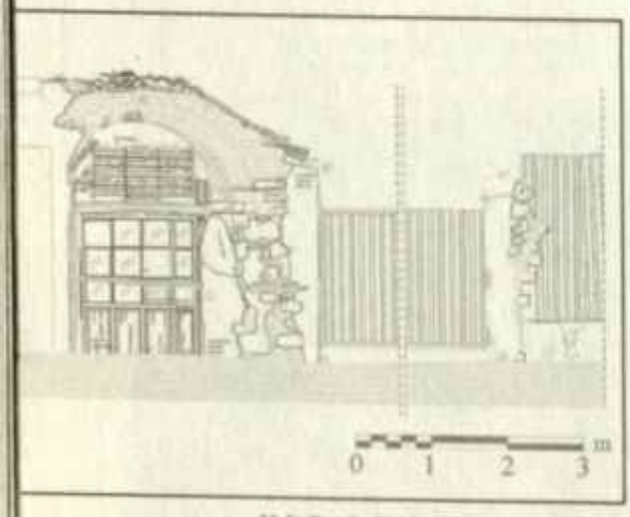

Veli Dede Tekkesi, giriş kapısı ön görünüşü (2009, EM.Arşivi)

"Vezir-i a'zam ibn-i Sadrazam
Vekil-i padişah hiffet-i kişver
Murahhasher umura saltanatta
Mutabık ola reyine mukadder
Ola a'dâ'lara hem-vâre galip
Ola her demde mansur ve muzaffer
Ola ikballe ömrü ziyade
Ola devlet ile ya-rabb muammer
Muvaffak oldu çok berr ü hasane
Salip pertev cihane günden ezher
Bu zîba tekin olmuşken harabe
Edüp tamirini sakfe beraber
Dil-i âşık gibi olmuştu viran
Yapıldı oldu ma'mure ser-â-ser
İçinde salikân ve sâkinanın
Safayı hatır oldu müyesser
Vefa meydanını etti güşâde
Hakikatte duaya oldu mahzar
Müceddet oldu bu minare bünyad
Kat'i bir esha manend ar
Şerefe kâse-i fakfur güya
Münir-i asa müşâ'şa'nura benzer
Gümüşten bir amûd mu bu minare
Ya yekpâre sütun mu saf mermer
Sadâ-i penç-gâhı beşerden
Sefa eyler Feleklerde melekler
Ezanı gûş edenler dedi tarih
Tâala şaneullah ekber
Sene H.1186/M.1772"

[259] Oral Onur, *a.g.e.*,1972, s.182.

Kitabeden Veziriazam Muhsinzade Mehmed Paşa tarafından minaresinin yeniden inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Tekke, H.1295/M.1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda yıkılarak Vilayet Düyun-ı Umumiye Nazırı Trabzonlu Rahmi Efendi tarafından H.1301/M.1883 yılında yeniden yaptırılmıştır[260].

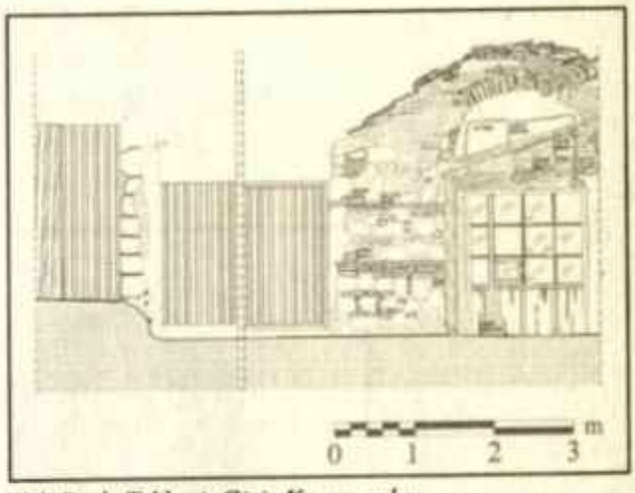

Veli Dede Tekkesi, Giriş Kapısı arka görünüşü (2009, EM.Arşivi)

Günümüzde yakın döneme kadar hurdalık, kereste deposu, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğünün otoparkı ve deposu olarak kullanılan tekke alanında Eylül-Kasım 2008 tarihleri arasında Edirne Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü denetiminde araştırma kazısı gerçekleştirilmiştir[261]. Alanda yapılan kazı çalışmalarında minarenin etrafında duvar kalıntılarına rastlanılmış, türbe yapısına ait duvar kalıntıları ve minareyle türbe arasında ise künk hattı tespit edilmiştir. Edirne Arkeoloji Müze Müdürlüğü arşivinde yer alan kazı rölövesinden[262] kazı raporu ve fotoğraflarından[263] bu kalıntılara ait detaylı bilgi edinilebilmektedir.

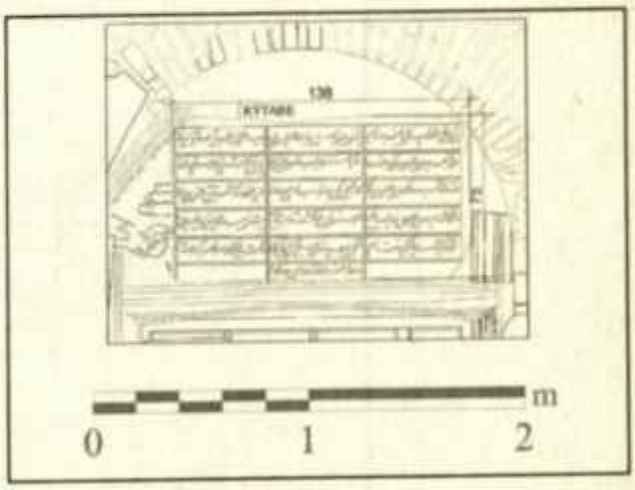

Kitabe, (2009, EM.Arşivi)

Buna göre mevcut yüksekliği 11.89 cm olan minarenin kaidesi, altta yığma taş ve harç üstte ise düzgün kesme taş olan kenarları birbirine eşit olmayan kare bir platforma oturmaktadır. Sekizgen planlı kaideye sahip minarede, köşeleri pahlanmış pabuçluk kısmı sade bir silme kuşağı ile çokgen bir gövdeye geçmektedir. Korkulukları yıkılmış olan şerefe altında ise sade bir silme yer almaktadır. Güney ve batısında yaklaşık olarak birbirine simetrik olan iki mekana ait duvar kalıntıları bulunmaktadır.

Türbe kuzeydoğu- güneybatı doğrultusunda birbirine bitişik iki mekandan meydana gelmektedir. Mekanlardan güneybatıda yer alanının içinde üç, kuzeydoğuda ki mekanda ise iki mezar ortaya çıkartılmıştır. Giriş kapısı yanında yer alan ve içinde iki mezarın bulunduğu türbe 463x490 cm. ölçülerinde, içinde üç mezarın bulunduğu yanındaki türbe ise 313x470 cm. ölçülerindedir.

---

[260] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.97; Selami Şimşek, *a.g.e.*, s. 105.

[261] Edirne Arkeoloji Müzesi Müdürü Sayın Hasan Karakaya'ya kazı çalışmaları hakkında vermiş olduğu bilgiler, kazı rölövesinin temini, anlayış ve yakınlığı için çok teşekkür ederim.

[262] Edirne Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü Arşivinde yer alan onaysız Kazı Rölövesi Arkeolog Bülent Türkmen ve Gamze Polat Tarafından çizilmiştir.

[263] Kazı raporu ve fotoğrafları Arkeolog Bülent Türkmen'e aittir. Kendisine yardımları için çok teşekkür ederim.

Mezarlar ayak ucuna doğru daralan dikdörtgen formunda olup boyutları birbirinden farklıdır. Mezarların yapımında tuğla ve harç kullanılmış olup mezar kapağı olarak şist taşı kullanılmıştır.

Yapılan kazı çalışmaları sonucunda tekkeye ait yapılar topluluğunun minarenin çevresinde yoğunlaştığı, inşa malzemesi olarak taş ve tuğla malzemenin birlikte kullanıldığı türbe kısmının ise bağımsız olarak kapı girişi yanında yer aldığı görülmektedir.

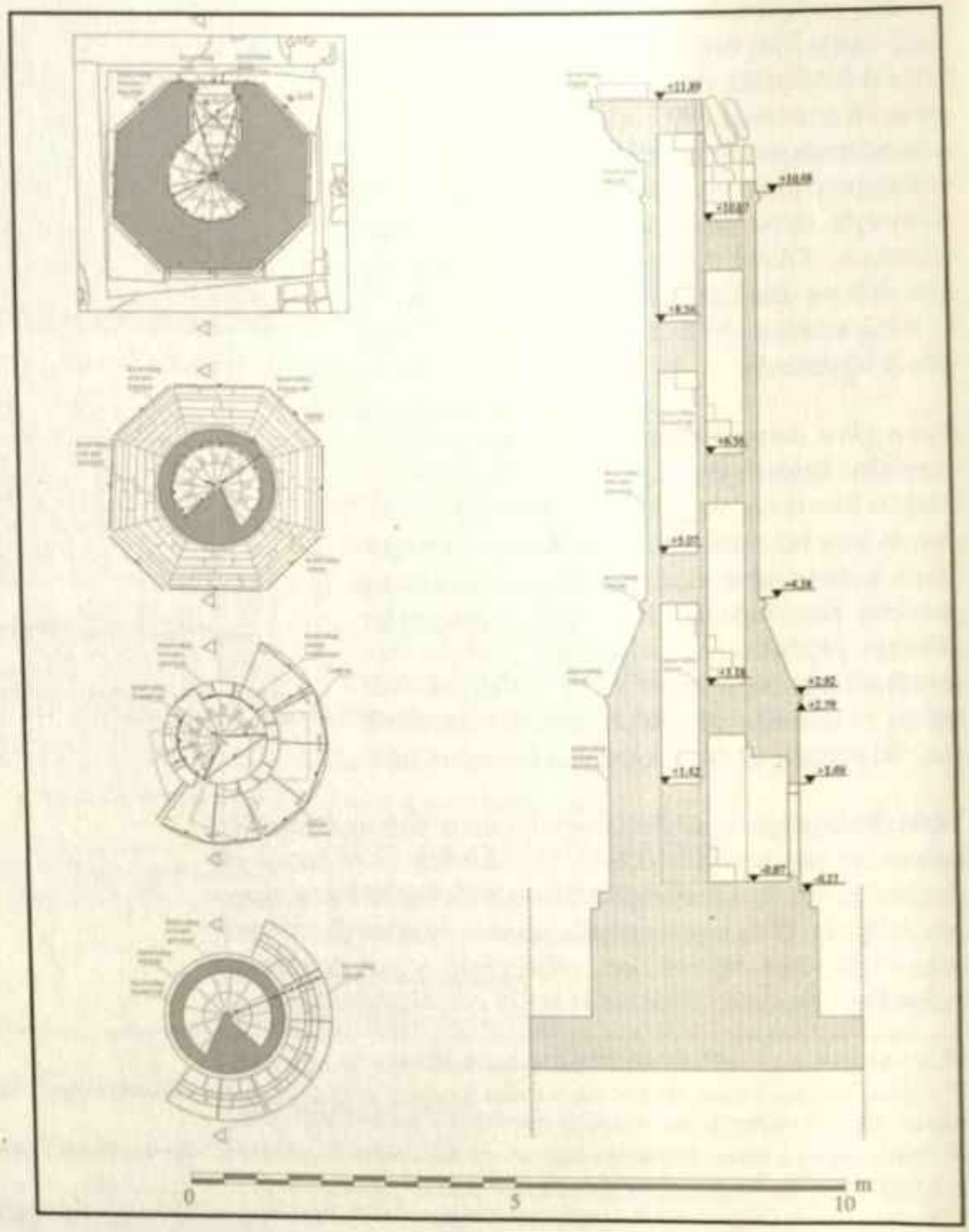

Minare, plan ve kesit (2009, EM.Arşivi)

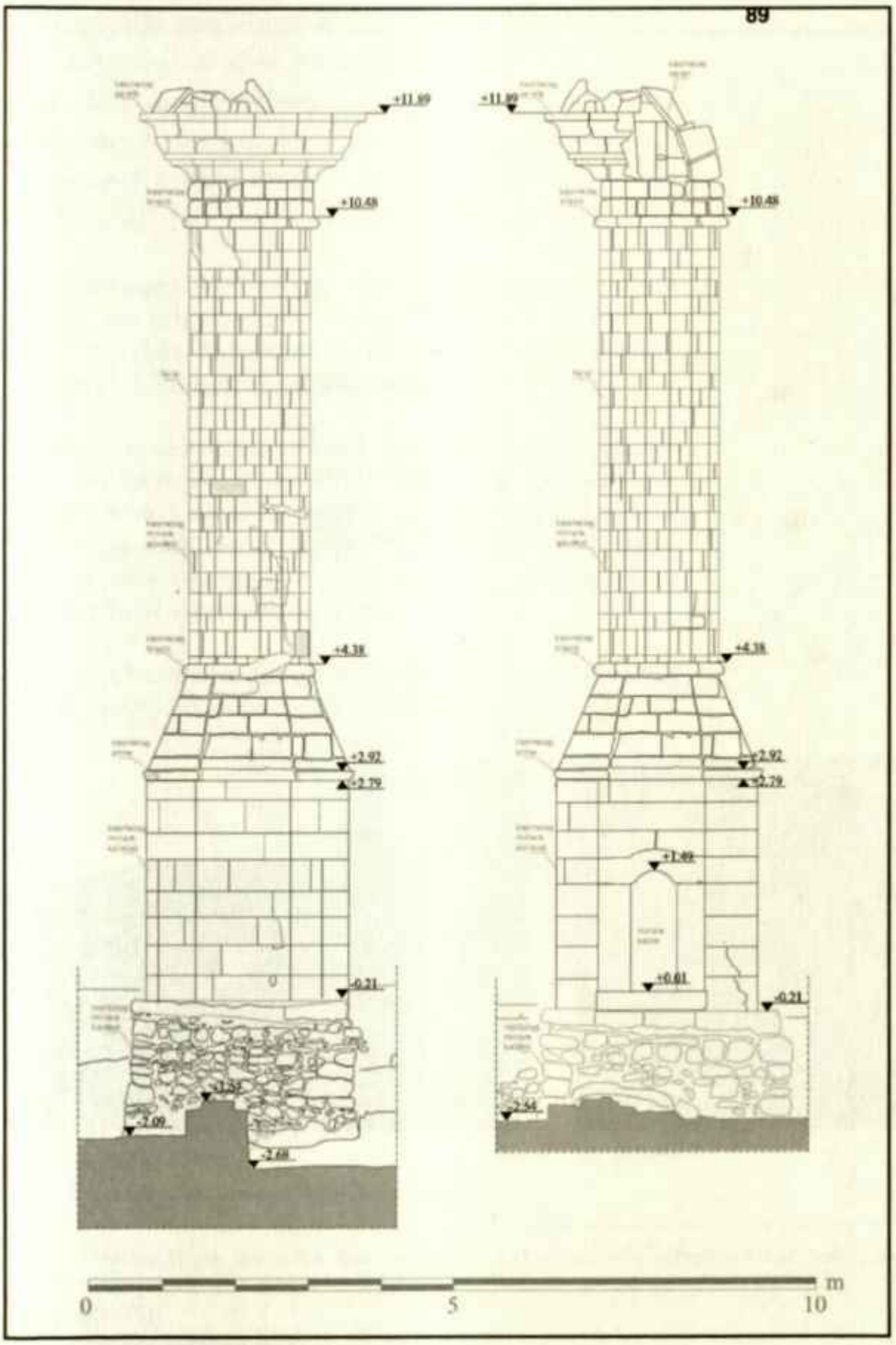

Minare, görünüş (EMArşivi)

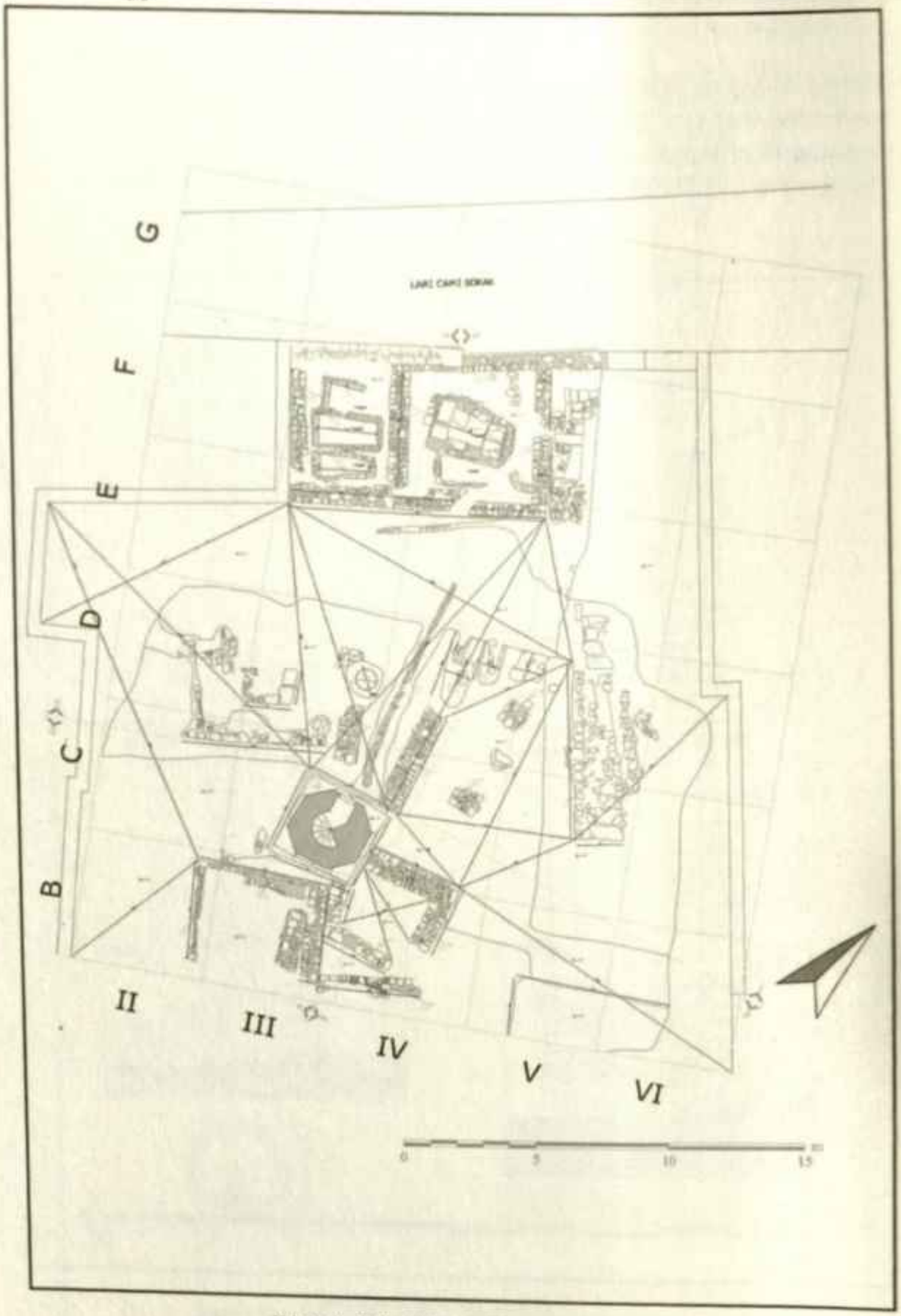

Veli Dede Tekkesi Vaziyet Planı (EM.Arşivi)

KOYUN BABA TEKKESİ

Tarikatı: Nakşîbendî/Semerkandi

Yeri: Talat Paşa Mahallesi, Altunizade Sokak.

Banisi: Hacı Ahmet bin Hasip

İnşa Tarihi: H.1012/M.1603

Onarımlar: H.1165/M.1751

Tablo Sıra No: 10

Koyun Baba olarak bilinen tekke; Talat Paşa Mahallesi, Altunizade Sokak'ta yer almaktaydı[264]. Tarikatı hakkında, A.Badi[265], Dağdevirenzade M.Şevket Bey[266] ve R.Melül Meriç[267] Nakşîbendî, S.Şimşek[268] ise Semerkandi diye belirtmektedir.

Günümüzde mevcut olmayan tekke alanında bir türbe ve bahçesinde de bir kuyu yer almaktadır. Koyun Baba Türbesi olarak anılan bu türbe; betonarme yapısıyla sekizgen planlı olup üzeri kiremit çatıyla örtülüdür. Mülkiyeti, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan bu türbe, tapunun 114 pafta, 539 ada ve 4 parsel numarası ile Koyun Baba vakfı adına kayıtlıdır.

Tekke, Hacı Hasip oğlu Ahmet tarafından Mehmed Koyun Baba için H.1012/M.1603 tarihinde yaptırılmıştır[269]. Mimarisi hakkında

Koyun Baba Türbesi (2009)

Kuyu (2009)

---

[264] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Kasap Abdülaziz Mahallesi Altuni Zade Sokak No:2 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.101; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*,1992, s.225-228.

[265] Badi, 2000: 101.

[266] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 50.

[267] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s.14.

[268] Selami Şimşek, *a.g.e.*, s. 299.

[269] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.101; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.299.

ayrıntılı bilgi edinemediğimiz tekke H.1165/M.1751 tarihinde onarılmıştır. H.1165/M.1751 yılında harap olan tekke, II. Mahmud tarafından tamir ettirilerek yanına bir mescit inşa edilmiştir[270]. Şair Örfi tarafından kaleme alınan bu onarım kitabesi giriş kapısı üzerine konmuştur[271]. Günümüzde bulunmayan bu kitabe O.Onur tarafından yeni harflerle okunuşu yayınlanmıştır[272]. Buna göre kitabenin okunuşu;

Koyun Baba Türbesi, içerden (2009)

"Koyun Baba Mehmed kutup dehr-i nakş-bendî
Semerkandî ve Gavs vakt ü esseyid Ali pirî
Mürûr-i vakitle bu han-kâhı oldu virane
Temaşa ile ruhaniyetinden yani tesiri
Cenab-ı hazret Sultan-ı Mahmudu Hana rüyada
Zuhur ette o şeb üç defa kim bâ hükm-i takdir
Sipariş eyledi tecdidini pend ve nasihatle
Netice hayre sevk etti o sultan cihangiri
Heman dem vakıa bu han-kâhı o Şeh agâh
Esasından binaya eyledi himmetle tedbiri
Acep âlî nefestir Örfî ya o şıh kâmil kim
Değil mi ya keramed ana tarih-i Tekke tamir
Sene H.1165/M.1751" şeklindedir.

Hacı Ahmed Bin Hasib'in mezarı (2009)

Türbenin içerisinde, Hacı Ahmed Bin Hasib[273], Şeyh Mustafa, Rukiye Hatun' a ait üç mezar bulunmaktadır[274].

---

[270] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 250-251.

[271] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 250-251.

[272] Orijinal kitabe günümüze ulaşmadığından O. Onur'dan aynen aktarılmıştır. Bkz. Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 251.

[273] Aziz Mahmud Hüdayi Efendi'nin torunudur Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.300.

[274] Mezar taşlarının okunması için Sayın Fuat Günel'e çok teşekkür ederim.

Şeyh Mustafa'nın Mezarı (2009)

Rukiye Hatun Mezarı (2009)

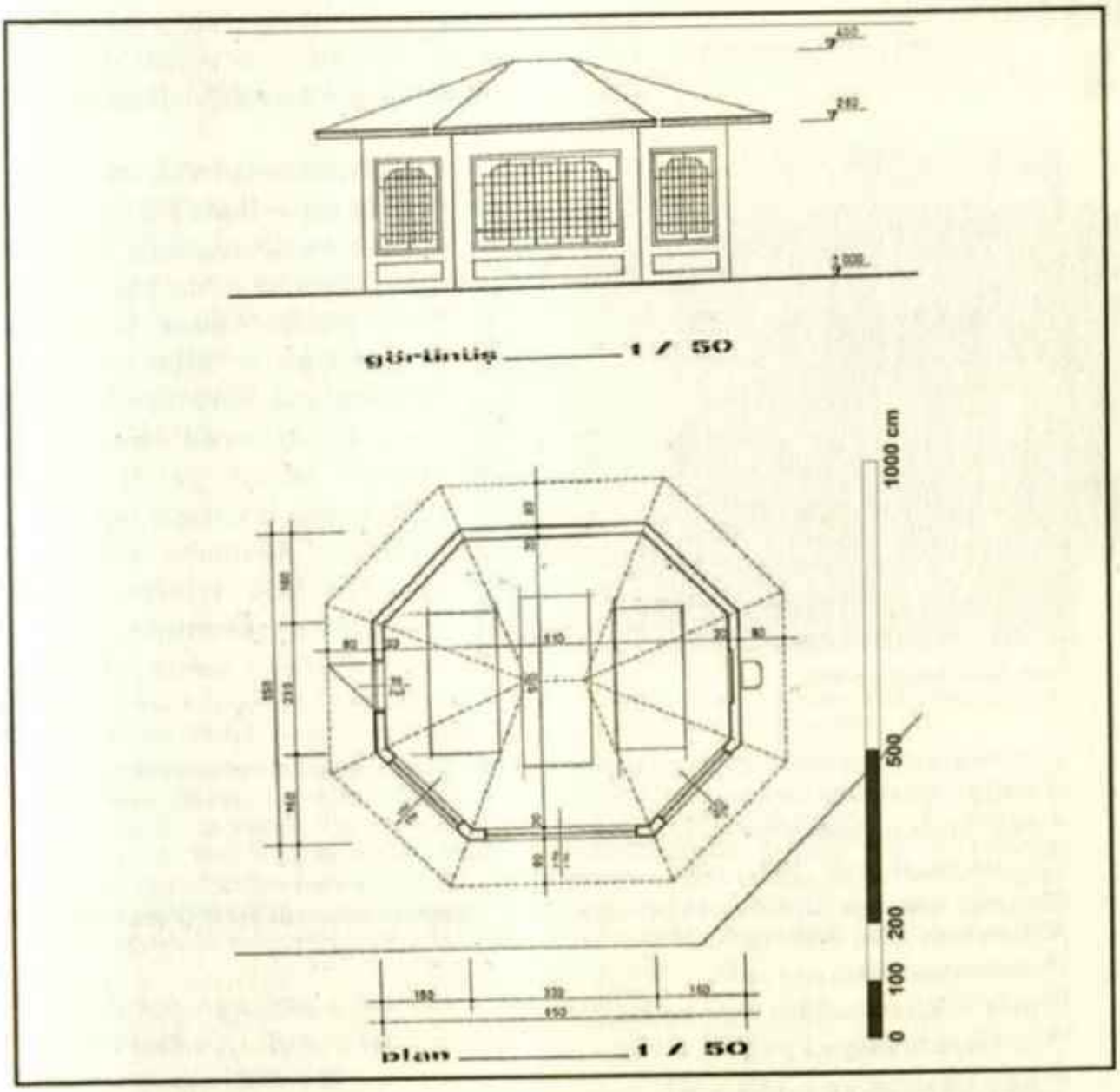

Koyun Baba Türbesi, görünüş ve plan (Tarihsiz, EVBM.Arşivi)

HACI ÖMER TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî
Yeri: Çavuşbey Mahallesi Ağaçpazarı Caddesi, Torunlar Apt. No:1
Banisi: Hacı Ömer
İnşa Tarihi: H.1020/M.1611
Onarımlar: -
Tablo Sıra No: 11

Hacı Ömer Tekkesi, Ömer Baba Mezarı (2009)

Şeyh Rıdvan[275], Ömer Baba Dergahı[276], Rıdvan Efendi Zaviyesi ve Hacı Ömer Zaviyesi[277] adıyla da bilinen Hacı Ömer Tekkesi Çavuşbey Mahallesi Ağaçpazarı Caddesi'nde yer almaktaydı[278]. Yapı, Hacı Ömer adlı bir tüccar tarafından H.1020/M.1611 yılında Şeyh Rıdvan Efendi için yaptırılmıştır[279]. Halvetî tarikatına bağlı yapının[280], H.877/M.1472 tarihli Hacı Ömer adına vakfiyesi bulunmaktadır[281]. Tekke enkazının, 1931 yılı Mart ayında 395 liraya eski keresteci Cafer Çolpan'a satıldığı bilinmektedir[282].

Ömer Baba Mezarı, (2009)

Günümüzde ise tekkeden geriye ancak Ömer Baba'nın yatır özelliğinde mezarı ulaşmıştır. Adı geçen yerde Torunlar Apartmanı No: 1'in önünde bulunan mezarı çimentodan dikdörtgen formundadır. Fark edilemeyecek kadar özensiz yapılan mezarın üzerinde "Hacı Ömer Baba" adının yazılı olduğu yenilenmiş bir mezar taşı bulunmaktadır. Apartman sahipleri ve mahalle halkı tarafından yatır özelliği kazandırılmıştır.

---

[275] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s.14.

[276] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*,s. 50.

[277] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.146.

[278] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Ağaçpazarı yakınında olarak geçmektedir. Seyit Ali Kahraman- Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s.254.

[279] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.37.

[280] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 254.

[281] M. Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*,1952, s. 348.

[282] Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1999, s. 144.

KADİRÎHANE TEKKESİ

Tarikatı: Kadirî (Rumî)

Yeri: Sarıca Paşa Mahallesi, Kadirîhane Sokak, Selçuk Hatun Camisi karşısı

Banisi: Bezirgân Hacı Mehmed

İnşa Tarihi: H.1020/M.1614 ve H.1053/M.1643

Onarımlar: H.1187/M.1773 ve H.1273/M.1856

Tablo Sıra No: 12

Kadirîhane Tekkesi, genel görünüm (1969, EKVTVKBK. Arşivi)

Abdülkadir Geylani[283] adıyla da bilinen Kadirîhane Tekkesi; Sarıca Paşa Mahallesi, Kadirîhane Sokak Selçuk Hatun Camii karşısında yer almaktaydı[284]. Tekke Bezirgân Hacı Mehmed'in konağı iken İsmail Rumî'nin Edirne'ye gelmesi ve bu eve misafir olması üzerine İsmail Rumî[285] için tekkeye çevrilmiş, bütün malı da tekkeye vakfedilmiştir[286]. İnşa tarihi hakkında; H. 1020/M.1614[287] ve H.1053/M.1643[288] olmak üzere iki farklı tarih bulunmaktadır. Tekke, Kadirîliğin Rumî koluna aittir[289].

Kadirîhane Tekkesi; ayin salonu, selamlık, derviş hücreleri, mutfak, kiler ve şadırvandan oluşmaktadır. Ancak bu yapılardan hiçbirisi günümüze ulaşamamıştır. Sadece yapıya ait temel kalıntıları mevcuttur. Elimizde tekkenin II. Abdülhamid tarafından yenilenmiş halini dışarıdan gösteren fotoğrafları vardır. Bu fotoğraflar yardımıyla tekkenin yıkılmadan önceki durumu tanıtılmaya çalışılmıştır.

Kadirîhane Tekkesi, doğu cephesi (1969, EKVTVKBK. Arşivi)

---

[283] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 253.

[284] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Sevindik Fakih Mahallesi Kadirîhane Caddesi No:28 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 92; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.74.

[285] Kadirî tarikatı şeyhlerinden İsmail Rumî Rumîyye (İsmailiyye) adıyla Kadirîye kolunu kurmuştur. Tosya civarında Badin (Bansa) adlı köyde dünyaya gelmiş olup, ilk öğrenimi sonrası Kastamonu'ya gitmiş ve orada tahsiline devam etmiştir. Önceleri Halvetî şeyhlerinden Ahmed Efendiye bağlanmış Bağdata giden İsmail Rumî "Pir-i Sani" ünvanını almıştır. Abdülkadir Geylani tarafından "Ya Rumî! Rum'a git, tarikatımı orada neşret" demesi üzerine başta Mısır, Tosya, Kastamonu, Bursa, İzmir, Manisa, İzmit, Tekirdağ, Edirne, Selanik, İştib, Köstence, Filibe, Serez, Temeşvar olmak üzere kırk yedi yerde kendi adına tekke kurmuştur. 1020/1611 yılında Edirneye gelmiş 1041/1631-32 tarihinde ölmüştür. Bkz. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.176-177.

[286] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 180.

[287] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 181.

[288] Ahmet Badi, *a.g.e.*, 2000, s.92.

[289] Şimşek, S., Osmanlı'nın İkinci Başkenti Edirne'de Tasavvuf Kültürü, İstanbul, 2008, s. 183.

Kadirihane Tekkesi, batı Cephesi (1969, EKVTVKBK Arşivi)

Günümüzde mevcut olmayan tekkenin mimarisi hakkında Evliya Çelebi[290] gibi gezgin, Ahmet Badi[291], Oral Onur[292] ve Selami Şimşek[293] gibi araştırmacılar kısa bilgiler vermektedir. Ayrıca, yapıya ilişkin olarak Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ile Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşivlerinde bulunan dosyalarındaki fotoğraflardan bilgi edinilmiştir. Tekkenin mimarisine ilişkin olarak Evliya Çelebi, Şeyh Hazreti Abdülkadir Geylani Tekkesi başlığı altında, *"Kurt Bayırı isimli mahallenin güney tarafına bakan yüksek bir yerde önemli bir Âsitânedir ki, bin kadar müridi hücrelerinde barınmakta, mutfağı, kileri ve diğer müştemilatı ile bir Kadirî tekkesidir*[294]" şeklinde bilgi verirken, Ahmet Badi ise, *"Çatısı ahşaptandır. Cuma namazı kılınabilmesi için minberi de vardır*[295]*"* şeklinde anlatmaktadır.

Günümüzde boş bir arsa konumunda olan tekkenin 1969, 1988, 2000 ve 2005 yıllarına ait fotoğrafları bulunmaktadır. 1969 yılına ait fotoğraflar H.1305/M.1887 II. Abdülhamid'in yenilediği yapıya aittir. Bu fotoğraflara göre tekke; etrafı duvarlarla çevrili bahçe içinde olup, dikdörtgen planlı, üç katlı, beşik çatılı ve müştemilat binalarından oluşmaktadır. Fotoğraflardan anlaşıldığına göre tekkenin yapımında düzgün kesme ve kaba yontu taş kullanılmıştır. Dıştan düzgün kesme taşla kaplı tekkenin beden duvarlarının orijinalde tamamen sıvalı olduğu anlaşılmaktadır.

Kadirihane Tekkesi, kuzey Cephesi (1969, EKVTVKBK Arşivi)

Yapının batı cephesinde üst katta beş, alt katta dört olmak üzere toplam dokuz pencere vardır. Pencereler düşey dikdörtgen formlu, düzgün kesme taş söveli ve basık kemerlidir. Ayrıca, bu cephenin bodrum katında da pencereler olduğu görülmektedir. Ancak tam sayısı belirgin değildir.

Kuzey cephe zemin katta bahçeye açılan, yağmur saçaklıklı, basık kemerli ve dikdörtgen kesitli kapı açıklığı yer almaktadır. Kapının kemer ve söveleri düzgün kesme taşla yapılmıştır. Kapının

[290] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s.253.
[291] Ahmet Badi, *a.g.e.*, 2000, s. 93.
[292] Oral Onur, *a.g.e.*,1972, s.173-176.
[293] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 180.
[294] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s.253.
[295] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 93.

üzerinde, birinci katın ortasında, düşey dikdörtgen planlı ve basık kemerli tuğla bir pencere vardır. Bu cephenin batı bölümünde, çift hatlı ahşap korkuluklu bir balkon ile bu balkona açılan bir kapı ve pencere yer almaktadır. Düzgün kesme taş kaplamalı olduğu anlaşılan cephenin tamamen sıvalı olduğu ancak bu sıvaların zaman içerisinde yer yer döküldüğü anlaşılmaktadır. Cephenin bu bölümünün duvar dokusu doğu bölümünden farklıdır. Bu cepheyi gösteren fotoğraflarda ayrıca, eski tekke binasına ait olması muhtemel tuğla duvar kalıntısı görülmektedir. Kuzey cepheyle batıdan bitişik bu duvar kalıntısı yaklaşık olarak, 1,5-2 m. yüksekliğindedir.

Kadirîhane Tekkesi, kuzey Cephesi (1969, EKVTVKBK.Arşivi)

Doğu cephesinde de batı cephesinde olduğu gibi, üst katta beş, alt katta da dört olmak üzere toplam dokuz adet pencere ile giriş kapısı yer almaktadır. Yapıya ana girişi sağlayan ve cephenin kuzey bölümünde yer alan kapı açıklığı basık kemerli olup, iki kanatlı ahşap bir kapıyla kapatılmıştır. Kapı alınlığı üzerinde II. Abdülhamid tarafından yapılan yenilemeye ilişkin kitabe bulunmaktadır[296] Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi'nde bulunan yapıya ait dosyada, selamlık olarak adlandırılan bu binanın, ayin salonu ile birlikte altı odası olduğunu öğrenmekteyiz. Kadirîhane tekkesine ait olan bu arsa Edirne Kenti İmar planında 25 pafta, 410 ada, 11 parselde kayıtlıdır.

Kadirîhane Tekkesi, kuzey cephesi (1969, EKVTVKBK.Arşivi)

Oral Onur, tekkenin avlusunda şadırvanı olduğunu bildirmektedir[297]. Şadırvana ait kitabesi, O. Onur'un taş eserler koleksiyonunda bulunduğu belirtilmektedir. Ancak bu

[296] Kitabe bugün Edirne Türk İslam Eserleri Müzesi galeri bölümünde 5734 envanter numarası ile sergilenmektedir.

[297] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 176.

kitabeyi inceleme imkanı olmamıştır. Bugün Oral Onur'un taş eserleri koleksiyonunda bulunan şadırvan kitabesinin[298] okunuşu;

H.1305/M.1887 tarihli kitabesi (1969, EKVTVKKB Arşivi)

"Sâhibül hayrât es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Niyâzî El- Kadirî postnişîn-i dergâh-ı şerîf târih-i ta'mir sene H.1294/M.1877" şeklindedir.

Bu kitabeden H.1294/1877 tarihinde Seyyid Şeyh Ahmed Niyazi tarafında tamir edildiği anlaşılmaktadır.

1988 ve 2000 yıllarına ait fotoğraflarından; tekkenin Kadirîhane sokağı kuzey yönündeki duvarlarının var olduğu anlaşılmaktadır. Bu fotoğraflardan, yapının düzgün olmayan taş örgü duvarları ile alt kat pencereleri görülebilmektedir.

Tekke, türbe ve tekkeler kapatıldıktan sonra, yani 1927 yılında diğer tekkeler gibi Vakıflar İdaresi tarafından satışa çıkarılmış, açık arttırma sonucunda Hüsamettin Ergut'a satılmıştır[299]. Selâmlık olarak tanımlanan binanın da tarihi ve mimari değeri bulunmadığı gerekçesiyle dönemin, Gayri Menkul ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 689-4 sayılı ve VII-1957 tarihli kararı ile Edirne'de korunması gereken eserler arasına alınmamıştır. Harap tekke yapısının yıktırılmasında bir mahsur olmadığı, Edirne Müzesi Müdürlüğü'nce 3.1.1969 gün 132-339 sayılı yazı ile Edirne Belediye Başkanlığı Fen İşleri Müdürlüğü'ne bildirmiş, Belediye Meclisinin 9.4.1969 gün ve 19 sayılı kararı ile de bu kararın kabul edilmiş olduğunu öğrenmekteyiz[300].

Şadırvan kitabesi (O.Onur, 1972, s.176)

Birçok kez yangın ve hasar gören tekke, H.1187/M.1773, H.1273/M.1856 tarihlerinde onarılmış, H.1305/M.1887 yılında ise yeniden inşa edilmiştir. H.1159/M.1746 yılında çıkan yangında zarar gören tekke, Vezir-i Azam Muhsin zade Mehmed Paşa döneminde Şeyh Ahmet Kadirî

[298] Kitabe metninin aslı, F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s. 169'da, okunuşu ise Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 176'da yayımlanmıştır.

[299] Edirne Anıtlar Yüksek Kurulu Arşivi'nden; 30.6.1969 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne Eşref Ergut tarafından yazılan dilekçeden öğrenilmektedir.

[300] Aynı belgeden öğrenilmektedir.

tarafından H.1187/M.1773 yılında tamir edilmiş ve Şeyh Ali Senâî Efendi[301] tarafından kaleme alınan aşağıdaki birinci onarımına ilişkin kitabe, giriş kapısı üzerine konmuştur [302]. Kitabenin okunuşu[303];

"Kıl ziyaret bu makamı bir ulu Dergâhtır
Aşikânın kıblegâhı mesken o ahdır
Hazreti Sultan AbdülKadirî Dergâhıdır
Gavî ile bir âlî neseb cüdâ habib-ullahtır
Bunca pîrân ve azîzânın makamıdâr bula
Her biri mürd-i kâmil arif billahtır
Salikâne rah hakkın mekteb-i irfanıdır
Okunan bunda hakikat ders-i ilmullahtır
Çok zaman olmuştur ihrak olalı kaldı harap
Şimdi ma'mur olduğu tahkik muradullahtır
Bani-i sânî'i oluptur şıh Ahmed Kadirî
Bezli mal ettiği ancak fi-sebîl-illahtır
Gûş edince Sadrazam idi Muhsin zadedir
Ki bu hayrata verirler mal rızaen-İllahtır
Keşif olunsun deyu ferman eyleyup mısr fen
An nakit kıldığı ihsan hasbet-en-lillahtır
Hasılı tevfik-i baridir muvaffak oldular
Sahib-i hayra dua akıp zikrullahtır
Geldiler üçler tenhayı bu makam görecek
Dediler tarihi hakka bir ziyaretgâhdır.
Sene H.1187/M.1773" şeklindedir.

Kadirîhane Tekkesi duvar kalıntıları, kuzey cephesi (1988, EM.Arşivi)

Kadirîhane Tekkesi, kuzeybatı cephesi (2000, EVBM.Arşivi)

Sultan Abdülmecit Döneminde Vezir İsmail Paşa tarafından H.1273/M.1856 tarihinde tekrar tamir gören tekkenin, Edirne Evkaf Muhasebecisi Ayni Efendi tarafından kaleme alınan ikinci onarım kitabesinin okunuşu ise şöyledir[304];

---

[301] Ali Senayi Efendi Sultan III. Mustafa devrinde yetişen şairlerdendir. Bkz. Rıdvan Canım, "Şiir Tarihimizde Edirne ve Edirne Şairleri", *Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 1. Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (23-25 Ekim 2003)*, Edirne, 2005, s.533-547.

[302] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 173.

[303] Orijinal kitabe günümüze ulaşmadığından O. Onur'dan aynen aktarılmıştır. Bkz. Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.173.

[304] Orijinal kitabe günümüze ulaşmadığından O. Onur'dan aynen aktarılmıştır. Bkz. Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.174.

H.1305/M.21887 tarihli kitabesi (2008, Edirne Müzesi)

Kemer kalıntısı, batı cephesi (2005)

"Makam-ı post-nişîn fahr-i âlem şah-ı dil-âgah
Mücerret hazret-i Abdülmecid Han'dır bu devrana
Zaman-ı şevketinde çün bu rütbe mevki-i eskâr
Yapılmak pek büyük bir iftihardır âli Osmana
Vezir bi naziri yani İsmail Paşa kim
Kerem-kâr asâf zî-sandır bu asr-ı hakana
Edirne müddet sânîlerinde olmada ihya
Kesâne hüsn-ü hizmet lütuf ve i'zâz pirâye
Muhibbi oldur ki Sultan Abdülkadire zira
Odur serlavha-i ser vilâyet ehl-i irfana
Tarik-i nazenin hazret-i pîre kemr-beste
Olanlar vakıf-ı esrar olur ta şah-ı merdane
Dediler birleşüp âli âbâ tarihine Aynî
Vücud buldu bu gün yahû himemle Kadirîhane
Sene H.1273/M.1856" şeklindedir.

Tekke, H.1305/M.1887 yılında II.Abdülhamid tarafından yıktırılarak yeniden yaptırılmış, semahane, türbe ve büyük küçük iki katlı altı odadan ibaret bir daire ilave ettirilmiştir[305]. Bu yapıma ilişkin yenileme kitabesi dönemin Edirne Valisi Hacı İzzet Paşa tarafından kaleme alınıp giriş kapısı üzerine konmuştur[306]. Bu kitabe 1972 yılında bina sahibi tarafından yerinden çıkarılarak Müzeye teslim edilmiştir[307]. Edirne Müzesi'nde 5734 envanter numara ile kayıtlı kitabe, Edirne Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde sergilenmektedir. Mermer kitabe 63x140x6,5 cm. ölçülerindedir. Talik hat yazılan bu kitabe, ortadan ikiye ayrılmış olup, her iki yanında beşer satırdan toplam on satırdan oluşmaktadır. Kitabenin okunuşu[308];

"Kıldı inşa hankâh-ı Seyyid' Abdülkâdir
Hazreti Abdülhamîd Hân İbn-i Hân Abdülmecîd
Rûh-ı pâkin eyledi hoşnud o gavs-i a'zamın

[305] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 182.
[306] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.174
[307] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.175.
[308] Kitabe metni, F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s. 76'da yayınlanmıştır. Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.175'de okunuşunu vermektedir.

Ol vekil-i fahr-i âlem sâye-i Rabb-ün vahîd
Taki feyz efşân ola gül-bâng-i tevhîd-i hüdâ
Zib-i evreng hilâfet olsun ol şâh-ı ferîd
Pir u berna ezber etsin bu duayı İzzetâ
Hak teâla eyleye ömrü hûmâyûnun mezîd
Salikâne müjde bu tarihi cevher dâr ile
Yapdı Dergâhı cediden Hazreti Sultan Hamid
Sene H.1305/M.1887" şeklindedir.

Günümüzde mevcut olmayan tekkenin batı cephesinde kemer parçasına ve doğu cephesinde ise, yapıya ait temel kalıntılarına rastlanılmıştır.

Temel kalıntıları, doğu cephesi (2005)

Temel kalıntıları, doğu cephesi (2005)

SAÇLI İBRAHİM EFENDİ TEKKESİ

Tarikatı: Celvetî

Yeri: Meydan Mahallesi, Kıyık Caddesi.

Banisi: Tebrizli Asil Çelebi

İnşa Tarihi: 1751 öncesi

Onarımlar: H.1308/M.1890

Tablo Sıra No: 13

Saçlı İbrahim Efendi Mezarı (1975, E.M.Arşivi)

Dizdarzade Ahmet Efendi Zaviyesi[309], Dizdarzade, Şadırvanlı Tekke[310] ve Tebrizi Asil Çelebi[311] adlarıyla da bilinen Saçlı İbrahim Efendi[312] Tekkesi, Meydan Mahallesi, Kıyık Caddesi'nde yer almaktaydı[313]. Celvetî tarikatına bağlı tekke[314], Tebrizli Asil Çelebi tarafından Dizdarzade Ahmet Efendi için yaptırılmıştır[315].

Günümüzde mevcut olmayan tekkenin çatısı ahşaptan olup, bahçesinde Dizdarzade Ahmet Efendi[316] ve Şeyh Halil Efendi'nin ahşap türbeleri ile şadırvan ve bir minare olduğu bilinmektedir. H.1165/M.1751 yılındaki depremde yarısı yıkılan bu minarenin, diğer yarısı ise yıktırılmıştır[317].

H.1295/M.1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda yıkılan tekke, H.1308/M.1890 yılında II. Abdülhamid tarafından yeniden inşa edilmiş ve dönemin Edirne Valisi Hacı İzzet Paşa tarafından kaleme alınan aşağıdaki yenileme kitabesi, giriş kapısı üzerine konmuştur[318]. Kitabenin okunuşu[319];

---

[309] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.28.

[310] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s. 14.

[311] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.256.

[312] Saçlı İbrahim Efendi'nin asıl adı Sıtkı olup İzmitlidir. Babası Hünkâr solağı Abdurrahman zade Mustafa Çelebidir. H. 1070/M.1659 yılında vefat etmiştir. Dönemin şairi ve Celvetî tarikatını Edirne'de yaymış olan kişidir. Bkz. Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s.260-261; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s. 484; Selami Şimşek, "Edirne ve Çevresinde Celvetîlik ve Celvetîler", *Üsküdar Belediyesi Aziz Mahmud Hüdai Sempozyumu (Ed. Hasan Kamil Yılmaz), Uluslar arası Sempozyum Bildirileri 20-2 Mayıs 2005*, C.2, İstanbul, 2005, s.104,116.

[313] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Hıdır Ağa Mahallesi Eski Tophane Caddesi No:21 olarak geçmektedir. Bkz. Badi, 2000: 94-95; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 56, 205-207.

[314] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s. 14.

[315] Ahmet Badi, a.g.e., s. 94-95.

[316] Üsküdarlı Mahmut Efendi'nin halifelerindendir. H.1032 / M.1622-23 yılında vefat etmiştir. Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe;, *a.g.e.*, s.59.

[317] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 94-95.

[318] Onur, O., 1972: 250.

[319] Orijinal kitabe günümüze ulaşmadığından O. Onur'dan aynen aktarılmıştır. Bkz. Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 250.

"Hazreti Abdülhamid Han hamîd-ül hasletin
Ömrü ikbalin firâvân eyleye rabb-ül enâm
Kıldı tecdiden bina bu tekkeyi ol Padişah
Olmuş iken nice yıllardır rehin inhidam
Feyz-i enfâs rical Celvetîye andadır
Cilve-ger nur hüdayiden hidayet suph-u şam
Gel devam et zikr ü tevhide hulûs-i kalble
Olasın ta vasîl ser menzil darüsselâm
Bir mübeşşir geldi İzzet verdi tarihin haber
Saçlı İbrahim Efendi oldu tamam
Sene H.1308/M.1890" şeklindedir.

Bugün, Edirne Müzesi'nde Saçlı İbrahim Efendi mezarının 1975 yılına ait 3621 envanter numaralı bir fotoğrafı bulunmaktadır. Bu fotoğrafta Saçlı İbrahim Efendi'nin, bir evin köşesindeki mezarı görülmektedir. Yol yapım çalışmaları sırasında yeri değiştirildiği düşünülen bu mezar bugün Kıyık Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Saçlı İbrahim Mezarı (2008)

Saçlı İbrahim Mezarı (2009)

KABULİ BABA TEKKESİ

Tarikatı: Rifâî

Yeri: Meydan Mahallesi, Kâbûlî Baba Sokak, No:3

Banisi: Mustafa Kabulî Efendi

İnşa Tarihi: H.1231/M.1815

Onarımlar: H.1310/M.1892

Tablo Sıra No: 14

Kâbûlî Baba

Kâbûlî Baba'nın Mezarı

Kâbûlî Baba Tekkesi olarak bilinen yapı; Meydan Mahallesi, Kâbûlî Baba Sokak, 3 nolu evin alanında yer almaktaydı[320]. Tekke Rifaî tarikatına bağlıdır [321]. Kâbûlî Efendi'nin evi iken kütüphane ve türbe ile tekke haline getirdiği bilinen tekkeden[322] günümüze sadece Kâbûlî Mustafa Efendi'nin mezarı ulaşmıştır.

Tekkenin H.1231/M.1815 yılına ait inşa kitabesi ile H.1310/M.1892 yılına ait yenileme kitabesi bulunmaktadır. H.1231/M.1815 tarihinde Şeyh Mustafa Kâbûlî Efendi[323] tarafından yaptırılan tekkenin Mustafa Kâbûlî Efendi tarafından kaleme alınan aşağıda ki inşa kitabesi giriş kapısı üzerine konmuştur[324]. Altı satırlık kitabenin tarih beyiti şöyledir:

"Söyledi târih-i tâmım Sûb-i haktan melhemân
Bab-ı vaslın eyledi Hakk âşikân için küşat
Sene H.1231/M.1815"

---

[320] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Hazinedar Sinan Bey Mahallesi Kâbûlî Baba Sokak No:6 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, a.g.e., s. 93-94; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 56, 205-207.

Meriç, *a.g.e.*, s.13.

[322] 1310 Edirne Salnamesi, s.219.

[323] XIX yüzyıl Türk mutasavvıf ve divan şairlerinden olup Edirnelidir. Halk arasında Kutup Mustafa Kabulî olarak bilinir. Kendisini sevenler, toplumdaki kötülükleri düzeltip, herkese nasihat ettiğinden ve herkesi her haliyle kabul edip, hoş karşıladığından dolayı ona "Kabulî Hazretleri" derdi. Mahkeme Başkatipliği'ni bırakarak Rifaî tarikatına girmiştir. Bkz. Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s. 279-280; Necati Seçkin, *a.g.e.*, s.19-22; Selami Şimşek, "Edirneli Kabûlî Mustafa Hayatı, Eserleri ve XVIII. ve XIX. Asırlarda Edirne'de Tasavvuf ve Tarikatların Genel Durumu", *Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 1. Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (23-25 Ekim 2003)*, Edirne, 1995, s.457-498; Selami Şimşek, Edirneli Kabûlî Mustafa Efendi Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.196.

[324] Orijinal kitabe günümüze ulaşmadığından A. Badi'den aynen aktarılmıştır. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, 2000, s. 94.

Zaman içinde tahrip olan tekke, II. Abdülhamid tarafından H.1310/M.1892 yılında yeniden inşa edilmiştir[325]. Bu yapımına ait yenileme kitabesi, Ahmet Badi Efendi tarafından kaleme alınmıştır[326]. Buna göre iki satırlık kitabenin okunuşu;

"Küşâdında düşürdü bendesi Bâdi de bir târih
Güzel dergâh-ı vâlâ yapdı şahinşâh-ı mülk ârâ" şeklindedir.

Mimarisi hakkında yeterli bilgi edinemediğimiz tekke, 27 Mart 1930 tarihinde 218 numaralı kararla satılığa çıkartılıp 17 Nisan 1930 tarihinde 232 numaralı kararla 66 liraya Hasan oğlu Topal Mehmed'e satılmıştır[327].

Günümüzde, Meydan Mahallesi Kâbûlî Baba Sokak 3 nolu evin bahçesinde Şeyh Kabulî Efendi'nin mezarı bulunmaktadır.

Kabulî Baba'nın mezarının bulunduğu 3 nolu evin bahçe duvarının ve arsasının tekkeye ait olduğu düşünülmektedir. Ev sahiplerinin ifadelerine göre, bahçede önceleri yedi tane mezar bulunduğu, ancak günümüze yalnızca Kabulî Baba'ya ait mezarın ulaştığı anlaşılmaktadır. Bahçede yapılan inceleme sonucunda tekkeye ait olduğu düşünülen mimari ve birçok seramik malzeme tespit edilmiştir. Bunlar içinde Kâbûlî Baba mezarının arkasında yer alan bahçe iç duvarı içinde mermer kapı sövesine benzeyen mimari parçalar bulunmaktadır.

Kâbûlî Baba Mezartaşı (2008)

Seramik Buluntuları (2008)

Bahçe duvarında kullanılan mimari buluntu

[325] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.94.

[326] Orijinal kitabe günümüze ulaşmadığından A. Badi'den aynen aktarılmıştır. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, 2000, s. 94.

KAN(M)BER AĞA TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî

Yeri: Dilaver Bey Mahallesi, Kamber Baba Tekke Sokak, No:17.

Banisi: -

İnşa Tarihi: -

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 15

Kanber Baba Tekke Alanı (2008)

Kamber Ayağı[328] ve Çukur Tekke[329] adlarıyla da bilinen Kan(m)ber Ağa Tekkesi; Dilaver Bey Mahallesi, Kamber Baba Tekke Sokak No:17' de yer almaktaydı[330]. Halvetî tarikatına bağlıdır[331].

Yukarıda belirtilen adreste, Kanber Baba'ya ait bir mezar bulunmaktadır[332]. Etrafı taşlarla çevrilmiş, dikdörtgen bir forma sahip bu mezarın işlenmeden düz yüzeyler halinde dikilen baş ve ayak taşları bulunmaktadır. Ancak son yıllarda baş taşı önüne Uşşaki tarikatı Şeyhi Kutbu azam Hacı Mustafa Kamber (Baba) adının yer aldığı mermer bir kitabe daha eklendiği görülmektedir.

Kanber Baba Mezarı (2008)

Kanber Baba Mezarı (2008)

---

[327] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, 1963, s. 40.

[328] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s.26.

[329] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 103.

[330] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Kaleiçinde Kanber Baba Sokak No:120 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.103.

[331] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.103.

[332] Çevre halk tarafından Kanber Baba olarak anılan mezar mum yakılan yatır özelliğine sahiptir

KAPLAN BABA TEKKESİ

Tarikatı: Kâdirî

Yeri: Çavuş Bey Mahallesi, Mumcular Sokak.

Banisi: -

İnşa Tarihi: -

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 16

Kaplan Baba Mezarı (Tarihsiz, E.M.Arşivi)

Kaplan Baba olarak biline tekke; Çavuş Bey Mahallesi Mumcular Sokak'ta yer almaktaydı[333]. Kâdirî tarikatına bağlı[334] tekkeden günümüze Kaplan Baba'nın yatır özelliğinde mezarı ulaşmıştır. Bu mezar, Mumcular Sokağı köşesinde bir berber dükkanı önünde yer almaktadır. Edirne Müzesi Arşivinden elde edilen tarihsiz bir fotoğrafa göre Kaplan Baba mezarının yönünün değiştirildiği anlaşılmaktadır. Çimentodan dikdörtgen formlu mezar, yeşil boyalıdır. Üzerinde baş ve ayak taşı olabileceği düşünülen tahrip olmuş mezar taşları bulunmaktadır. Ancak herhangi bir kitabe izine rastlanmamıştır.

30 Aralık 1929 tarihinde 168 numaralı kararla satılığa çıkarılan tekke enkazının, 20 Ocak 1930 da 185 numaralı kararla 272 liraya Mişon adlı bir kişiye satıldığı bilinmektedir[335].

Kaplan Baba Mezarı (2009)

Kaplan Baba Mezarı (2009)

[333] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Sitti Hatun Mahallesi Ağaç Pazarı Caddesi No:163 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.103; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.75.

[334] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 102.

[335] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s. 40.

2. 2. Kısmen Bilgi Edinilenler

Kaynak ve Yayınlardan mimarileri hakkında kısmen bilgi edinilen tekkelerin anlatıldığı bu bölümde yapılan araştırma sonucu 28 tekke tespit edilmiştir. İnşa, onarım tarihleri, tarikatları, bulundukları yerler, müze ve kaynaklarda bulunan inşa ve onarımlarına yönelik kitabeler ile mimarilerine yönelik genelde ahşap çatıları, türbeleri olduğu belirtilen tekkelerin mimari özellikleri hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır.

Bu yapıların anlatımı sırasında öncelikle inşa tarihleri bilinenler kronolojik, diğerleri alfabetik olarak incelenmiştir. Kronolojik sıralamada, ilk onarım tarihleri öncesi inşa tarihi olarak değerlendirilip sıralamaya dahil edilmiştir. Sanat tarihi açısından sahip oldukları mimari özelliklere göre anlatımları yapılmıştır.

Tekkelerin bulundukları yerlere yönelik R.Kazancıgil'in kitabı[336] başvuru alınarak yapılan adres karşılaştırmaları sonucunda bugünkü adresleri belirtilmiştir. İncelenen 28 tekkenin sıralaması aşağıdaki gibidir;

1) Mezid Bey Tekkesi (H.844/M.14409)
2) Hacı Alemeddin (Alemeddün) Tekkesi (1459 öncesi)
3) Şeyh Ramazan Halife Tekkesi (1470 öncesi)
4) İshak Paşa Tekkesi (H.888/M.1483)
5) Noktacızade Kasım Efendi Tekkesi (H.897/1492)
6) Atik Ali Paşa Tekkesi (1568 öncesi)
7) Çoban Ali Efendi Tekkesi (H.1010/M.1601)
8) Şeyh Fazlullah Efendi Tekkesi (H.1014/M.1605)
9) İplikçi Tekkesi (H.1037/M.1627)
10) İbrahim Ecel Tekkesi (H.1054/M.1644-H.1154/M.1741)
11) Şeyh Mesud Efendi Tekkesi (1665 öncesi)
12) Şeyh Hamid Efendi Tekkesi (H.1105/16939)
13) Sefer Şah Tekkesi (17. yy. öncesi)
14) Arapzade Tekkesi (1718 öncesi)
15) Cerrahî Tekkesi (1766 öncesi)
16) Himmet Dede Tekkesi (1800 öncesi)
17) Güzelce Baba Tekkesi (1848 öncesi)

[336] Edirne Mahalleleri için Bkz. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992.

18) Ali Senâi Efendi Tekkesi (1863 öncesi)
19) Karga Baba Tekkesi (1864 öncesi)
20) Hacı Memi Tekkesi (1877 öncesi)
21) Abdülbâki Efendi Tekkesi-
22) Mestcizade Tekkesi-
23) Musa Baba Tekkesi-
24) Sultan Kaplı Dede Tekkesi-
25) Şah Kadın Tekkesi-
26) Şerbettar Hamza Bey Tekkesi-
27) Şeyh Davut Efendi Tekkesi-
28) Zindani Mehmet Efendi Tekkesi-

MEZİD BEY TEKKESİ

Tarikatı: Celvetî

Yeri: Mezid Bey İmareti Mahallesi, Hatice Sultan Sarayı Sokak No:17.

Banisi: Mezid Bey

İnşa Tarihi: H.844/M.1440

Onarımlar: H.1037/M.1628

Tablo Sıra No: 17

Mezid Bey Zaviyesi olarak bilinen yapı Umur Bey Mahallesi, Hatice Sultan Sarayı Sokak No:17'de bulunmaktaydı. Celveti tarikatına bağlı tekke[337], Mezid Bey tarafından H.844/M.1440 yılında mescid olarak yaptırılmıştır[338]. Şeyh Hasan Efendi zaviye olarak kullandığı bu mescide minber ekleyerek camiye çevirmiştir[339].

Kubbeli olan üst örtüsü zaman içinde yıprandığı için H.1037/M.1628 yılında Kadı Musa Efendi tarafından ahşap olarak yeniden yaptırılmıştır. H.1164/M.1751 yılındaki depremde mescidin yarısının yıkıldığı bilinmektedir[340].

---

[337] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.256.

[338] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.56.

[339] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.256.

[340] Abdurrahman Hibri, *a.g.e.*, s.29; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.256.

HACI ALEMEDDİN TEKKESİ

Tarikatı: Nakşîbendî

Yeri: Dilaver Bey Mahallesi

Banisi: Hacı Alemeddin veya Mevlana Veliyüddin

İnşa Tarihi: 1459 öncesi

Onarımlar: H.1280/M.1863

Tablo Sıra No: 18

Hacı Alemüddin[341] ve Hacı Alemeddin Tekkesi olarak bilinen yapı; Dilaver Bey Mahallesi'nde yer almaktaydı[342]. Günümüzde mevcut olmayan tekkenin yaptıranı hakkında A.Badi[343], *"Hacı Alemeddin adlı bir hayır sahibi tarafından yaptırılmıştır. H.864/M.1459 tarihinde vefat eden Hacı Alemeddin semahanesi altında gömülüdür"* diye anlatırken, O.Onur[344] ise *"Yapının kurucusu Mevlâna Veliyüddin Efendidir, semahanesi altında gömülüdür"* şeklinde anlatmaktadır. Nakşîbendî tarikatına bağlı[345] tekke ahşap çatılıdır[346]. Yukarıda verilen bilgilerden semahanesi ve türbesi olduğu anlaşılan tekkenin H.864/M.1459 tarihinden önce inşa edildiği tahmin edilmektedir.

H.1280/M.1863 yılında Şeyh Sadık Efendi tarafından tamir ettirilen tekkenin bu onarımına ait kitabe, dönemin Edirne Valisi Hacı İzzet Paşa tarafından kaleme alınmıştır. A.Badi ve O.Onur tarafından yayınlanmıştır[347]. İranlı Hatat İzzet Efendi tarafından söylenen kitabenin okunuşu şu şekildedir[348].

"Yazdı İzzet der-i Vâlâsıma tam târih
Yapdı Sâdık Baba bir türbe aliyyül âla" şeklindedir.

Ancak, A.Badi ve O.Onur adlı araştırmacıların aksine, kitabenin Sadık Baba türbesine ait olduğu anlaşılmaktadır. O.Onur bu tekkenin daha sonra Pehlivan Cemaleddin (Güreşçiler) tekkesine dahil edildiğini bildirmektedir[349].

---

[341] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.38.

[342] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Kaleiçi'nde eski ismi Mevlana Veliüddin sonradan Metropolit Mahallesi Kale Kapısı Caddesi No:54 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 100; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 67,193-195.

[343] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.100.

[344] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 248.

[345] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s.13.

[346] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 100.

[347] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.100; Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 248.

[348] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 171.

[349] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 248.

ŞEYH RAMAZAN HALİFE TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî/Nakşîbendî/Bayrami

Yeri: Çavuş Bey Mahallesi, Horozlu Caddesi, Alaca Çeşme Sokak

Banisi: -

İnşa Tarihi: 1470 öncesi

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 19

Hacı Bayram Halifesi[350], Ramazan Efendi Dergahı[351] ve Ramazan Baba Dergahı[352] adlarıyla da bilinen Şeyh Ramazan Halife Tekkesi; Çavuş Bey Mahallesi, Alaca Çeşme Sokak'ta yer almaktaydı[353]. Günümüzde mevcut olmayan tekke hakkında A.Badi[354]; II. Bayezıt Dönemi Şeyhlerinden Ramazan Halife adına yapılmış Nakşîbendî tekkesi olduğunu belirtirken Dağdevirenzade M.Şevket Bey[355] Halvetî, S.Şimşek[356] ise Halvetî ve Bayrami tarikatına ait olduğunu söylemektedir. Ahşap çatılı yapının bir minaresi vardır. H.1295/M.1878 Osmanlı Rus Savaşı'nda yıkılan yapının yerine iki odalı ahşap bina inşa edilmiştir. Bu binanın ne zaman yıkıldığı belli değildir[357]. Yapının, H.875/M.1470, H.887/M.1482 ve H.906/M.1500 tarihli Şeyh Ramazan (Hacı Bayram Halifesi) zaviyesi adına vakfiyesi ile ev, dükkan, oda ve bağ gibi bir çok gelirinin olduğu bilinmektedir[358]. Vakıf kayıtlarına göre, tekkenin yanına birde mescid ilave edilmiştir[359].

1310 tarihli Edirne Salnamesine göre, zamanla yıkılan merkad, dergah, müştemilatı ve bir adet de çeşmesi bir hayırsever tarafından tamir edilmiştir[360].

---

[350] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1952, s.355.

[351] Ratip Kazancıgil-Nilûfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 50.

[352] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 147.

[353] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Zincirlikuyu Mahallesi Alaca Çeşme Sokak No:3 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 101; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.86-87,189-191.

[354] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 101.

[355] Ratip Kazancıgil-Nilûfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 50.

[356] Söz konusu tekke, Ramazan Baba Dergahı adı ile Halvetî, Ramazan Halife Tekkesi adıyla Bayrami Tekkeleri listesinde anlatılmaktadır. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 147, 237.

[357] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.101.

[358] Gökbilgin, 1952: 355.

[359] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 237.

[360] 1310 tarihli Edirne Salnamesi, s.210.

İSHAK PAŞA TEKKESİ

Tarikatı: Nakşîbendî

Yeri: Baba Demirtaş Mahallesi, Tahtalı Hamam Sokak

Banisi: Sadrazam İshak Paşa

İnşa Tarihi: H.888/M.1483

Onarımlar: H.1055/M.1645

Tablo Sıra No: 20

Ebu İshak Kazruni[361] ve Kanber Baba Dergahı[362] adıyla da bilinen İshak Paşa Tekkesi; Baba Demirtaş Mahallesi, Tahtalı Hamam Sokak'ta yer almaktaydı[363]. Nakşîbendî tarikatına bağlı tekke, H.888/M.1483 yılında eski Sadrazam İshak Paşa tarafından yaptırılmıştır[364].

Günümüzde mevcut olmayan tekkenin mimarisi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak, Edirne Müzesi'nde tekkeye ait olduğu düşünülen 1629 envanter numaralı bir kitabe bulunmaktadır. Şeyh Sadık Edfendi'nin türbesi yada mezar taşına ait olduğu düşünülen bu mermer kitabe 40x212x19 cm. ölçülerinde olup dört satırdan oluşmaktadır. Dijekama[365] tarafından Edirne Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde sergilendiği belirtilen kitabe Müzede yapılan araştırmada bulunamamıştır. Buna göre dört satırlık kitabenin tarih beyiti şöyledir:

"El-Fatiha
Ebû İshâk şeyhi olan
Mehmed bin Sâdık
Sene H.1055/M.1645"

---

[361] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 253.

[362] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 173.

[363] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Kuşçu Doğan Mahallesi Sebil Sokak No:18 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.100; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 64.

[364] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 100.

[365] Kitabe metnini, F Th. Dijekama, *a.g.e.*, s.74'de yayınlamıştır.

NOKTACIZADE KASIM EFENDİ TEKKESİ

Tarikatı: Sa'dî/Rifâî

Yeri: Baba Demirtaş Mahallesi, Beylerbeyi Caddesi

Banisi: Noktacızade Şeyh Muhammed Kasım bin Yusuf

İnşa Tarihi: H.897/M.1492

Onarımlar: H.1040/M.1639 ve H.1165/M.1751

Tablo Sıra No: 21

Noktacızade Kasım Efendi Tekkesi; Baba Demirtaş Mahallesi, Beylerbeyi Caddesinde yer almaktaydı[366]. Noktacı Camii bitişiğinde yer alan yapı H.897/M.1492 yılında Noktacızade adıyla ünlü Şeyh Muhammed Kasım bin Yusuf tarafından cami, mescid ve muallimhane ile birlikte yaptırılmıştır[367].

H.1040/M.1639 ve H.1165/M.1751 yıllarında cami kubbelerinin yıkılarak sonradan ahşap olarak yeniden yaptırıldığı bilinmektedir[368].

Camisinin, H.1297/M.1879'da Sa'dî dergahına çevrildiği bilinen yapı, 1310 tarihli Edirne Salnamesine göre Rifâî Tekkesi olarak belirtilmektedir[369]. Bunun sebebinin 20. yy. başlarında Halvetî, Nakşîbendî, Rifâî ve Sadi tarikatlarına icazetli Neşati Efendi'nin tekke şeyhi olmasından kaynaklanıyor olmalıdır.

---

[366] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Sıkça Murad Mahallesi, Beylerbeyi Caddesi No: 173 olarak geçmektedir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.288.

[367] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.288.

[368] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.289.

[369] 1310 Tarihli Edirne Salnamesi, s. 195.

ATİK ALİ PAŞA TEKKESİ

Tarikatı: Nakşîbendî

Yeri: Meydan Mahallesi, Atik Ali Paşa Cami Sokak.

Banisi: Sadrazam Ali Paşa

İnşa Tarihi: 1568 öncesi

Onarımlar: H.1305/M.1887, H.1314/M.1896

Katalog No: 22

Özbeki Nakşîbendî Tekkesi[370] adıyla da bilinen Atik Ali Paşa[371] Tekkesi; Meydan Mahallesi Atik Ali Paşa Cami Sokak'ta yer almaktaydı[372]. Sadrazam Ali Paşa tarafından inşa ettirilen tekke, Nakşîbendî tarikatına bağlıdır[373].

Mimarisi hakkında bilgi edinemediğimiz yapı, H.1305/M.1887 ve H.1315/M.1897 tarihlerinde onarılmıştır. H.1305/M.1887 yılında tamir gören tekke H.1314/M.1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda harap olduğu için H.1315/M.1897 yılında ikinci kez onarılmıştır[374].

Ali Paşa (Hadım) adına H.976/M.1568 tarihli vakfiyesi[375] bulunan tekke 11 Mayıs 1933 tarihinde 29 liraya Cafer Çolpan'a satılmıştır[376].

---

[370] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 172.

[371] Tekkeye adını veren Ali Paşa (Hadım), II. Bayezıd'ın has adamlarından olup tahta çıkışında Konya ve sonra Semendire ve Rumeli Beylerbeyi olmuştur. Bkz. Sicilli Osmani, 287.

[372] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Tekkeyi Ali Paşa Mahallesi Ali Paşa Tekke Sokak No:3 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.98; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 205-207.

[373] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 98; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 172.

[374] Ahmet Badi , *a.g.e.*, s. 98.

[375] M. Tayyib, Gökbilgin, *a.g.e.*, 1952, s.401.

[376] Rıfkı, Melûl Meriç, *a.g.e.*, 1963, s. 40.

ÇOBAN ALİ EFENDİ TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî (Uşşakî)

Yeri: Meydan Mahallesi, Zehrimar Yokuşu.

Banisi: Debbağ Hacı Ramazan

İnşa Tarihi: H.1010/M.1601

Onarımlar: H.1040/M.1630, H.1115/M.1703 ve H.1295/M.1878

Tablo Sıra No: 23

Pazar Tekke[377], İbrahim Paşa Zaviyesi (Camii) ve Havva Hatun Zaviyesi[378] adlarıyla da bilinen Çoban Ali Efendi[379] Tekkesi; Meydan Mahallesi Zehrimar Yokuşu'nda yer almaktaydı[380]. Günümüzde mevcut olmayan tekke, Debbağ Hacı Ramazan Efendi tarafından Şeyh İbrahim Efendi için H.1010/M.1601 yılında zaviye[381], H.1020/M.1611 yılında ise cami olarak yaptırılmıştır[382]. Tekke Halvetî (Uşşakî) tarikatına bağlıdır[383].

Birçok kez yangın ve hasar gören tekke, H.1040/M. 1630, H.1115/M.1703 ve H.1308/M.1890 yıllarında onarılmıştır. H.1040/M.1630 tarihindeki yangında tamamen yanan tekke ve cami, aynı yıl Saray Ağası Mustafa Efendi tarafından ahşap olarak yeniden yaptırılmıştır[384]. H.1115/M.1703 yılında ise hasar gören yapı, yıkılarak Erzurumlu Şeyhülislam Seyyid Feyzullah Efendinin evi üzerine ikinci kez tekrar inşa edilmiştir[385].

Son olarak H.1295/M.1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda yıkılan yapı, H.1308/M.1890 yılında II. Abdülhamid tarafından cami olarak yeniden yaptırılıp minber eklenmiştir[386]. 28 Rebiyülevvel H.1308/13 Kasım M.1890 tarihinde açılan tekkenin, dönemin Edirne Valisi Hacı İzzet Paşa tarafından kaleme alınan yenileme

---

377 Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s.26.

378 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 127.

379 Edirne'de dünyaya gelmiş olup Karabaş-ı Veli'nin halifelerindendir. 1166/1753 yılında ölmüştür. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 111-112.

380 Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Karabulut Mahallesi Karabulut Caddesi No:49 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 95; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, 205-207,58.

381 Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.29.

382 Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 95.

383 Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 95; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.127; Ratip Kazancıgil.-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 48.

384 Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 95.

385 Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.247.

386 Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.247.

kitabesi bulunmaktadır[387]. Günümüzde mevcut olmayan onbir satırlık kitabenin tarih beyiti şöyledir[388]:

"Hazret-i Abdülhamid Hanın hüda-i lâ-yezâl
Eyleye eyyâm ömrü şevket ve şanın mezîd
Ta esasından harap olmuş idi bu han-kâh
Etti ol kutup hilâfet vazıh bünyan cedid
Ruh pür nur aliyy-ül râî-i şan eyledi
Kalbini mesrûr ede anında hallâk vahid
Kalmadı mülkünde bir vîrâne ve vîrâne dil
Cümlesin tamir ve tesrîr etti ol şah-ı ferîd
İzzeta imdat çar aktâ' ile tarihtir
Kıldı tecdiden bina bu tekkeyi Sultan Hamid
Sene H.1308/M.1890" şeklindedir.

Bugün; Edirne Müzesi Arşivi'nde Şeyh İbrahim Baba Türbesi adıyla bir fotoğraf bulunmaktadır. Envanter numarası bulunmayan fotoğraf, 1988 yılı Ocak ayına tarihlenmektedir. Fotoğrafta yol ortasında dikdörtgen forma sahip mezar taşı ile birlikte yatır formunda bir mezar ve arkasında duvar kalıntıları görülmektedir. Tekke şeyhi İbrahim Efendi'ye ait olduğu düşünülmektedir.

R. Melül Meriç zamanla yıkılmış olan tekkenin arsasının 299 liraya satıldığını bildirmektedir[389].

Şeyh İbrahim Baba mezarı (Tarihsiz, E.M.Arşivi)

[387] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 247.
[388] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 247; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 127-128.
[389] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s.26.

ŞEYH FAZLULLAH EFENDİ TEKKESİ

Tarikatı: -

Yeri: Baba Demirtaş Mahallesi, Feyzullah Paşa Cami Sokak

Banisi: Bostancı Başı Süleyman Ağa

İnşa Tarihi: H.1014/M.1605

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 24

Şeyh Fazlullah Tekkesi olarak bilinen yapının; Baba Demirtaş Mahallesi Feyzullah Paşa Cami Sokak'ta yer aldığı düşünülmektedir[390]. Tekke, Bostancı Başı Süleyman Ağa tarafından Şeyh Fazlullah Efendi[391] için H.1014/M.1605 tarihinde yaptırılmıştır[392]. Aynı yıl Süleyman Ağanın ölümü üzerine tekke, hanımı tarafından camiye çevrilmiştir[393]. Günümüzde mevcut olmayan tekkenin tarikatı ve mimarisi bilinmiyor.

---

[390] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Şahabettin Paşa Mahallesi olarak geçmektedir. Bkz. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 77-78,181-184.

[391] Şeyh Fazlullah Efendi'nin hayatı hakkında bilinenler sınırlı olup, Bostancıbaşı Süleyman Ağa tarafından 1014/1605 tarihinde adına bir tekke inşa edildiği, Mekke'den gelirken 1046/1636 tarihinde Suriye vilayetinin Hama sancağının Ala nahiyesinde vefat etmiştir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.314-315.

[392] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.29.

[393] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.29.

İPLİKÇİ TEKKESİ

Tarikatı: Celvetî

Yeri: -

Banisi: İplikçi Hacı Ahmet

İnşa Tarihi: H.1037/M.1627

Onarımlar: H.1049/M.1639

Tablo Sıra No: 25

H.1049/M.1639 tarihli İplikçi Tekkesi Kitabesi (2008, Edirne Müzesi)

Vaiz Mahmud Efendi adıyla[394] da bilinen İplikçi Tekkesinin yeri bilinmemektedir. Tekke, İplikçi Hacı Ahmet tarafından Vaiz Mahmud Efendi için, H.1037/M.1627 tarihinde Kâmi Efendi[395]'nin evinin yerine yaptırılmıştır[396]. Celvetî tarikatına bağlıdır[397].

kaynaklardan yeterli bilgi edinemediğimiz tekke hakkında, Oral Onur Edirne Kitabeleri adlı eserinde; Vaiz Mahmud Efendi Zaviyesini Celvetîye Dergahı adıyla bahsetmektedir [398]. Edirne Müzesi'nde Celvetî Dergahı adıyla kayıtlı 1536 envanter numaralı bir kitabe bulunmaktadır. Kitabenin Şeyh Vaiz Mahmud Efendiye ait türbesine ait olduğu düşünülmektedir. 13x75x203 cm. ölçülerindeki şair Tarzi tarafından kaleme alınan dokuz satırlık kitabenin tarih beyiti şöyledir[399]:

"Bu gün ol Hazret-i Mahmûd Efendi nagâh
Davet-i Hakka gidüp, oldu cihandan nâ-bûd
İrci'i ayetini gûş idicek hâtifden
Can atub cânib-i Mevlâya dedi yâ ma'bûd
Okuyub Fâtiha rûhuna duâ eyleyelim
Ola kim rahmet ede hakk ola andan hoşnûd
İşidüp mevtini Tarzi dedi tarihi içun
Sana cennette makâm ola Makâm-ı Mahmûd
Sene H.1049/M.1639"

---

[394] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s. 14.

[395] Gülşenî şairlerden Mesnevihanzade olarak bilinir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.318.

[396] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.37.

[397] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.318.

[398] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s.177.

[399] Kitabe metnini, F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s.172'de yayınlamıştır. Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 177'de kitabe metninin okunuşunu vermektedir.

İBRAHİM ECEL TEKKESİ

Tarikatı: Rifaî

Yeri: Menzil Ahır Mahallesi

Banisi: İbrahim Ecel

İnşa Tarihi: H.1054/M.1644 ve H.1154/M.1741

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 26

Rifâî Tekkesi ve Hacı Ahmet Zaviyesi adlarıyla[400] da bilinen İbrahim Ecel[401] Tekkesi; Menzil Ahır Mahallesi'nde yer almaktaydı[402]. Rifaî tarikatına bağlı tekkenin, Dağdevirenzade M. Şevket Bey[403] H.1054/M.1644 yılında Ahmet Badi[404] ise H.1154/M.1741 yılında Hattat Şeyh İbrahim Efendi tarafından yaptırıldığını bildirmektedir.

Edirne Müzesi'nde Rifâî Tekkesi adıyla kayıtlı 1533 envanter numaralı bir kitabesi bulunmaktadır. Edirne Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde sergilenen bu kitabe, 3x52x85 cm. ölçülerindedir. Onbir satırlık mermer kitabenin tarih beyiti şöyledir [405]:

"Kutbu 'âlem Şeyh İbrâhim Rîfâî meşrebin
Mürg-i rûhu lâne-i me'vâyi etdi âşiyân
Sahâ-i nâsût menzil gâh olur mu zâtına
Tâir-i lâhût iken ol mukdedâyi 'ârifân
İrciî emri eriştikde meşâm-ı cânına
Mak'ad-ı sıdk'ı hirâm etti bilâ rayb ve gümân
Teng-nây 'âlem dünyadan etti çün sefer
Tekke-i 'ukbâda olsun hem-nişîn kudsiyyân
Söyledi bir bende-i sâdık noktalı târîhin
Şeyh İbrâhim Efendi eyledi 'adnî mekân
Sene H.1194/M.1780"

---

[400] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 102.

[401] Ali Yazıcı isminde bir zatın oğlu olup, 115/1703 senesinde Edirne'de doğmuştur. Şeyh Ali Şeyba'dan hilafet alan İbrahim Ecel Hasan Sezayi-i Gülşenî'nin sohpetlerine de katılmıştır. Kırkbir sene postnişinlik yapmış olup 1193/1778 yılında vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 193-194.

[402] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Muradiye Mahallesi Tekke Sokak No:3 olarak geçmektedir. Bkz. Badi, 2000: 102; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 70, 201-204.

[403] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 48.

[404] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 102.

[405] Kitabe, F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s. 122'de; okunuşu ise, Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 184'de yayımlanmıştır.

Günümüzde mevcut olmayan tekkenin haziresi içinde Şeyh İbrahim Efendi'ye ait türbesinin olduğu bilinmektedir[406]. O.Onur[407] Edirne Müzesi'nde bu türbeye ait bir kitabe olduğunu ve İbrahim Ecel Türbesi adıyla Edirne Türk ve İslam Eserleri Müzesinde sergilendiğini belirtmektedir. Ancak Müzede yapılan araştırmada kitabe bulunamamıştır. O. Onur'dan alınan üç satırlık kitabenin okunuşu şöyledir[408]:

"İlâhi menzilini cennet eyle ana lutf u kereminden
Eyle rahmet-i cemâlinle eyle anı ikrâr ile hûri
Eyle sohbet el-merhûm İbrâhim Bey el-vâki 'târîh"

Tekke enkazının 17 Ekim 1926 tarihinde 255 nolu kararla 215 liraya satıldığı bilinmektedir[409].

[406] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 102.
[407] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 187.
[408] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 187.
[409] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 142.

ŞEYH MESUD EFENDİ TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî

Yeri: Yeni İmaret Mahallesi, Saray Ovası yakını

Banisi: -

İnşa Tarihi: 1665 öncesi

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 27

Edhemiye, Sofyalı ve Şeyh Mesud Efendi Zaviyesi[410] adlarıyla da bilinen Şeyh Mesud Efendi[411] Tekkesi; Yeni İmaret Mahallesi, Saray Ovası yakınında olduğu tahmin edilmektedir[412]. Mimarisine ilişkin sadece ahşap çatılı olduğu bilinen[413] yapı, Halvetî tarikatına bağlıdır [414]. Zamanla harap olan tekke, Darüssade Ağası Musli Ağa tarafından H.1076/M.1665 yılında Mesudiye Camii haline getirilmiş[415], H.1280/M.1863 yılında da yıkılmıştır[416].

---

[410] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1952, s. 41; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.84; Abdurrahman Hibri, *a.g.e.*, s.30; Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.,s.*265; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 69.

[411] Mes'ud Rumî ve Mes'ud Halife olarak tanınan Şeyh Mes'ud Efendi, Fatih Sultan Mehmed devrinin sonlarında vefat etmiş ve Sultan Bayezıd Cami civarında Tunca Nehri kenarında kendilerine ait zaviye yakınında defnedilmiştir. 1015/1606 tarihinde Şeym Mes'ud Efendi'nin kabri üzerine çatı yapılmış isede daha sonra yıkılmıştır. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.69.

[412] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, II.Bayezıd Mahallesi Saray Ovası Yakını olarak geçmektedir. Bkz. M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1952, s. 41; Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.30; Ratip Kazancıgil, a.g.e., 1992, s. 237-239.

[413] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, 1999, s. 30.

[414] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 69.

[415] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1952, s. 41.

[416] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 69.

ŞEYH HAMİD EFENDİ TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî (Uşşakî)

Yeri: Dilaver Bey Mahallesi

Banisi: Şeyh Hamid

İnşa Tarihi: H.1105/M.1693

Onarımlar: H.1125/M.1713, H.1305/M.1890, H.1309/M.1893

Tablo Sıra No: 28

Tabakhane, Debbağhane[417] ve Atar Hacı Halil Tekkesi adlarıyla da bilinen Şeyh Hamid Efendi Tekkesi; Dilaver Bey Mahallesi'nde yer almaktaydı [418]. Halvetî (Uşşakî) tarikatına bağlı tekke, Şeyh Hamid Efendi[419] tarafından evini zaviyeye çevirerek H.1105/M.1693 tarihinde yaptırılmıştır[420]. Mimarisi hakkında, sadece çatısının ahşaptan olduğu bilinmektedir[421]. Günümüzde mevcut olmayan yapı, 29 Kasım 1941 tarihinde 15 liraya satılığa çıkartılmıştır[422].

Birçok kez tahribata maruz kalan tekke; H.1125/M.1713 ve H.1305/M.1890 tarihlerinde onarılmıştır. Harap olan tekke, H.1125/M.1713 yılında tamir edilmiş ve Şair Faiz Efendi tarafından kaleme alınan kitabe, giriş kapısı üzerine konmuştur[423]. Ondokuz satırlık kitabenin tarih beyiti şöyledir [424]:

"Hamid Efendi kim olup pîr tarîk aşikân
Halâ odur ser halka-i cemiyet Uşşakîyyân
Osman Efendiden hilâfet rutbesin ihraz edüp
Sırrını ol zat-ı kerimin anda buldular ayân
Şimdi anın cem'ine cem olmaktadır erbab-ı dil
Ruşendir anda gördüler nur velâyet ârifan

---

[417] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, 1963, s. 26.

[418] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Atar Hacı Halil Mahallesi Germe Kapı Caddesi No:12 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 99; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1999, s. 35,193-195.

[419] Şeyh Hamid Efendi Tekkesinin banisi ve şeyhidir. 1126/1714 yılında ölerek Zindanaltı'ndaki Tatarhani kabristanında, Germekapı caddesinde, Zindan sokağı cephesinde, Arabahaneler bitişiğinde şeyhi olan Gümülcineli Şeyh Osman Sıdki Efendi'nin yanına gömülmüştür. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.118.

[420] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 245.

[421] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 99.

[422] Rıfkı Melûl Meriç, a.g.e., s. 41.

[423] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 246.

[424] Orijinal kitabe günümüze ulaşmadığından adı geçen eserden olduğu gibi aktarılmıştır. Bkz. Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 246.

Himmet edüp bu Tekkeyi yaptı kenar cûyda
Etrafı güllerle müzeyyen nâle eyler bülbülân
Sa'd bârek-Allah pâk câyda muhbıt envar-ı kudsî
Kim der Dergâhıdır lev' hasen-Allah tekkegâh sadîkân
Bunda olur olursa ger câ meram-ı dest-res
Buna şitâb eyler hemîşe zümre-i sahip dil'an
Bunda gelirler reh nurdan tarik sıtkı ve hevesin
Bunda alırlar vâyesin mahrum kalmaz tâlibat
Bu Câbî pîrân tarik etmiş nazar ki galiba
Rû-mâl zira can atar haktır yine zâkirân
Faiz dedi ger ü beyanın birisi tarihini
Bu mabed Uşşakîyândır cayegâh kudsîyân
Sene H.1125/M.1713"

Kitabeden, tekkenin su kenarında (Tunca Nehri) kenarında olduğu anlaşılmaktadır.

H.1295/M.1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda harap olan tekke, H.1305/M.1890 tarihinde tekrar tamir edilmiştir[425]. Ahmed Badi Efendi tarafından söylenen yedi satırlık tarih beyiti şöyledir[426]:

"Sâhib-i hayrât nam pâkini bu Dergâhın
Şıh Hamid Dergâhı nam ile tezkîr eyledi
Rüzgârın ta'nesi ezheriyye-i cihâd edüp harap
Bir zaman ayini Uşşakîyyeyi tehîr eyledi
Filhakika iş bu ahval felâket ictima'
Ney-zene gibi tadil ihvana tesir eyledi.
Sene H.1305/M.1890"

Son olarak BOA'de, tekkenin harap olması nedeniyle H.1309/M.1893 yılında Hazine-i Hassa tarafından tamir edildiğine dair bir kayıt olduğu bilinmektedir[427].

---

[425] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 246.

[426] Orijinal kitabe günümüze ulaşmadığından O. Onur'dan aynen aktarılmıştır. Bkz. Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 246.

[427] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 126.

SEFER ŞAH TEKKESİ

Tarikatı: Bektaşî

Yeri: Yıldırım Mahallesi, Orta İmaret, Edirne

Banisi: Sefer Şah

İnşa Tarihi: 17.yy. öncesi

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 29

Sefer Şah[428] Tekkesi olarak bilinen yapı; Yıldırım Mahallesi Orta İmaret'te yer almaktaydı[429]. Bektaşî tarikatına[430] ait tekke Sefer Şah Sultan tarafından yaptırılmıştır. Kaval Minare adıyla bilinen mescidinin bulunduğu bilinmektedir[431]. 17. yüzyıl başlarında Tunca Nehrinin taşması sonucu camisi ve mezarı ile birlikte harap olan tekke zamanla yıkılmıştır[432].

---

[428] Sefer Şah, Yıldırım Bayezıt, Çelebi Sultan Mehmed ve II. Murad devirlerinin meşhur alimlerinden olup Edirne'nin kurucuları arasında yer alır. Hacı Bektaş Veli'nin halifelerindendir. H.843/M.1439 yılında vefat ederek tekke alanına gömülmüştür. XVII. Asrın başlarında Tunca nehrinin taşması sonucu mezarı harap olmuş, tekkesi ile birlikte kaybolmuştur. Bkz. M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1952, s.35; Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, 1999, s.265; Selami Şimşek, *a.g.e.*,2008, s.270.

[429] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Sefer Şah Mahallesi olarak geçmektedir. Ancak Tunca nehrinin taşması sonucu bu mahalle ortadan kalkmıştır. Bkz. M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1952, s. 35.

[430] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.275.

[431] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, 1952, s. 35.

ARAPZADE TEKKESİ

Tarikatı: Kadirî/Nakşîbendî (Müceddidi)

Yeri: Baba Demirtaş Mahallesi

Banisi: -

İnşa Tarihi: 1718 öncesi[433]

Onarımlar: H.1253/M.1837

Tablo Sıra No: 30

Araplar Zaviyesi[434] adıyla da bilinen Arapzade Tekkesi; Baba Demirtaş Mahallesi'nde yer almaktaydı[435]. Önceleri Kadirî[436] daha sonra Nakşîbendî (Müceddidi) tarikatına bağlı tekke Şeyh Beyazıt için yaptırılmıştır[437]. İsmini Arapzade Mahmut Efendi'den almaktadır[438]. Günümüzde mevcut olmayan tekkenin mimarisine ilişkin; ahşap çatılı olduğu ve H.1253/M.1837 yılında Şair Pertev Paşa tarafından tamir ettirildiği bilinmektedir [439]. Günümüze ulaşmayan dört satırlık kitabenin okunuşu şöyledir[440];

"Ey kadem-peymâ-yı 'azm-i şâhrâh-ı Nakşibend
İşte gel meftûh bâb-ı hânkâh-ı Nakşibend
Sâye-i Sultân Mahmûd Hân dil-i âgâhide
Behişt-âbâd oldu bu dergâh-ı Şâh-ı Nakşîbend"

Zamanla harap olan tekke, H.1330/M.1902 yılında Belediye tarafından istimlak edilip yıkılıp arsası Belediye Hastanesi bahçesine dahil edilmiştir[441].

---

[432] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.275.

[433] Tekkeye adını veren Arapzade Efendi'nin 1130/1718 senesinde ölüp Tekke haziresine gömülmüş olmasından tekkenin bu tarihten öncede var olduğu düşünülmektedir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s. 486; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 151-157.

[434] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.38.

[435] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Ta(i)ftin Ağa Mahallesi Çiçekçi Mektep Sokak No:22 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.98; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 181-184; Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, 322.

[436] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 159.

[437] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.38.

[438] Edirneli olup tam adı, İlmi Muhammed b.Şeyh Halil b. Şeyh İsa b.Şeyh Muhammed'dir. "Arapzade ve İlmi" lakaplarıyla meşhurdur. 1130/1718 senesinde ölüp Tekke haziresine şair Sagari'nin yanına gömülmüştür. Edirne'de Nakşîbendî tarikatını yayılmasına sebep olan tasavvuf şairidir. Âlemî'nin Mîzânu't-Tarîk adlı eseri bulunmaktadır. Ayrıntılı Bilgi için Bkz. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s. 486; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 151-157.

[439] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 98.

[440] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 98.; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.159.

[441] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 160.

CERRAHÎ TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî(Cerrahî)

Yeri: Çavuş Bey Mahallesi, Horozlu Caddesi

Banisi: -

İnşa Tarihi: 1766 öncesi

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 31

Nureddin[442], Horozlu ve Yeni Tekke adlarıyla[443] da bilinen Cerrahî Tekkesi; Çavuş Bey Mahallesi Horozlu Caddesi'nde yer almaktaydı[444]. Günümüzde mevcut olmayan tekkenin, Üsküdarlı Şeyh Mustafa Efendi[445] için yaptırıldığı bilinmektedir[446]. H.1180/M.1766 yılında ölen Şeyh Mustafa Efendi için tekkenin cümle kapısının sağ tarafında kendine ait türbesi olduğu bilinmektedir[447]. Halvetî (Cerrahî) tarikatına bağlıdır[448].

---

[442] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 50.

[443] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, 1963, s. 13.

[444] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Hoca Üveys Mahallesi Horozlu Caddesi No:96 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, 99; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1999, s. 85.

[445] Asıl adı Hacı Mustafa Tekfurdağı olan Hacı Mustafa Efendi, aslen Tekirdağlı olup Edirne'de ikamet etmiştir. 'Helvacı Baba' olarak da tanınan Tekfurdağı Pir Nureddin Cerrâhi'nin halifelerindendir. Hacdan sonra Edirne Üç Şerefeli Camiine imam olarak tayin edilmiş H.1180/M.1766'da ölümü üzerine Dergahın cümle kapısının sağ tarafında bulunan kendine ait türbeye defnedilmiştir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 136.

[446] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.99.

[447] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 136-137.

[448] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 136-137.

HİMMET DEDE TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî (Gülşenî-Sezaî)

Yeri: Talat Paşa Mahallesi, Gülşenî Tekke Sokak

Banisi: Himmet Dede

İnşa Tarihi: 1800 öncesi

Onarımlar: 12 Ekim1800 ve H.1276/M.1860

Tablo Sıra No: 32

Himmet Baba Dergahı[449] ve Koğacı Dede Tekkesi[450] adlarıyla da bilinen Himmet Dede Tekkesi; Talat Paşa Mahallesi, Gülşeni Tekke Sokak'ta yer almaktaydı [451]. Himmet Dede[452] tarafından yaptırılan tekke[453], Halvetîliğin Gülşenî-Sezaî koluna bağlıdır[454]. Tekkenin, derviş odalarıyla birlikte şiddetli kış ve yağmurlar yüzünden harap olduğu için Edirne ayanı Hacı Ahmet Ağa tarafından 12 Ekim 1800 tarihinde[455] ve H.1276/M.1860 yılında da Himmet Dede türbesi ile zaviyesinin tamir edildiği bilinmektedir[456].

---

[449] Ratip Kazancıgil-Nilûfer Gökçe, *a.g.e.*, 2005, s. 51.

[450] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 106.

[451] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Fındık Fakih Mahallesi Gülşenî Dergah Sokak No:6 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, 2000, s.102; Ratip Kazancıgil, 1992, s. 45-46.

[452] Şeyh Aşık Musa Efendi'nin halifelerindendir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 106.

[453] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 106.

[454] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 106.

[455] BOA. Evrak No: 2509.

[456] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 107.

GÜZELCE BABA TEKKESİ

Tarikatı: Kadirî

Yeri: Yancıkçı Şahin Mahallesi, Köprüce Bayırı

Banisi: -

İnşa Tarihi: 1848 öncesi

Onarımlar: H.1276/M.1859 ve H.1277/M.1860

Tablo Sıra No: 33

Gümüş Gerdan[457] ve Güzelce Ali Baba[458] adlarıyla da bilinen Güzelce Baba Tekkesi; Yancıkçı Şahin Mahallesi Köprüce Bayırı'nda yer almaktaydı[459]. Günümüzde mevcut olmayan tekke Kadirî tarikatına bağlıdır[460].

Mimarisine ilişkin; ahşap çatılı ve Horasanlı olan Güzelce Baba'ya ait bir türbesinin olduğu bilinmektedir[461]. S.Şimşek; Başbakanlık Osmanlı Arşivinde, tekkenin H.1265/M.1848 yılında tamir edildiği, H.1275/M.1858 yılında yandığı, H.1276/M.1859 yılında bazı yerlerinin tamiri ve H.1277/M.1860 yılında ise tekkenin yanan kısımlarının tamiri için yardım olarak verilmesi gereken meblağlara dair kayıtların olduğunu bildirmektedir[462].

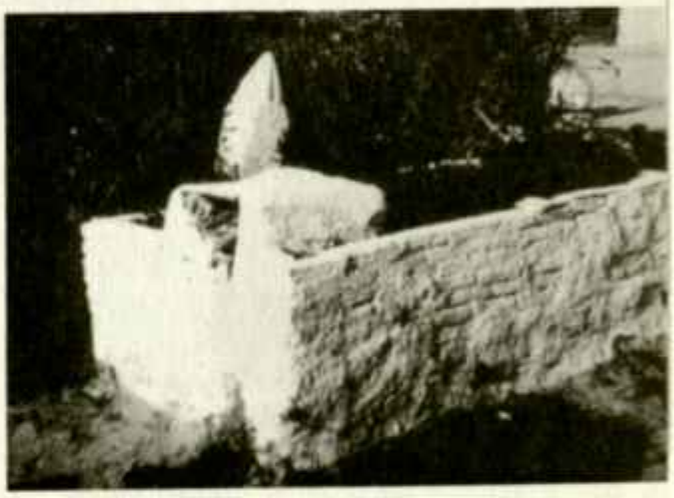

Güzelce Baba Mezarı (Tarihsiz, Edirne Müze Arşivi)

Bugün Edirne Müzesi Arşivi'nde, Güzelce Baba Türbesi adıyla, 1554 envanter numaralı tarihsiz bir fotoğraf bulunmaktadır. Bu fotoğrafta dört tarafı tuğlayla örülmüş, beyaz boyalı Güzelce Baba'nın mezarı görülmektedir.

Tekke enkazının, 17 Ekim 1926 tarihinde Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün 258 sayılı kararı ile 146 liraya satıldığı bilinmektedir[463].

---

[457] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s. 14, 26.

[458] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 50.

[459] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Hattat (Hafız) Ahmet Mahallesi Köprüce Bayırı Caddesi No:6 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, 102; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 83-84.

[460] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.102; Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s. 14,26; Süheyl Ünver, *a.g.e.*, s. 16.

[461] Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 2000, s. 102,118.

[462] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 187.

[463] Kazancıgil, R., 1999: 142.

ALİ SENÂİ EFENDİ TEKKESİ

Tarikatı: Celvetî (Hakkî)/Kadirî

Yeri: Baba Demirtaş Mahallesi, Hatice Hatun Sokak

Banisi: -

İnşa Tarihi: 1863 öncesi

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 34

Senayi Efendi Dergahı[464] adıyla da bilinen Ali Senâi Efendi[465] Tekkesi; Baba Demirtaş Mahallesi, Hatice Hatun Sokak'ta yer almaktaydı[466]. Celvetî (Hakkî) tarikatına bağlıdır[467]. Mimarisine ilişkin sadece çatısının ahşaptan olduğu bilinmektedir[468].

H.1286/M.1863 tarihinde, Kâdirî Mehmed Efendi'nin (Şeyh Göbek) [469] tekke şeyhi olmasından dolayı bir dönem yapının Kâdirî tekkesi olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir.

---

[464] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, 2005, s. 50.

[465] Ali Senâî Efendi, Edirne'de yetişmiş Celvetî tarikatına mensup şairdir. Müretteb bir Divân'ı vardır. H.1201/M.1786 yılında Edirne'de ölünce kendi adına yapılan tekkesine gömülmüştür Bkz. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 485; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s.114,117; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 263-264;

[466] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Hadım Balaban Mahallesi Hatice Sultan Sarayı Sokak No:7 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 103; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 182.

[467] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, 14.

[468] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 103.

[469] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 103.

KARGA BABA TEKKESİ

Tarikatı: -

Yeri: Sarıca Paşa Mahallesi Karga Baba Tekke Sokak

Banisi: -

İnşa Tarihi: 1864 öncesi

Onarımlar: H.1281/M.1864

Tablo Sıra No: 35

Kargı ve Karga Baba Tekkesi olarak bilinen yapı; Sarıca Paşa Mahallesi, Karga Baba Tekke Sokak'ta yer almaktaydı[470]. Tarikatı bilinmeyen tekkenin ahşap çatılı bir türbesi olduğu bilinmektedir[471].

Günümüzde mevcut olmayan tekkenin bir tamir kitabesi bulunmaktadır. 1555 envanter numaralı kitabe, Edirne Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde sergilenmektedir. H.1281/M.1864 tarihinde adlı bir kişi tarafından tamir edilen kitabe 5x36x36 cm. ölçülerindeki yedi satırlık mermer kitabenin tarih beyiti şöyledir[472];

"Kıldı ta'mîr Tekke-i devrâne-i Lütf-i Halîl
Şem'i sûzân eyledi dâim hakikat râhına
Himmetinle irgörür maksûduna Rabb-ül-kerîm
Var ise hâcet yüri Karga Baba Dergâhına
Çün Hayâlî târîh-î tekmîl erenler bâbına
Hak murâdın hasıl ede gel ziyâretgâhına
Sene H.1281/M.1864"

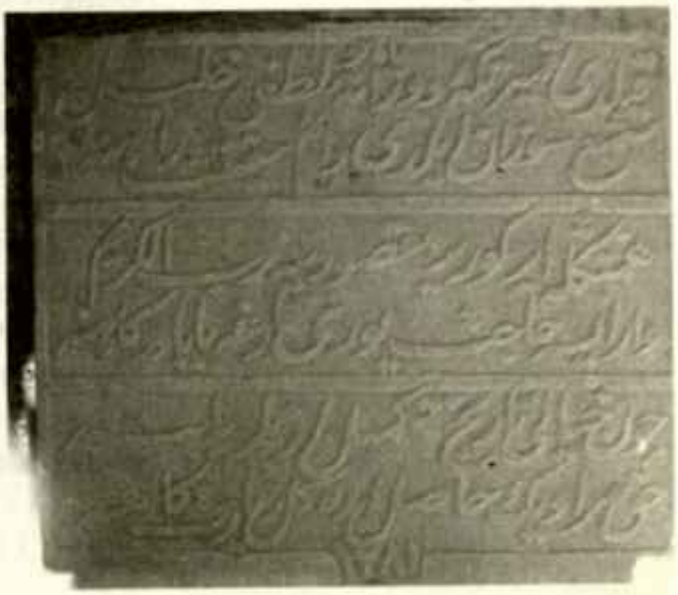

H.1281/M.1864 tarihli Karga Baba kitabesi (Edirne Müzesi)

Kitabeden; H.1281/M.1864 tarihinde Lütfü Halil tarafından tamir edilen tekke kitabesinin Şair Hayali tarafından kaleme alındığı anlaşılmaktadır.

---

[470] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Hıd(z)ır Ağa Mahallesi Karga Baba Türbesi Sokak No:2 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.121; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 255,222-223; Oral Onur, *a.g.e.*, 1972:178-179.

[471] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.121.

[472] Kitabe, F.Th. Dijekama, *a.g.e.*, s. 165' de; okunuşu ise, Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 178'de yayımlanmıştır.

HACI MEMİ TEKKESİ

Tarikatı: Kadirî/Rifâî/Bektaşî

Yeri: Sarıca Paşa Mahallesi, Edirne

Banisi: Hacı Memi

İnşa Tarihi: 1877 öncesi

Onarımlar: H.1295/M.1877 ve H.1329/M.1911

Tablo Sıra No: 36

Hacı Memi Tekkesi olarak bilinen yapı; Sarıca Paşa Mahallesi'nde yer almaktaydı[473]. Aslen Kâdirî tarikatına bağlı[474] tekkenin daha sonraları Rifâî tekkesi olarak kullanıldığı bilinmektedir[475], Hacı Memi[476] tarafından yaptırılmıştır[477].

Mimarisi hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olamadığımız tekke, H.1295/M.1877 ve H.1329/M.1911 tarihlerinde onarılmıştır. Osmanlı-Rus Savaşı'nda harap olduğundan Hacı Memi tarafından yeniden yaptırılmıştır[478].

Tekke şeyhi Salih Efendi tarafından H.1329/M.1911 tarihinde Bektaşî tekkesi[479] olarak tamir ettirilen tekkenin bu onarımına ait kitabe Hasan Hulki tarafından kaleme alınmıştır[480]. Günümüzde bulunmayan bu kitabe O.Onur tarafından yayınlanmıştır. Onbir satırlık kitabenin tarih beyiti şöyledir[481]:

---

[473] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Kebe yapıcı Mahallesi Tekke Sokak No:1 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 97.

[474] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 97.

[475] Söz konusu tekke Hacı Memi Tekkesi adıyla Kadirî Tekkeleri, Hacı Memi Efendi Tekkesi adı ile Rifâî Tekkeleri listesinde yer alarak, 1309/1891 Rebiülevvelinde Rifâî Şeyhi Üsküdarlı Ahmed Efendi'ye verilerek Pazartesi geceleri Kadirî, Salı geceleri Rifâî ayini düzenlendiği belirtilmektedir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 185.

[476] Üç Şerefeli Cami vaizlerinden olup Dimetokalıdır. Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, 2005, s. 47.

[477] Ahmet Badi, *a.g.e.*, 97.

[478] Oral Onur, *a.g.e.*,1972, s. 249.

[479] Rus İstilası sonrası Hacı Bektaş-ı Veli Dergahı'na giderek Bektaşî tarikatına katılan Salih Efendi, buradan Bektaşî Babası olarak Edirneye dönmüş ve Kadirî Tekkesi olan bu tekkeyi Bektaşî tekkesi olarak yeniden inşa ettirmiştir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 185.

[480] Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 249.

[481] Orijinal metni günümüze ulaşmadığından Oral Onur'un adı geçen eserinden olduğu gibi aktarılmıştır. Bkz. Oral Onur, *a.g.e.*, 1972, s. 249.

"Hacı Memi Baba sultandan âlî himmet istersen
Tekâsül eyleme hizmette gel ey talib-i didar
Cemî' mürsellere hatem-i habib kibriya oldu
Mehmed Nuri şevkile ede gür kalbini envar
Oluptur her tarikin şahi sîr gerdü kârr-ül hak
Erir çağırdığın yerde cenab-ı haydar-ı kirâr
Saadetlü benam Mustafa Naili beydir
Bu binanın mebde inşasına bais olan dergâh
İki erler çıkup yardımcı hulkî sarfedüp gevher
Bu ziba hân-gâhı sâî'ile yaptırdı Defterdar
Sene H.1329/M.1911"

Kitabeden, tekkenin ilk olarak Vilayet Defterdarı Mustafa Naili Efendi'nin öncülüğü ile toplanan yardımlarla yapıldığı anlaşılmaktadır.

Yapı, H.1309/M.1891'de eskiden olduğu gibi Kadirî Tekkesi haline getirilmiştir. Bunun için İstanbul'dan Rifâî şeyhi Üsküdarlı Ahmed Efendi'nin şeyhlik görevine getirildiği ve pazartesi günleri Kadirî Salı günleri ise Rifâî ayinleri yapıldığı bilinmektedir[482].

[482] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 186.

ABDÜLBÂKİ TEKKESİ

Tarikatı: Celvetî/Halvetî

Yeri: Talat Paşa Mahallesi, Ayvalı Göl Sokak

Banisi: -

İnşa Tarihi: -

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 37

Abdülbâki Efendi[483] Tekkesi olarak bilinen yapı; Talat Paşa Mahallesi Ayvalı Göl Sokak'ta yer almaktaydı[484]. Ahşap çatılı olduğu bilinen[485] tekkenin, Ahmet Badi[496] ve S.Şimşek[487] Celveti, Dağdevirenzade M.Şevket Bey[488] Oral Onur[489], ise Halvetî tarikatına bağlı olduğunu bildirmektedir. Günümüzde mevcut değildir.

---

[483] Abdülbâki Efendi, Altıparmak İbrahim Efendi'nin oğludur. Müderris ve Edirne Mollası görevinde bulunmuştur. 2 Şaban H.1133/29 Mayıs 1721 yılında vefat etmiştir. Uzun mezarlıkta Huysuz Baba Türbesi alanında, Şeyh İbrahim Efendi'nin kabri bitişiğine defnolunmuştur. Bkz. Sicil-i Osmani, 103; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.251.

[484] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Zen-i Firuz Mahallesi Ayvalı Göl Caddesi No:14 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 103; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.85.

[485] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 103.

[486] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 103.

[487] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.257.

[488] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 50.

[489] Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s.66.

MESTCİZADE TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî (Ramazani)

Yeri: Baba Demirtaş Mahallesi, Sevgi Sokak

Banisi: Ramazan Efendi

İnşa Tarihi: -

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 38

Mestçizade İbrahim Efendi Tekkesi[490] ve Mescizade Ali Efendi Zaviyesi[491] adlarıyla da bilinen Mestcizade[492] Tekkesi; Baba Demirtaş Mahallesi, Sevgi Sokak'ta yer almaktaydı[493]. Halvetî (Ramazani) tarikatına bağlı tekkenin[494] çatısı ahşaptan olup Mestçizade İbrahim Efendi tekke alanındaki türbede gömülüdür[495].

Günümüzde mevcut olmayan tekke, müştemilatı ile birlikte 20 Ağustos 1927 tarihinde 554 numaralı kararla 287 liraya satılmıştır[496].

---

[490] Seyit Ali-Yücel Dağlı, *a.g.e.*,s. 254.

[491] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, 2005, s. 51.

[492] Şair olan Şeyh Mestcizade Salih Efendiden almaktadır. H.1171/M.1757 yılında 112 yaşında ölmüştür. Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, 1939, 276.

[493] Beylerbeyi Medresesi karşısında yer alan tekke, eski tarihli bazı kaynaklarda, Yaya Timurtaş Mahallesi Arpa Kervan Sokak No:28 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, 98; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.36.

[494] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 134.

[495] Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 98 ; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 134.

[496] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s. 40.

MUSA BABA TEKKESİ

Tarikatı: -

Yeri: Mithat Paşa Mahallesi, Edirne

Banisi: -

İnşa Tarihi: -

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 39

Seyyahin Musa Baba[497] adıyla da bilinen Musa Baba[498] Tekkesi; Mithat Paşa Mahallesi yer almaktaydı[499]. Günümüzde mevcut olmayan tekkenin tarikatı belli değildir.

Mimarisine ilişkin Yakut Paşa tarafından yaptırılan bir çeşmesi olduğu bilinmektedir. Bu çeşme ve tekke, bitişikteki evin sahibi Angelaki tarafından H.1296/M.1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında yıktırılmıştır. Tekke arsasıyla kendi arsasını birleştirilip bir ev yaptıran bu kişi, çeşmenin deposunu Kaleiçi Topkapı Caddesi'nde ki Musa Baba türbesi üzerine koydurmuştur. Bugün mevcut olmayan çeşmenin, Angelaki tarafından yaptırıldığı bilinmektedir[500].

---

[497] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s.14.

[498] Uşşaki tarikatı şeyhlerinden "Çizmeci Şeyh" demekle meşhur Muslihiddin Efendi'nin oğlu olup 1046/1637 tarihinde babasının makamına şeyh olmuştur. Halk dilnde "Musa Baba, Musa Dede 1100/1688 yılı başlarında vefat ederek Kıyık Caddesinde kendi adındaki türbesine gömülmüştür. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 115.

[499] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Hoca Ömer Mahallesi Hacı Pavli Sokak No:20 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 106; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.56.

[500] Ahmet Badi, *a.g.e.*, 106.

SULTAN KAPLI DEDE TEKKESİ

Tarikatı: Bektaşî

Yeri: Kapıkule

Banisi: -

İnşa Tarihi: -

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 40

Sultan Kaplı Dede Tekkesi, Kapıkulede bulunan Bektaşî tekkesidir. Bektaşî öncülerinden kabul edilen Sultan Kaplı Dede adına ziyaret yeri olarak kullanılan bir türbesinin olduğu bilinmektedir[501].

[501] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.275.

ŞAH KADIN TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî(Karabaşî)

Yeri: Abdurrahman Mahallesi, Süle Çelebi Cami Sokak

Banisi: Şah Kadın

İnşa Tarihi: -

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 41

Halvetî Tekkesi[502] ve Pir Hacı Mustafa Efendi Tekkesi[503] adlarıyla da bilinen Şah Kadın Tekkesi; Abdurrahman Mahallesi Süle Çelebi Cami Sokak'ta yer almaktaydı[504]. Halvetî (Karabaşî) tarikatına bağlı tekke, Şah Kadın adında bir hayır sahibi tarafından Halvetî tarikatı Piri, Şeyh Hacı Mustafa Efendi için yaptırılmıştır[505]. Çatısının ahşaptan olduğu bilinmektedir[506].

---

[502] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 100.

[503] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 113.

[504] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Süle Çelebi Mahallesi Süle Çelebi Cami Sokak No:7 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 100; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 77,177-180.

[505] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 100.

[506] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 100.

ŞERBETTAR HAMZA BEY TEKKESİ

Tarikatı: Halvetî (Cemalî)

Yeri: Nişancı Paşa Mahallesi, Kıyık Mezarlığı

Banisi: Şerbettar Hamza Bey

İnşa Tarihi: -

Onarımlar: -

Tablo Sıra No: 42

Şerbettar Zaviyesi[507] ve Araplar Tekkesi[508] adlarıyla da bilinen tekke; Nişancı Paşa Mahallesi'nde yer almaktaydı[509]. Halvetî (Cemalî) tarikatına bağlı tekke [510], Şerbettar Hamza Bey[511] tarafından bilinmeyen bir tarihte Şeyh Bayezıd Halife için yaptırılmıştır[512]. Tekkenin mimarisine ilişkin, Şeyh Bayezıd Halife ve Şerbettar Hamza Bey'in ahşap türbelerinin olduğu bilinmektedir[513]. Günümüzde mevcut olmayan yapı, H.1295 / M.1878 Osmanlı- Rus Savaşı'nda yıkılmıştır[514].

---

[507] Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 47.

[508] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.109.

[509] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Kıyık Kabristanında Dört Kaya Caddesinde Dört Kaya semtine gidişte salda olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 104; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 213-215.

[510] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.109.

[511] Fatih Sultan Mehmet Komutanlarından olup, H.864/M.1459 tarihinde Rumeli-i Suğra valisi olarak görev yapmıştır. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.109.

[512] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.104.

[513] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.104; Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s.37.

[514] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 104.

ŞEYH DAVUT EFENDİ TEKKESİ

Tarikatı: Nakşîbendî
Yeri: Sarıca Paşa Mahallesi, Kadirîhane Caddesi, Şeyh Davut Efendi Sokak
Banisi: Şeyh Davud Efendi
İnşa Tarihi: -
Onarımlar: -
Tablo Sıra No: 43

Şeyh Davut Efendi Tekkesi olarak bilinen yapı; Sarıca Paşa Mahallesi, Kadirîhane Caddesi, Şeyh Davut Efendi Sokak'ta yer almaktaydı[515]. Nakşîbendî tarikatına bağlı yapı, Şeyh Davut Efendi[516] tarafından, evine bir semahane ve iki oda ilave ederek meydana getirilmiştir[517].

---

[515] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Sevindik Fakih Mahallesi Şeyh Davud Efendi Sokak No:3 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.97; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 74-75, 221-223.

[516] Şeyh Davud Efendi Edirne dışından gelerek Nakşîbendî tarikatını Edirne'de yaymaya çalışan kişidir. H.1283/M.1866 yılında 120 yaşında iken vefat ederek tekke bahçesine gömülmüştür.Bkz. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s. 487; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.165-166.

[517] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2005, s. 487.

ZİNDANÎ MEHMED EFENDİ TEKKESİ
Tarikatı: Nakşîbendî
Yeri: Dilaver Bey Mahallesi, Zindan Sokak
Banisi: Zindanî Mehmed Efendi
İnşa Tarihi: -
Onarımlar: -
Tablo Sıra No: 44

Şeyh Sinan Zaviyesi[518] ve Hazreti Şeyh Zindani Tekkesi[519] adıyla da bilinen Zindanî Mehmed Efendi Tekkesi; Dilaver Bey Mahallesi, Zindan Sokak yakınında yer almaktaydı[520]. Önceleri devlete ait aslanhane olarak kullanılan yapı, Zindanî Mehmed Efendi[521] tarafından Nakşîbendî tekkesi haline getirilmiştir[522].

Tekke hakkında Evliya Çelebi, seyahatnamesi'nde[523], "Zindani Mehmed Tekkesi'nin dervişlerinin çoğu Sa'dî, Bedevi ve Rifâî tarikatlarına mensuptur. Vakıfları zengin değildir. Zindan Kule dışında, yol aşırı, ana yol üstünde, eski tarzda küçük bir zaviyedir" diye bahsetmektedir.

---

[518] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s. 38.

[519] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 253.

[520] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Zindan yakınında, Zindan Kulesi dışında yolun karşısında olarak bilini. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 105; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.193-195; Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 253.

[521] Seyyid Baba Cafer Sultan'ın soyundan olduğu bilinen Zindani Mehmet Efendi Nakşîbendî tarikatı şeyhlerinden olup eğitimli biridir. Halvet ve uzleti tercih ettiği, Cuma namazından başka bir yere çıkmadığı, tekkesinin vezir, kazasker, şeyhülüslam ve diğer idari erkan mensuplarıyla dolup taştığı bilinmektedir.1040/1630 yılında vefat ederek tekke haziresine gömülmüştür. Abdurrhman Hibri, *a.g.e.*, s.38; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.164.

[522] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.38.

[523] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s.253.

2. 3. Sadece İsmi Belirlenenler

Kaynak ve yayınlardan sadece ismi belirlenebilen 47 tekke bulunmaktadır. Sanat tarihi açısından mimari özellikleri tespit edilemeyen bu tekkeler hakkında katalog fişi oluşturulmamıştır. Bu yapıların anlatımında öncelikle inşa tarihleri bilinenler kronolojik, diğerleri alfabetik sıralama yöntemi kullanılmıştır. Kronolojik sıralamada, ilk onarım tarihleri öncesi inşa tarihi olarak değerlendirilip sıralamaya dahil edilmiştir. Daha sonra bulundukları yerler, tarikatları, banileri, inşa ve onarım tarihleri bakımından kısaca tanımları yapılmıştır. Tespit edilebilen tekkeler ve özellikleri aşağıdaki gibidir.

Şeyh Muslihiddin Tekkesi: Dilaver Bey Mahallesi, Tabakhane Sokak'ta yer almaktaydı[524]. Zeynî tarikatına bağlı Şeyh Muslihiddin[525] Tekkesi daha sonra ise Nakşîbendî şeyhleri tarafından yönetilmiştir[526]. H.854/M.1450 tarihli Şeyh Muslihiddin Halife adına bir vakfı bulunmaktadır[527] (Tablo Sıra No: 45).

İbrahim Paşa Tekkesi: İbrahim Paşa[528] Tekkesi olarak bilinen yapı[529]; Nişancı Paşa Mahallesi Çokalca Cami Sokak'ta yer almaktaydı[530]. Günümüzde mevcut olmayan tekke, II. Bayezıd devri vezirlerinden İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır[531]. H.890/M.1485 tarihli İbrahim Paşa adına bir vakfiyesi bulunmaktadır[532]. (Tablo Sıra No: 46).

Bedreddin Zaviyesi: Simavna Zaviyesi olarak da tanınan Bedreddin zaviyesi, Kaleiçi'nde Dilaver Bey Mahallesi yer

---

[524] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Şeyh Şücaaddin Mahallesi Şeyh Muslihiddin Sokak No:4 olarak geçmektedir. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 101; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 149, 175.

[525] Debbağlar İmamı olarak tanınmaktadır. Otuz sene kadar mescidinde imamlık yapmıştır. H.847/M.1443'de vefat ederek imamı olduğu mescidin mihrabı önüne gömülmüştür. Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 54; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.293.

[526] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 101; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 293.

[527] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, s. 279.

[528] İbrahim Paşa II. Bayezıd devri vezirlerinden olup Edirne kadısı ve kazasker, vezir sıfatlarıyla görev yapmıştır. Kazasker sıfatıyla tasarrufunda bulundurduğu tımar köylerini, babası Halil Bey'den kalan mülkleri ile diğer varlıklarını Edirne, İstanbul ve çeşitli yerlerdeki din ve hayır müesseselerine vakfetmişti. M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, s. 417-418.

[529] Abdurrhman Hibrî, *a.g.e.*, s.38.

[530] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, İbrahim Paşa Camii Mahallesi Çokalca Camii Sokak No:37 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 106; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 57

[531] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, s. 417.

[532] M.Tayyib Gökbilgin, *a.g.e.*, s. 417.

almaktaydı[533]. Bedreddini tarikatına ait tekke, Şeyh Bedreddin Mahmud Efendi tarafından yaptırılmıştır[534]. S.Şimşek, 1519 tarihli bir tahrir defteri ve H.1218/M.1803 tarihli BOA vesikalarında yer alan şeyh atamaları ve isimlerinden tekkenin 1803 yılına kadar var olduğunu kaydetmektedir[535]. (Tablo Sıra No: 47).

Sultan Hacı Bayram Tekkesi: Talat Paşa Mahallesi'nde[536] bulunan tekke, H.1018/M.1609 yılında II.Murad dönemi ileri gelenlerinden Bezirgan Bali Çelebi tarafından Hacı Bayram Veli adına inşa ettirilmiştir[537]. Bayrami tarikatına ait olduğu düşünülmektedir. (Tablo Sıra No: 48).

Hindiler Tekkesi: Yeni İmaret Mahallesi'nde yer almaktaydı[538]. Bosnalı İbrahim Paşa[539] tarafından Şeyh Ali için[540]. Tekkenin H.1010/M.1610 yılında inşa edildiği bilinmektedir [41]. Kadirî Şeyhi Veli Dede'den dolayı Kadirî tarikatına bağlı olduğu düşünülmektedir[542]. (Tablo Sıra No: 49).

Miskinler Tekkesi: Talat Paşa Mahallesi'nde yer almaktaydı[543]. Tekkeye ilişkin H.1037/M.1627 tarihinde Kaltakçı Zade Kerim Efendi'nin şeyh olduğu tespit edilmiştir[544]. (Tablo Sıra No: 50).

Osman Dede Tekkesi: Osman Dede Tekkesi olarak bilinen yapı; Umur Bey Mahallesi'nde yer almaktaydı[545]. Kadirî tarikatına bağlı tekke, Halepli Çelebi Hacı Mehmed tarafından Kadirî Osman

---

[533] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Kaleiçi'nde Kilise Cami Mahallesi olarak geçmektedir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.305.; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 48-49, 125, 194-195.

[534] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.305.

[535] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.305.

[536] Yapının bulunduğu yer Hisar içinde Tunç kaldırımda olarak geçmektedir. Bkz. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 237. Ancak yapılan araştırmada yapının, eski ismi Hoca Bali Mahallesi olan Talat Paşa Mahallesinde olduğu anlaşılmaktadır. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 37, 225.

[537] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 237.

[538] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Mihalkoç Mahallesi Saraçhane Köprüsü Caddesi No:43 olarak geçmektedir. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.102; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.69.

[539] Sadrazam Bosnalı İbrahim Paşa H:1010/M:1601 tarihinde vefat edip İstanbul Şehzade Camii Kabristanına gömülmüştür.

[540] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 102.

[541] Abdurrahman Hibri, *a.g.e.*, s.38.

[542] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 102.

[543] Yapının bulunduğu yer Kirişhane olarak geçmektedir. Ratip Kazancıgil, a.g.e., 1999, s. 47. Ancak yapılan araştırmada yapının, eski ismi Hoca Bali Mahallesi olan Talat Paşa Mahallesinde olduğu anlaşılmaktadır. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 37, 225.

[544] Ratip Kazancıgil, a.g.e., 1999, s. 47.

[545] Yapının bulunduğu yer, Selçuk Hatun Mahallesi olarak geçmektedir. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.106; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 74.

Dede[546] için H.1037/M.1627 tarihinde yaptırılmıştır[547]. Günümüzde mevcut olmayan yapının mimarisi hakkında bilgi edinilememektedir (Tablo Sıra No: 51).

Sadık Baba Tekkesi: Hibri'nin[548] Sadık Dede Camii adıyla verdiği yapı Zindanaltı civarında Dilaver Bey Mahallesi Germekapı'da [549] bulunan Halvetî tekkesidir. H.1046/M.1636 da camiye çevrilen yapının küçük ve çatısının ahşap olduğu bilinmektedir (Tablo Sıra No: 52).

Hacı Zekeriya Tekkesi: Talat Paşa Mahallesinde[550] yer almakta olup H.1144/M.1731 yılında inşa edilmiştir. Halvetî tarikatının Gülşenî-Sezaî koluna mensuptur[551] (Tablo Sıra No: 53).

Halil Paşa Tekkesi: S.Şimşek, BOA'de H.1181/M.1767 ve H.1229/M.1819 tarihli vesikalara dayanarak ismini vermektedir[552]. (Tablo Sıra No: 54).

Yediler Tekkesi: Yediler Tekkesi olarak bilinen yapı; Yeni İmaret Mahallesi, Kışla Meydanı'nda yer almaktaydı[553]. Kâdirî tarikatına bağlı[554] tekke, H.1295/M.1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda tahrip olduğu için H.308/M.1890 yılında kabaca onarılmıştır (Tablo Sıra No: 55).

Ahi Baba Dergahı: Halvetî tarikatına bağlı tekkenin Sabuni Mahallesi Fil yokuşunda[555] olduğu bilinmektedir[556]. (Tablo Sıra No: 56).

Aygır Baba Tekkesi: Mithat Paşa Mahallesi'nde yer almaktaydı[557]. Kâdirî tarikatına bağlı[558] tekkenin Parmaksız

---

548 Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.27.

549 Yapının bulunduğu yer Dilaver Bey Mahallesi içinde kalmaktadır. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 132, 193-195

550 Yapının bulunduğu yer Fındık Fakih Mahallesi olarak geçmektedir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.107; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.225.

551 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.107.

552 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.320.

553 Yapının bulunduğu yer, Has Murat Mahallesi Kışla Meydanı No:3 olarak geçmektedir. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.102-103; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*,1992, s. 54-55, 237-239.

554 Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.103

555 Yapının bulunduğu yer Karaca Bevvap (Bevvap Sinan) Mahallesi olarak geçmektedir. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.126, 218.

556 Oral Onur, *a.g.e.*,1999, s. 66; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 147.

557 Yapının bulunduğu yer, Aya Nikola Mahallesi Çıkmaz Tahir Ağa Sokak Kalciçi olarak geçmektedir. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.103; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.48.

558 Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.103; Kazancıgil, a.g.e., 1999, s. 51.

Hacı Derviş tarafından yaptırıldığı bilinmektedir[559]. Tekkenin, zamanla harap olan beşyüz metrekarelik arsası, Ayyaşlardan Saraç Ahmet'in evine eklenmiştir[560]. (Tablo Sıra No: 57).

Bahri Baba Dergahı: O.Onur'un verdiği bilgiye göre; Çavuşbey Maallesinde[561] ki Kadirî tekkesidir[562]. (Tablo Sıra No: 58).

Beylerbeyi Tekkesi: Halvetî Tekkesi[563] ve Mirimiran Sinan Paşa Zaviyesi[564] adlarıyla da bilinen Beylerbeyi[565] Tekkesi; Baba Demirtaş Mahallesi Beylerbeyi Cami Sokak'ta yer almaktaydı[566]. Tekkenin yaptıranına ilişkin A.Badi[567], "Enis-ül Müsamiri'nin bildirdiğine göre yaptıran Yusuf Paşa, Halifet-ül Rüesa'nın yazdığı gibi Şarapdar Abdullah Bey, halk dilinde ise Sinan Paşadır" şeklinde belirtmektedir. Halvetî tarikatına bağlıdır[568]. (Tablo Sıra No: 59).

Çelebi Şeyh Tekkesi: Halebi Şeyh Zaviyesi[569] adıyla da bilinen Çelebi Şeyh Tekkesi Mithat Paşa mahallesinde[570] yer alan Halvetî tarikatının Sinani koluna mensuptur[571]. (Tablo Sıra No: 60).

Çizmeci Şeyh Tekkesi: Çizmeci Muslihiddin Efendi Zaviyesi[572], Uşşaki Dergahı ve Çizmeci Şeyh Tekkesi[573] olarak bilinen yapı; Nişancı Paşa Mahallesi, Soğuk Çeşme Sokak'ta yer almaktaydı[574].

---

[559] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.103; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1999, s. 51; Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.38.

[560] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 320.

[561] Yapının bulunduğu yerin eski ismi Horozlu Mahallesi olarak geçmektedir. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 50-51, 125.

[562] Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s. 64.

[563] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 98.

[564] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 146.

[565] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s. 13.

[566] Yapının bulunduğu yer, Mîrîmiran Mahallesi Beylerbeyi Camii Sokak No:16 olarak geçmektedir. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 98; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.39.

[567] Ahmet Badi, a.g.e., s. 98.

[568] Ahmet Badi, a.g.e., s. 98.

[569] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s. 38.

[570] Yapının bulunduğu yerin eski ismi İsa Fakih Mahallesi (Kaleiçi-Kafeskapı) olarak bilinmektedir. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 83, 125, 168, 209-211.

[571] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 138.

[572] Abdurrahman Hibri, *a.g.e.*, s.37.

[573] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 125.

[574] Yapının bulunduğu yer, Üsküfçü Hızır Mahallesi, Soğuk Çeşme Caddesi No:32 olarak bilinir. Ahmet Badi, a.g.e., s. 101; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.81.

Günümüzde mevcut olmayan tekkenin, Şair Tigi Bey'in [575] evi iken Çizmeci Şeyh Muslihiddin[576] tarafından satın alınarak Uşşakî Tekkesi haline getirildiği bilinmektedir[577]. (Tablo Sıra No: 61).

Defterdar Yusuf Bey Tekkesi: Çavuşbey Mahallesinde[578] bulunan Nakşîbendî tekkesidir[579] (Tablo Sıra No: 62).

Germekapı Tekkesi: Dersiam Ali Efendi Dergahı[580], Germe Kaş ve Dersiam[581] Tekkesi[582] olarak da bilinen Germe Kap Tekkesi; Nişancı Paşa Mahallesi Kıyık Caddesi'nde yer almaktaydı[583]. Nakşîbendî tarikatına bağlı tekke, Germekaş Hüseyin Efendi tarafından yaptırılmıştır Badi, 2000: 100. (Tablo Sıra No: 63).

Halezade Tekkesi: Mithat Paşa Mahallesi, Tekke Sokak'ta yer almaktaydı[585]. Tekkeye ait sadece Rus asıllı doğramacı Afendol tarafından satın alınıp evinin bahçesine dahil edildiği bilinmektedir[586]. (Tablo Sıra No: 64).

Halkı Ana Zaviyesi: S.Şimşek BOA belgesine dayanarak sadece adını vermektedir[587]. (Tablo Sıra No: 65).

Halvetî Tekkesi: Arpa Katibi Mahallesinde [588] olduğu bilinmektedir [589]. (Tablo Sıra No: 66).

---

575 Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s. 236-38.

576 Uşşaki tarikatı şeyhlerinden İbrahim Efendi'nin halifesi ve çizmeci efendi denmekle tanınmıştır. 1046/1637 yılında ölmüştür. Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s.47; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 114-115.

577 Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 101.

578 Yapının bulunduğu yerin eski ismi Beğçe veya Bönce Mahallesi olarak geçmektedir. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s.38.

579 Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s. 66

580 Ratip Kazancıgil-Nilüfer Gökçe, *a.g.e.*, s. 50.

581 Koca Dersiam denmekle meşhur Mustafa Efendi'nin bu tekkede şeyhlik yapmasından dolayı halk arasında Dersiam Tekkesi denilmiştir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 171.

582 Meriç, 1963: 13.

583 Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Üsküfçü Hızır Mahallesi Kıyık Caddesi No:167 olarak bilinir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 100; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992: 81.

584 Badi, 2000: 100.

585 Yapının bulunduğu yer, Aya Nikola Mahallesi Tekke Sokak olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.103; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.* s. 1992, s. 48.

586 Ahmet Badi, *a.g.e.* s.103.

587 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 320.

588 Bu mahallenin günümüzdeki ismi tespit edilememiştir.

589 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 147.

İsmail Rumî Efendi Tekkesi: Yeni İmaret Mahallesi Sarayiçi yakınında Sırık Meydanında olup Kanije Fatihlerinden İbrahim Paşa tarafından İsmail Rumî için yaptırılmıştır[590]. Kadirî tarikatının Rumî koluna aittir[591]. (Tablo Sıra No: 67).

Kadirî Tekkesi: Umurbey Mahallesi'nde[592] olduğu bilinmektedir[593]. (Tablo Sıra No: 68).

Karabaş Süleyman Ağa Tekkesi: Baba Demirtaş Mahallesi, Arpa Kervan Meydanı, Askeri Hastahane yakınında yer almaktaydı[594]. Karabaş Süleyman Ağa tarafından yaptırılmıştır[595]. (Tablo Sıra No: 69).

Karaca Ahmet Sultan Tekkesi: Tekkenin adı; Evliya Çelebi Seyahatnamesinde[596] belirtilmektedir. Barutluk Mahallesinde[597], Karaca Ahmed Türbesi Sokağının sol tarafındadır [598]. Bektaşî tarikatına ait olduğu düşünülmektedir (Tablo Sıra No: 70).

Kasapbaşı Tekkesi: Kasapbaşı Süleyman Ağa[599] adıyla da bilinen Kasapbaşı Tekkesinin, Kıyık semti yakınında olduğu bilinmektedir [600]. (Tablo Sıra No: 71).

Kızıldeli Tekkesi: Edirne merkezde yer aldığı bilinen bir Bektaşî tekkesidir[601] (Tablo Sıra No: 72).

Mehmed Halife Zaviyesi: Baba Demirtaş Mahallesinde[602] yer alan Bektaşî tekkesidir. Mustafa oğlu Mehmed Halife tarafından yaptırılmıştır [603]. (Tablo Sıra No: 73).

---

590 Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s. 66; Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 183.

591 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 183.

592 Yapının bulunduğu yer Gülbahar Hatun Mahallesi olarak geçmektedir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 189; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 229-231.

593 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 189.

594 Yapının bulunduğu yer Arpa Kervan Saray Hanı, Yeni Tophane, Hastahane veya Askeri Marangozhane yakını olarak geçmektedir. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.106.

595 Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 106.

596 Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, 254.

597 Yapının bulunduğu yer Kıyık yakını Karaca Ahmet Mahallesi olarak geçmektedir. Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s.42. Ancak yapılan araştırmada bu isimle yeralan bir sokağın Barutluk Mahallesinde olduğu görülmüştür. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 185-187.

598 Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s.42.

599 Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s.14.

600 Yapının bulunduğu yer, Yeni Tophane yakını olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 106.

601 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.276

602 Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda Sıkça Murad Mahallesi olarak geçmektedir. Selami Şimşek, *a.g.e.* 2008, s.275; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*,1992, s. 189-191.

603 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.275.

Müezzin Sultan Tekkesi: Evliya Çelebi Seyahatnamesinde[604] adı geçen tekkenin Üç Şerefeli Camii yakınında bulunduğu bildirilmektedir (Tablo Sıra No: 74).

Rahmi Dede Tekkesi: Medrese Ali Bey Mahallesinde[605] yer alan Halvetî tekkesidir[606] (Tablo Sıra No: 75).

Rifâî Tekkesi: Kanatlı Köprü[607] adıyla da bilinen Rifâî Tekkesi; Talat Paşa Mahallesi, Kasım Paşa Hamam Sokak'ta yer almaktaydı[608]. (Tablo Sıra No: 76).

Sa'dî Tekkesi: Bostancıbaşı Hacı İsmail Ağa Tekkesi[609] olarak da bilinen Sadî Tekkesi; Baba Demirtaş Mahallesi, Tahtalı Hamam Sokak'ta yer almaktaydı[610]. Bostancı Başı Hacı İsmail Ağa tarafından yaptırılmıştır[611]. Arsası, 13 Nisan 1929 tarihinde, 9 numaralı karar ile satılığa çıkartılmış, 28 Nisan 1929 tarihinde ki 12 numaralı karar ile de 300 liraya Keresteci Cafer Çolpan'a satılmıştır[612]. (Tablo Sıra No: 77).

Seyyid Celal Tekkesi: Sabuni Mahallesi[613] İstanbul Yolunda olup Seyyid Celaleddin Efendi tarafından inşa ettirilmiştir. O.Onur tarafından tarikatının Nakşîbendî olduğu belirtilmektedir[614]. (Tablo Sıra No: 78).

Sezaî Efendi Tekkesi: Umur Bey Mahallesi[615] Harbiye Mektebi civarında Halvetî tekkesidir. 20.yy. başlarında Nakşi şeyhleri tarafından idare edildiği bilinmektedir[616]. (Tablo Sıra No: 79).

---

[604] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s. 254.

[605] Kaynaklarda Kurşunlu Fırın Civarı olarak belirtilen yer Medrese Ali Bey Mahallesine girmektedir. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 63, 126, 175, 201-202.

[606] Oral Onur, *a.g.e.*,1999, s. 64; Selami Şimşek, *a.g.e.*,2008, s. 147

[607] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, s. 14.

[608] Yapının bulunduğu yer, Şerbettar Hamza Bey Mahallesi Kasım Paşa Hamam Sokak No:10 olarak geçmektedir. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 103; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 226.

[609] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.288.

[610] Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Hadım Timurtaş Mahallesi Tahtalı Hamam Sokak No:12 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.98; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1999, s.182.

[611] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 98.

[612] Rıfkı Melûl Meriç, *a.g.e.*, 1963, s. 41.

[613] İstanbul Yolu Sabuni Mahallesindedir. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 992, s. 72.

[614] Oral Onur, *a.g.e.*, s.66.

[615] Yapının bulunduğu yer Mekteb-i İdad-i Askeri civarında olarak geçmektedir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 147; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 229-231.

[616] Arapzade Tekkesi şeyhi Halid Bey tarafından idare edilmiştir. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 147.

Sitti Sultan Tekkesi: Sabuni Mahallesi Sitti Sultan Camii bitişiğinde bulunan Nakşîbendî tekkesi[617] hakkında R.Melül Meriç 28 Eylül 1940'da ise 78 numaralı kararla arsasının temlik şartıyla satılığa çıkartıldığını bildirmektedir[618]. (Tablo Sıra No: 80).

Sivasi Tekkesi: Abdülaziz Tekkesi[619] adıyla da bilinen Sivasî Tekkesi; Sarıca Paşa Mahallesi, Çukur Çeşme Sokak'ta yer almaktaydı[620]. Halvetî tarikatına[621] bağlı tekke, Sivasi Abdülaziz Efendi tarafından yaptırılmıştır[622]. (Tablo Sıra No: 81).

Şaraplar Tekkesi: Evliya Çelebi Seyahatnamesinde[623] adı geçen tekkenin Ayşe Kadında yer aldığı bilinmektedir (Tablo Sıra No: 82).

Şeyh Bekir Efendi Tekkesi: Mithat Paşa Mahallesinde Orta İmarette[624] yer alan Nakşîbendî Tekkesidir[625]. (Tablo Sıra No: 83).

Şeyh Bayezıt Tekkesi: Ahmet Badi[626], Abdurrahman Hibrî[627], R. Melül Meriç[628] ve Selami Şimşek[629] gibi araştırmacıların eserlerinde yer alan tekkenin Halvetî tarikatının Cemalî koluna mensup olduğu bilinmektedir[630]. (Tablo Sıra No: 84).

Şeyh Sinan Tekkesi: Şeyh Sinan Zaviyesi olarak bilinen Nakşîbendî tekkesi, Köprübaşında olup Zindani Mehmed Efendi'nin sorumluluğunda kullanılmıştır[631]. Zindanî bahçesi

---

[617] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 173.

[618] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s. 37.

[619] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s.38; Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, 1963: 13.

[620] Yapının bulunduğu yer, Sarıca Paşa Mahallesi Çukur Çeşme Sokak No:15 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 97; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 222.

[621] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, s.46.

[622] Ahmet Badi, *a.g.e.*, 97.

[623] Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.* s. 254.

[624] Yapının bulunduğu yerin eski ismi Orta İmaret olup Mihal Bey İmaretiyle aynıdır. Bu nedenle yapı Mithat Paşa Mahallesi içinde kalmaktadır.

[625] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s. 173.

[626] Ahmet Badi, *a.g.e.*, s.105.

[627] Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s. 38.

[628] Rıfkı Melül Meriç, *a.g.e.*, 14.

[629] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.109.

[630] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.109.

[631] Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.170.

demekle ünlü bir bahçesi bulunan [632] tekkenin bahçe arsasının Kirişhane'de Sarı Şeyh Mehmed Efendi'nin yaptırdığı Taş Mekteb'in evkafından Kirişhaneci Mağazaları olduğu anlaşılmıştır[633] (Tablo Sıra No: 85).

Şeyh Tahir Efendi Tekkesi: Umur Bey Mahallesi Mekteb-i İdadi[634] bitişiğinde bulunan Nakşîbendî tekkesidir[635]. (Tablo Sıra No: 86).

Taşkent Baba Tekkesi: Evliya Çelebi Seyahatnamesinde[636] Kurt Baba adıyla birlikte geçen tekkenin Ulu Caminin[637] sol tarafında, yolun karşısında olduğu ve Özbekler tekkesi olduğu belirtilmektedir. Nakşîbendî tekkesidir (Tablo Sıra No: 87).

Tekke: Dilaver Bey Mahallesi'nde yer aldığı bilinmektedir[638]. (Tablo Sıra No: 88).

Üçler ve Yediler Tekkesi: Evliya Çelebi Seyahatnamesinde[639] adı geçen tekkenin Kıyık da yer aldığı bilinmektedir (Tablo Sıra No: 89).

Ümmi Ahmed Efendi Tekkesi: Halvetî tarikatına ait olan tekkenin yeri bilinmemektedir[640]. (Tablo Sıra No: 90).

Yatağan Baba Tekkesi: Yeri belli olmayan tekkenin Bektaşî tekkesi olduğu bilinmektedir. Yatağan Baba[641] adına bir türbesinin olduğu bilinmektedir[642]. (Tablo Sıra No: 91).

---

632 Abdurrahman Hibrî, *a.g.e.*, s. 38.

633 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.170.

634 Mekteb-i İdadi olarak belirtilen yer Harbiye Mektebine denk düşmekte olup Umur Bey Mahallesinde yer almaktadır. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992, s. 229-231.

635 Oral Onur, *a.g.e.*1999, s. 66.

636 Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s.254.

637 Yazarın "Ulu Cami" olarak adlandırdığı yapı Edirne Eski Camidir. Kahraman v.d., 1999: 242.

638 Yapının bulunduğu yer, eski tarihli bazı kaynaklarda, Kaleiçi Metropolit Mahallesi Kale Kapısı Fırın Sokak No:54 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmet Badi, *a.g.e.*, s. 99; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1999, 193-195.

639 Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *a.g.e.*, s.254.

640 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.146.

641 Bektaşî dervişlerinden olup kırk yıl tekkesinden çıkmadığı rivayet edildiğinden Yatağan Baba adını almıştır. Balaban Baba'nın avlanarak Yatağan Baba'yı beslediği söylenmektedir. Birlikte vefat ettiklerinden Balaban Baba ile aynı türbede gömülüdür. Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.275-276.

642 Selami Şimşek, *a.g.e.*, 2008, s.275.

3. DEĞERLENDİRME

Edirne tekkeleri hakkında yapılan inceleme ve araştırmalar sonucunda bu yapıların; şehir dokusundaki dağılımları, mimari bakımdan kronolojik gelişimleri, sahip oldukları plan ve mekan düzeni, cephe düzeni, malzeme-teknik ve süsleme programları açılarından değerlendirilerek bazı özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

3. 1. Şehir Dokusunda Tekke Mimarisi

Edirne yerleşim planı açısından incelenecek olursa Tunca nehri yayının içindeki esas yerleşim alanı; Kaleiçi semti ve kale dışındaki mahalleler, Tunca nehri batısındaki yerleşme alanları; kuzeybatıda Yeniimaret ve Yıldırım semtleri ile Meriç nehri batısında yer alan Karaağaç semtinden meydana gelmektedir. 1361 tarihinde Osmanlı Devleti yönetimi altına giren Edirne'de fetih ve sonrasını izleyen yıllarda pek çok mutasavvıf, alim ve devlet adamının buraya yerleştiği görülmektedir. Her biri kendi adıyla anılan mahalleler kurarak yapılar inşa ettirmiş, şehrin bugünkü temellerini atarak gelişip büyümesini sağlamışlardır. Kıyak Baba, Şeyh Şuca, Sefer Şah, Hoca Sinan,Şeyh Salih, Şeyh Fazlullah ilk akla gelenlerdir[643].

Kaynaklarda XVI. yy. başlarında Edirne'de 144'ü Müslümanlara ait olmak üzere 170 kadar mahalle bulunduğu, XVIII. yy. ortalarında mahalle sayısı 160'ı bulduğu bildirilirken, A.Badi, Riyazı Belde-i Edirne adlı eserinde ise 161'i mevcut 16'sı da ortadan kalkmış mahalle isminden bahsetmektedir. XIX yy.'a gelindiğinde 174 sayısına ulaşan mahallelerin sonraki yıllarda birçok mahallenin birbirleri içinde erimeleri, yangınlar, göçler, su baskınları ve istilalar gibi nedenlerle sayıları azalmıştır[644].

Bugünkü Edirne'de ise 1990'lı yıllarda 20 olan mahalle sayısının yeni imar faaliyetleri ve şehircilik gelişmeleri sonucunda 24 rakamına ulaştığı görülmektedir. Bunlar sırasıyla; Abdurrahman Mahallesi, Baba Demirtaş Mahallesi, Barutluk Mahallesi, Çavuş Bey Mahallesi, Dilaver Bey Mahallesi, Fatih Mahallesi, Hacı İlbey Mahallesi, İstasyon Mahallesi, Karaağaç Mahallesi, Koca Sinan, Medrese Ali Bey Mahallesi, Menzil Ahır Mahallesi, Meydan

---

[643] Ayrıntılı bilgi için Bkz. Besim Darkot, " Edirne", *Edirne, Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü, Armağan Kitabı*, TTK, Ankara, 1993, s. 1-12; M.Tayyib Gökbilgin, "Edirne Şehrinin Kurucuları", *Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü, Armağan Kitabı*, TTK, Ankara, 1993, s.77-110; Abdurrahman Hibri, *a.g.e.*,.

[644] Ayrıntılı bilgi için Bkz. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, 1992; Ahmet Badi *a.g.e.*.

Mahallesi, Mithat Paşa Mahallesi, I. Murat Mahallesi, Nişancı Paşa Mahallesi, Sabuni Mahallesi, Sarıca Paşa Mahallesi, Şükrü Paşa Mahallesi, Talat Paşa Mahallesi, Umur Bey Mahallesi, Yancıkçı Şahin Mahallesi, Yeni İmaret Mahallesi, Yıldırım Mahallesi.

Bulundukları yerlere yönelik yapılan incelemede Edirne tekelerinin kaynaklarda belirtilen mahalle, sokak ve kapı numaralarının değiştiği ya da ortadan kalktığı, bir kısmının ise, sadece bir yapı yakınında ya da karşısında gibi tanımlamalarla belirtildiği görülürken bazıları hakkında bilgi edinilememektedir. R. Kazancıgil'in kitabı[645] başvuru alınarak yapılan adres karşılaştırmaları sonucunda Edirne tekkelerinin mahallelere göre dağılımı aşağıdaki gibidir;

Abdurrahman Mahallesi: Şah Kadın Tekkesi.

Baba Demirtaş Mahallesi: Fahri Fatma Hatun Tekkesi, İshak Paşa Tekkesi, Noktacızade Kasım Efendi Tekkesi, Şeyh Fazlullah Efendi Tekkesi, Arapzade Tekkesi, Ali Senai Efendi Tekkesi, Mestcizade Tekkesi, Beylerbeyi Tekkesi, Karabaş Süleyman Ağa Tekkesi, Sa'dî Tekkesi.

Barutluk Mahallesi: Karaca Ahmet Sultan Tekkesi.

Çavuş Bey Mahallesi: Topçu Baba Tekkesi, Kaplan Baba Tekkesi, Şeyh Ramazan Halife Tekkesi, Cerrâhi Tekkesi, Hacı Ömer Tekkesi, Şeyh Ömer Tekkesi, Bahri Baba Dergahı, Defterdar Yusuf Bey Tekkesi, Mehmed Halife Zaviyesi.

Dilaver Bey Mahallesi: Şeyh Şücaeddin Tekkesi, Kam(n)ber Ağa Tekkesi, Hacı Alemeddin Tekkesi, Şeyh Hamid Efendi Tekkesi, Zindani Mehmed Efendi Tekkesi, Şeyh Muslihiddin Tekkesi, Bedreddin Zaviyesi, Sadık Baba Tekkesi, Tekke.

Medrese Ali Bey Mahallesi: Rahmi Dede Tekkesi.

Menzil Ahır Mahallesi: Muradiye Mevlevîhanesi, İbrahim Ecel Tekkesi.

Meydan Mahallesi: Saçlı İbrahim Efendi Tekkesi, Kâbûlî Baba Tekkesi, Atik Ali Paşa Tekkesi, Çoban Ali Efendi Tekkesi.

---

[645] Edirne Mahalleleri için Bkz. Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*,1992.

Mithat Paşa Mahallesi: Pehlivan Cemalettin Tekkesi, Musa Baba Tekkesi, Aygır Baba Tekkesi, Çelebi Şeyh Tekkesi, Halezade Tekkesi, Şeyh Bekir Efendi Tekkesi.

Nişancı Paşa Mahallesi: Şerbettar Hamza Bey Tekkesi, İbrahim Paşa Tekkesi, Çizmeci Şeyh Tekkesi ve Germekapı Tekkesi.

Sabuni Mahallesi: Veli Dede Tekkesi, Ahi Baba Tekkesi, Sitti Sultan Tekkesi.

Sarıca Paşa Mahallesi: Kadirîhane Tekkesi, Karga Baba Tekkesi, Hacı Memi Tekkesi, Şeyh Davut Efendi Tekkesi ve Sivasi Tekkesi.

Talat Paşa Mahallesi: Hasan Sezaî Tekkesi, Koyun Baba Tekkesi, Himmet Dede Tekkesi, Abdülbaki Efendi Tekkesi, Sultan Hacı Bayram Tekkesi, Miskinler Tekkesi, Hacı Zekeriya Tekkesi, Rifâî Tekkesi.

Umur Bey Mahallesi: Mezid Bey Tekkesi, Osman Dede Tekkesi, Kadirî Tekkesi, Sezaî Efendi Tekkesi, Şeyh Tahir Efendi Tekkesi.

Yancıkçı Şahin Mahallesi: Güzelce Baba Tekkesi.

Yeniimaret Mahallesi: Şeyh Mesud Efendi Tekkesi, Hindiler Tekkesi, Yediler Tekkesi, İsmail Rumî Efendi Tekkesi.

Yıldırım Mahallesi: Hıdırlık Tekkesi, Sefer Şah Tekkesi.

Bunların dışında bulundukları mahalleler kesin olarak tespit edilemeyip kaynaklarda belirtilen yer adlarına göre incelenen yapılar da bulunmaktadır. Bunlar bir semt yakınında olanlar; Ayşekadın semtinde (Şaraplar Tekkesi), Kapıkule'de (Sultan Kaplı Tekke), Kıyık Yakını (Kasap Başı Tekkesi, Üçler ve Yediler Tekkesi), Köprübaşı'nda (Şeyh Bayezıt Tekkesi).

Belirli bir yapı yakınında olanlar ise; Eski Cami Yakını (Taşkent Baba Tekkesi), Üç Şerefeli Cami Yakını (Müezzin Sultan Tekkesi) olmak üzere tespit edilmiştir.

Bulundukları yerler hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız tekkeler arasında ise; İplikçi Tekkesi, Halil Paşa Tekkesi, Halkı Ana Tekkesi, Halvetî Tekkesi, Kızıl Deli Tekkesi, Seyyid Celal Tekkesi, Şeyh Sinan Tekkesi, Ümmi Ahmed Efendi Tekkesi, Yatağan Baba Tekkesi gelmektedir.

Edirne Tekkelerinin genel olarak Edirne Şehir Haritasına dağılımına bakıldığında yapıların on yedi mahalleye dağıldığı görülmektedir. Bu mahalleler arasında Baba Demirtaş Mahallesi sahip olduğu on tekke ile birinci sırada yer almaktadır. Ancak Edirne'nin en eski yerleşimi arasında yer alan Kaleiçi bölgesi sınırları içinde kalan Dilaver Bey ve Mithat Paşa Mahallelerinin toplamı alındığında on beş yapı ile yoğunluğun bu bölgede toplandığı görülmektedir.

Edirne fethini izleyen yıllarda şehrin Türkleşmesi fetih ve iskan politikası gereği tekkelerin sahip oldukları önemi ve görevi yerine getirdikleri söylenebilir.

Çalışmamızda Edirne Tekkelerinin mahallelere göre dağılımını incelemek için 2009 yılı haritası hazırlanmıştır. Yapıların genel dağılımı ve katalogdaki sınıflamaya göre oluşturulan şehir haritalarında adresleri tespit edilebilen yapılar gösterilmiştir. Bu haritalar sonuç bölümünde yer alacaktır.

3. 2. Kronolojik Gelişim

İslam tarihinde en erken örnek olarak, Küfe'li Ebu Haşim Osman b. Şerik tarafından Şam yakınlarında Remle'de ilk zaviyenin kurulduğu bir gelenek olarak kabul edilmektedir. Böylece, hicri III. (Miladi IX.) yüzyılın başlarında ilk mutasavvıflarla beliren tarikat mimarisi, Müslümanlığın yayılışına paralel olarak batıda Kuzey Afrika ülkelerine, doğuda İran üzerinden Orta Asya içlerine kadar gelişmiştir[646].

Osmanlı mimarlığı içinde tarikat yapılarının inşa edilmesi Anadolu ve İstanbul başta olmak üzere Anadolu'nun Türkleşmesine büyük katkı sağlayan fetih ve iskan politikası ile başlamış, tekkelerin kapatıldığı 1925 yılına kadar sürmüştür. İnşa edildikleri şehirlerin nüfus ve iskan özelliklerine bağlı olarak gelişen tekkelerin yüzyıllar içinde Osmanlı yönetimiyle olan ilişkileri doğrultusunda şehirdeki dağılımlarında farklılıklar gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Yangın, deprem, savaş, tahrip, ilgisizlik ve kapatılma gibi nedenlerden dolayı Edirne'de çeşitli tarikatlara ait inşa edilen tekkelerin günümüzde çok azı mevcuttur. Bu nedenlerden dolayı yapıların inşa tarihleri hakkında sağlıklı bilgilere ulaşmak oldukça güç olmuştur. Kronolojik gelişim hakkında fikir sahibi olmamızı

[646] Ayrıntılı bilgi için Bkz. Semavi Eyice, *a.g.e.*, 1963.; Ahmet Işık Doğan, *a.g.e.* ; Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.*, 1978, s.247-269.

sağlayan tekkeler, inşa tarihleri bilinenler ve yaklaşık olarak tahmin edilenler olarak iki grupta incelenebilir.

Günümüzde kısmen de olsa mevcut olanlar arasında; Muradiye Mevlevîhanesi (H.837/M.1433-H.843/M.1439), Hasan Sezaî Tekkesi (H.892/M.1486), Koyun Baba Tekkesi (H.1012/M.1603), Hacı Ömer Tekkesi (H.1020/M.1611), Kadirîhane Tekkesi (H.1020/M.1614-H.1053/M.1643) ve Kâbûlî Baba Tekkesi'nin (H.1231/M.1815) inşa tarihleri kesin olarak bilindiğine, 15. yy. ortalarından itibaren inşa süreci başlıyor.

Topçu Baba Tekkesinin; H.786/M.1384 tarihli Topçu Baba türbesi, Hıdırlık Tekkesinin; 831/1427 tarihinde Gazi Mihal Bey'in oğlu Yahya Bey tarafından dershaneler, çilehaneler ve bahçesi içine çeşitli maksurelerin yapılması, Fahri Fatma Hatun Tekkesinin H.880/M.1475 tarihli vakfiyesi, Pehlivan Cemalettin Tekkesinin; H.937/M.1530 tarihli tapu tahrir defterinde yirmi sekiz zaviyeden biri olarak gösterilmesi, Şeyh Şücaeddin Tekkesinin; Kanuni Sultan Süleyman'ın emri ile H.942/M.1535'de camiye çevrilerek bir minare eklenmesi, Veli Dede Tekkesinin ilk olarak H. 950/M.1543 yılında onarılması, Saçlı İbrahim Tekkesinin; H.1165/M.1751 depreminde yıkılan bir minaresinin olması gibi tarihler esas alınarak, bu tarihlerden önce inşa edildikleri söylenebildiğine göre, kuruluşlar kuruluşlar 14. yy. sonuna kadar indirilebiliyor.

Kaynak ve yayınlardan bilgi edinilen tekkelerden; Mezid Bey Tekkesi (H.844/M.1440), İshak Paşa Tekkesi (H.888/M.1483), Noktacızade Kasım Efendi Tekkesi (H.897/M.1492), Çoban Ali Efendi Tekkesi (H.1010/M.1601), Şeyh Fazlullah Efendi Tekkesi (H.1014/M.1605), İplikçi Tekkesi (H.1037/M.1627), İbrahim Ecel Tekkesi (H.1054/M.1644-H.1154/M.1741), Şeyh Hamid Efendi Tekkesi (H.1105/M.1693)'nin inşa tarihi bilindiğine göre, kuruluş başlangıçları 15. yy. ortaları olarak yine doğrulanıyor.

Hacı Alemeddin Tekkesinin; H.864/M.1459 tarihinde semahanesi ve türbesi olduğu, Şeyh Ramazan Halife Tekkesinin; H.875/M.1470 tarihli vakfiyesi, Atik Ali Paşa Tekkesinin; Ali Paşa (Hadım) adına H.976/M.1568 tarihli vakfiyesi, Şeyh Mesud Efendi Tekkesinin; H.1076/M.1665 yılında Mesudiye Camii haline getirilmesi, Sefer Şah Tekkesinin; 17. yüzyıl başlarında Tunca Nehrinin taşması sonucu camisi ve mezarı ile birlikte harap olması, Arapzade Tekkesinin; tekkeye ismini veren Arapzade Efendi'nin 1130/1718 senesinde ölüp Tekke haziresine gömülmesi, Cerrâhi Tekkesinin; H.1180/M.1766 yılında ölen Şeyh Mustafa Efendi için tekkeye

türbe inşa edilmesi, Himmet Dede Tekkesinin; Hacı Ahmet Ağa tarafından 12 Ekim 1800 tarihinde tamir edilmesi, Güzelce Baba Tekkesinin; H.1265/M.1848 yılında tamir edilmesi, Ali Senai Efendi Tekkesi'nin H.1286/M.1863 tarihindeki şeyhinin bilinmesi, Karga Baba Tekkesinin, Edirne Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde H.1281/M.1864 tarihinde Lütfü Halil adlı bir kişi tarafından tamir edildiğini bildiren kitabesinin olması, Hacı Memi Tekkesinin; H.1295/M.1877 tarihinde onarılması bu yapıların söz konusu tarihlerden önce inşa edildiklerini göstermektedir.

Son olarak hakkında kaynaklarda çok az bilgi edindiğimiz için 'Sadece İsmi Bilinenler' adı altında ayrıca değerlendirdiğimiz tekkeler arasında da inşa tarihleri kesin olarak bilinenler ve yaklaşık olarak tahmin edilebilenler tespit edilmiştir. Bunlar; Sultan Hacı Bayram Tekkesi (H.1018/M.1609), Hindiler Tekkesi (H.1010/M.1610), Osman Dede Tekkesi (H.1037/M.1627), Hacı Zekeriya Tekkesi (H.1144/M.1731)'dir.

Şeyh Muslihiddin Tekkesinin; H.854/M.1450 tarihli Şeyh Muslihiddin Halife adına vakfiyesinin bulunması, İbrahim Paşa Tekkesinin; H.890/M.1485 tarihli İbrahim Paşa adına vakfiyesi bulunması, Bedreddin Zaviyesinin; H.1218/M.1803 tarihli şeyh atamaları, Miskinler Tekkesinin; H.1037/M.1627 tarihinde Kaltakçı Zade Kerim Efendi'nin şeyh olması, Sadık Baba Tekkesinin; H.1046/M.1636 da camiye çevrilmesi, Halil Paşa Tekkesinin; BOA'de H.1181/M.1767 tarihli vesikalara dayanarak isminin verilmesi, Yediler Tekkesinin; H.1295/M.1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda tahrip olduğunun bilinmesi ve Sezaî Efendi Tekkesinin; 20.yy. başında Nakşi şeyhleri tarafından idare edildiğinin bilinmesi sebebiyle bu tarihlerden önce tekkelerin inşa edilmiş oldukları tahmin edilmektedir.

Edirne'de çeşitli tarikatlara mensup tekkeler, yangın, deprem, savaş, tahrip, ilgisizlik ve kapatılma gibi nedenlerden dolayı günümüzde çok azı mevcuttur. Bu nedenlerden dolayı yapıların inşa tarihlerin hakkında sağlıklı bilgilere ulaşmak oldukça güç olmuştur.

Edirne'de inşa edilen tekkeleri, kronolojik olarak gelişimleri bakımından, değerlendirmek inşa tarihleri bilinenlerinin az olması sebebiyle oldukça zordur. Ancak tespit edilebilenler içinde yüzyıllara göre dağılımı yapılacak olduğunda; kuruluş yılları 14. yy. sonlarına kadar inmekte, yoğunluğun on bir yapı ile 17. yy.'da olduğu görülmektedir.

3. 3. Plân ve Mekân Düzeni

Osmanlı Devletinin henüz Türkmen Beyliği kimliğini koruduğu, erken döneme 81300-1453) ait kimi tekkelerle, siyasi ve sosyo-ekonomik şartların güçlendirdiği fütüvvet kurumuyla bağlantılı tabhaneli zaviyeli camiler arasında belirgin bir yakınlık gözlenir. Selçuklu döneminin kapalı avlulu medreseleri ve hankahlarına bağlanan bu yapıların yanı sıra aynı dönemden kaynaklanan iki birimli türbe-zaviye yapıları da varlığını korumuştur.

Edirne'nin kuruluşunu izleyen zaman diliminde siyasi ve sosyo ekonomik nedenlerden dolayı fütüvvet kurumuyla bağlantılı tabhaneli/zaviyeli camiler ile olan benzer tekkelerin inşa edildiği, şehrin ve siyasi ve mimari açıdan gelişmesine bağlı olarak mescit/cami merkezli tekkelerin inşa edildiği ve Batılılaşma ile birlikte geç dönem sivil mimari özellikler gösteren tekke tiplerinin tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Yapılan incelemede Edirne tekkelerinin, kuruluşlarını izleyen yüzyıllar içinde yeniden inşa, onarım, eklemeler ve çeşitli tarikatlar arasında el değiştirtirmiş olmalarından özgün plan özelliklerini koruyamadıkları tespit edilmiştir. Ancak mimarlık tarihi ve sanat tarihi açısından yerleşim düzenlerine göre Baha Tanman'ın[647] belirlediği plan tipolojisi kullanılarak, Edirne'de on tekkenin plan tipi hakkında bilgi edinilebilmektedir.

Hasan Sezaî Tekkesi büyük bir bahçe içinde birbirinden bağımsız mekanları ile plan kuruluşu bakımından "Dağınık yerleşimli küçük külliyeler" (II. Grup) plan özelliği göstermektedir. Bu yapılarda ayin mekanı ile bazen de buna bitişik olan türbe diğer tekke bölümlerinden tamamen ayrılarak şadırvan avlusunun kıble tarafına yerleştirilmiş, harem dışında kalan bölümler ise avlunun diğer taraflarına dağıtılmıştır bir çoğu, harem bölümü avlunun çevresinden soyutlanarak, genellikle bağımsız bir bahçeye ve ayrı bir girişe sahiptir[648]. Son zamanlarda yapılan araştırma kazısı sonrasında türbe ve mescit kalıntıları ortaya çıkarılan Veli Dede Tekkesi'de yerleşim düzeni bakımından bu plan tipiyle benzerlik göstermektedir. Çoğu zaman ibadet-ayin binalarının batı, doğu ve güney yönleri hazirelere ve türbelere tahsis edilmektedir. Bu gruptan pek çok yapı arasında İstanbul'da Merkez Efendi Külliyesi[649] örnek verilebilir.

---

[647] M.Baha Tanman, *a.g.e.*, C.I, 1990, s. 153.

[648] Baha Tanman, *a.g.e.*, 2003, s.299

[649] Baha Tanman, "Merkez Efendi Külliyesi", *DBİSTA.*, Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 1994, C.6, s.396-400.

Muradiye Mevlevîhanesi, önceleri "cami-semahane" özelliği taşıyan Muradiye Cami (II-A Alt Grup) plan özelliği göstermektedir. Aynı zamanda cami olarak kullanılmak üzere tasarlanan bu yapıların büyük çoğunluğunda, cami-tevhidhane binaları tek başına yer alır[650]. Tekkelerin kapatılmasından sonra, genelde yalnızca söz konusu bölümlerle türbeler ayakta kalmış, işlevlerini yitiren diğer birimlerin çoğu da tarihe karışmıştır. Edirne Muradiye'nin semahane mekanını aydınlık fenerli kubbeli olup birer kemer ile yanındaki hücrelere açılır. İki yana açılan ocaklı odalar sohbet ve dinlenmek üzere kullanılmakta, mihrap ve minberli bölüm mescid işlevi görmekteydi. Tabhaneli/zaviyeli cami plan özelliğine sahip bu yapı fütüvvet geleneğine bağlanan cami tipiyle tarikat yapıları arasındaki benzerliği göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Muradiye Mevlevîhanesinin sahip olduğu plan tipine en güzel ve en erken örnek Tire Yeşil İmaret Mevlevîhanesi'dir[651]. İki yapıda semahane işlevi sonradan terk edilip, sadece cami olarak kullanılmıştır. Bulgaristan da ise Kıdemli Baba Sultan Tekkesi[652] örnek verilebilir.

H.1305/M.1887'de II. Abdülhamid tarafından yenilenen Kadirîhane Tekkesi; üç katlı bir bina içinde; ayin salonu, selamlık, derviş hücreleri, mutfak ve kiler bölümleri ile, "ev-tekkeler" olarak adlandırılan (III. Grup) plan özelliği göstermektedir. Bu grup yapılarında, tevhidhane/semahane/meydan, türbe gibi ibadete ve ziyarete ilişkin bölümler, derviş hücreleri, selamlık, harem, mutfak, gibi gündelik hayatın gerçekleştiği bölümlerin tamamı veya bir kısmı aynı yapının içinde yerleştirilmiştir. Özellikle geç dönemde, tasarımları, cephe düzenleri ve ayrıntıları bakımından, bulundukları bölgenin ve inşa edildikleri dönemin sivil mimarisiyle büyük yakınlık göstermektedirler[653]. Bu plan tipinin uygulandığı İstanbul Yenikapı Mevlevîhanesi[654] ve yine İstanbul-Tophane Kadirîhane Tekkesi (1823-24)[655], Oğlanlar Tekkesi (1870-71) [656] inşa edildikleri dönemin cephe özelliğini gösteren önemli örneklerdir.

---

[650] M.Baha Tanman, *a.g.e.*, C.I, 2003, s. 299.

[651] Ekrem Hakkı Ayverdi, Osmanlı Mimarisi'nin İlk Devri, C.I, Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1966, s. 328-332; Ahmet Kuş-İbrahim Dıvarcı-Feyzi Şimşek, *a.g.e.*.s.197-202.

[652] Michael Kiel, "Bulgaristan'da Eski Osmanlı Mimarisinin Bir Yapıtı Kalugrevo-Noca Zagora'daki Kıdemli Baba Sultan Tekkesi", *Belleten XXXV*, T.T.K. Ankara, 1971, s.45-60.

[653] M.Baha Tanman, *a.g.e.*, 2003, s. 302.

[654] EkremIşın-B.Tanman, "Yenikapı Mevlevîhanesi", *DBİSTA*, Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 1994, C.7, İstanbul, ..s.476-485.

[655] BahaTanman, "Kadirîhane Tekkesi", *DBİSTA*., İstanbul, Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayını, 1994, C.4, s.369-372.

[656] Baha Tanman, "Oğlanlar Tekkesi", *DBİSTA*, İstanbul, Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yayını, 1994, C.6, s.123-124.

Bunların yanında yerleşim düzeni hakkında kesin bilgilere sahip olamadığımız; Çoban Ali Efendi Tekkesi, Mezid Bey Tekkesi ve Noktacızade Kasım Efendi Tekkesinin cami şeklinde inşa edilip kullanılması bakımından "cami-tevhidhane" plan özelliği gösterdiği söylenebilir. Bu yapıların Osmanlı Dönemi'nin kagir duvarlı,kırma çatılı mescitleriyle ufak boyutlu camilerinin özelliklerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Kâbûlî Efendi'nin evi iken kütüphane ve türbe ile tekke haline getirdiği bilinen Kâbûlî Tekkesi, Şeyh Davut tarafından, evine bir semahane ve iki oda ilave ederek meydana getirilen Şeyh Davut Efendi Tekkesi ve Şeyh Hamid Efendi tarafından evinin zaviyeye çevrilmesiyle Şeyh Hamid Efendi Tekkesi de "ev-tekkeler" plan özelliğine sahip oldukları hakkında fikir vermektedirler.

Bu yapı tiplerinin kent içindeki dağılımları ve yoğunlukları incelendiğinde; Muradiye Mevlevîhanesi, Hasan Sezaî Tekkesi, Veli Dede Tekkesi ve Kadirîhane Tekkesi dışındaki tekkeler mahalle ölçeğinde küçük çaplı tarikat yapılarıdır. Günümüzde bütün birimleriyle mevcut tekkenin bulunmaması ve kaynaklardaki bilgilerin yetersizliğinden Edirne tekkelerinde, ait oldukları tarikatlara bağlı mekanlar arası kurgu ve plan özelliğinden ise bahsetmek oldukça güçtür. Yapılan araştırma ve incelemede Edirnede tekkeleri plan ve mekan düzeni açısındanİstanbul tekkelerine göre daha sade ve küçük ölçekli inşa edildikleri söylenebilir. Rumeli' deki örneklerle karşılaştırıldığında ise bu farklılık benzerliğe dönüşmektedir[657]. Bölgesel üslup ve plan özelliği gösteren Rumeli tekkeleri ile Edirne tekkelerinin, genel olarak bir avlu etrafında sıralanan tek ya da iki katlı birimlerden meydana geldiği söylenebilir. Rumeli tekkelerinin faaliyetlerini devam ettiriyor olmalarına bağlı olarak plan mekan özellikleri ile tarikat geleneklerini devam ettiriyor olmaları ise Edirne tekkeleriyle aralarındaki önemli bir ayrım olarak belirtilebilir.

3. 4. Cephe Düzeni

Günümüzde kalabilmiş özgün tekke yapısı olmadığından, özgün bir cephe düzeninden söz etmek mümkün değildir. Ancak kaynak ve yayınlardan elde edilen çizim, fotoğraf ve diğer yazılı belgeler

---

[657] Balkanlardaki tarikat mimarisi için Bkz. Raif Vırmıça, *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri I*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.; Mehmet Z.İbrahimgil, *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri I-II*, TTK, Ankara, 2006.; Lidya Kumbaracı-Bogoyeviç, *Üsküpte Mimari Eserleri*, (Çev.Suat Engüllü), Mas Matbaacılık, İstanbul, 2008.; Mustafa Özer, *Üsküpte Türk Mimarisi XIV-XIX. yy.*, TTK, Ankara, 2006.

yardımıyla Muradiye Mevlevîhanesi, Hasan Sezaî Tekkesi, Kadirîhane Tekkesi ve Veli Dede Tekkesini oluşturan mekanların cephe düzenleri hakkında bilgi edinebilmekteyiz.

Muradiye Mevlevîhanesi hakkında Oral Onur'un, "Edirne Mevlevîhanesi[658]" adlı kitabında Muradiye Camii eski imamı Kenan Camcılar'a ait kroki niteliğinde çizimlerden bilgi edinilmektedir. Bu çizimlere göre, sadece ön cephesi görülen semahane, dikdörtgen plan üzerine iki katlı olup beşik çatıyla örtülüdür. İki yanı açık dört basamaklı sade bir girişe sahip semahanenin iki kanatlı ahşap kapısı ve üzerinde kitabe boşluğu yer almaktadır. Yapının bu cephesinde üst katta on üç alt katta ise sekiz adet pencereleri bulunmaktadır.

Muradiye Caminin kuzey batısında yer alan derviş odaları beşik kiremit çatıyla örtülü yapı, çokgen planlı olup, dıştan set duvarına oturmaktadır. Sadece güney cephesi görülen yapının bu cephesinde dokuz adet düşey dikdörtgen formlu penceresi bulunmaktadır.

Derviş odalarının batısında, kare planlı beşik çatılı küçük çilehane binasının güney cephesinde ise dört adet düşey dikdörtgen formlu pencereler yer alır.

Bodrum üzeri iki kat olarak inşa edilen şeyh konağının, saray içine bakan set üzerinde yer alan binanın güney, kuzey ve kuzey batı cephelerinin bir kısmı görülebilmektedir. Yapının güney cephesinde üst katta altı pencere ve balkon, alt katta ise dört pencere ve bir kapı vardır. Toplam on pencere, düşey dikdörtgen formlu olup kafeslidir. Kuzeybatı cephesinde bodrum katta dört, giriş katta dört, üst katta ise beş olmak üzere toplam on üç adet pencere bulunmaktadır. Kuzey cephede ise sadece üç adet düşey dikdörtgen formlu üst kat pencereleri görülmektedir.

Semahane'nin kuzeyinde şadırvanın karşısında yer alan türbe, kare planlı ve tek katlı türbe, kiremit örtülü beşik çatıya sahiptir. Yapının yan cephesinde sivri kemer alınlıklı demir şebekeli üç, ön cephesinde ise dikdörtgen alınlıklı demir şebekeli iki pencere vardır. Dikdörtgen bir giriş alınlığa sahip türbenin sade ahşap kapısı, üzerinde de kitabe boşluğu bulunmaktadır.

Caminin kuzey doğusunda yer alan imarethanenin sadece iki adet yüksek bacası görülmektedir. Caminin kuzey doğusunda, kesme taş ile inşa edilmiş kare planlı ve tek cepheli olan çeşme, piramidal taş çatı ile örtülüdür.

---

[658] Oral Onur, *a.g.e.*, 1999, s.123.

Doğu, kuzey ve güney yönlerinden duvarla çevrili bir avlu içerisinde yer alan Hasan Sezaî Tekkesine giriş, iki türbe (Hasan Sezaî Türbesi ile La'lî Fenai ve Aşık Efendi Türbesi) arasındaki taş ve tuğla ile almaşık teknikte örülmüş ve üstten iki sıra tuğla kirpi saçakla sonlanan bir duvar üzerinde yer almaktadır. Dikdörtgen planlı, mermer söveli ve kemerli kapı açıklığında iki basamakla ulaşılan kapı yer aldığı görülmektedir.

Günümüze sadece temel kalıntıları ulaşan caminin, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan 1957 yılına ait fotoğrafa göre caminin güney ve batı cephelerinde sivri kemerli ve düşey dikdörtgen kesitli ikişer pencere olduğu görülmektedir.

Güneydeki, düzgün kesme taşlarla örülmüş olan Hasan Sezaî türbesinin batı cephesinde; dıştan demir şebekeli kare formlu, mermer söveli, sağır alınlıklı ve sivri kemerleri kalın derzli tuğla ile örülmüş iki adet pencere yer almaktadır. Cephe üstten ve yandan yarım daire kesitli profil ile sınırlandırılmıştır.

Kuzey cephe üzerinde, batı cephesindekilerle aynı karakterde bir adet pencere ile bu pencerenin mermer sövesi üzerinde tarihi belli olmayan kitabe kuşağı bulunmaktadır.

Hasan Sezaî türbenin sağır olan güney cephesine karşın doğu cephesinde biri büyük; diğeri ise küçük boyutlu iki kapı bulunmaktadır. Kapılardan güney kesimde olanı diğerine göre daha büyük olup, sövesiz ve lentosuzdur. Diğer kapı ise, boyut olarak daha küçük ve aşağı kotta olup, mermer sövelidir. Kemerin kilit taşında çarkıfelek motifi, kemer köşelerinde ise gül dalından oluşan süslemeler yer almaktadır. Bu kapının hemen üzerinde, kare formlu bir mermer levha üzerinde Hasan Sezaî'nin tuğrası bulunmaktadır.

Diğer cepheler gibi düzgün kesme taş ile örülen doğu cepheye belirleyemediğimiz bir tarihte betonarme olarak bir mekan eklenmiştir. Türbeye girişin sağlandığı, üzeri eğimli bir çatı ile kapatılan bu mekanın yapımı sırasında, daha önceki büyük kapı açıklığı örülerek kapatılmıştır.

Türbeye girildiğinde güney duvarı, ortasında yarım daire kesitli bir mihrabiye ile bunun hemen doğusunda, dikdörtgen kesitli ve yuvarlak kemerli bir dolap nişi yer almaktadır. Türbenin doğu cephesinde varlığı bilinen, ancak son onarımlar sırasında kapatılan yuvarlak kemerli büyük kapı, içeride camekanla kapatılan bir nişe dönüştürülmüştür.

Kuzeydeki şeyhlere ait kare planlı, üzeri iki yöne eğimli, kiremit çatıyla örtülü olan türbenin batı cephesinde; demir şebekeli dikdörtgen açıklıklı penceresinin solunda çift kanatlı ahşap kapısı yer almaktadır. Ancak bu kapı günümüze ulaşamamıştır.

Sağır kuzey cephesine karşılık, güney cephede dikdörtgen kesitli bir pencere, doğu cephesinde ise yine dikdörtgen kesitli bir kapı bulunmaktadır. Türbeye girişi doğu cephesindeki demir kapı sağlanmaktadır.

Kâdîrhane Tekkesinin 1969, 1988, 2000 ve 2005 yıllarına ait fotoğrafları bulunmaktadır. 1969 yılına ait fotoğraflar H.1305/M.1887 II. Abdülhamid'in yenilediği yapıya aittir. Bu fotoğraflara göre Batı cephesinde üst katta beş, alt katta dört olmak üzere toplam dokuz pencere vardır. Pencereler düşey dikdörtgen formlu, düzgün kesme taş söveli ve basık kemerlidir. Ayrıca, bu cephenin bodrum katında da pencereler olduğu görülmektedir. Ancak tam sayısı belirgin değildir.

Kuzey cephe zemin katta bahçeye açılan, yağmur saçaklıklı, basık kemerli ve dikdörtgen kesitli kapı açıklığı yer almaktadır. Kapının kemer ve söveleri düzgün kesme taşla yapılmıştır. Kapının üzerinde, birinci katın ortasında, düşey dikdörtgen planlı ve tuğladan basık kemerli bir pencere vardır. Bu cephenin batı bölümünde, çit hatlı ahşap korkuluklu bir balkon ile bu balkona açılan bir kapı ve pencere yer almaktadır. Düzgün kesme taş kaplamalı olduğu anlaşılan cephenin tamamen sıvalı olduğu ancak bu sıvaların zaman içerisinde yer yer döküldüğü anlaşılmaktadır. Cephenin bu bölümünün duvar dokusu doğu bölümünden farklıdır.

Doğu cephesinde de batı cephesinde olduğu gibi, üst katta beş, alt katta da dört olmak üzere toplam dokuz adet pencere ile giriş kapısı yer almaktadır. Yapıya ana girişi sağlayan ve cephenin kuzey bölümünde yer alan kapı açıklığı basık kemerli olup, iki kanatlı ahşap bir kapıyla kapatılmıştır.

Günümüzde kısmen mevcut olan Veli Dede Tekke alanına giriş, kirpi saçaklı, yuvarlak tuğla kemerli bir kapı açıklığıyla sağlanmaktadır. Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi'nde yer alan 1957 yılına ait resimlere göre türbe, dikdörtgen planlı, tek katlı ve kiremit beşik çatıyla örtülüdür. Fotoğraflardan anlaşıldığına göre iç cephesinin de tamamen sıvalı olduğu ancak bu sıvaların zaman içersinde yer yer döküldüğü anlaşılmaktadır. Yapının sokağa ve bahçeye açılan ikişer adet demir şebekeli dikdörtgen pencereleri bulunmaktadır.

3. 5. Malzeme ve Teknik

İncelemiş olduğumuz Edirne'deki tekke yapılarında inşa malzemesi olarak; Kesme taş, taş-tuğla, kerpiç, mermer ve ahşap malzeme kullanılmıştır.

Kesme Taş: Muradiye Camii ve kuzey doğusunda yer alan çeşmesi, Hasan Sezaî Tekkesi türbe ve çeşmesi, Veli Dede Tekke minaresi düzgün kesme taşlarla inşa edilmiştir. II. Abdülhamit Döneminde yenilenen Kâdîrhane Tekkesi'nde düzgün kesme ve kaba yontu taş kullanılmıştır. Dıştan düzgün kesme taşla kaplı tekkenin beden duvarları ise sıvalıdır. Hasan Sezaî Camisi inşasında da kesme ve kaba yontma taş bir arada kullanılmıştır. Caminin minaresi ise iki sıra düzgün kesme taş örgüden sonra gelen yarım daire profilli bilezikten sonra geçilen gövde, düşey olarak uzanan silmelerle bölümlenmiştir. Yine bir yarım daire profili bilezikle sonlanan gövdeden ve üç sıra taş örgüden sonra şerefe gelmektedir. Mermer korkuluğa sahip şerefe altı, beş sıra mukarnasla dolgulanmıştır. Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi'ndeki 1960 yılına ait fotoğraflardan elde edilen bilgilere göre, ahşap karkas arası hımış dolgulu La'li Fenai ve Aşık Efendi türbesi betonarme olarak yenilenmiştir.

Taş-tuğla: Hasan Sezaî Tekkesinin avluya giriş cephesinde iki türbe arasındaki taş ve tuğla ile almaşık teknikte örülmüş ve üstten iki sıra tuğla kirpi saçakla sonlanan bir duvar yer almaktadır. Bahçeye giriş kapısı üzerinde bakıldığında yuvarlak bir kemer, kemeri oluşturan tuğlalar şeklindedir. Kalın derzlidir. Kapının bulunduğu bu duvar, dış cephede olduğu gibi, burada da üstten iki sıra tuğla kirpi saçakla sonlanmaktadır. Şeyh Şücaüddin Tekkesi'nin minare gövdesi de üç sıra tuğla bir sıra taş örgülüdür. Şeyh Ömer Tekkesi'ne ait olduğu düşünülen Tütünsüz Baba Türbesi ise üç sıra yatay, bir sıra dikey tuğla arasına bir sıra düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Onikigen planlı türbenin her bir kenarında tuğladan sivri birer hafifletme kemeri bulunmaktadır.

Kerpiç: Muradiye Mevlevîhanesi semahanesinin yapımında kerpiç duvar üzeri sıva kullanılmıştır. Veli Dede Tekkesi türbesinin de inşasında ahşap karkas arası kerpiç dolgu kullanılmıştır.

Mermer: Muradiye Cami şadırvanı ve Hasan Sezaî Tekkesi şadırvanı, mermer malzemeyle inşa edilmiştir.

Ahşap: Ahşap malzeme; H.1040/M.1630 tarihindeki yangında

tamamen yanan Çoban Ali Efendi Tekkesi ahşap olarak yeniden yaptırılmıştır, H.1295/M.1878 Osmanlı Rus Savaşı'nda yıkılan Şeyh Ramazan Halife Tekkesi yerine iki odalı ahşap bina inşa edilmiştir ve Muradiye Mevlevîhanesi şadırvanı, beş ahşap sütun ile çevrelenmiş olup ahşap korkulukları bulunmaktadır. Şeyh Ömer Tekkesi'ne ait olduğu düşünülen Tütünsüz Baba Türbesinin ahşap bir cenazelik kısmının olduğu bilinmektedir.

Edirne tekkelerinde üst örtüde ise genellikle ahşap çatıyı görmekteyiz. Abdülbâki Efendi Tekkesi, Ali Senâi Efendi Tekkesi, Arapzade Tekkesi, Germekapı Tekkesi, Güzelce Baba Tekkesi, Hacı Alemeddi(ü)n Tekkesi, Mestcizade Tekkesi, Pehlivan Cemalettin Tekkesi, Saçlı İbrahim Efendi Tekkesi, Şah Kadın Tekkesi, Şeyh Hamid Efendi Tekkesi (H.1105/M.1693), Şeyh Mesud Efendi Tekkesi, Şeyh Ömer Tekkesi, Şeyh Ramazan Halife Tekkesi, Topçu Baba Tekkesi ve Kadirîhane Tekkesi'nin (1053/1643) ilk yapısı, ahşap çatıyla örtülüdür.

Tekkelerde ahşap çatıdan başka, beşik kiremit çatıyı da görmekteyiz. Kadirîhane Tekke'sinin H.1305 /M.1887 II. Abdülhamid dönemi onarımından sonraki örtüsü ile, Muradiye Mevlevîhanesi ve Veli Dede Tekkesinin örtüleri beşik çatılıdır.

Kuruluşlarını izleyen yüzyıllar boyunca çeşitli nedenlerle meydana gelen yıkım, yeniden inşa, onarım ve eklentiler sonucu Edirne tekkelerinde genel olarak kullanılan bir malzemeden söz etmek oldukça zordur. Farklı dönemlerde kesme taş, taş-tuğla, kerpiç, mermer ve ahşabın bir arada kullanıldığını söylemek mümkündür.

3. 6. Süsleme

Edirne tekkelerinde mevcut süsleme öğeleri arasında tuğla, memer, çini ve kalem işi bezeme karşımıza çıkmaktadır.

Tuğla: Hasan Sezaî Tekkesinin batı cephesi avlu duvarında yer alan ana giriş kapısında ve Hasan Sezaî Türbesi batı cephesinde tuğla süsleme görülmektedir. iki türbe arasındaki kapı, taş ve tuğla ile almaşık teknikte örülmüş ve üstten iki sıra tuğla kirpi saçakla sonlanmaktadır. Türbenin batı cephesi üstten ve yandan yarım daire kesitli profilli tuğla süsleme ile sınırlandırılmıştır.

Mermer: Hasan Sezaî Tekkesinin batı, kuzey, doğu cephelerinde bulunan kitabe levhalarında ve şadırvan cephesinde mermer süsleme görülmektedir. Batıda ki mermer söveli ve kemerli kapı açıklığının üzerinde yatay dikdörtgen formlu H.1151/M.1738

tarihli onarım kitabesi bulunmaktadır. Ayrıca kapının kemer köşeliklerinde, birer gülbezenk motifi yer almaktadır. Türbenin doğu cephesindeki giriş kapı kemerinin kilit taşında çarkıfelek motifi, kemer köşelerinde ise gül dalından oluşan süslemeler yer almaktadır. Bu kapının hemen üzerinde, kare formlu bir mermer levha üzerinde Hasan Sezaî'nin tuğrası bulunmaktadır. Tuğra levhasının dört bir yanında bitkisel karakterli bir süsleme kuşağı bulunmaktadır. Şadırvanın etrafını kuşatan dilimli mermer levhaların alt ve üst kesimlerinde profilli süslemelerden oluşan kuşaklar vardır. Dilimli gövdenin her bir yüzeyinde, birer gülbezenk motifi yer almaktadır.

Çini: Muradiye Cami mihrap bölümünün doğu ve batı duvarları alt pencerelerin üst hizasına kadar ve mihrap da dahil olmak üzere tamamen çini kaplıdır. Sır altı tekniğinde beyaz zemin üzerine mavi, birbirinden farklı bitkisel ve geometrik desenli altıgen çiniler, aralarını dolduran firuze renkli üçgen çiniler ile bir yıldız meydana getirmektedir. Çinili duvarların üst kenarında kabartma bezemeli palmet frizi yer almaktadır.

Kalemişi: Muradiye Cami'nde farklı dönemlere ait kalem işi bezeme dikkati çekmektedir. Günümüze kısmen ulaşabilmiş olan parçalardan anlaşıldığına göre duvarların üst yarısı ve örtü sistemi çok renkli zengin kalem işleriyle süslenmişti. Bunlar giriş aydınlık fenerli kubbenin yarıya yakın bölümünde, iki orta kubbeyi birbirine bağlayan büyük kemerin iç yüzünde ve mihrap tarafındaki kubbeli mekanın sol tarafındaki duvarda yer almaktadır. Üçüncü bir tabaka, tabhane odalarında görülmektedir. Ayrıca, Veli Dede Tekkesi türbesi içinde sıva üzerine kalemişi süslemeye rastlamaktayız. Türbe iç cephesi beyaz sıva üzerine son dönem dikdörtgen bordürler içinde çiçek motifli süslemelere sahiptir.

Ele aldığımız süsleme öğeleri dışında Muradiye Camii'nin son cemaat yerinin kuzeydoğu köşesindeki payede alçak kabartma rozetler ile taçkapıda kavsara kemerinin tepesinde Mevlevî sikkesi biçiminde kırmızı kakma taş dikkati çekmektedir. Tasavvuf inancına özelliklede Mevlevîliğe özgü bir takım simgeleri ifade eden bu süslemelerin geç döneme ait oldukları düşünülmektedir. Tarikat başlıklarının mimari süslemede kullanıldığı örnekler arasında Konya Mevlevîhanesi, İstanbul Galata Mevlevîhanesi, Üsküdar Mevlevîhanei ve Atina Mevlevîhanesi sayılabilir. Bunun yanında yine aynı yapının son cemaat yerinde "Allah ve Hû " yazı kompozisyonlarıyla karşılaşmaktayız. Nonfigüratif öğeler arasında sayılabilecek bu hat kompozisyonları bakımından Sa-

raybosna Hacı Sinan Tekkesinde avluya bakan duvarlarda sıva üzerine yazılımış hat örnekleriyle benzerlik göstermektedir[659].

Süsleme özellikleri bakımından, Anadolu, İstanbul ve Balkanlardaki tekkelerin yanında oldukça yetersiz örnekler sunan Edirne Tekkelerinde; mimariye bağlı olarak tuğla süslemenin dış cephede, inşa, yeniden ihya ve onarım gibi nedenlerden ötürü de yine dış cephede daha çok mermer kitabeler yardımıyla süslemeye katkıda bulunulduğu söylenebilir. Bunun yanında iç cepheye yönelik kalem işi ve çini bezemenin kullanıldığı örnekler dışında diğerleri hakkında bilgi sahibi olamıyoruz.

Bugün, Edirne tekkelerine ait tarikat geleneği ve tekke folklorü açısından değerli pek çok levha, Edirne Müzesi Tekke Odası'nda sergilenmektedir. Küçük el sanatları ve hat sanatı açısından büyük önem taşıyan bu eserlerin tekke kültürüne katkıları ayrıca incelenmesi gereken bir araştırma konusudur.

---

[659] Ayrıntılı bilgi için Bkz. Baha Tanman, *a.g.e.*, 1990. ; Baha Tanman, "Üsküdar Mevlevîhanesi", *DBİSTA*, C.7, Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 1994, s. 348-349.; Ekrem Hakkı Ayverdi, *a.ge.*,C.I-III, 1979. ; Ekrem Işın-Baha Tanman, *a.g.e.*, 476-485.; Ömer Turan-Mehmet Z.İbrahimgil, *Balkanlardaki Türk Mimari Eserlerinden Örnekler*, Ankara:TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu, 2004.; Ahmet Kuş-İbrahim Dıvarcı-Feyzi Şimşek, *a.g.e.*; Haşim Karpuz-Feyzi Şimşek-Ahmet Kuş-İbrahim Dıvarcı, *Dünya Mevlevîhaneleri Fotoğraf Albümü*, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, Ekim 2007.

TABLO, GRAFİK ve HARİTALAR

Edirne Tekkelerinin Genel Değerlendirmesi 2009

SIRA NO		DİĞER ADLARI	TARİKATI	İNŞA TARİHİ	YIKIM TARİHİ
1	Tepeçu Baba Tekkesi	Halimizade, Şeyh Abdülhalim, Hoca İvaz Tekkesi	Nakşibendi/Kadiri	1384 önesi	-
2	Hodrlük Tekkesi	Hızır Dede, Hızır Dede Hünkar Tekkesi	Bektaşi	1427 önesi	H.1176/M.1757
3	Muradiye Mevlevihanesi	Mevlevihane	Mevlevi	H.837/M.1433 - H.845/M.1439	1955
4	Fahri Fatma Hatun Tekkesi	Şah Tekke, Saka Baba Tekkesi	Halveti (Uşşaki)	1475 önesi	-
5	Şeyh Ömer Tekkesi	Şeyh Sehabeddin Dede Efendi, Tünlüsüz Baba Sultan, Sehabeddin Tekkesi	Kadiri	1493 önesi	-
6	Hazan Sezai Tekkesi	Aşık Efendi, Gülşeni, Sezai Dergahı, Şah Melek Zaviyesi, Gülşenler Zaviyesi	Halveti (Gülşeni -Sezai)	H.892 / M.1486	-
7	Pehlivan Cemalettin Tekkesi	Güreşçiler, Pehlivanlar, Küştigeran, Güreşçiler Dualcısı Zaviyesi	Nakşibendi	1530 önesi	-
8	Şeyh Şücaeddin Tekkesi	Şeyh Şüca Camii ve Zaviyesi, Şeyh Şücaeddin Cami Tekkesi	Bayrami (Temuri)/Nakşibendi	1525 önesi	-
9	Veli Dede Tekkesi	Şeyh Hazret-i Seyyid İbrahim Gülşeni Tekkesi, Birinci, Şerefeddin Efendi,Ahmed Müsellim Efendi, Şahsuvar Dede	Halveti (Gülşeni-Sezai)	1543 önesi	-
10	Koyun Baba Tekkesi	-	Nakşibendi/Semerkandi	H.1012/M.1603	-
11	Hacı Ömer Tekkesi	Şeyh Rıdvan, Ömer Baba Dergahı, Rıdvan Efendi Zaviyesi ve Hacı Ömer Zaviyesi	Halveti	H.1020/M.1611	-
12	Kadirhane Tekkesi	Abdülkadir Geylani	Kadiri(Rumi)	H.1029/M.1614 - H.1033/M.1643	1969
13	Sağlı İbrahim Efendi Tekkesi	Dindartzade Ahmet Efendi Zaviyesi, Dindartzade, Şahsuvar Tekke	Celveti	1751 önesi	-
14	Kabuli Baba Tekkesi	-	Rifai	H.1216/M.1815	-
15	Kan(ar)ber Ağa Tekkesi	Kamber Ayağı, Çukur Tekke	Halveti		-
16	Kaplan Baba Tekkesi	-	Kadiri		-
17	Mezid Bey Tekkesi	Mezid Bey Zaviyesi	Celveti	H.844/M.1440	-
18	Hacı Alemeddin Tekkesi	Hacı Alemeddin Tekkesi	Nakşibendi	1459 önesi	-
19	Şeyh Ramazan Halife Tekkesi	Hacı Bayram Halifesi, Ramazan Efendi Dergahı, Ramazan Halife Tekkesi, Ramazan Baba Dergahı	Halveti/Nakşibendi/Bayrami	1470 önesi	H.1295/M.1878
20	İshak Paşa Tekkesi	Ebu İshak Kazruni, Kaber Baba Dergahı	Nakşibendi	H.888/M.1483	-
21	Naktemade Kamu Efendi Tekkesi	-	Sadi/Rifai	H.897/M.1492	-
22	Aşık Ali Paşa Tekkesi	Özbeki Nakşibendi Tekkesi	Nakşibendi	1505 önesi	-
23	Çoban Ali Efendi Tekkesi	Pazar Tekke, İbrahim Paşa Zaviyesi, Havva Hatun Zaviyesi	Halveti (Uşşaki)	H.1010/M.1601	-
24	Şeyh Fazlullah Efendi Tekkesi	-		H.1014/M.1605	-
25	İplikçi Tekkesi	Vaiz Mahmud Efendi	Celveti	H.1027/M.1627	-
26	İbrahim Eroğ Tekkesi	Rifai Tekkesi, Hacı Ahmet Zaviyesi	Rifai	H.1054/M.1644 - H.1154/M.1741	-
27	Şeyh Mesud Efendi Tekkesi	Edhemiye, Sofyalı Tekkesi, Şeyh Mesud Efendi Zaviyesi	Halveti	1665 önesi	H.1288/M.1871
28	Şeyh Hamid Efendi Tekkesi	Tabakhane, Debbağhane, Attar Hacı Halil Tekkesi	Halveti (Uşşaki)	H.1105/M.1693	-
29	Sefer Şah Tekkesi	-	Bektaşi	17.yy.	17.yüzyıl
30	Arapzade Tekkesi	Araplar Zaviyesi	Kadiri/Nakşibendi(Müceddidi)	1718 önesi	H.1330/M.1912
31	Cerrahî Tekkesi	Nuruddin, Hamzalı, Yeni Tekke	Halveti (Cerrahi)	1766 önesi	-
32	Himmet Dede Tekkesi	Himmet Baba Dergahı, Koğacı Dede Tekkesi	Halveti (Gülşeni-Sezai)	1800 önesi	-
33	Güzelce Baba Tekkesi	Gümüş Gerdan, Güzelce Ali Baba	Kadiri	1848 önesi	-
34	Ali Senâi Efendi Tekkesi	Sensayi Efendi Dergahı	Celveti(Halki)/Kadiri	1863 önesi	-
35	Karga Baba Tekkesi	Kargı Baba Tekkesi		1864 önesi	-
36	Hacı Memi Tekkesi	-	Kadiri/Rifai/Bektaşi	1877 önesi	-
37	Abdülhâlid Efendi Tekkesi	-	Celveti/Halveti	-	-
38	Mestçizade Tekkesi	Mestçizade İbrahim Efendi Tekkesi, Mestçizade Ali Efendi Zaviyesi	Halveti (Ramazani)	-	-
39	Musa Baba Tekkesi	Seyyahin Musa Baba Tekkesi	-	-	H.1296/M.1878
40	Sultan Kaplı Dede Tekkesi	-	Bektaşi	-	-
41	Şah Kadın Tekkesi	Halveti Tekkesi, Pir Hacı Mustafa Efendi Tekkesi	Halveti (Karabaşi)	-	-
42	Şerbettar Hamza Bey Tekkesi	Şerbettar Zaviyesi, Araplar Tekkesi	Halveti (Cemali)	-	H.1295/M.1878
43	Şeyh Davut Efendi Tekkesi	-	Nakşibendi	-	-
44	Zindani Mehmed Efendi Tekkesi	-	Nakşibendi	-	-
45	Şeyh Muslihiddin Tekkesi	-	Zeyni/Nakşibendi	1450 önesi	-
46	İbrahim Paşa Tekkesi	-	-	1485 önesi	-
47	Bedreddin Zaviyesi	Simavna Zaviyesi	Bedreddini	1509 önesi	-

BAŞÎ	SEMEMMAHALLE	K. MEVCUT OLANLAR	K. B. BİLGİ EDİNENLER	S. İSMİ BİLİNİLENLER	Abdurrahman İbnü	Evliya ÇELEBİ	Ahmed BADİ	Dağdeviricade M.SEVKET BEY	R.Mebbi MENGÜ	H.ŞİHAB
Hacı Sıraz Efendi	Çavuş Bey	•								
Şeh Mehdi Bey	Yıldırım	•					•	•	•	•
E. Murad	Menail Abar	•			•	•	•	•	•	•
-	Baba Domintaş	•			•	•	•	•	•	•
Şeyh Ömer	Çavuş Bey	•					•	•	•	•
Şeh Mehdi Bey	Talat Paşa	•			•	•	•		•	•
Pehlivan Cemaletin	Midhat Paşa	•			•		•	•	•	•
E.Murat	Dilaver Bey	•				•	•	•	•	•
İbrahim Gölpınarlı	Sahnni Mahallesi	•			•					•
Hacı Ahmed bin Halip	Talat Paşa	•				•	•	•	•	•
Hacı Ömer	Çavuş Bey	•					•	•	•	•
İnciğin Hacı Mahmud	Sanca Paşa	•			•	•	•	•	•	•
Tebrizli Asil Çelebi	Meydan	•				•	•	•	•	•
Hurmalı Kabul Efendi	Meydan	•			•		•	•	•	•
-	Dilaver Bey	•					•	•	•	•
-	Çavuş Bey	•					•		•	•
Mezid Bey	Umur Bey		•				•	•	•	•
Hacı Ahmedin veya Mevlana Veliyeddin	Dilaver Bey		•		•		•			•
-	Çavuş Bey		•				•	•	•	•
Sadrazam İdrak Paşa	Baba Domintaş		•				•	•	•	•
Gümrükçü Şeyh Mahmud Kazım bin Yusuf	Baba Domintaş		•			•	•	•	•	•
Sadrazam Ali Paşa	Meydan		•					•		•
Delilağ Hacı Ramazan	Meydan		•				•	•	•	•
Serasker Süleyman Ağa	Baba Domintaş		•				•	•	•	•
Şilkoşi Hacı Ahmet	-		•		•		•		•	•
İbrahim Eşel	Menail Abar		•		•		•		•	•
-	Yeni İmaret		•				•	•	•	•
Şeyh Hamid	Dilaver Bey		•		•	•				•
Sofer Şah	Yıldırım		•				•	•	•	•
-	Baba Domintaş		•			•				•
-	Çavuş Bey		•		•		•		•	•
Himmet Dede	Talat Paşa		•				•	•	•	•
-	Yancıkçı Şahin		•				•	•	•	•
-	Baba Domintaş		•				•	•	•	•
-	Sanca Paşa		•				•	•	•	•
Hacı Memi	Sanca Paşa		•							
-	Talat Paşa		•				•	•	•	•
Ramazan Efendi	Baba Domintaş		•				•	•	•	•
-	Midhat Paşa		•			•	•	•	•	•
-	Kapıdolde		•				•		•	•
Şah Kadın	Abdurrahman		•							•
Şerbetçi Hamza Bey	Niğancı Paşa		•						•	•
Şeyh Davud Efendi	Sanca Paşa		•				•	•	•	•
Zindani Mahmud Efendi	Dilaver Bey		•				•	•	•	•
-	Dilaver Bey		•		•	•	•		•	•
İbrahim Paşa	Niğancı Paşa			•			•		•	•
Şeyh Bedreddin Mahmud Efendi	Dilaver Bey			•	•		•		•	•
				•						•

Edirne Tekkelerinin Genel Değerlendirmesi 2009

SIRA NO		DİĞER ADLARI	TARİKATI	İNŞA TARİHİ	YIKIM TARİHİ	KAİMİ
48	Sultan Hacı Bayram Tekkesi	Sultan Hacı Bayram Zaviyesi	Bayrami	H.1018/M.1609	-	Bozoğlan Beli Celebi
49	Hindiler Tekkesi	-	Kadiri	H.1010/M.1610	-	Damalı İbrahim Paşa
50	Müskinler Tekkesi*	-	-	1627 öncesi	-	-
51	Osman Dede Tekkesi	-	Kadiri	H.1037/M.1627	-	Halepli Çelebi Hacı Mehmed
52	Sadık Baba Tekkesi	Şeyh Sadık Dede Camii	Halveti	1636 öncesi	-	-
53	Hacı Zekeriya Tekkesi	Hacı Zekeriya Zaviyesi	Halveti (Cilşeni-Sozai)	H.1144/M.1731	-	-
54	Halil Paşa Tekkesi	-	-	1767 öncesi	-	-
55	Yediler Tekkesi	-	Kadiri(Rumi)	1870 öncesi	-	-
56	Ali Baba Dergahı	-	Halveti	-	-	-
57	Ayşe Baba Tekkesi	-	Kadiri	-	-	Fatmakısı Hacı Derviş
58	Bahri Baba Dergahı	-	Kadiri	-	-	-
59	Beylerbeyi Tekkesi	Halveti Tekkesi, Mülazım Sinan Paşa Zaviyesi	Halveti	-	-	Yusuf Paşa/Şarapçılar Abdullah Bey (Sinan Paşa)
60	Çelebi Şeyh Tekkesi	Halebi Şeyh Zaviyesi	Halveti (Sinani)	-	-	-
61	Çizmeci Şeyh Tekkesi	Çizmeci Muzlihiddin Efendi Zaviyesi, Uşşaki Dergahı	Halveti (Uşşaki)	-	-	Çizmeci Şeyh Muzlihiddin Efendi
62	Defterdar Yusuf Bey Tekkesi	-	Nakşibendi	-	-	-
63	Germekaşı Tekkesi	Derviş Ali Efendi Dergahı,Germekaşı ve Derviş Tekkesi	Nakşibendi	-	-	Germekaşı Hüseyin Efendi
64	Halveti Tekkesi	-	-	-	-	-
65	Hallı Ana Zaviyesi	-	-	-	-	-
66	Halveti Tekkesi	-	Halveti	-	-	-
67	İsmail Rumi Efendi Tekkesi	-	Kadiri (Rumi)	-	-	İbrahim Paşa
68	Kadiri Tekkesi	-	Kadiri	-	-	-
69	Karabaş Süleyman Ağa Tekkesi	-	-	-	-	Karabaş Süleyman Ağa
70	Karaca Ahmet Sultan Tekkesi	-	Bektaşi	-	-	-
71	Karaşhaşı Tekkesi	Karaşhaşı Süleyman Ağa	-	-	-	-
72	Kızıldeli Tekkesi	-	Bektaşi	-	-	-
73	Mahmed Halifi Zaviyesi	-	Bektaşi	-	-	Mustafa oğlu Mehmed Halifi
74	Mihrişah Sultan Tekkesi	-	-	-	-	-
75	Rahmi Dede Tekkesi	-	Halveti	-	-	-
76	Rifai Tekkesi	Kazıklı Köprü	Rifai	-	-	-
77	Sa'di Tekkesi	Domaniçhaşı Hacı İsmail Ağa Tekkesi	Sa'di	-	-	Domaniçhaşı Hacı İsmail Ağa
78	Seyyid Celal Tekkesi	Şeyh Celal	Nakşibendi	-	-	Seyyid Celaleddin Efendi
79	Sozai Efendi Tekkesi	Sozai Efendi Dergahı	Halveti	20. yy. öncesi	-	-
80	Sitti Sultan Tekkesi	-	Nakşibendi	-	-	-
81	Sivasi Tekkesi	Abdülaziz Tekkesi	Halveti (Sivasi)	-	-	Sivasi Abdülaziz
82	Şarapçılar Tekkesi	-	-	-	-	-
83	Şeyh Bekir Efendi Tekkesi	-	Nakşibendi	-	-	-
84	Şeyh Beyazıt Tekkesi	-	Halveti (Cemali)	-	-	-
85	Şeyh Sinan Tekkesi	Şeyh Sinan Zaviyesi	Nakşibendi	-	-	-
86	Şeyh Tahir Efendi Tekkesi	-	Nakşibendi	-	-	-
87	Taşkent Baba Tekkesi	Kurt Baba	Nakşibendi	-	-	-
88	Tekke	-	-	-	-	-
89	Üçler ve Yediler Tekkesi	-	-	-	-	-
90	Ümmi Ahmed Efendi Tekkesi	-	Halveti	-	-	-
91	Yeteğan Baba Tekkesi	-	Bektaşi	-	-	-

*Müskinler Tekkesi, Ratip Kazancı'la Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi (1300-1994) adlı kitabında yer almaktadır.

SOKAKMAHALLE	MEVCUT	Y.BİİNEKLER	İSAİ BİİNEKLER	Abdurrahman MEMİ	Evliya DELİBİ	Ahmed BADİ	Dağdevirenzade M.ŞEVKET BEY	H.Hafiz MEMİŞ	S.ŞİMŞEK
Talat Paşa			•						•
Yeni İmaret			•	•		•		•	•
Talat Paşa			•						
Umur Bey			•	•		•	•	•	•
Dilaver Bey			•	•			•		•
Talat Paşa			•						•
-			•						•
Yeni imaret			•			•		•	•
Sebzeci Mahallesi			•					•	•
Millet Paşa			•			•			•
Çavuş Bey			•						•
Baba Demirtaş			•			•		•	•
Millet Paşa			•	•		•		•	•
Hüsnü Paşa			•	•		•	•	•	•
Çavuş Bey			•				•		•
Hüsnü Paşa			•			•		•	•
Millet Paşa			•			•		•	•
-			•						•
-			•			•			•
Yeni imaret			•				•		•
Umur Bey			•				•		•
Baba Demirtaş			•			•		•	•
Sarıalak			•		•				•
Köşk yakası			•			•		•	•
-			•						•
Çavuş Bey			•						•
Üç Şerefeli Camii yakası			•		•				
Medrese Ali Bey			•						•
Talat Paşa			•			•		•	•
Baba Demirtaş			•			•		•	•
Sebzeci Mahallesi			•				•		•
Umur Bey			•						•
Sebzeci Mahallesi			•				•		•
Sarıca Paşa			•	•		•	•	•	•
Ayşekadın			•		•				
Millet Paşa			•				•		•
-			•	•		•		•	
Kapıtbaşı			•	•		•		•	•
Umur Bey			•						•
Edirne Eski Camii yakası			•		•				
Dilaver Bey			•			•		•	•
Köşk yakası			•		•				
-			•						•
-			•						•

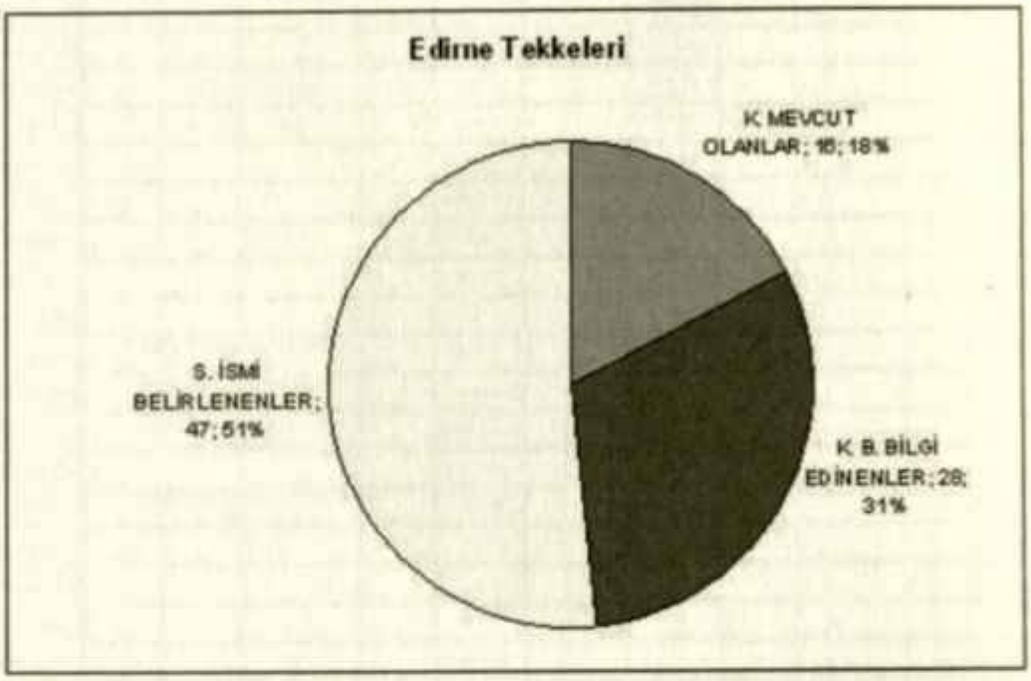

Edirne Tekkelerinin Genel Dağılımı (2009)

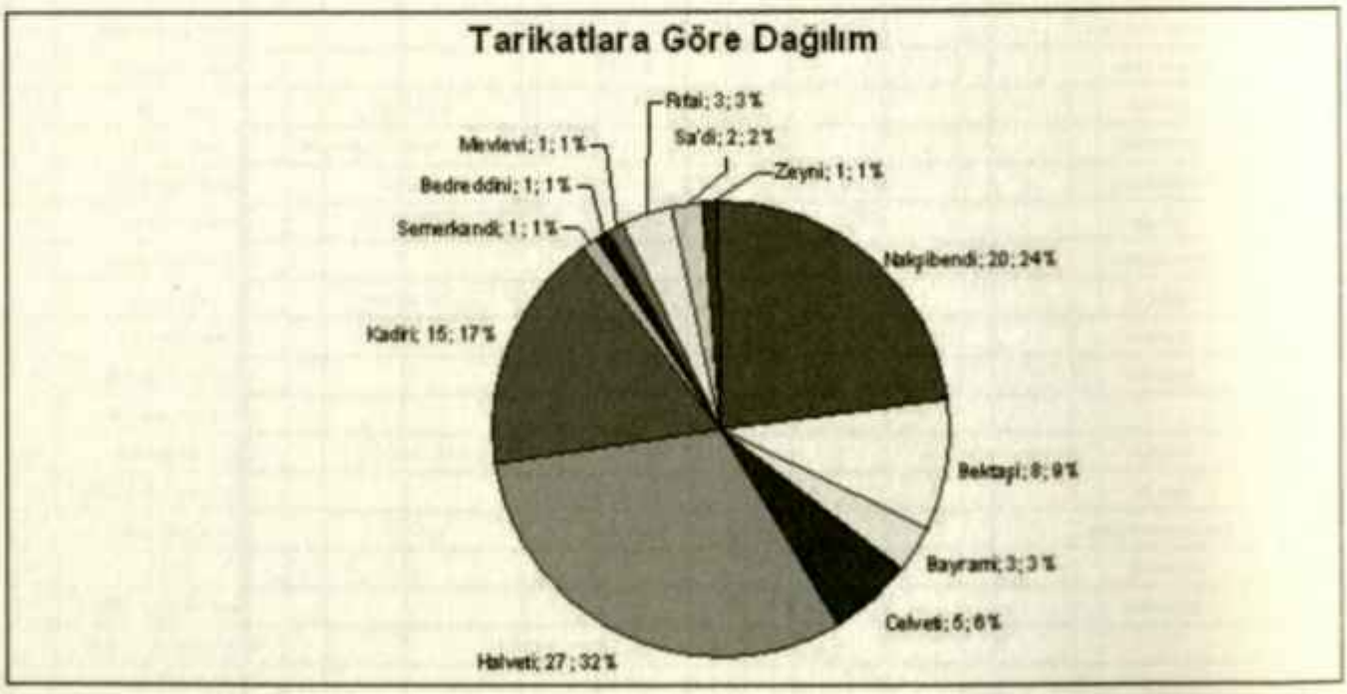

Edirne Tekkelerinin Tarikatlara Göre Dağılımı (2009)

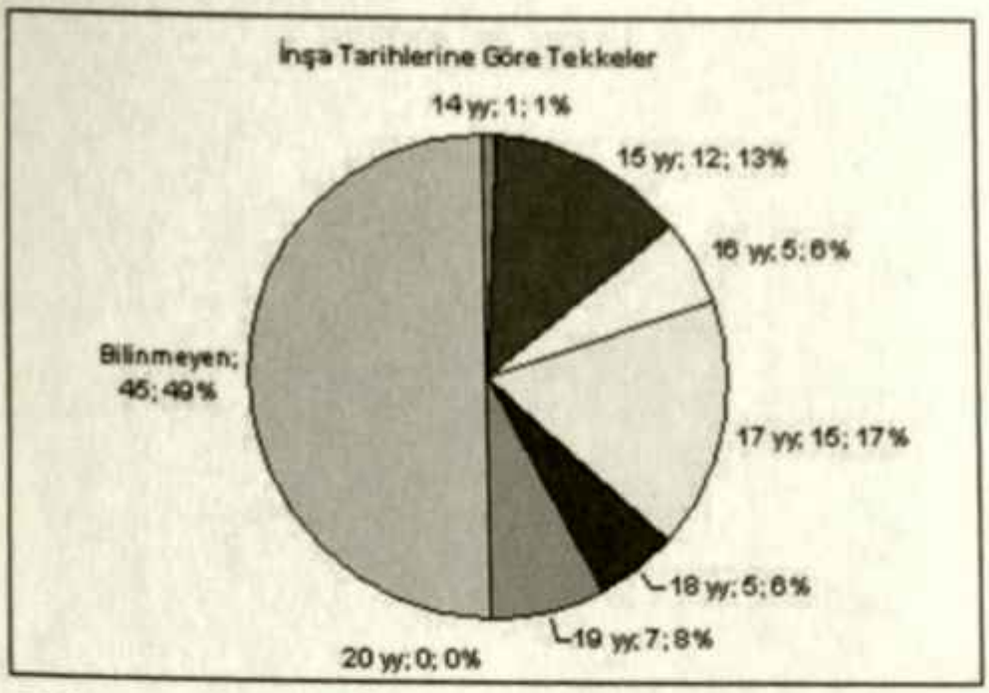

Edirne Tekkelerinin İnşa Tarihlerine Göre Dağılımı (2009)

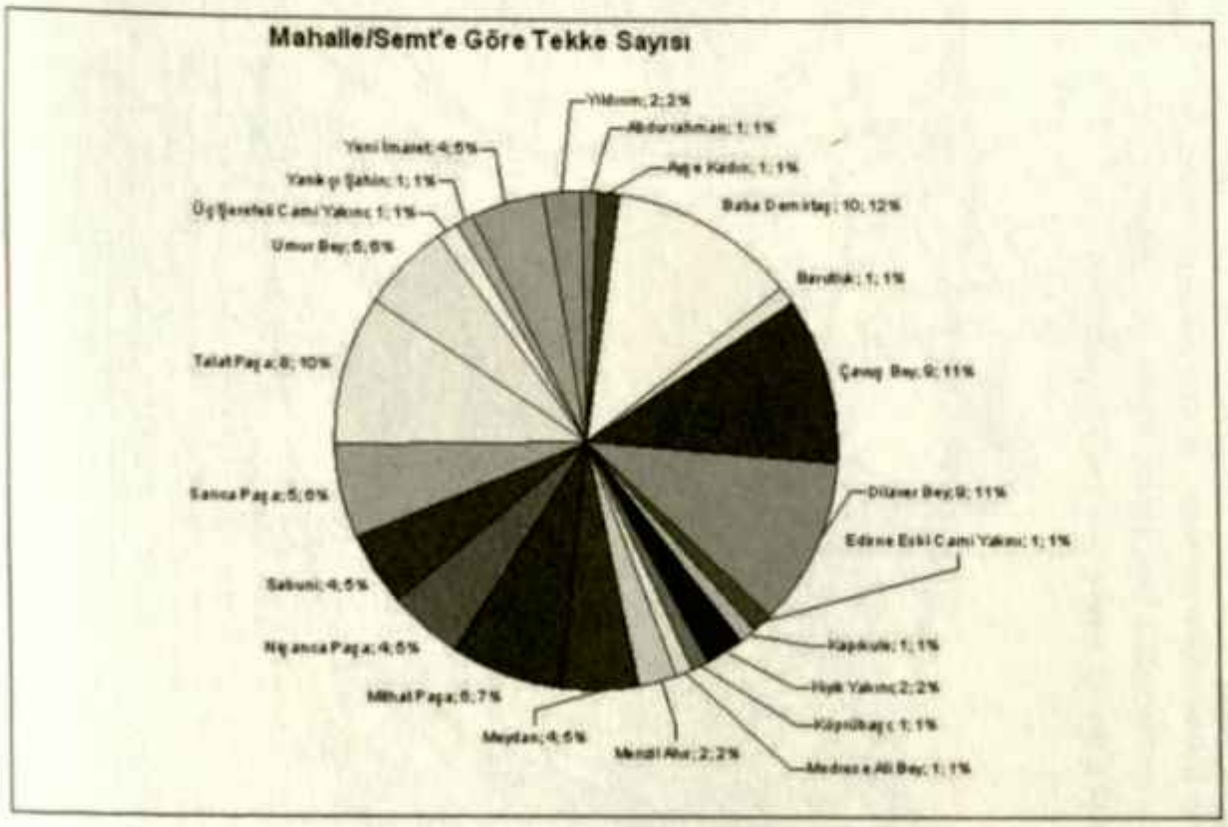

Edirne Tekkelerinin Mahalle/Semtlere Göre Dağılımı (2009)

EDİRNE TEKKELERİNİN GENEL DAĞILIMI

Edirne Tekkelerinin Mahalle/Semtlere Göre Dağılımı (2009)

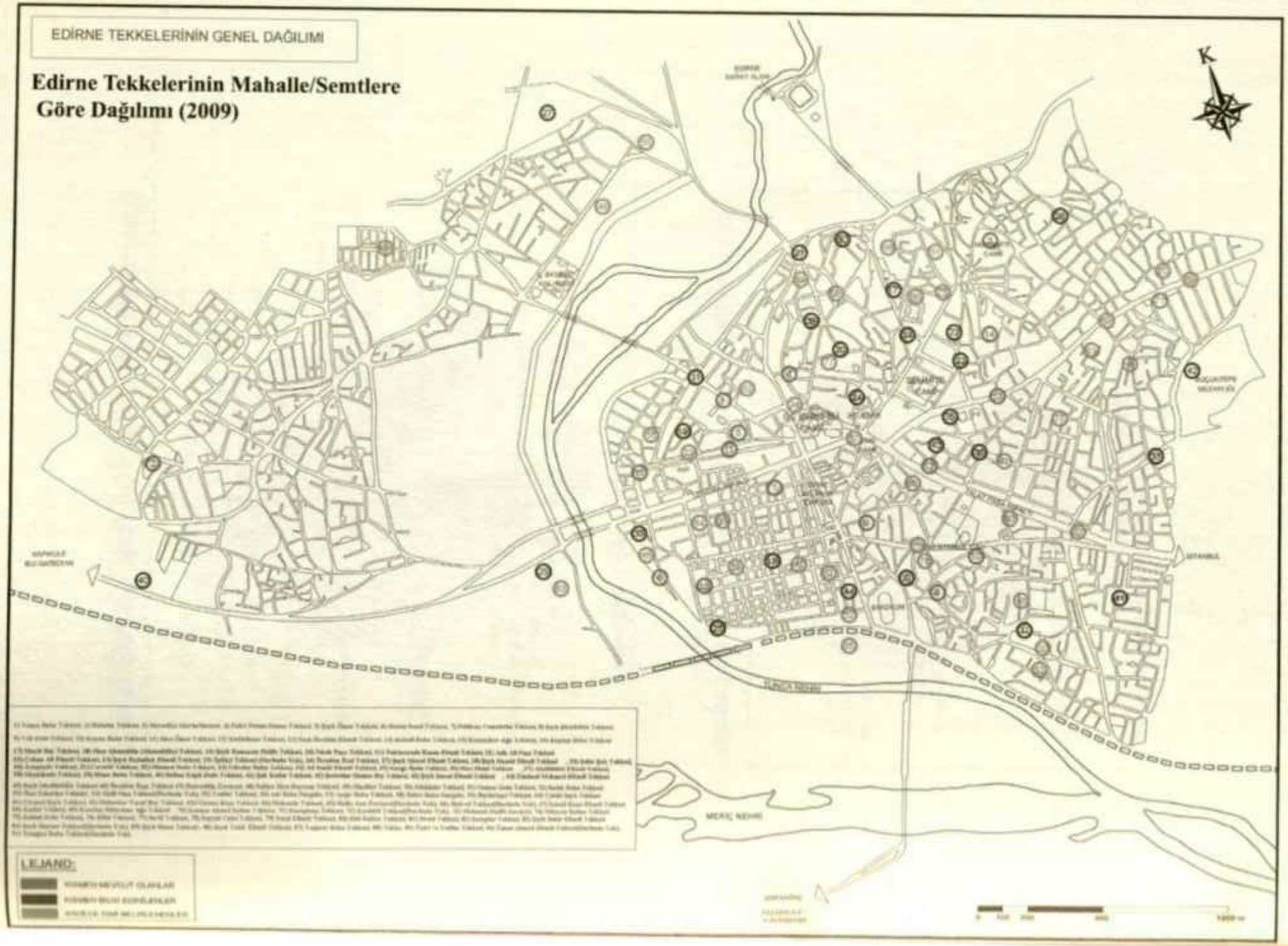

Kısmen Mevcut Olan Tekkelerin Şehir Plenındaki Dağılımı (2009)

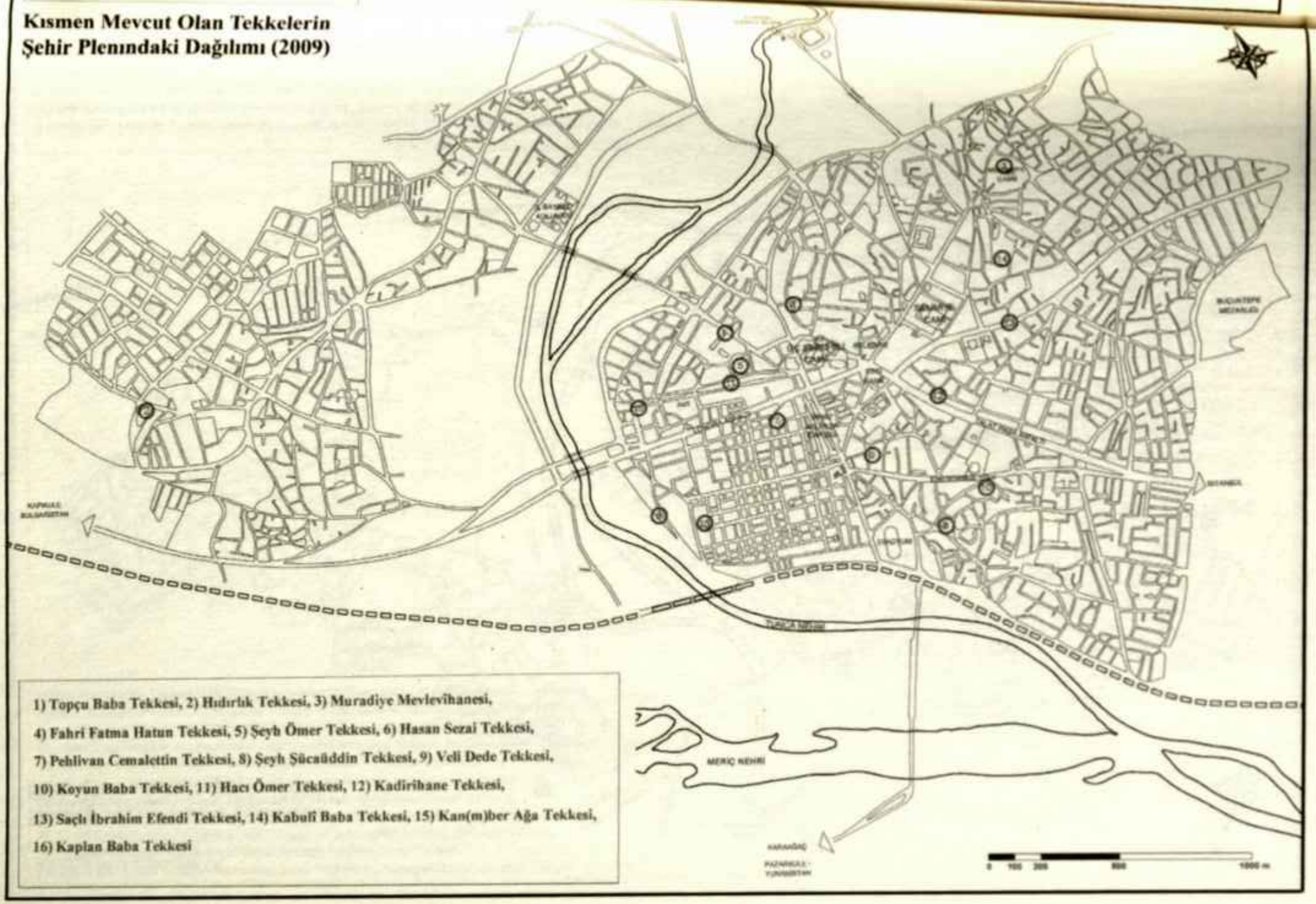

1) Topçu Baba Tekkesi, 2) Hıdırlık Tekkesi, 3) Muradiye Mevlevîhanesi,
4) Fahri Fatma Hatun Tekkesi, 5) Şeyh Ömer Tekkesi, 6) Hasan Sezai Tekkesi,
7) Pehlivan Cemalettin Tekkesi, 8) Şeyh Şücaüddin Tekkesi, 9) Veli Dede Tekkesi,
10) Koyun Baba Tekkesi, 11) Hacı Ömer Tekkesi, 12) Kadirihane Tekkesi,
13) Saçlı İbrahim Efendi Tekkesi, 14) Kabulî Baba Tekkesi, 15) Kan(m)ber Ağa Tekkesi,
16) Kaplan Baba Tekkesi

KISMEN BİLGİ EDİNİLENLER

Kısmen Bilgi Edinilen Tekkelerin Şehir Plenındaki Dağılımı (2009)

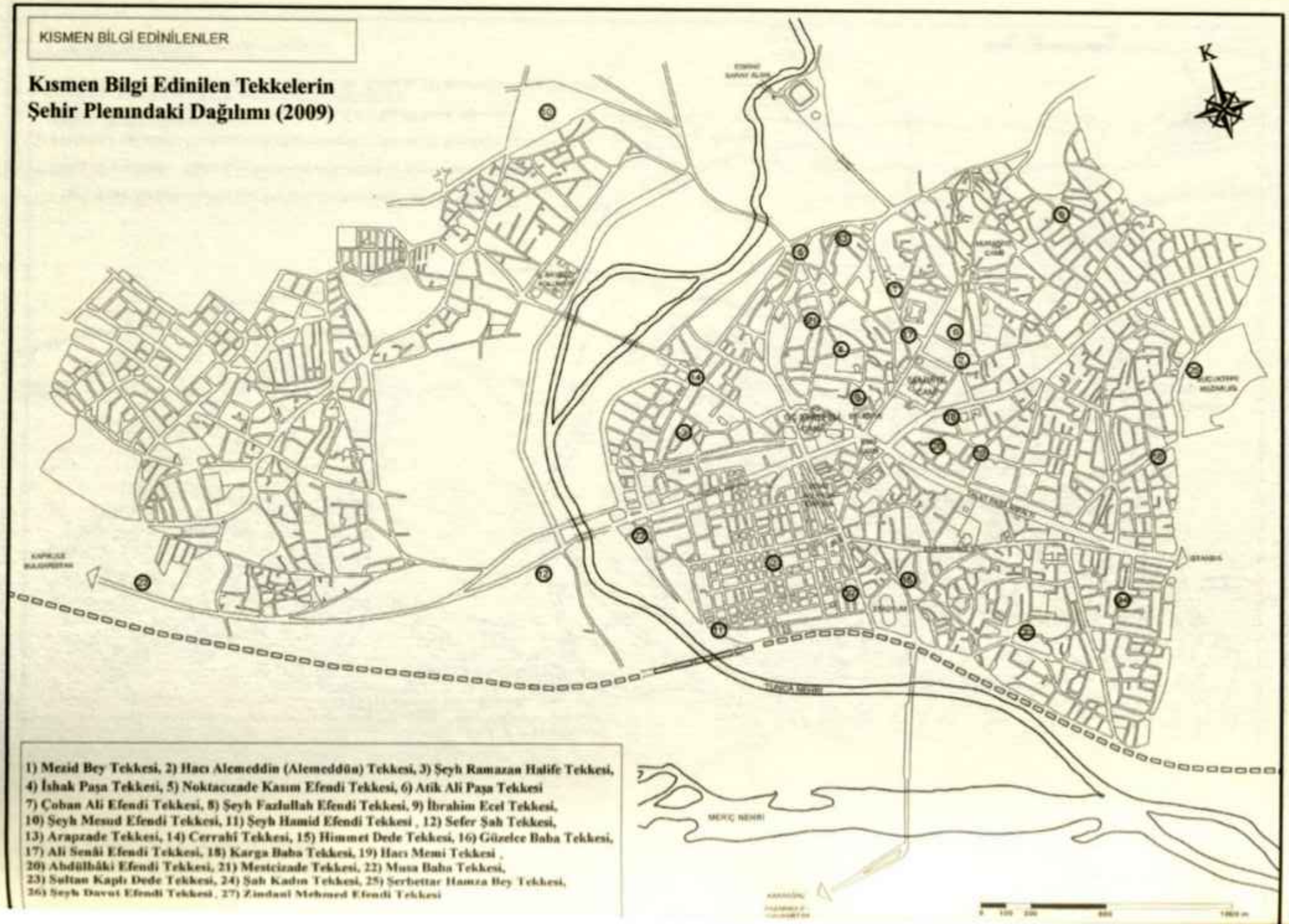

1) Mezid Bey Tekkesi, 2) Hacı Alemeddin (Alemeddün) Tekkesi, 3) Şeyh Ramazan Halife Tekkesi, 4) İshak Paşa Tekkesi, 5) Noktacızade Kasım Efendi Tekkesi, 6) Atik Ali Paşa Tekkesi 7) Çoban Ali Efendi Tekkesi, 8) Şeyh Fazlullah Efendi Tekkesi, 9) İbrahim Ecel Tekkesi, 10) Şeyh Mesud Efendi Tekkesi, 11) Şeyh Hamid Efendi Tekkesi , 12) Sefer Şah Tekkesi, 13) Arapzade Tekkesi, 14) Cerrahi Tekkesi, 15) Himmet Dede Tekkesi, 16) Güzelce Baba Tekkesi, 17) Ali Senâi Efendi Tekkesi, 18) Karga Baba Tekkesi, 19) Hacı Memi Tekkesi , 20) Abdülbâki Efendi Tekkesi, 21) Mestcizade Tekkesi, 22) Musa Baba Tekkesi, 23) Sultan Kaplı Dede Tekkesi, 24) Şah Kadın Tekkesi, 25) Şerbettar Hamza Bey Tekkesi, 26) Şeyh Davut Efendi Tekkesi , 27) Zindanı Mehmed Efendi Tekkesi

SADECE İSMİ BELİRLENENLER

Kısmen İsmi Belirlenebilen Tekkelerin Şehir Plenındaki Dağılımı (2009)

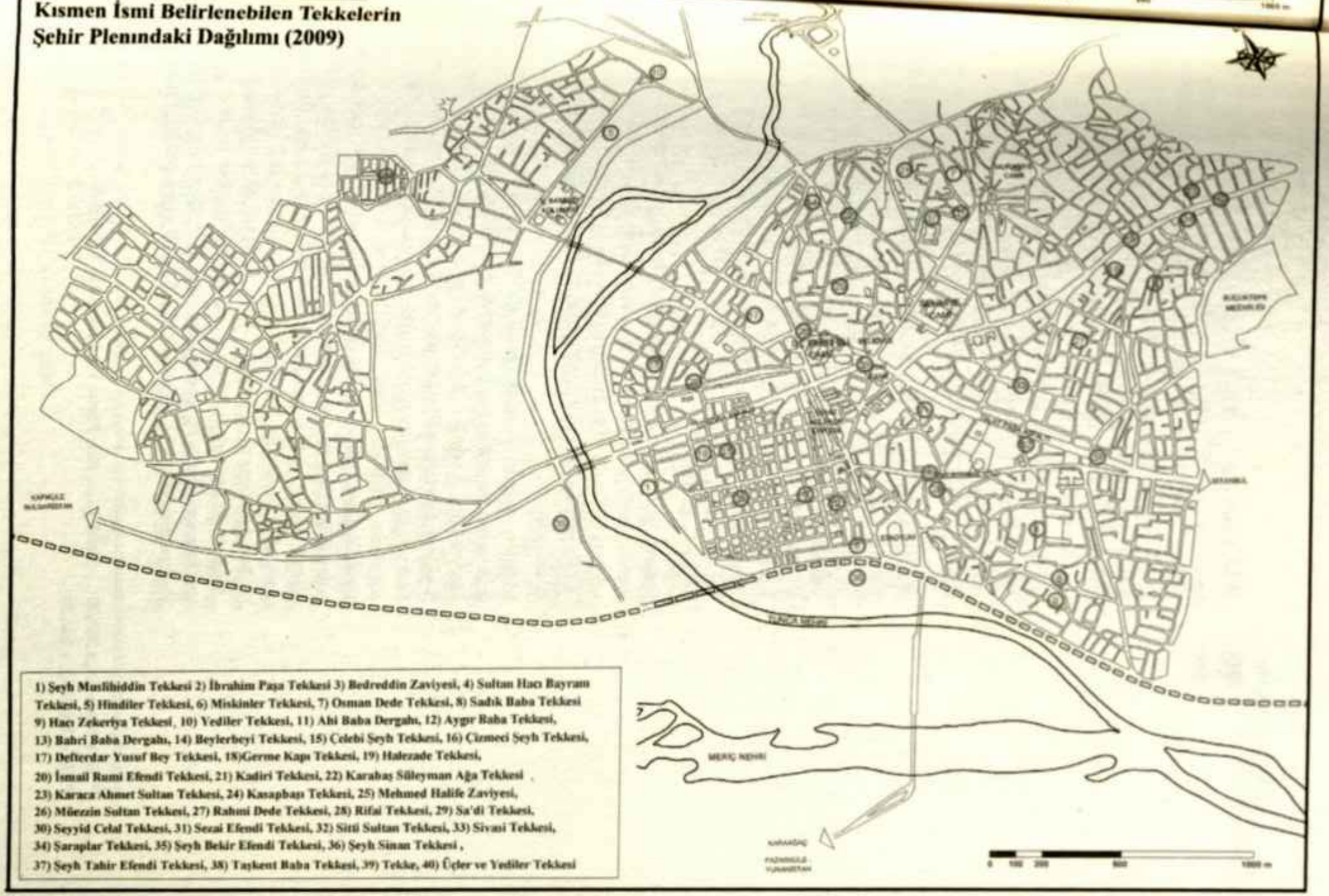

1) Şeyh Muslihiddin Tekkesi 2) İbrahim Paşa Tekkesi 3) Bedreddin Zaviyesi, 4) Sultan Hacı Bayram Tekkesi, 5) Hindiler Tekkesi, 6) Miskinler Tekkesi, 7) Osman Dede Tekkesi, 8) Sadık Baba Tekkesi 9) Hacı Zekeriya Tekkesi, 10) Yediler Tekkesi, 11) Ahi Baba Dergahı, 12) Aygır Baba Tekkesi, 13) Bahri Baba Dergahı, 14) Beylerbeyi Tekkesi, 15) Çelebi Şeyh Tekkesi, 16) Çizmeci Şeyh Tekkesi, 17) Defterdar Yusuf Bey Tekkesi, 18)Germe Kapı Tekkesi, 19) Halezade Tekkesi, 20) İsmail Rumi Efendi Tekkesi, 21) Kadiri Tekkesi, 22) Karabaş Süleyman Ağa Tekkesi 23) Karaca Ahmet Sultan Tekkesi, 24) Kasapbaşı Tekkesi, 25) Mehmed Halife Zaviyesi, 26) Müezzin Sultan Tekkesi, 27) Rahmi Dede Tekkesi, 28) Rifai Tekkesi, 29) Sa'di Tekkesi, 30) Seyyid Celal Tekkesi, 31) Sezai Efendi Tekkesi, 32) Sitti Sultan Tekkesi, 33) Sivasi Tekkesi, 34) Şaraplar Tekkesi, 35) Şeyh Bekir Efendi Tekkesi, 36) Şeyh Sinan Tekkesi , 37) Şeyh Tahir Efendi Tekkesi, 38) Taşkent Baba Tekkesi, 39) Tekke, 40) Üçler ve Yediler Tekkesi

SONUÇ

Edirne'nin fethiyle birlikte şehrin mimari ve kültürel yaşamının ayrılmaz birer parçası haline gelen tekkeler; şehirde tasavufi hayatı yaymanın yanında; ortak kültür, konaklama, güvenlik, sağlık, ilim, sanat, spor ihtiyaçlarını karşılayarak, toplumsal birlik ve beraberliği sağlayan ve sürdüren kurumların başında gelmişlerdir. Ancak, tasavvuf kültürü ve tekke folklorü açısından bu derece önemli yapılar, savaş, yangın, deprem, tahrip, ilgisizlik ile tekke ve zaviyelerin kapatılması gibi nedenlerden ötürü yıkılmış olup pek çoğu günümüze ulaşmamıştır.

Kaynaklarda adı geçen, kalıntıları fark edilen tekkeleri bir bütün halinde kent dokusunun tarihi yapısına göre inceleyerek, bu türdeki inanç yapılarının yoğunluğunu belirlemeye çalıştığımız bu çalışmada. XIV. yy. dan itibaren Edirne'de faaliyette bulunmuş 91 adet tekke tespit edilmiştir. Bunlardan 16'sı, günümüzde kısmen mevcut olup toplamın %18'ni oluştururken, 28 adedi mimarisi hakkında kısmen bilgi edinilenler olup toplamın %31'ni, ve 47 adedi sadece ismi belirlenebilenler olarak %51'ni oluşturmaktadır[660].

Banisi, tamir eden kişi ya da devlet adamı, şeyh, bulunduğu yer, mensup olduğu tarikat ve hatta ayin gününe göre isimlendirildikleri görülen Edirne tekkelerinden tek bir isimle bilinen 39, birden çok isimle bilinen 49 tekke bulunmaktadır. Bir tekkenin ise ismi tespit edilememiştir [661].

Mensup oldukları tarikatlara göre dağılımına bakıldığında; Edirne'de Bayramiyye, Bedreddiniyye, Bektaşîyye, Celvetîyye, Halvetîyye, Kadirîye, Mevlevîyye, Nakşîbendîyye, Rifâîyye, Sadiyye, Semerkandiyye ve Zeyniyye olmak üzere 12 ana tarikat faaliyet göstermiştir. Ancak bunlar yangın, savaş, tahrip, yıkılma, kapanma, şeyh atamaları özellikle de tarikatların zaman içinde farklı kollara ayrılması gibi nedenlerden ötürü aynı anda birden çok tarikata ya da aynı tarikatın farklı kollarına bağlı yapılar olarak dikkati çekmiştir. Edirne'de faaliyet gösteren tarikatlar arasında 27 tekke ile Halvetîlik (%31), 20 tekke ile Nakşîbendîlik (%24), 15 tekke ile Kadirîlik (%18), 8 tekke ile Bektaşîlik (%9), 5 tekke ile Celvetîlik (%6), 3 tekke ilke Rifâîlik (%3), 3 tekke ile Bayramilik (%3), 2 tekke ile Sadilik (%2) ve birer tekke ile Bedreddinilik (%1), Mevlevîlik (%1), Semarkandilik (%1) ve

[660] Bkz. Tablo 3.1, s.200-201. ; Grafik 3.1, s. 202.; Harita 3.1-3.2-3.3, 3.4, s.204-207.
[661] Bkz. Tablo 3.1, s.200-201.

Zeynilik (%1) gelmektedir[662]. Bu durumda Edirne'de en yaygın tarikatlar Halvetîlik, Nakşîbendîlik ve Kadirîliktir. Tarikatı tespit edilemeyen ise 14 tekke bulunmaktadır[663].

Bu tekkeler de, tarikat geleneği, adab-erkan fiziki yapıya ilişkin bir ipucu vermiyor. Bir başka deyişle inanç sistemi ile mimari arasında belirleyici bir kural yok.

İnşa tarihleri, geçirdikleri onarımlar, vakfiyeler ve şeyh atamalarından yola çıkarak 46 tekkenin inşa tarihleri tespit edilmiştir. XIV. yy. ila XX. yy. başına kadar inşa edildikleri bilinen Edirne tekkeleri arasında inşa tarihi kesin olarak bilinen en erken tarihli yapı; 'Kısmen Mevcut Olanlar' grubunda yer alan, Muradiye Mevlevîhanesi (H.837/M.1433), en geç tarihli yapı ise, yine 'Kısmen Mevcut Olanlar' grubunda yer alan, Kâbûlî Baba Tekkesidir (H. 1231/M.1815). Şehrin imar faaliyeti açısından yüzyıllara göre değerlendirildiğinde ise; XIV. yy.'da 1, XV. yy.'da 12, XVI. yy.'da 5, XVII. yy.'da 15, XVIII. yy.'da 5 ve XIX. yy.'da ise 7 tekkenin inşa edildiği görülmüştür. 45 tekkenin inşa tarihleri hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır[664]. Bu durumda en fazla XVII. yy.'da tekke inşa edilmiştir. Bu artışın nedenleri arasında XVII. yy.'da Edirne'nin devletin merkezi haline gelmesi ve tarikatların Osmanlı yönetimi ile yakın ilişkilerine bağlanabilir.

Yapılan araştırmada yıkım tarihleri tespit edilebilen 9 tekke mevcuttur; Bunlar içerisinde yıktırılan Muradiye Mevlevîhanesi ile Rıfkı Melül Meriç'in ihale usulüyle satıldığını söylediği Fahri Fatma Hatun Tekkesi, Şeyh Ömer Tekkesi, Hasan Sezaî Tekkesi, Hacı Ömer Tekkesi, Kâbûlî Tekkesi, Kaplan Baba Tekkesi, Atik Ali Paşa Tekkesi, Çoban Ali Efendi Tekkesi, İbrahim Ecel Tekkesi, Şeyh Hamid Efendi Tekkesi, Mestcizade Tekkesi, Şeyh Muslihiddin Tekkesi ve Sitti Sultan Tekkesi dikkati çekmektedir.

Günümüzde pek çoğu yıkılmış olan tekkelerin adreslerine yönelik yapılan araştırmada bazı sokakların tekke isimlerini koruduğu, şehir kültüründe tekke folkloru ve geleneğini bir nebze de olsa yaşatıldığı görülmüştür. Alan çalışmamızda da yönlendirici olan bu sokak isimlerinden bazıları şöyledir; Salı Tekke Sokak, Hıdır Baba Sokak, Kâbûlî Baba Sokak, Kadirîhane Sokak, Kamber Baba Tekke Sokak, Gülşenî Tekke Sokak, Karga Baba Tekke Sokak, Şeyh Davut Efendi Sokak, Tütünsüz Sokak, Tekke Aralığı

[662] Bkz. Grafik 3.2, s.205.

[663] Bkz. Tablo 3.1, s. 200-201.

[664] Bkz. Tablo 3.1, s.200-201 ; Grafik 3.3, s.206.

ve Tekke Bayırı. Edirne tekkelerini Edirne haritası üzerine yerleştirdiğimizde, yapıların on yedi mahalleye dağıldığı görülmektedir. Bu mahalleler arasında 10 tekke ile Baba Demirtaş Mahallesi (%12), 9 tekke ile Çavuş Bey ve Dilaver Bey Mahallesi (%11), 8 tekke ile Talat Paşa Mahallesi (%10), 6 tekke ile Mithat Paşa Mahallesi (%7), 5 tekke ile Sarıca Paşa ve Umur Bey Mahalleleri (%6), 4 tekke ile Meydan, Nişancı Paşa, Sabuni ve Yeniimaret Mahalleleri (%5), 2 tekke ile Menzil Ahır ve Yıldırım Mahalleleri (%2), 1 tekke ile de Abdurrahman, Barutluk, Medrese Ali Bey ve Yancıkçı Şahin Mahalleri (%1) gelmektedir (Grafik 4). Ancak şehir haritasına olan genel dağılım incelendiğinde tekkelerin kent merkezinde özellikle de Baba Demirtaş, Çavuş Bey ve Dilaver Bey mahalleleri olmak üzere üç mahallede yoğunlaştığı, ilk yerleşimi tarih öncesi çağlara tarihlendirilen Kaleiçi bölgesinin de 15 yapı ile ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir[665]. Gayrimüslim cemaatin çoğunlukta olduğu Kaleiçindeki bu yoğunlaşmanın fetih sonrası uygulanan türkleştirme politikasına bağlı olduğu söylenebilir. Ayrıca artan nüfus karşısında sur dışındaki iskanın tarikatlar tarafından yönlendirildiği de anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmamızda insanların inanç, duygu ve düşünce dünyasını geliştiren tarikat yapılarından olan tekkelerin günümüze çok azının üstelik kısmen ulaştığı görülmüştür. Balkan Savaşları ve Rus İstilası, 1752 ve 1757 depremi, yangınlar, ihmalsizlik ve bakımsızlık, Yeniçeri Ocağının kaldırılması, Tekke ve zaviye kanunu, işlevini yitirme ve gözden düşme ile değişen imar politikaları v.b. nedenlerden dolayı yüzyıllar içinde yıkılarak günümüze ulaşamamışlardır. Dönem özelliklerine göre plan tipleri, mekan ve cephe düzenleri, kullanılan malzeme ve teknikleri ile süslemeleri hakkında sağlıklı bilgilere edinemediğimiz Edirne tekkelerinin daha çok bulundukları mahallede halkın günlük ibadetinin de gerçekleştirildiği küçük çaplı sade yapılar oldukları anlaşılmaktadır. Günümüzde kısmen mevcut olanların çoğu ise sokak aralarında, terk edilmiş mezar özelliğine sahiptir.

Yapılan araştırma ve yerinde incelemelerde, bu yapılardan Hasan Sezaî Tekkesi kısmen ayakta olması yanında, oldukça bakımlı ve ziyarete açık olduğu görülmüştür. Edirne tekkeleri içinde en güzel örneklerden sayabileceğimiz bu tekkenin Muradiye Mevlevîhanesi ve Veli Dede tekkesi'nin son dönemlerde yapılan araştırma kazıları doğrultusunda var olan kısımlarının korunarak gerçekleştirilecek muhtemel restorasyon çalışmaları ile Edirne kent ve mimarlık

[665] Bkz. Harita 3.1, s.204.

tarihine büyük katkı sağlayacaktır. Araştırmam bu örneklerin tekke kültürü ve folklorünün yaşatıldığı birer müze olarak değerlendirilmesi yolundaki çalışmalara katkıda bulunabilirse amacına ulaşmış olacaktır.

TEKKE ADLARI DİZİNİ
ve
BİBLİYOGRAFYA

TEKKE ADLARI DİZİNİ

A

Abdülbâki Efendi Tekkesi: 26,27,28,108,134,153,164
Ahi Baba Dergahı: 27,144,153
Ali Senâi Efendi Tekkesi: 26,28,108,130,152,156,164
Arapzade Tekkesi: 29,108,126,152,155,164
Atik Ali Paşa Tekkesi: 29,108,115,152,155,179
Aygır Baba Tekkesi: 28,144,153

B

Bahri Baba Dergahı: 28,145,152 Bedreddin Zaviyesi: 25,142,152,156 Beylerbeyi Tekkesi: 27,145,152

C

Cerrahî Tekkesi: 27,108,127,152,155

Ç

Çelebi Şeyh Tekkesi: 27,145,153 ~ Çizmeci Şeyh Tekkesi: 27,145,153
Çoban Ali Efendi Tekkesi: 27,108,116,152,155,159,164,179

D

Defterdar Yusuf Bey Tekkesi: 29,146,152

F

Fahri Fatma Hatun Tekkesi: 27,31,50,152,155,179

G

Germekapı Tekkesi: 29,146,153,164 Güzelce Baba Tekkesi:28,108,129,153,156,164

H

Hacı Alemeddin (Alemeddün) Tekkesi: 29,108,111,152,155,164 Hacı Memi Tekkesi: 26, 28, 29,108, 132, 153, 156 Hacı Ömer Tekkesi: 27,31,94,152,155,179
Hacı Zekeriya Tekkesi: 27,144,153,156 Halezade Tekkesi: 146,153
Halil Paşa Tekkesi: 144,153,156 Halkı Ana Zaviyesi: 146,153 Halvetî Tekkesi: 146,153
Hasan Sezaî Tekkesi: 27,32,56,153,155,159,160,161,163,, 164,179,180 Hıdırhk Tekkesi: 26,31,35,153,155
Himmet Dede Tekkesi: 27,108,128,153,156 Hindiler Tekkesi: 28,143,153,156

İ

İbrahim Ecel Tekkesi: 29,108,120,152,155,179
İbrahim Paşa Tekkesi: 142,153,156
İsmail Rumî Efendi Tekkesi: 28,29,147,153
İplikçi Tekkesi: 26,108,119,153,155
İshak Paşa Tekkesi 108,113,152,155

K

Kabulî Baba Tekkesi: 29,31,104,152,155,159,179 Kadirî Tekkesi: 28,147,153
Kadirîhane Tekkesi: 28,31,95,153,155,158,159,160,162,164
Kan(m)ber Ağa Tekkesi: 27,31,106,152
Karabaş Süleyman Ağa Tekkesi: 147,152
Karaca Ahmet Sultan Tekkesi: 26,147,152
Karga Baba Tekkesi: 108,131,153,156
Kaplan Baba Tekkesi: 28,31,107,152,179
Kasapbaşı Tekkesi: 147,153
KızıldeH Tekkesi: 26,147,153
Koyun Baba Tekkesi: 29,30,31,91,153,155

M

Mehmed Halife Zaviyesi: 26,147,152 Mestcizade Tekkesi: 27,108,135,152,179 Mezid Bey Tekkesi: 26, 108, 110, 153, 155,159 Miskinler Tekkesi: 143,153,156
Muradiye Mevlevîhanesi: 28,31,39,40,41,45,46,48,49,152,155,158,159,160,163,164,179,180 Musa Baba Tekkesi: 108,136,153 Müezzin Sultan Tekkesi: 148,153

N

Nakıcızade Kasım Efendi Tekkesi: 29,30,108,114,152,155,159

O

Osman Dede Tekkesi: 28,143,153,156

P

Pehlivan Cemalettin Tekkesi: 29,31,75,153,155

R

Rahmi Dede Tekkesi: 27,148,152 Rifâî Tekkesi: 29,148,153

S

Saçlı İbrahim Efendi Tekkesi: 26,31,102,152,155
Sefer Şah Tekkesi: 26,108,125,153
Sadık Baba Tekkesi: 27,144,152,156
Sa'di Tekkesi: 30,148,152
Seyyid Celal Tekkesi: 29,148,153
Sezai Efendi Tekkesi: 27,148,153,156
Sitti Sultan Tekkesi: 29,149,153,179
Sivasi Tekkesi: 29,149,153
Sultan Hacı Bayram Tekkesi: 25,143,153,156
Sultan Kaph Dede Tekkesi: 25,108,137,153

Ş

Şah Kadm Tekkesi: 27,108,138,152
Şaraplar Tekkesi: 149,153
Şerbettar Hamza Bey Tekkesi: 27,108,139,153
Şeyh Bekir Efendi Tekkesi: 29,149,153
Şeyh Bayezıt Tekkesi: 27,149,153
Şeyh Davut Efendi Tekkesi: 29,108,140,153,159
Şeyh Fazlullah Efendi Tekkesi: 108,118,152,155
Şeyh Hamid Efendi Tekkesi: 27,108,123,152,155,159,179
Şeyh Mesud Efendi Tekkesi: 27,108,122,153,155,164
Şeyh Muslihiddin Tekkesi: 29,30,142,152,156,179
Şeyh Ömer Tekkesi: 28,31,52,152, 164,179
Şeyh Ramazan Halife Tekkesi: 25,28,29,108,112,152,155,164
Şeyh Sinan Tekkesi: 29,149,153
Şeyh Şücaüddin Tekkesi: 26,31,77,152,155
Şeyh Tahir Efendi Tekkesi: 29,149,153

T

Taşkent Baba Tekkesi :29,149,153 Tekke: 149,152
Topçu Baba Tekkesi: 28,29,31,33,152,155,164

Ü

Üçler ve Yediler Tekkesi: 149,153 Ümmi Ahmed Efendi Tekkesi: 27,149,153

V

Veli Dede Tekkesi: 27,31,79,81,153,155,157,159,160,162,163,164,180

Y

Yatağan Baba Tekkesi: 26,149,153 Yediler Tekkesi: 28,144,153,156

Z

Zindani Mehmet Efendi Tekkesi: 29,108,141,152

ANONİM, "Edirne", *Yurt Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul, 1982, s.2365.

ANONİM, *Hasan Sezai Özel Sayısı, Edirne Yöre Aylık Kültür Dergisi*, Ankara, Aralık 2003.

AKILLI, Hüseyin, *Edirne Osmanlı Mezarlıklarının Restorayon ve Konsevasyon Işığı Altında Değerlendirilmesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul, 1998.

ALGAR, Hamid-Necdet Tosun, "Nakşîbendiyye", *TDVİA*, C.32, İstanbul, 2006, s.335-343.

ARSEVEN, C. Esat., *Türk Sanatı Tarihi (Menşeinden Bugüne Kadar)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1955.

ASLANAPA, Oktay, *Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1949.

----------,"Edirne'de Türk Mimarisinin Gelişmesi", *Edirne'nin 600. Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTKYayını, Ankara, 1993, s. 223-232.

Aşçı İbrahim Dede, (Haz. Mustafa Koç-Eyyüp Tanrıverdi), *Aşçı Dede'nin Hatıraları, Çok Yönlü Bir Sufinin Gözüyle Son Dönem Osmanlı Hayatı*, C.2,3, Kitabevi Yayınevi, İstanbul, 2006.

AYVERDİ, Ekrem Hakkı, *Osmanlı Mimarlığının ilk Devri I*, C.I, Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1966.

----------,*Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri 806-855 (1403-1451)*, C.II, Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1972.

AZAMAT, Nihat, "Kadirîye", TDVİA, C.24, İstanbul, 2001, s. 131-136.

BADİ, Ahmet, *Riyaz-ı Belde-i Edirne*, (Çev. Ratip Kazancıgil), C.I-II, Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul, 2000.

BAYRAKAL, Sedat, *Edirne'deki Tek Kubbeli Camiler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

----------,"Edirne Tütünsüz Baba Türbesi", *Uluslar arası Sanat Tarihi Sempozyumu, Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan 10-13 Ekim 2001 Bildiriler*, İzmir, 2002, s. 123-133.

BAYRAMOĞLU, Fuat-Nihat Azamat, "Bayramiyye", *TDVİA*, C.5, 1992, İstanbul, s.269-273.

CANIM, Rıdvan, "Osmanlı Medeniyetinde Muhteşem Bir Payitaht ve Kültür Şehri Olarak Edirne", TA, (Ed.Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, C.12, Ankara, 2002, s.34-42.

----------, "Şiir Tarihimizde Edirne ve Edirne Şairleri", *Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 1. Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (23-25 Ekim 2003)*, Edirne, 2005, s.533-547.

DARKOT, Besim, "Edirne", *Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü, Armağan Kitabı*, TTK, Ankara, 1993, s. 1-12.

DİJEKAMA, F.Th., *The Ottoman Monumental Inscriptions in Edirne*, Leiden, Netherlands, 1977.

DOĞAN, Ahmet Işık, *Osmanlı Mimarlığında Tarikat Yapıları Tekkeler, Zaviyeler ve Benzer Nitelikli Fütüvvet Yapıları*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul, 1977.

ERDOĞU, Burçin, "Tarihöncesi Dönemde Edirne", Edirne: Serhattaki Payıtaht, (Haz. Emin Nedret İşli-M.Sabri Koz), YKY, İstanbul, 1998, s.14.

EYİCE, Semavi, "İlk Osmanlı Devrinin Dini-İçtimai Bir Müessesi Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.23, No:1-2, İstanbul, 1963, s.1-80.

----------,"Bizans Devrinde Edirne Tarihinde Başlıca Olaylar", *Edirne'nin 600. Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara, TTK, 1993, s. 40.

EYÜBOĞLU, İsmet Zeki, "Kadirîlik-Abdülkadir Geylani", *Günümüz Işığında Tasavvuf Tarikatlar Mezhepler Tarihi*, Der Yayınevi, İstanbul, 1993.

GÖKBİLGİN, M.Tayyib, *XV.ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası, Vakıflar, Mülkler, Mukaatalar*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1952.

----------,"Edirne Şehrinin Kurucuları", *Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü, Armağan Kitabı*, TTK, Ankara, 1993, s.77-110.

----------, Edirne, *TDVİA*, C. 10, İstanbul, 1994, s. 425-431.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, *100 Soruda Tasavvuf*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1969.

HİBRİ, Abdurrahman, (Çev. Ratip Kazancıgil), *Enisü'l-Müsamirin (Edirne Tarihi) 1360-1650*, Türk Kütüphanecileri Edirne Şubesi Yayınları, Edirne, 1996.

IŞIN, Ekrem-Baha Tanman, "Yenikapı Mevlevîhanesi", *DBİSTA*, Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı, C.7, İstanbul, 1994, s.476-485.

İBRAHİMGİL, M.Ziya-Neval Konuk, *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri, I-II*, TTK, Ankara, 2006.

İŞLİ, Emin Nedret-M.Sabri Koz, *Edirne: Serhattaki Payıtaht*, 1998, İstanbul

İŞLİ, H. Necdet, "Edirne Mezarları ve Mezar Taşları", *Edirne: Serhattaki Payitaht* (Haz. Emin Nedret İşli-M.Sabri Koz), YKY, İstanbul, 1998, s.445-451.

KAHRAMAN, Seyit Ali- Yücel Dağlı, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Topkapı Sarayı Bağdat 305 yazmasının Transkripsiyonu- Dizini*, 3. Kitap, YKY, İstanbul, 1999, s.237-264.

KANSU, Ş. Aziz, "Edirne'nin Tarihöncesine Ait Araştırmalar", *Edirne'nin 600. Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTK, Ankara, 1993, s.14-15

KARA, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikat Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1985.

----------, "Gülşenîyye", *TDVİA*, C.14, İstanbul, 1996, s. 256-259.

----------, *Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar*, Sır Yayınları, Bursa, 2004.

----------, *Dervişin Hayatı Sufinin Kelamı Hal Tercümeleri-Tarikatlar-Istılahlar*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2005.

KARAAĞAÇ, Demet, *Bursada'ki 14-15. yüzyıl Mezartaşları*, Ankara, 1994.

KARPUZ, Haşim-Feyzi Şimşek-Ahmet Kuş-İbrahim Dıvarcı, *Dünya Mevlevîhaneleri Fotoğraf Albümü*, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, Ekim 2007.

KAZANCIGİL, Ratip, *Edirne Mahalleleri Tarihçesi 1529-1990*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, İstanbul, 1992.

----------, *Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi (1300-1994)*, Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul, 1999.

ERDOĞU, Burçin, "Tarihöncesi Dönemde Edirne", Edirne: Serhattaki Payıtaht, (Haz. Emin Nedret İşli-M.Sabri Koz), YKY, İstanbul, 1998, s.14.

EYİCE, Semavi, "İlk Osmanlı Devrinin Dini-İçtimai Bir Müessesi Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.23, No:1-2, İstanbul, 1963, s.1-80.

----------,"Bizans Devrinde Edirne Tarihinde Başlıca Olaylar", *Edirne'nin 600. Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara, TTK, 1993, s. 40.

EYÜBOĞLU, İsmet Zeki, "Kadirilik-Abdülkadir Geylani", *Günümüz Işığında Tasavvuf Tarikatlar Mezhepler Tarihi*, Der Yayınevi, İstanbul, 1993.

GÖKBİLGİN, M.Tayyib, *XV.ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası, Vakıflar, Mülkler, Mukaatalar*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1952.

----------,"Edirne Şehrinin Kurucuları", *Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü, Armağan Kitabı*, TTK, Ankara, 1993, s.77-110.

----------, Edirne, *TDVİA*, C. 10, İstanbul, 1994, s. 425-431.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, *100 Soruda Tasavvuf*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1969.

HİBRİ, Abdurrahman, (Çev. Ratip Kazancıgil), *Enisü'l-Müsamirin (Edirne Tarihi) 1360-1650*, Türk Kütüphanecileri Edirne Şubesi Yayınları, Edirne, 1996.

IŞIN, Ekrem-Baha Tanman, "Yenikapı Mevlevîhanesi", *DBİSTA*, Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı, C.7, İstanbul, 1994, s.476-485.

İBRAHİMGİL, M.Ziya-Neval Konuk, *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri, I-II*, TTK, Ankara, 2006.

İŞLİ, Emin Nedret-M.Sabri Koz, *Edirne: Serhattaki Payıtaht*, 1998, İstanbul

İŞLİ, H. Necdet, "Edirne Mezarları ve Mezar Taşları", *Edirne: Serhattaki Payitaht* (Haz. Emin Nedret İşli-M.Sabri Koz), YKY, İstanbul, 1998, s.445-451.

KAHRAMAN, Seyit Ali- Yücel Dağlı, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Topkapı Sarayı Bağdat 305 yazmasının Transkripsiyonu- Dizini*, 3. Kitap, YKY, İstanbul, 1999, s.237-264.

KANSU, Ş. Aziz, "Edirne'nin Tarihöncesine Ait Araştırmalar", *Edirne'nin 600. Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTK, Ankara, 1993, s.14-15

KARA, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikat Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1985.

----------, "Gülşeniyye", *TDVİA*, C.14, İstanbul, 1996, s. 256-259.

----------, *Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar*, Sır Yayınları, Bursa, 2004.

----------, *Dervişin Hayatı Sufinin Kelamı Hal Tercümeleri-Tarikatlar-Istılahlar*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2005.

KARAAĞAÇ, Demet, *Bursada'ki 14-15. yüzyıl Mezartaşları*, Ankara, 1994.

KARPUZ, Haşim-Feyzi Şimşek-Ahmet Kuş-İbrahim Dıvarcı, *Dünya Mevlevîhaneleri Fotoğraf Albümü*, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, Ekim 2007.

KAZANCIGİL, Ratip, *Edirne Mahalleleri Tarihçesi 1529-1990*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, İstanbul, 1992.

----------, *Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi (1300-1994)*, Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul, 1999.

KAZANCIGİL, Ratip-Nilüfer Gökçe, *Dağdevirenzade M.Şevket Bey'in Edirne Tarihi ve Balkan Savaşı Anıları*, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayını, Edirne, 2005.

KİEL, Michael, "Bulgaristan'da Eski Osmanlı Mimarisinin Bir YapıtıKalugrevo-Noca Zagora'daki Kıdemli Baba Sultan Tekkesi", *Belleten XXXV*, T.T.K. Ankara, 1971, s.45-60.

KUMBARACI, Lidya Bogoyeviç, *Üsküpte Mimari Eserleri*, (Çev. Suat Engüllü), Mas Matbaacılık, İstanbul, 2008.

KUŞ, Ahmet-İbrahim Dıvarcı-Feyzi Şimşek, *Türkiye Mevlevîhaneleri Fotoğraf Albümü*, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Aralık Konya, 2000.

KÜÇÜK, Sezaî, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul, 2003.

KÜÇÜKKAYA, Ayşe Gülçin, "Edirne'de Selçuklu Etkisiyle Oluşmuş Bir Türbe; Tütünsüz Baba Türbesi", *I. Uluslar arası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongre Bildirileri*, C.II, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi, Konya, 2001, s.98.

MANSEL, A.Müfid, "İlkçağda Edirne", *Edirne'nin 600. Yıldönümü Armağan Kitabı*, TTK, Ankara, 1993, s. 21-37.

MERİÇ, R.Melül, *Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında*, Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Tarihi Enstitüsü I, İstanbul, 1963.

MÜLAYİM, Selçuk, *Sanat Tarihi Metodu*, Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul, 1983.

----------, *Araştırmacıya Notlar*, Numune Matbaacılık, İstanbul, 2008.

NARİN, Aynur, *Edirne'nin Medrese-İmaret ve Tekkeleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul, 1972.

OCAK, Ahmet Yaşar, "Zaviyeler (Dini, Sosyal ve Kültür Tarihi Açısından Bir Deneme)", *VD*, Sayı: XII, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1978, s. 247-269.

----------, "Bektaşîlik", *TDVİA*, Cilt:5, İstanbul, 1992, s. 373-379.

ONUR, Oral, *Edirne'nin Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1972.

----------,*Türk Mimari Vesikalarından Edirne Minareleri*, Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Münasebetiyle Armağan Kitabı, Edirne, 1973.

----------, *Edirne Mevlevîhanesi*, Ofset Film 76, İstanbul, 1999.

ÖNGÖREN, Reşat, *Osmanlılar'da Tasavvuf, Anadolu'da Sufiler, Devlet ve Ulema, (XVI. Yüzyıl)*, İz Yayınları, İstanbul, 2000.

ÖZKAN, Selma, *Edirne Türbeleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Edirne, 1995.

ÖZUYGUN, A.Rıza Özuygun, *Hasan Sezayi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*, C.1, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1999.

PARLAK, Sevgi, *Merkezi Kubbe-Eyvan İlişkisinin Esas Olduğu Anadolu Selçuklu Dönemi Tarikat Yapıları* (Basılmamış Y.Lisans Tezi), İTÜ Sosyal Bilm.Enst. İstanbul, 2004

PEREMECİ, O.Nuri, *Edirne Tarihi*, Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınları, Edirne, 1939.

SEÇKİN, Necati, *Edirne Evliyaları*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1971.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, Türkiye Yayınları, İstanbul, 1964.

ŞİMŞEK, Selami, *Osmanlı'nın İkinci Başkenti Edirne'de Tasavvuf Kültürü*, Buhara Yayınları, İstanbul, 2008.

----------, "Dünden Bugüne Edirne Mevlevîhanesi", *Uluslar arası Düşünce ve Sanatta Mevlana Sempozyum Bildirileri*, Rumî Yayınları, Konya, Aralık 2006, s.1132-1162.

----------, "Edirne ve Çevresinde Celvetîlik ve Celvetîler", *Üsküdar Belediyesi Aziz Mahmud Hüdai Sempozyumu, (Ed. Hasan Kamil Yılmaz), Uluslar arası Sempozyum Bildirileri 20-22 Mayıs 2005*, C.2, Üsküdar Belediyesi, İstanbul, 2005, s. 101-123.

----------, "Edirneli Kabûlî Mustafa Hayatı, Eserleri ve XVIII. Ve XIX. Asırlarda Edirne'de Tasavvuf ve Tarikatların Genel Durumu", *Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 1. Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (23-25 Ekim 2003)*, Edirne, 2005, s.492.

TAHRALI, Mustafa, "Rifâiyye", *TDVİA.*, C. 35, İstanbul, 2008, s.99-103.

TANMAN, M.Baha, *İstanbul Tekkelerinin Mimari ve Süsleme Özellikleri Tipoloji Denemeleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1990.

----------, "Âsitâne", *TDVİA*, C.3, İstanbul, 1991, 485-486.

----------, "Kadirîhane Tekkesi", *DBİSTA*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, C.4, İstanbul, 1994, s.369-372.

----------,"Merkez Efendi Külliyesi", *DBİSTA*, Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Ortak Yayını, C.6, İstanbul, 1994, s.396-400.

----------, "Oğlanlar Tekkesi", *DBİSTA*, Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Ortak Yayını, C.6, İstanbul, 1994, s.123-124.

----------, "Üsküdar Mevlevîhanesi", *DBİSTA*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, C.7, İstanbuş, 1994, s. 348-349.

----------, "Sinanilik", *DBİSTA*, C.7, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 1994, s.6-7.

----------, "Edirne'de Erken Dönem Osmanlı Camileri ve Özellikle Üç Şerefeli Cami Hakkında", *Edirne: Serhattaki Payitaht*, (Haz. Emin Nedret İşli-M.Sabri Koz), YKY, İstanbul, 1998, s.325-352.

----------,"Osmanlı Mimarlığında Tarikat Yapıları\ Tekkeler", *TA*, (Haz. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca), C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.149-161.

----------, "Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları/Tekkeler", *Osmanlı Uygarlığı 1*, (Haz. Halil İnalcık-Günsel Renda), Bölüm:2, Kültür Bakanlığı Yayını, İstanbul, 2003, s.289-299.

----------, "Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları/Tekkeler", *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler, kanaklar-doktrin-ayin ve erkan-edebiyat-mimari-ikonografi-modernizm*, (Haz. Ahmet Yaşar Ocak), Atatürk Kültür, Dil, Ankara, 2005, s.305-363.

----------, "Osmanlı Şehrinde ve Mahallesinde Tekkelerin Yeri: İstanbul Örneği", *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler, kanaklar-doktrin-ayin ve erkan-edebiyat-mimari-ikonografi-modernizm*, (Haz. Ahmet Yaşar Ocak), Atatürk Kültür, Dil, Ankara, 2005, s. 365-368.

TANMAN, Baha-Sevgi Parlak, "Tarikat Yapıları", *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı 2*, (Ed.Ali Uzay Peker&Kenan Bilici), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara, 2006, s. 391-417.

TANRIKORUR, Barihüda, *Türkiye Mevlevîhaneleri'nin Mimari Özellikleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı Sanat Tarihi Bilim Dalı, Konya, 2000.

TAYŞİ, Mehmet Serhan, "Cemalîyye", *TDVİA*, C.7, 1993, İstanbul, s.318.

TÜRKDOĞAN, Ethem, *Edirne Çeşme ve Sebilleri*, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul, 1970.

TÜRER, Osman, "Osmanlı Anadolu'sunda Tarikatların Genel Dağılımı", (Haz. Ahmet Yaşar Ocak), *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*, TTK, Ankara, 2005.

ULUDAĞ, Süleyman, "Halvetîyye", *TDVİA*, C.15, İstanbul, 1997, s.393-395.

----------, "Hankah", *TDVİA*, C.16, İstanbul, 1997, s42.

UNAT, R. Faik, *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1984.

ÜNVER, Süheyl, *Edirne Mevlevîhanesi*, Defter No:59, Edirne Dosyası No: 229, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Süheyl Ünver Arşivi.

----------, *Edirne Muradiye Camii*, Tege Laboratuar Yayını, İstanbul, 1952.

----------, *Edirne Mevlevîhanesi Tarihine Giriş*, Anıt Dergisi Ayrı Basım, 1962.

----------,"Edirne Mevlevîhanesi Tarihine Giriş", *Edirne: Serhattaki Payıtaht*, (Haz. E.N.İşli-M.S. Koz), YKY, İstanbul, 1998, s.623-628.

ÜNVER, İsmail, Ahmed-i Rıdvân, *Belleten*, L/196, Ankara, Nisan, 1986, s.83.

ÜREKLİ, Bayram-Doğan Yörük, H.1002/M.1594 Tarihli Bir Vakıf Defterine Göre Edirne'deki Sultan II. Murad Camii ve İmareti Evkafı, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 18 Güz 2004*, Konya, 2004.

GÜLŞENİ, Hasan Sezaî, *Mektubat-ı Hazret-i Sezâî*, (Sad. Cezayir YARAR) Divan Yayınları, İstanbul, 2001.

VIRMIÇA, Raif, Kosova'da Mimari Eserleri I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.

YILMAZ, Hasan Kamil, "Celvetîyye", *TDVİA*, C.7, İstanbul, 1993, s.273-275.

YOLA, Şenay, "Cerrâhiye", *TDVİA*, C.7, İstanbul, 1993, s. 416-417.

Edirne Salnamesi, 1310, İstanbul.

"Edirne Tekkeleri" başlıklı bu çalışmada, Türk Kültürünün yaygınlaşmasında önemli rol oynayan Edirne Tekkelerinin ne kadar inşa edildiği ve kaçının, ne şekilde günümüze ulaştığı ele alınarak mimari özellikleri incelenmiştir.

Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi
0107725

Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi
0107725
255.07.02.01.06/13/0107725